

Univerzita Karlova v Praze

Husitská teologická fakulta

Disertační práce

Mesianismus ve středověkém judaismu

Mesianism in mediaeval judaism

Doktorský studijní program: Teologie

Studijní obor: Judaistika

Školitel:
Doc. PhDr. Bedřich Nosek CSc.

Autor:
Mgr. Jiří Blažek

Praha, 2009

Mé poděkování patří doc. PhDr. Bedřichu Noskovi, CSc., za odbornou pomoc při vytváření konceptu práce, a dále mým učitelům a přátelům ravu Pesachu Schindlerovi, Ph.D., Shaiyovi Rothbergovi, Ph.D., a ravu Mordechaji Silversteinovi za neocenitelné rady a pomoc během celého doktorského studia.

Prohlašuji, že jsem tuto disertační práci s názvem ..... napsal (a) samostatně a výhradně s použitím citovaných pramenů, literatury a dalších odborných zdrojů.

V Praze dne 15. 6. 2009

Jiří Blažek

Obsah

Úvod	9
1. Úvod do židovského mesianismu	11
1.1 Biblický mesianismus	13
1.1.1 Předexilní období	14
1.1.2 Poexilní období, deuterokanonické knihy, pseudoepigrafy a apokryfy	16
1.2 Definice apokalypsy	17
1.3 Koncept mesiášské diarchie a perský vliv na vývoj mesianismu	21
1.4 Zničení druhého chrámu, Bar Kochbovo povstání a jeho vliv na ustavení mesiášské doktríny	26
2. Vývoj mesianismu v rabínském judaismu	30
2.1 Mesiáš v Mišně a Toseftě	30
2.2 Jeruzalémský talmud	32
2.3 Babylónský talmud	33
2.4 Mesiáš, syn Josefův	41
2.5 Gog a Magog – síly zla v tanaitském a amoraitském období	47
3. Židovská středověká apokalyptická literatura	49
3.1 Charakteristika židovských apokalyptických midrašů	49
3.2 Literární forma apokalyptických midrašů	50
3.3 Hlavní postavy apokalyptických midrašů	51
3.3.1 Mesiáš, syn Davidův	52
3.3.2 Chefci Ba	53
3.3.3 Mesiáš, syn Josefův	55
3.3.4 Armilus	57
3.3.5 Biblické postavy	61
3.3.6 Králové cizích zemí	61
3.3.7 Andělé a démoni v apokalyptických midraších	63
3.4 Postoj ke křesťanství a islámu	65
4. Nejstarší apokalyptické midraše – <i>Sefer Elijahu</i> a <i>Sefer Zerubavel</i>	67
4.1 <i>Sefer Elijahu</i>	67

4.1.1 <i>Sefer Elijahu</i>	69
4.2 <i>Sefer Zerubavel</i>	74
4.2.1 Zerubábel jako historická postava	75
4.2.2 Literární charakteristika a datace Sefer Zerubavel	77
4.2.3 Snové proctví Zerubábela, syna Šealtielova	79
4.2.4 <i>Sefer Zerubavel</i> (Wertheimer)	88
4.2.5 <i>Sefer Zerubavel</i> (Jellinek)	98
5. Vliv Sefer Zerubavel	102
5.1 Sa'adja gaon	102
5.1.1 <i>Sefer emunot ve-de'ot</i> VIII, 5-6	103
5.2 Haj gaon	107
5.2.1 Responsum Haj gaona ohledně tématu spásy	109
6. Apokalyptické midraše v období křížových výprav – <i>Agadat mašiach, Otot ha-mašiach, Otot rabi Šim'on ben Jochaj, Nistarot rabi Šim'on ben Jochaj, Tfilat rabi Šim'on ben Jochaj, Pirkej mašiach</i>	118
6.1 Období arabské nadvlády a křížových výprav	118
6.2 <i>Agadat mašiach</i>	125
6.2.1 <i>Agadat mašiach</i>	127
6.3 <i>Otot ha-mašiach</i>	131
6.3.1 <i>Otot ha-mašiach</i>	133
6.4 <i>Otot rabi Šim'on ben Jochaj</i>	141
6.4.1 <i>Otot rabi Šim'on ben Jochaj</i>	145
6.4.2 Marmorsteinův rukopis (REJ 52)	149
6.5 <i>Nistarot rabi Šim'on ben Jochaj</i> a <i>Tfilat rabi Šim'on ben Jochaj</i>	152
6.5.1 <i>Nistarot rabi Šim'on ben Jochaj</i>	155
6.5.2 <i>Tfilat rabi Šim'on ben Jochaj</i>	161
6.6 <i>Pirkej mašiach</i>	173
6.6.1 <i>Pirkej mašiach</i>	175
7. Závěr	191
8. Summary	193
Jmenný rejstřík	195
Seznam použitých pramenů, literatury a dalších odborných zdrojů	202

Seznam příloh	208
Summary	209
Přílohy	211

Citace biblických veršů vychází z ČEP.

Vlastní překlad jsem použil pouze v případech, kdy ČEP nedává v kontextu požadovaný smysl.

Citace z Koránu vychází z překladu Ivana Hrbka

Veškeré ostatní překlady do češtiny jsou provedeny mnou a vychází z původních textů, není-li uvedeno jinak.

Hebrejské texty pochází z publikací uvedených v pramenné literatuře.

Jména postav, vyskytujících se v Talmudu, midraších a další rabínské literatuře, jsem přepsal podle jejich původního znění.

Jména biblických postav jsem zachoval podle úzu použitého v ČEP.

Při přepisu hebrejských konsonantů do latinky jsem se řídil pravidly transkripce ustanovené v předmluvě k encyklopedii *Judaismus od A do Z*.

Při přepisu arabských konsonantů do latinky jsem se řídil pravidly ustanovenými v Učebnici moderní spisovné arabštiny s následujícími výjimkami:

Chamzu přepisují apostrofem (').

'*Ajn* přepisují horní jednoduchou uvozovkou (').

Emfatické hlásky *s, t, d* a *z* přepisují jednoduše (*s t d z*).

Hrdelnici *h* přepisují jako *ch*.

Seznam použitých zkratk:

Starozákonní knihy:

Gn – Genesis

Ex – Exodus)

Lv – Leviticus

Nu – Numeri

Dt – Deuteronomium

Jz – Jozue

Sd – Soudců

1S, 2S – 1. a 2. Samuelova

1Kr, 2Kr – 1.a 2. Královská

Iz – Izajáš

Jr – Jeremjáš

Ez – Ezechiel

Oz – Ozeáš

Jl – Joel

Am – Amos

Abd – Abdijáš

Jo – Jonáš

Mi – Micheáš

Na – Nahum

Ab – Abakuk

So – Sofonjáš

Ag – Ageus

Za – Zacharjáš

Mal – Malachijáš

Ž – Žalmy

Př – Přísloví

Job – Jób

Pís – Píseň písni

Rut – Rút

Pl – Pláč

Kaz – Kazatel

Dn – Daniel

Ezd – Ezdráš

Neh – Nehemjáš

1Pp, 2Pp – 1. a 2. kronik

Deuterokanonické knihy:

Sir – Sírachovec

Novozákoní knihy:

1Te – 1. Tesselonickým

Zj – Zjevení Janovo

Apokryfy, Pseudoepigrafy a Targumy:

1Bar – 1. Baruch

Targ(Ps)J – Targum (Pseudo) Jonatan

TargOnk – Targum Onkelos

TargJer – Targum Jerušalmi

Traktáty Mišny (včetně *masechtot ktanot*) uvedené v práci:

V případě, že je před jménem traktátu uvedeno *M*, citace pochází z Mišny.

Pokud je před jménem traktátu uvedeno *J*, citát pochází z Jeruzalémského talmudu.

Název traktátu bez jakéhokoli předznačení označuje citáty z Babylónského talmudu.

Označení *T* odkazuje na Toseftu, označení *Tos* na tosafot.

Citáty z Babylónského talmudu jsou uváděny v pořadí: jméno traktátu – číslo stránky – folio (např. Sanh 97a); citace z Jeruzalémského talmudu a Mišny jsou uváděny v pořadí: jméno traktátu – číslo kapitoly (stránky) – číslo mišny (příp. odstavce) (např. M Sota 8,12)

Bra – Brachot

MaŠ – Ma'aser Šeni

Šab – Šabat

Eru – Eruvin

Pes – Pesachim

Joma – Joma

Suka – Suka

Ta'an – Ta'anit

Meg – Megila

Jev – Jevamot

Sota – Sota

Git – Gitin

BM – Bava Meci'a

BB – Bava Batra

Sanh – Sanhedrin

Edu – Edujot

AvZ – Avoda Zara

Sof – Sofrim

Midraše:

GnR – Berešit Raba
ExR – Šemot Raba
LvR – Va-Jikra Raba
NuR – Ba-midbar Raba
PisR – Šir ha-Širim Raba
RutR – Rut Raba
PIR – Ejcha Raba
PIZ – Ejcha Zuta
ARN – Avot de-Rabi Natan
Tanch – Midraš Tanchuma
PRE – Pirkej de-Rabi Eli'ezer
PRK – Pesikta de-rav Kahana
PesR – Pesikta Rabati

Periodika a encyklopedie:

AJS Review – Association for Jewish Studies Review
EI – Encyclopaedia of Islam
EJ – Encyclopaedia Judaica
JBL – Journal of Biblical Literature
JQR – Jewish Quarterly Review
JSNTS – Journal for the Study of the New Testament Supplement
JSQ – Jewish Studies Quarterly
JSOT – Journal of the Studies in Old Testament
JSS – Jewish Social Studies
RB - Revue Biblique
REJ – Revue des Études Juives

Úvod

Židovský mesianismus je fenomén starý téměř dva a půl tisíce let. Je pochopitelně nemožné obsáhnout celou jeho historii a projevy v jediné práci, nadto práci tak omezeného rozsahu, jako je tato. Ve své disertaci jsem se soustředil na téma, o kterém nebylo doposud v českém prostředí pojednáno, a to téma židovské raně středověké apokalyptické literatury.

Středověká židovská apokalyptická literatura ležela dlouhou dobu ve stínu apokalyptické literatury starověké, o které bylo napsáno bezpočet studií a český čtenář se s touto literaturou již mohl seznámit ve vynikajících českých překladech.¹ Rovněž i apokalyptická literatura esejská se těší dlouhodobému zájmu badatelů po celém světě a r. 2007 byla i tato vydána v českém překladu.²

Ve srovnání s těmito dvěma okruhy je židovská středověká apokalyptická literatura tématem, jemuž se židovská studia věnovala věnují nepoměrně méně. První práce, které se dotýkaly tohoto tématu, vznikaly již v 19. a na počátku 20. století³ a tyto práce dodnes slouží jako pramenná literatura k tomuto tématu. Během posledních padesáti let vznikla řada vynikajících studií, dílem Jehudy Even Šmu'ela počínaje,⁴ a Josephem Danem,⁵ Davidem Bergerem,⁶ Johnem C. Reevesem⁷ a Marthou Himmelfarb⁸ a M. Gilem⁹ konče.

Židovský mesianismus a středověký židovský apokalypticismus přesto stále zůstává oblastí v české prostředí nezmapovanou. Zatímco ve světové literatuře je možné najít řadu prací, především z posledních dvaceti let, které se témate zabývaly, v české literatuře žádná monografie k tomuto tématu neexistuje, stejně tak neexistuje jediný český překlad

---

1 SOUŠEK, Zdeněk (ed.) *Knihy tajemství a moudrosti I.-III.* Praha. Vyšehrad, 1998 – 99.

2 SEGERT, Stanislav, BAŽANTOVÁ, Šárka, ŘEHÁK, Robert (ed.) *Rukopisy od Mrtvého moře.* Praha. OIKOYMENH, 2007

3 BUTTENWIESER, Moses (ed.). *Die hebräische Elias-Apokalypse*, Leipzig, 1897; EISENSTEIN, Jehuda David (ed.). *Ocar Midrašim*, New York 1915; JELLINEK, Adolph (ed.). *Bet ha-Midrash. Sammlung kleiner Midraschim und vermischter Abhandlungen aus der jüdischen Literatur*, Leipzig, 1853-77; LÉVI, Israel. *L'apocalypse de Zorobabel et le roi de Perse Siroès*, *REJ* 68 (1914). 131-44 MARMORSTEIN, Arthur. *Les signes du Messie*. *REJ* 52 (1906), s. 176-186.

4 EVEN ŠMU'EL, Jehuda (ed.). *Midrešej ge'ula*. Jeruzalém. Mosad Bialik, 1954.

5 DAN, Joseph. *Armilus: the Jewish Antichrist and the origins and dating of the "Sefer Zerubbabel"*. In SCHÄFFER, Peter, COHEN, Mark R. (ed.) *Toward the Millenium. Messianic expectations from Bible to Waco*. Leiden. Brill, 1998. s. 73-104.

6 BERGER, David. *Three typological themes in early jewish messianism. Messiah son of Joseph, rabbinic calculations, and the figure of Armilus*. *AJS Review* 10 (1985), s. 141-164.

7 REEVES, John C.. *Trajectories in Near Eastern Apocalyptic. A Postrabbinic Jewish Apocalypse Reader*. Atlanta. Society of Biblical Literature 2005.

8 HIMMELFARB, Martha. *Sefer Zerubbabel*. In STERN, David, MIRSKY, Mark Jay (ed.) *Rabbinic Fantasies. Imaginative Narratives from Classical Hebrew Literature*. New York, Philadelphia. Jewish Publication Society, 1990. s. 67-70.

9 GIL, Moshe. *The Apocalypse of Zerubbabel in Judaeo-Arabic*. *REJ* 165,1-2 (2006), s. 1-98.

pramenné nebo sekundární literatury věnující se této tematice. Překlady pramenných textů jsou proto hlavní náplní mé disertace.

První část mé práce je krátké pojednání o fenoménu mesianismu. Zabýval jsem se zde jeho stručnou historií, biblickými kořeny, způsobem, jakým byl formován v době druhého Chrámu a v období tanaitů a amoraitů. V této části jsem se snažil ukázat, jakým způsobem se z biblického slova *mašiach* stalo synonymum pro vykupitele a spasitele poslaného Bohem, ačkoli si byly tyto dva pojmy zpočátku nesmírně vzdálené. Druhou kapitolu zabývající se talmudickými diskuzemi o mesiáši jsem pojal podrobněji a jako předstupeň k hlavní části, protože talmudické období je stupněm, který propojuje mesianismus chrámového a raně středověkého období.

Ve třetí a čtvrté části jsem se zabýval středověkou apokalyptickou literaturou, od období jejího vzniku v 7. stol. až po období křížových výprav jakož i dobovým pozadím, v němž tyto prameny vznikaly. I zde je třeba přikládat velkou důležitost historickým okolnostem. Není náhodou, že se radikální apokalyptický mesianismus opět probouzí právě v době nástupu křesťanství a islámu jako světových náboženských hegemonů. Nesmí nás proto překvapovat silná zaujatost a agresivita židovských mesianistických spisů. Musíme si uvědomit, že tyto spisy vznikaly v době, kdy slova jako „náboženská tolerance“ byla zcela neznámá a vzájemná osočování patřila k běžnému způsobu argumentace. Snažil jsem se ukázat na příkladech z židovské i křesťanské apokalyptické literatury, že tento postoj byl společný všem středověkým apokalyptickým spisům.

Ve své jsem přeložil vybrané židovské apokalyptické spisy z hebrejštiny do češtiny a opatřil je poznámkovým aparátem. Jako výchozí texty sloužily manuskripty a přepisy manuskriptů uvedených v pramenné literatuře. Pokud se spis zachoval ve více verzích, připojil jsem kromě poznámkového i kritický aparát. Texty spisů jsem porovnal s talmudickými a midrašickými texty, které v práci rovněž uvádím ve vlastním českém překladu.

Cílem této práce je přiblížit českému prostředí pojetí eschatologie potalmudického židovstva a ukázat na základě dobových děl, jaké byly jeho eschatologické představy, jak se vyvíjely a které historické okolnosti je formovaly.

1. Úvod do židovského mesianismu

Mesianismus je více než dva tisíce let fenoménem neoddělitelným od judaismu samotného. Víra v příchod mesiáše a s ním související konečnou nápravu světa prochází historií židovského národa až dodnes. Stala se jedním ze základních principů víry v judaismu. Brala na sebe množství podob, v některých obdobích byla potlačována, v jiných vystoupila na povrch se vši prudkostí. Na židovské náboženství a myšlení působila někdy jako stimulant, leckdy jako destruktivní element. Byly pokusy podřídít jí vše, a na vše, co se v židovství vyskytuje, nahlížet pouze prismatem mesianismu. Stejně tak existovaly tendence zadupat tuto víru do země jako cosi iracionálního a nadto velmi ožehavého a výbušného, s čím není radno si zahrávat a co „nepovolaným“ nepatří do rukou.

Víra v mesiáše a jeho příchod se stala impulsem pro vznik nejrozšířenějšího náboženství světa – křesťanství, a nepřímo skrze něj i islámu; zároveň se stala ohniskem sváru mezi židy a křesťany, který ovlivňuje jejich vzájemný vztah podnes. Hlavní rozpor mezi židovstvím a křesťanstvím spočívá právě v pohledu na mesianismus – to co pro židy je jednou ze součástí Božího plánu a krokem ke konečnému vykoupení, je pro křesťany středobodem kosmu, událostí, kolem níž se otáčejí dějiny spásy. Židovství dokázalo bez otevřeně deklarované mesianistické doktríny existovat, křesťanství by ale bez něj ztratilo smysl.

Obrovský potenciál mesianismu zůstával v židovství dlouho skryt. Koncept mesiáše jako „Bohem poslaného spasitele z rodu Davidova“ nebyl v židovství přítomen vždy, ačkoli pozdější rabínská tradice v pozdním starověku vynaložila nemalé úsilí, aby dokázala opak, totiž že mesiáš a jeho příchod byl součástí universa již od dob stvoření.¹⁰ Od dob návratu z babylónského zajetí byl již mesiášský spasitelský prvek v judaismu pevně přítomen, byť pohled na něj nebyl ani v nejmenším jednotný. Probouzet se začal až v době 2. stol. př.o.l. pod vlivem událostí, které doprovázely vládu Seleukovců a vedly k makabejskému povstání a k vládě Hasmonejců. Od makabejského povstání začala mesiášská idea žít svůj vlastní život a během necelých dvou set let od makabejských válek explodovala v podobě původně malé mesiášské sekty, kolem níž se časem zformovalo nové světové náboženství.

K mesianismu lze přistupovat dvojitým způsobem. Chronologicky, tj. že seřadíme za

---

¹⁰ GnR 1,4: Šest věcí předcházelo stvoření světa. Jsou mezi nimi věci, které byly již stvořené a jsou mezi nimi (věci), jež byly zamýšleny ke stvoření. Tóra a Trůn slávy byly stvořeny ... Praotcové, Izrael, Chrám a jméno mesiáše byly zamýšleny ke stvoření.

sebou eschatologicky laděné texty a události tak, jak se objevovaly během dlouhé historie židovského národa; nebo tematicky. Nevýhody chronologického přístupu jsou zřejmé – pokud se budeme zabývat např. mesianismem v době, kdy se formuje mesianistická eschatologie zhruba v takové podobě, jak ji známe dnes, tj. od 1. stol. př.o.l. do 2. stol. o.l., máme před sebou jen v tomto krátkém časovém období eschatologická hnutí esejců, protokřesťanů, počátky rabínské (tehdy ještě farizejské) definice eschatologie a množství dalších skupin, které v druhochrámovém židovství existovaly.

G. Scholem zastával názor, že je lépe postupovat tematicky, nejen dle jejich chronologického zařazení¹¹ a rozeznává tři tendence, které se vytvořily v židovské eschatologii:

- 1) Konzervativní (*de facto* nemesianistická), zastávající názor, že nejlépe bude zachovat současný *status quo* a k otázkám konce dní a mesianismu jako takového je lépe se nevyjadřovat. Je otázka, zdali je možné tuto tendenci vůbec považovat za mesianistickou, ale vzhledem k tomu, že se jedná o poměrně rozšířený názor i v soudobém judaismu, je nutné s ní počítat.
- 2) Restorativní, spatřující v příchodu mesiáše obnovení něčeho, co kdysi bylo a dnes už není – přání, jež je možné pozorovat od prvních prorockých spisů vzniknuvších po rozpadu sjednoceného království, kdy proroci volají po obnovení davidovské vlády, po znovu sjednocení Judska a Izraele a později, po zničení severního království, též po návratu ztracených kmenů. Tuto tendenci je možné pozorovat především u „racionálního“ proudu židovského mesianismu – restorativní tendence předpokládá sice změnu současného stavu ohledně postavení Izraele, neuvažuje ovšem o celkové přeměně světa či jeho konci.
- 3) A konečně tendenci utopistickou, která rovněž vyhlíží příchod mesiáše, avšak v jeho příchodu nevidí pouze naději na znovuobnovení ztraceného ideálu, ale příležitost pro zcela nové uspořádání světa. Nic z toho, co je známo v tomto světě, nezůstane na svém místě, nastane nová doba – nový světový řád. Z hlediska ideologického je utopistická tendence mnohem radikálnější, než restorativní a obsahuje řadu apokalyptických prvků.

Tyto tendence se v judaismu pochopitelně nevyskytují v takové ryzí podobě a nejsou

---

¹¹ SCHOLEM, Gershom. *Mesianic Idea in Judaism and Other Essays*. New York. Schocken, 1971, s. 1-36. Viz též SCHIFFMAN, Lawrence H.. Messianism and apocalypticism in rabbinic texts. In KATZ, Steven T. (ed.) *The Cambridge History of Judaism IV - The Late Roman-Rabbinic Period*. Cambridge University Press, 2006, s. 1053-1072. Schiffman se domnívá, že vzhledem k tomu, že mesianismus se objevoval ve stejných historických obdobích v různých podobách, je nepraktické postupovat při mapování vývoje židovského mesianismu striktně chronologicky, ale je lépe zařadit eschatologická díla a myšlenky do širšího konceptuálního rámce.

od sebe nikdy zcela odděleny. Restorativní tendence v sobě vždy obsahuje prvky utopické a utopická prvky restorativní. Obě tyto tendence se vyskytovaly vedle sebe od vzniku samotné mesiášské myšlenky. Jejich vzájemné ovlivňování dalo vzniknout celé mesiášské ideologii ve vší její různorodosti na pozadí historických událostí, které určily vývoj rabínského judaismu po následující staletí.

Utopistická tendence, dynamická a svým způsobem pro judaismus nebezpečná, jak dokládá přeměna jednoho takového utopického očekávání v křesťanství, byla často ze strany oficiálních rabínských kruhů potlačována, případně byla její ostrost a výbušnost snižována větším důrazem na restorativní prvky. Přesto existovala období i po nástupu křesťanství a islámu, kdy se utopické tendence draly na povrch a to jak v podobě mesianistických hnutí, tak i spisů, které nám dnes slouží jako malá ukázka představ a uvažování židovstva v době od nástupu islámu až do křížových výprav. Tato práce se bude zabývat právě těmito literárními památkami jakož i impulsy, které vedly k jejich napsání. Předtím je ale nutné alespoň zhruba nastínit původ a vývoj celé mesiášské ideje, neboť to jsou kořeny, z nichž tyto mesiášské tendence vyrůstaly.

1.1 Biblický mesianismus

Je těžké, ne-li nemožné hovořit o „normativním judaismu“ v tak dlouhém a komplikovaném období, jako byla doba druhého Chrámu. Je více než pravděpodobné, že nic takového, jako normativní judaismus neexistovalo – pokud je možné hovořit o nějaké skutečně legislativní normě, která by židovství orámovala, je to nejdříve Mišna, ta ovšem vzniká až ve 2. století, byť tradice a výroky v ní obsažené mohou pocházet z 1. i 2. stol. př.o.l. Základním a nejstarším zdrojem eschatologických představ v judaismu tak pro nás zůstává Bible, přesněji Tanach.

Samotné slovo „mesiáš“ (hebr. *mašich*, „pomazaný“ (olejem), od hebr. מָשַׁח – pomazat) se v Tanachu vyskytuje celkem devětatřicetkrát. Ani jednou to není v souvislosti s nějakou eschatologickou postavou, se spasitelem očekávaným v budoucnu. Devětatřicetkrát se vztahuje k pomazaným izraelským králům, v dalších šesti případech se hovoří o pomazaném knězi (הַכֹּהֵן הַמְשִׁיחַ);¹² dvakrát se objevuje v souvislosti s praotci izraelského národa; a jednou se týká Kýra ve verši Iz 45, 1, což je také jediný případ, kdy osoba označená jako mesiáš není příslušníkem Izraele.¹³ Nejčastější výskyt je pak sousloví

¹² Lv 4,3, 5, 16; 6,15 To odkazuje buď na všechny kněze, kteří byli pomazáni, nebo pouze na velekněze

¹³ V Iz 45,1 je užit výraz כֹּהֵן אֲצִרְהוּ לְמִשְׁחָהּ לְכָרֶשׁ, obecně překládán jako: „Takto pravil Hospodin Svému pomazanému, Kýrovi.“ V tomto případě jedná o pohanského krále, jehož Bůh využívá pro splnění svých záměrů, podobně jako předtím Nebukadnezara, jenž je ale označen jako עַבְדִּי, „můj služebník.“ Někteří

משיח', pomazaný Hospodinův,¹⁴ nebo משיח א-להי יעקב, pomazaný Boha Jákobova,¹⁵ a tvary משיחך, משיחך, משיחך – Jeho, Tvůj, Můj pomazaný.¹⁶

Mesiáš se objevuje i v knize Daniel – ale ani v této eschatologicky vypjaté knize se slovo nenachází v soteriologickém kontextu. Verš Dn 9,26 „A po šedesáti dvou týdnech bude pomazaný vyřat a nebude ho (více)“ se obvykle vykládá v souvislosti s veleknězem Oniasem III., odvolaným a následně zavražděným za vlády Antiocha IV. Epifana.¹⁷ O další pasáži, která by mohla být eschatologicky zabarvená, „až k (příchodu) pomazaného vládce“¹⁸ se ovšem badatelé domnívají, že výraz „pomazaný“ v tomto případě odkazuje na Zerubábelu (viz kap. 4.), případně velekněze Jéšuu, kteří hráli velkou roli při navrácení vyhnanců a znovuvybudování Jeruzaléma.

1.1.1 Předexilní období

Privilegium pomazání olejem bylo ve starověkém Izraeli vyhrazeno pouze kněžím (כהנים, *kohanim*, sg. *kohen*), kteří vykonávali službu v Chrámu (ve stanu setkávání), a později králům. Posvěcení mohlo být dvojího druhu. Člověk pomazaný posvátným olejem měl jeho prostřednictvím absorbovat „ducha Hospodina“ – tento duch je pak měl vytrhnout z okolního nečistého prostředí, učinit z něj světce, aby bylo naplněno slovo Písma „Bud'te svatí, neboť já Hospodin, váš Bůh, jsem svatý.“¹⁹ To je případ kněze – pomazání olejem jej posvětilo a vytrhlo z okolního profánního světa, aby tak byl schopen pracovat se svatými věcmi a přinášet obět' svému Bohu.

Králi naopak propůjčuje pomazání takové vlastnosti, aby znal potřeby světa a lidstva, a aby jim uměl s Boží pomocí vládnout co nejlépe, pomazaný člověk měl získat prostřednictvím oleje božské vlastnosti, jako moudrost a sílu, a zároveň získat Boží podporu. Pomazání během korunovace mělo za úkol dát jasně najevo, že král je korunován

---

křesťanští biblisté se domnívají, že označení „pomazaný“, které je užito jinak výhradně jako označení zvláštního vztahu mezi vládcem Izraele a jeho Bohem, zde má za cíl ukázat, že narozdíl od Nebukadnezara, jenž byl nástrojem Božího hněvu a trestu, je Kýros vykonavatelem Boží spásy. Rabínská exegeze ovšem nabízí zcela jiný výklad, kdy předložku ל interpretuje nikoli jako „k něčemu“ ale „ohledně něčeho“ – verš pak zní následovně: „Takto praví Hospodin Svému pomazanému ohledně Kýra.“ (Meg 11b). Bůh si zde jakoby stěžuje mesiáši na Kýra, že nesplnil to, co mu nařídil, tj. odvést Izrael zpět do jeho země a vybudovat Chrám. Kýros svým úkolem pohrdl, když pouze vyzval Izraelity, aby „ti, kteří chtějí, ať jdou“, i když mu Hospodin výslovně nařídil, aby tento úkol vykonal sám.

14 1S 24,87, 11; 26,9, 11, 16, 23; 2S 1,14, 16; 19,22; Pl 4,20

15 2S 23,1

16 1S 22,51; Iz 45,1; Ab 3,13; Ž 2,2; 18,51; 20,7; 28,8; 84,10; 89,39, 52; 132,10, 17; 2Pa 6,42

17 Raši připisuje vytětí a zabití mesiáše Agrippovi, jenž vládl v době zničení Chrámu. Samotné slovo *mašiach* nechápe ve smyslu eschatologickém, ale jako „nic jiného, než velkého (světského) pána, knížete“.

18 Dn 9,25

19 Lv 19,2

a ustanoven z vůle Boží, stával se adoptivním Božím synem, jeho legálním zástupcem na zemi. Slovo *mašiach* se poté začalo chápat v tom smyslu, že pomazání pochází přímo od Boha a jako takové je zprostředkováno prorokem nebo knězem, kteří jsou sami z Boží vůle pomazáni. Tak začal být olej chápán jako nástroj a prostředek k získání zvláštního vztahu mez pomazaným a Bohem a ve starověkém Izraeli se funkce pomazání přesunula z funkce legalizační (používalo se ho při důležitých majetkových transakcích, při zasubování nevěsty atd.) do funkce náboženské.

Pomazání králů je ve Starém zákoně zmíněno v souvislosti se Saulem²⁰, Davidem²¹, Šalamounem²², Absolonem²³, Jóašem²⁴, Jóachazem²⁵, a Chazaelem z Aramu a Jehúem v severoizraelském království.²⁶ Zatímco Saul, David, Chazael, a Jehú byli pomázáni proroky, Šalamoun a Jóaš byli pomázáni kněžími. O Absolonovi a Jóachazovi je prostě řečeno „pomazali jej“. Tento poslední výraz může být chápán jako obrazné vyjádření pro „udělali ho králem“.

Slovo *mašiach* tak, jak se vyskytuje v předexilových knihách, nemůžeme ani v jednom případě chápat ve smyslu „spasitel“ či „zachránce“. Jákobovo požehnání synu Judovi v Gn 49,10 „Nikdy nebude žezlo odňato Judovi“ je vykládáno jako doklad nezpochybnitelného a věčného nároku Davidovců na trůn Izraele, ovšem bez hlubšího mesianistického zabarvení.²⁷ Tento nárok Davidovců je potvrzen v prorockých knihách a navíc ještě rozšířen, především Jeremjáš (33, 14–26) kde je zmiňován jak David jako představitel královské (světské) moci, tak i levité, kněží, a představitelé moci duchovní. Avšak hovoří-li se zde o „pomazaných“ (kněžích a králích) v eschatologické souvislosti, jsou zde opět zmiňováni pouze jako funkce, nikoli eschatologické postavy. Navíc pomazaný král je nezřídka odsunut do pozadí osobou kněze.

V Bibli naproti tomu nalézáme řadu eschatologických a prorockých textů, ve kterých se mesiáš nebo instituce pomazaného vladaře vůbec nevyskytuje. Nejznámější prorocké

---

20 1S 10,1

21 1S 16,1

22 1Kr 1,39

23 2S 19,11

24 2Kr 11,12

25 2Kr 23,30

26 1Kr 19,15–16

27 Podobně i v 2S 23, 1–7 („Poslední slova Davidova“); Iz 11,10; Jr 23,5; 30,9; 33,17; Ez 34,23; Oz 3,5; Am 9,11–12 nebo Mi 5,1–5. Všechny tyto verše předpokládají absolutní svrchovanost Davidova rodu a jeho povolání Bohem k vládě. Jr 30, 9 jde dokonce tak daleko, že předpokládá „probuzení“ Davida. Ze všech proroků předpovídajících příchod vykupitele je Jeremjášova tradice nejvíce pro-judská (v podstatě se jedná o neustálé zmiňování jmen Juda – Jeruzalém – David, tedy těch symbolů, kterých se severoizraelci zřekli při rozdělení království – viz. 1Kr 12, 16–19). Právě díky těmto veršům byla idea krále z davidovské dynastie a konečného vykupitele poslaného Bohem později ztotožněna natolik, že v dalších obdobích už nebylo možné je od sebe oddělit.

verše „Hle, dívka počne a porodí syna, a nazve ho jménem Imanuel“²⁸ nebo „Nebot' nám se narodilo dítě, byl nám dán syn a bude vlada na jeho rameni a budou nazývat jeho jméno Zázračný, Rádce, Bůh Silný, Věčný Otec, Kníže Míru“²⁹ neobsahují žádnou narážku na instituci mesiáše, krále nebo Davida či některého z jeho potomků.

Ačkoli se tedy v předexilové biblické literatuře nevyskytuje spojení mesiáš = davidovský král = vykupitel = spasitel světa, již zde je možné vidět, často i v rámci jedné prorocké knihy, obě hlavní eschatologické tendence: restorativní, volající po návratu davidovské vlády; a utopistickou, která nazírá na příchod konečného spasení v mnohem globálnějším kontextu, kdy se tato spása bude týkat celého světa, jenž bude již dokonalým, nikoli takovým, jakým jej známe dnes – tomuto nastolení ideálního řádu ovšem bude předcházet destrukce světa stávajícího, „nutné zlo“, které bude ovšem sloužit jako očištec pro lidstvo a celý svět.

1.1.2 Poexilní období, deuterokanonické knihy, pseudoepigrafy a apokryfy.

Jiná situace je v poexilní biblické literatuře. Tritoizajáš, Ageus a Zacharjáš otevřeně hovoří o vládě pomazaného krále (*ha-melech ha-mašiach*) a kněze (*ha-kohen ha-mašiach*), ačkoli ani jede z nich není chápán jako spasitelský element.³⁰ Zacharjáš upozorňuje na skutečnost, že oba (král i velekněz) jsou pomazanými a vyvolenými služebníky Boha.³¹

Zcela mimořádná je pak „jediná skutečně apokalyptická“ kniha starozákonního kánonu, Daniel, hovořící v jasně utopistické tendenci o vykoupení, jež bude následovat po období útlaku. Daniel se stal jednou z nejčastěji citovaných a také exegetovaných knih ve starověké i ve středověké židovské eschatologii, a je rovněž považován za ukázkový příklad apokalyptické literatury. Deuterokanonické knihy zmiňují rovněž důležitost úřadu pomazaného kněze³² a kontinuitu chrámového kultu, dokonce i na úkor pomazaného krále, takže se můžeme domnívat, že v době kolem 2. stol. př.o.l. byla otázka kněze a Chrámu a správnosti kultu mnohem intenzivnější, než v pozdějších dobách a mnohem důležitější, než instituce krále.

Do jaké míry to souvisí s historickými událostmi, totiž s narušením velekněžské linie

---

28 Iz 7, 14

29 Iz 9, 5. Podobně též např. Iz 32, 1–8; Ez 37, 15–18.

30 Za 6, 9–16

31 Za 4, 14: „A řekl: To jsou ti dva synové nového oleje, kteří stojí před Pánem celé země“ – prorok zde má zřejmě namysli Zerubábel a Jéšuu.

32 Sir 36, 11–17

a instalací helenizovaných kněží, kteří byli posléze nahrazeni zpočátku fundamentalistickými, později však neméně helenizovanými Hasmonejci, je otázkou.

Co se pseudoepigrafů a apokryfů týče, jedná se o literaturu natolik bohatou, že není možné v této práci obsáhnout byt' jen její malý zlomek. Vyčerpávajícím způsobem se této práci zhostila v uplynulých dekadách řada badatelů, mezi nejznámějšími M. E. Stone, P. D. Hanson nebo E. P. Sanders, v českém prostředí je pak více než důstojným reprezentantem úctyhodné dílo shrnuté v trilogii *Knihy tajemství a moudrosti*, které jsem zmínil v úvodu.

V této práci, jejíž zaměření leží mimo starověkou apokalyptickou literaturu, se omezím pouze na konstatování, že kromě apokalyptických prvků nacházíme v pseudoepigrafech, apokryfech a targumech množství mesiášských narážek, které již jednoznačně spojují osobu Bohem seslaného spasitele s králem z davidovského rodu. Tyto knihy, které jsou již řazeny mezi apokalyptickou literaturu a které se nestaly součástí biblického kánonu, ukazují, že v době jejich vzniku, tzn. 2. – 1. stol. př.o.l. je již postava davidovského krále a vykupitele pevně spojena a ustálena v eschatologických představách oficiálních i lidových kruhů židovského náboženství. Ke spojení postavy mesiáše a spasitele tak dochází v poměrně pozdní době, během perské a řecké nadvlády nad Judskem.

1.2 Definice apokalypsy

Předtím, než se budeme zabývat samotnou židovskou apokalyptickou literaturou, je třeba vysvětlit, proč tyto spisy nazýváme „apokalyptickými“. O určení, které spisy je možné nazývat apokalyptickými, a které již nikoli, se pokoušela v uplynulých letech řada badatelů,³³ a samotnému tématu apokalypsy a apokalypticismu byly věnovány obsáhlé studie, dovolím si zde tedy pouze ocitovat a shrnout závěry jejich výzkumů.³⁴

---

33 Např. HARTMAN, Lars. Survey of the Problem of Apocalyptic Genre. In HELLHOLM, David (ed.) *Apocalypticism in the Mediterranean World and the Near East*. Tübingen. Mohr Siebeck, 1989, s. 329-343; STONE, Michael E. Lists of Revealed Things in the Apocalyptic Literature. In CROSS, F. M. (ed.) *Magnalia Dei*. New York, 1976, s. 414-452; HANSON, Paul D. *Jewish Apocalyptic against its Near Eastern Environment*, RB 78, 1963, s. 31-58; COLLINS, John J. *The Apocalyptic Imagination: An Introduction to Jewish Apocalyptic Literature*. Cambridge. Grand rapids, Eerdmans, 1998, s. 1-42; STRUM, R. E. Defining the word Apocalyptic. A problem in biblical criticism. In MARCUS, J., SOARDS, M. L. (ed.) *Apocalyptic and the New Testament*, JSNTS 24; Sheffield, JSOT 1989, s. 17-48.

34 Pro podrobnější shrnutí informací o apokalyptické literatuře odkazuji na *Proroctví a apokalypsy. Novozákonní apokryfy III.*, s. 27-56, resp. 70, kde je o fenoménu židovské a křesťanské apokalyptické literatury pojednáno vyčerpávajícím způsobem. V této práci jsem se chtěl soustředit na téma apokalypsy pouze do té míry, do jaké se dotýká apokalyptických midrašů.

Samotné slovo $\alpha\pi\omicron\kappa\alpha\lambda\upsilon\psi\iota\varsigma$ (zjevení, odhalení skrytého) se objevuje poprvé jako název a úvodní slovo novozákonní knihy Zjevení ($\text{Αποκαλυψις Ιησους Χριστου}$ *Apokalypsis Iésú Christú*) později pak bylo označení „apokalypsa“ vztaženo na další tematicky podobné knihy, ať už byly součástí biblického kánonu (Daniel) nebo patřily do knih deuterokanonických či apokryfních (Báruchova apokalypsa, 4. Ezdráš, 1. Enoch, Nanebevzetí Izajášovo, Sibylliny věštby). Některé spisy jsou jako „apokalypsa“ označeny již ve svém názvu (Zjevení, 2. a 3. Báruchova), avšak řada spisů, které jsou svou povahou apokalyptické, toto slovo ve svém textu vůbec nemají, což se týká především apokalyptických spisů židovských (Daniel). Apokalyptická literatura se samozřejmě týkala i jiných kultur než židovské, křesťanské a islámské, s apokalyptickými tématy je možné se setkat v literatuře helénské, perské, egyptské nebo indické.

Spisy označené jako apokalyptické vykazují určité prvky – anonymita či přesněji pseudonymita autorů, vize více či méně vzdálené budoucnosti; které jsou vztaženy na společné ideje – blížící se konec světa, dualismus zdůrazňující rozdíl mezi „tímto“ a „budoucím“ světem nebo svár mezi silami dobra a zla, což vede k oprávněným domněnkám o vzájemném vztahu apokalyptiky a gnose.³⁵

Pseudonymita má jasný účel – především opřít tvrzení autora o starší tradici, jíž autoři apokalyptických spisů rozvíjejí a zároveň se touto tradicí „zaštitit“, což je případ i středověké židovské a křesťanské apokalyptické literatury.³⁶ „Vydávání se“ za Ezdráše nebo jinou biblickou postavu není v případě apokalyptiků záměrným podvodem, ale spíše snahou navázat na biblické proroky, pokračovat a rozšiřovat jejich učení, což se projevuje i napodobováním literárního stylu. Jak podotýká Stone, kdyby apokalyptici popisovali své vlastní originální náboženské zkušenosti, jedním z charakteristických literárních prvků jejich děl by byla spontánnost. Namísto toho ale apokalyptické knihy používají tradiční jazyk, napodobující biblická proroctví.³⁷ Autoři apokalyptických spisů tak sami dávají najevo, že svá díla chápou nikoli jako vlastní a původní, ale jako rozšíření původních myšlenek zaznamenaných v prorockých spisech.

Již z principu se věci, jichž se apokalyptická literatura týká, nacházejí mimo dosah lidského vnímání. Apokalyptické spisy zjevují události, které nejenže ještě nenastaly, ale za „normálních okolností“ (při zachování řádu světa) by ani nastat neměly. V židovské apokalyptické literatuře můžeme apokalypsy rozdělit do dvou základních skupin. V jedné

---

35 REEVES, J. C. *Trajectories in Near Eastern Apocalyptic*, s. 2.

36 A samozřejmě nejen apokalyptické. Připisování autorství mystických děl dávným autoritám bylo běžnou praxí, jak je vidět na případě mystické a kabalistické literatury, např. *Sefer Jecira* (připisovaná Abrahamovi), *Bahir* (připisován Nechunjovi ben ha-Kana) a *Zohar* (jež jako autora uvádí Šim'ona bar Jochaje).

37 STONE, M. E.. *A Reconsideration of Apocalyptic Visions*, s. 170.

je autorovi předkládána historie světa – minulá i budoucí, to jsou tzv. historické apokalypsy, např. Daniel, 2. Báruch, 4. Ezdráš. Druhá skupina je tvořena apokalypsami, v nichž je autor „odnesen“ do zcela jiného světa (2. Enoch, 3. Báruch, Zjevení Abrahamovo), ať už na nebesa nebo do podsvětí.³⁸

Dle K. Kocha jsou hlavní rysy apokalypsy (ve smyslu apokalyptické literatury) tyto: Apokalypsa je vedena formou rozhovorů; odehrává se v duchovním zmatku; pseudonymita (jako autoři jsou uváděny známé postavy minulosti); obsahuje mýtické obrazy bohaté na symbolismus; má kompozitní charakter. Dále jsou jejími charakteristickými znaky: naléhavé očekávání blížícího se konce; konec je prezentován jako kosmická katastrofa; historie světa je rozdělena do přesě oddělených segmentů (časových úseků); existence jiných světů – přesněji existence našeho světa je provázána s jinými světy a je závislá na tom, co se v jiných (andělských či božských) světech děje; příslib spásy (universální i individuální) následující po katastrofě; hlásá příchod Božího království, vystupuje v ní prostředník s královskými funkcemi (at už člověk, anděl či démon); klíčovým slovem pak je „sláva“, která oddělí tento svět a jeho nedokonalost od světa po-apokalyptického.³⁹

Tyto body ale nemusí platit na všechny apokalyptické spisy. Např. autor Zjevení vystupuje sám za sebe a nikoli jménem mnohem starší a známější postavy z dávné minulosti, naopak v případě židovských apokalyps je pseudonymita běžná.

Tento způsob určování „apokalyptičnosti“ literatury byl často kritizován, protože řada literárních děl, které jsou označena jako apokalyptická (týkají se eschatologického očekávání nebo jsou dílem apokalypticky orientovaného společenství), nespĺňuje charakteristiku apokalypsy jako literárního žánru. A naopak, některé spisy, které literárně odpovídají Kochově charakteristice, není možné označit za apokalyptické, neboť se netýkají eschatologie.⁴⁰ Proto je třeba rozlišovat mezi *apokalyptickou eschatologií* (očekávání konce z náboženského pohledu), *apokalypticismem* (ideologií, často vlastní skupině lidí více či méně utlačovaných mainstreamem a toužící po návratu ztracených, případně nikdy nezískaných práv, svobod, postavení atd., i když ani tato definice nemusí být vždy naplněna bezvýhradně⁴¹) a *apokalypsou* jako literárním žánrem.

38 HIMMELFARB, M. *Tours of hell: an apocalyptic form in Jewish and Christian literature*, s. 59-67; COLLINS, J. J. *The Jewish Apocalypses*, s. 22-24.

39 KOCH, Klaus. *The rediscovery of Apocalyptic: A polemical work on a neglected area of Biblical studies and its damaging effects on theology and philosophy*. 1972, s. 124-125. Podobně definuje apokalypsu jako žánr HANSON, P. D. *Old Testament Apocalyptic*, s. 32: (1) Zjevení je dáno Bohem (2) sesláno skrze prostředníka (anděla) (3) a to osobě „vidoucí“ (4) toto vidění se týká budoucích věcí.

40 Názornou ukázkou je např. kumránský Válečný svitek, který je označován za apokalyptický v širším slova smyslu a jako takový řazen do apokalyptické literatury, avšak neobsahuje žádné zjevení, tedy *apokalypsu* samotnou. Blíže viz: STONE, M.: *Lists of Revealed Things*, s. 414-452.

41 McGINN, Bernard. *Visions of the End. apocalyptic traditions in the Middle Ages*, s. 31 – 33. McGinn dále upozorňuje, že toto ztotožnění, zvláště v případě pozdější křesťanské apokalyptické literatury neplatí

E. P. Sanders navrhuje prostý návrat k „esenciální“ definici, ve které se vedle samotného „zjevení“ v apokalyptických spisech vyskytuje i téma historického zvratu/obratu, preferuje tedy ztotožnění *apokalypsy* s *apokalypticismem* jako sociální doktrínou.⁴² Avšak témata zjevení a zvratu v potenciálním historickém vývoji ve prospěch „strany dobra“ (v čase vzniku dotyčné apokalypsy samozřejmě perzekvované), se vyskytuje i jinde než v knihách charakterizovaných jako apokalyptické – téma sociální nespravedlnosti a její nápravy se objevuje již v biblických proroctvích a přesto není možné všechny biblické prorocké knihy zařadit do stejné literární skupiny, jako apokalyptické spisy. Navíc toto téma dějného zvratu je takřka opominuto v „ne-historických“ apokalyptických spisech, nemůže být proto vztaženo na apokalyptickou literaturu jako celek.

Dále apokalypticismus jako ideologie je bytostně vlastní dvěma skupinám, které se v židovství vytvořily, esejcům a protokřesťanům,⁴³ což jsou skupiny obecně charakterizované jako apokalyptické, ba dokonce to jsou takřka „prototypy apokalyptických společenství“, ale žádné z nich nevyprodukovalo ve své době ryze apokalyptickou literaturu. Apokalypsa sice není ideový monolit, spíše velmi komplikovaná a různorodá stavba, ovlivňovaná ve svém růstu literárními, sociálními a historickými faktory, avšak ztotožnění *apokalypsy* jako literatury a *apokalypticismu* jako postoje není příliš šťastné.⁴⁴

„Minimalistická“ definice je taková, že jako *apokalypsa* by měla být definována pouze literatura, která se zabývá zjevením / odhalením skrytých věcí, a to bez jakýchkoli spojitostí s eschatologií. Avšak eschatologie, když už ne v obecné, pak alespoň v individuální podobě, je více či méně přítomná ve všech apokalyptických spisech, většinou formou odplaty, trestu a soudu po smrti. I když téma soudu nebo konce (světa či života) není vyhrazeno apokalyptické literatuře a vyskytuje se i jinde, *apokalyptická eschatologie* neexistuje jako oddělený tematický žánr, ale jako specifická kombinace a propojení prvků, které nacházíme v jiných, neapokalyptických žánrech.

---

vždy.

42 SANDERS, E. P.: *The Genre of Palestinian Jewish Apocalypses*, s. 450.

43 Společenství prvních následovníků Ježíše z Nazareta shromážděné v okruhu apoštolů, kteří se sami nepovažovali za příslušníky jiného náboženství, než židovství, z toho důvodu pro ně užívám označení „protokřesťané“.

44 K oddělení apokalypsy jako literárního žánru a apokalypticismu jako náboženského fenoménu viz HARTMAN, Lars. *Survey of the Problem of Apocalyptic Genre*, s. 340-341. Jiný postup uvedl Paolo Sacchi, který esenci apokalyptické literatury spatřuje v preexistenci zla jako nezávislé entity, zodpovědné za pád člověka a následnou nápravu. Ačkoli problematika zla je jedním z charakteristických znaků apokalypsy, není rozhodně jejím klíčovým bodem, např. v Danielovi se téma preexistujícího zla vůbec nevyskytuje a podle této definice by tak tato „typicky apokalyptická“ kniha neměla být za apokalyptickou vůbec považována. Viz SACCHI, P. *Jewish Apocalyptic and its History*, s. 47-61.

Nejschůdnější ze zdá být definice apokalyptiky jako literárního žánru jako literatury zjevení, zasazené do vyprávění, v němž je dané zjevení zprostředkováno lidskému příjemci (autorovi, vystupujícím jménem starší, známější postavy) nadpřirozenou bytostí (andělem či démonem), čímž mu odhaluje transcendentní realitu (zjevení blízké budoucnosti), jež je na jedné straně natolik dočasná, že toto zjevení předpovídá konec (eschaton tohoto světa) a následnou konečnou spásu, ale na druhé straně i natolik prostorová, že zahrnuje jiný, nadpřirozený (budoucí) svět.⁴⁵ Této charakteristice odpovídá i většina středověkých apokalyptických midrašů, jejichž rozbor a analýza tvoří hlavní náplň této práce.

1.3 Koncept mesiášské diarchie a perský vliv na vývoj mesianismu

V předcházející části jsem zmínil, že kněz i král se těšili v představách poexilního židovstva minimálně stejné popularitě, často byl kněz chápán jako důležitější z obou pomazaných. Zsvěcení kněze je na rozdíl od krále zmiňováno přímo v Tóře, zatímco král je svým způsobem „ústupek“ tradicím okolních národů.⁴⁶ Podle představ posledních proroků se měla ideální vláda nad Izraelem sestávat z kněze a krále – ze dvou pomazaných, dvou mesiášů. Tato představa mesiášské diarchie se dále a nabírala různé podoby. Jedním z důležitých faktorů na její vývoj byl vliv perského náboženství, zoroastrismu.

Perský kult, nazývaný dnes zoroastrismus, pojmenovaný takto podle zakladatele Zarathuštry (řecky Zoroastér),⁴⁷ je někdy nazýván dualismem – v jeho pozdní podobě se totiž nejedná ani o ryzí monoteismus ani polyteismus – hlavní roli hrálo božstvo *Ahura mazda* (Pán-moudrost, někdy též Ormuzd), symbolizující boha-stvořitele, jenž měl původně k dispozici řadu pomocných entit, označovaných jako *mainju* (duchové) – *Ahura mazda* je sám rovněž *mainju*, ale je *mainju* vládoucí. S *Ahura mazdou* byl později identifikován *Spenta (Speništa) mainju* („štědrý duch“), jehož protivníkem (tedy nikoli přímo *Ahura mazdy*) je *Angra mainju* (někdy též *Agriman* nebo *Ahriman*) – („lživý duch“). Zatímco v nejstarších zoroastriánských pramenech – gáthách – ještě nacházíme jednotlivé duchy oddělené, v pozdější literatuře (3.-7. stol.) je *Spenta mainju* a *Ahura mazda* v podstatě jedinou bytostí, svádící souboj s *Angra mainju*. Ani zde si ale nejsou obě síly rovny;

---

45 COLLINS, J. J. *The Jewish Apocalypses*, s. 22.

46 MÖWINCKEL, Sigmund, ANDERSON, G. W. *He that cometh. the Messiah concept in the Old Testament and later Judaism*, s. 5.

47 Nevíme přesně v jaké době Zarathuštra žil. Údaj, že žil v 7. – 6. století př.o.l., a k němuž se přiklání řada literatury i dnes, vychází z antických zdrojů, podle kterých měl Zarathuštra žít 258 let před dobytím Persie Alexandrem Velikým r. 588 př.o.l. Jiné zdroje posunují dobu Zarathuštrova působení do let 1000 – 800 př.o.l., nebo až do 2. tisíciletí na základ rozborů nejstarší zoroastriánské náboženské literatury (*gáthy*). Dodávám, že v laické literatuře je možné se setkat i s fantastickými údaji kol. r. 6000 př.o.l. apod.

zatímco *Ahura mazda* je tvořivý duch, primární entita, *Angra mainju* zůstává ve stádiu neexistence, alespoň tedy v materiálním světě. Existuje pouze jako *menóg*, nehmotná sekundární forma, „antihmota“, působící pouze jako negace stvořitelské síly *Ahury mazdy*.

Vliv perské kultury a náboženství na judaismus v období druhého Chrámu je nesporný, židovská kultura byla perskou ovlivněna jak po stránce jazykové a kulturní, tak i náboženské. Nejedná se o vliv ve smyslu, že by židovství přejalo zoroastriánskou dualistickou koncepci v celé její šíři, lze dokonce říci, že právě naopak. Ještě v talmudickém období (tedy na soumraku zoroastrismu jako státního náboženství Perské říše) nacházíme antizoroastriánské a antidualistické polemiky.⁴⁸ Je třeba zdůraznit, že dualistické tendence v židovství a zoroastrismu nebyly a nejsou tytéž. I v nejsilnějších dualistických projevech v judaismu je idea jediného svrchovaného Boha naprosto neotřesitelná, též síly dobra a zla, které spolu válčí jsou v konečném důsledku podřízeny jedinému Bohu, což je idea, která již v zoroastrismu chybí. Určité části židovského náboženství a jeho teologie však zoroastrismem ovlivněny byly, mj. i eschatologie.⁴⁹

V nejstarší židovské apokalyptické literatuře, v apokryfech a pseudoepigrafech, rovněž i ve svitcích od Mrtvého moře, lze spařovat vliv zoroastrismu v prudkém rozvoji dualistických tendencí, ideje konečného zápasu sil dobra se zlem, komplexní angelologie a démonologie,⁵⁰ ideje dvou věků / světů a posledního soudu, vzkříšení a spásy – to vše jsou prvky, které se v judaismu až do 2. století téměř neobjevovaly.⁵¹ Rovněž i představa predestinace a osudu se zdá být inspirována zoroastrismem.⁵² Jedna ze zoroastriánských představ o smyslu materiálního světa byla taková, že tento svět slouží pouze jako jeviště pro souboj *Ahury mazdy* a jeho protivníka o nastolení harmonie a druhého stvoření, a tento svět má pouze omezenou dobu existence. Završením tohoto sváru se má na mysli opětovné sjednocení duchovního (nehmotného) aspektu světa – *menóg* – s materiálním – *getig*. Tento rozpor a znovunastolení harmonie mezi duchovním a materiálním aspektem lze vztáhnout i na postavy *saošjánů* – následovníků Zarathuštry, kteří během svého života bojují proti zlu.

48 ACHDUT, Eli. Ha-pulmus ha-jehudi-zoro'astri be-talmud ha-bavli. *Irano-Judaica* IV, 1999, s. 17-40.

49 Srov. SHAKED, Shaul. Iranian influence on Judaism. First century B.C.E. to Second century C.E. In DAVIES, W. D., FINKELSTEIN, L. (ed.) *The Cambridge History of Judaism I The Persian Period*, s. 308-325.

50 RUSSELL, David Syme. *The Method and Message of Jewish apocalyptic, 200 BC-AD 100*. Philadelphia. Westminster Press, s. 258-262.

51 Idea dvou božstev nebo dvou božských sil samozřejmě nemohla uvnitř monoteismu Tóry přežít, ale někteří současní badatelé považují anděly – posly – za relikty babylónských a jiných božstev, která vystupovala v příbězích o potopě či o zániku dvou hříšných měst, tedy v příbězích, které byly v té či oné podobě společné celé blízkovýchodní kultuře. Pohanští bohové a bohyně samozřejmě nemohli konkurovat mocné entitě jediného Boha a „metamorfovali“ proto v jeho „posly“ – anděly nebo různé duchy, ať už kladné nebo záporné – demony. Stejně tak jsou rozpracovány pověsti o andělech, kteří padli a podlehli hříchu. Byli to právě prý tyto padlí andělé, kteří učili lidstvo vyrábět zbraně a válčit, stejně tak umění čarovat a páchat zločiny.

52 SHAKED, S. Iranian influence on Judaism, s. 318.

V posledním z nich – vítězném *saošjantovi* – budou tyto aspekty uvedeny do dokonalé harmonie a to v podobě sjednocení kněžské a královské „Boží slávy“ – *xwarrah*. Tento *saošjant* porazí všechny spojené síly zla, tj. *Angru mainju*, *Aka manu*, *Aéšmu daévu* a další. Také drak, který je jedním ze *saošjantových* protivníků,⁵³ má své paralely v judaismu⁵⁴ i křesťanství.⁵⁵ Tím, že porazí tyto síly, porazí i smrt (jež je důsledkem činnosti těchto sil zmaru a „nebytí“) a tehdy dojde ke vzkříšení.⁵⁶

Podobnost s židovskou eschatologií je více než zřejmá.⁵⁷ Samotné spojení ideje mesiáše s královským davidovským elementem transformovaným v eschatologický jev mohlo proběhnout právě pod vlivem učení o *saošjantech*.⁵⁸

Idea propojení kněžské a královské moci je i jedním z hlavních prvků esejské eschatologie. O esejcích slyšíme již od doby vlády Jochanana Hyrkána (135–104 př. o. l.), přesněji jeho následníka Aristobula I. (104–103 př. o. l.) společně s farizeji a saduceji. Profesor Flusser upozorňuje na to, že není jasné, zda se esejci objevili až po makabejských válkách nebo se jich účastnili. Ti, kdo předpokládají, že se esejci válek účastnili na straně Hasmonejců, ztotožňují jejich předchůdce – protoesejce – s prvními starověkými *chasidim*, kteří podporovali jak Matatju ben Jochanana, tak i jeho syna Jehudu, známého jako Juda Makabejský, kteří vládli v letech 166 – 162 př. o. l.⁵⁹

Původní záměr sekty byl očistit se od nánosů světského života, který chápali jako prosáklý skrz naskrz hříchem. Svým způsobem se o totéž snažili farizeové, jak ostatně napovídá jejich jméno,⁶⁰ esejci se ovšem vydali jinou cestou. Zatímco farizeové

---

53 HINTZE, Almut. The saviour and the dragon in Iranian and Jewish/Christian eschatology. *Irano-Judaica* IV (1999), s. 72-90

54 Livjatan (Iz 27,1) a Behemot vystoupí z moře při příchodu mesiáše. Ten je porazí a jejich maso bude poté podáváno při mesiášské hostině, viz Bar 29,4; též *Pirkej mašiach* (kap. 6.7).

55 Zj 20,1

56 CERETI, Carlo G. Kingly and priestly Messiahs in Zoroastrianism and Judaism. *Irano-Judaica* VI. (2008), s. 37-52

57 Srov. např. 4 Ezd 13, Nanebevzetí Mojžíšovo 10,2

58. MOWINCKEL, S.: *He That Cometh*, s. 263.

59 FLUSSER, D. *Esejské dobrodružství*, s. 44 – 45. Flusser se domnívá, že bychom esejce a chasidy neměli ztotožňovat, protože esejci nikdy neoznačovali vítězství Makabejců za vykoupění (*ge'ula*). Na druhou stranu pokud Makabejské povstání podobně jako Velké povstání z let 66 – 73 o. l. bylo motivována ryze politickými motivy, nikoli mesianistickými, mohlo nějakí duchovní předchůdci esejců klidně s Chašmonejci spolupracovat. Navíc se dodnes s jistotou neví, z čeho vlastně pochází název „esejci“ – zda z aramejského אֵסַיִן – *esajin*, lékaři, léčitelé, jak se domnívá G. Vermes, H. Graetz nebo D. Flusser, (i díky podobnostem s židovskou sektou Therapeutů) – nebo syrsko–aramejského *chasján* – příp. hebr. *chasidim*, jak uvádí Segert (*Rukopisy od Mrtvého moře (Synové světla a synové tmy)*, s. 154); příp. hebr. *chašajim* – tiší. Z mého pohledu je těžké jednu hypotézu jednoznačně zavrhnout a druhou bezvýhradně přijmout. Svou komunitu esejci sami nejčastěji nazývali יחד – *jachad*, jednota. Přesto se ale zdá nejpravděpodobnější, že se sekta nazývaná esejci vytvořila až během poválečné chašmonejské vlády, a to především z radikálního křídla, které bylo zklamáno chováním a mravním úpadkem Chašmonejců i celého národa v kontrastu s důrazem na morálku a morální bezúhonnost (místy až puritánství ne nepodobné jednání fundamentalistických skupin typu *Taliban*), která byla tak charakteristická pro první roky panování chašmonejské dynastie.

60 Z hebr. פְּרוּשִׁים, *perušim*, oddělení.

zprostředkovávali svou *halachu* co nejširšímu počtu lidí a tuto *halachu* se snažili uzpůsobit co nejvíce praktickému dennímu životu a argumenovali tím, že jejich *halacha* byla zjevena na Sinaji stejně jako psaná Tóra, esejci se postupem času stali uzavřeným společenstvím, se svojí *halachou*, která byla pozměněna právě tak, aby jasně deklarovala odlišnost esejců od ostatních Židů, a to především v takových věcech, jako kalendář a s ním související počítání svátků (které muselo být pochopitelně jiné, aby zdůraznili falešnost oficiálního kultu vycházejícího z jeruzalémského Chrámu).

V době svého vzniku měli esejci daleko k mystickému nebo esoterickému spolku, což pak některé pseudovědce neznalé věci zmátlo natolik, že považovali esejece za jakési protokřesťany a Ježíše z Nazareta za člena, ne-li přímo za vůdce esejců. Tato myšlenka byla ve své době sice populární, ale stačí nahlédnout do esejských výkladů, dokumentů a pravidel, abychom pochopili, že byla naprosto chybná a skutečnost byla zcela jiná.

Esejci jsou ukázkou eschatologicky zaměřeného společenství, jehož učení je postaveno na dualismu. Hnací silou jejich nauky byla idea souboje mezi dobrem a zlem, přičemž sami esejci pochopitelně stáli na straně dobra. Zakladatel jejich sekty, nazývaný v esejských pramenech „Učitel spravedlnosti“,⁶¹ nejprve emigroval z Judska k Damašku, a poté odvedl své žáky do sídliště v Kumránu u Mrtvého moře, aby se tam v meditacích a přísné rituální čistotě připravili na konec dní, po kterém se budou moci do věčného Jeruzaléma vrátit. Žili v ústraní, ve městech pro sebe měli oddělené čtvrti (jejich čtvrt' v Jeruzalémě se nacházela poblíž dnešní Siónské brány), odsuzovali oficiální Chrámový kult, který byl podle nich v nesprávných rukách, za protivníky považovali saduceje i farizeje. Z nálezů v jeskyních u Mrtvého moře víme, že velké popularitě se v jejich společenství těšilo proroctví Izajášovo a Ezechielovo. Jejich eschatologická představa souboje mezi silami dobra a zla je v podstatě shodná s eschatologickými představami zoroastrismu.

Esejci nebyli alespoň v době svého vzniku motivováni politicky, nešlo jim a samozřejmě ani nemohlo jít o obnovení nezávislosti židovského státu, který v té době nezávislým byl – jejich nespokojenost se stavem věcí vyvěrala z toho, že stará kněžská rodina Cadokovců (Sádokovců), odvozující svůj původ až k biblickému Sádokovi (Cadokovi),⁶² veleknězi z dob krále Davida, byla odstavena ze svého postu

61 מורה צדק; hlavní zdroj informací o zakladateli sekty je Damašský dokument. Někdy je učitel nazýván *More ha-jachid* – Učitel jednosti, což někteří opravují na *More ha-jachad* – Učitel komunity.

62 Cadok nebo Cadokovci, v ČEP přepisován jako Sádok, Sadokovci. Je nutné rozlišovat mezi Cadokovci, jakožto členy rodu Cadoka, a mezi Saducei (Σαδουκοι), kteří podle jedné tradice označují spíše sympatizanty Cadokova domu, podle ARN 1:15 to jsou žáci Cadoka, žáka Antigona z Socho (3. stol. př.o.l.). Jedno ze jmen, kterými se Esejci nazývali, bylo בני צדוק, synové Cadokovi. Někteří badatelé, jako např. H. J. Schoeps se domnívají, že Cadok bylo jméno Učitele Spravedlnosti.

velekněze kněžími z rodu Hasmonejců. Navíc si tito „zločinní kněží“ uzurpovali titul krále vyhrazeného davidovské dynastii – již Hasmonejci ani při nejlepší vůli být nemohli – to bylo i v rozporu se zaslíbeními danými Tórou a proroky.

Pro esejece byl tak největším protivníkem „zločinný kněz“, „lžikněz“, který pronásledoval Učitele spravedlnosti, nikoli Gog a Magog nebo Edom, jak tomu bude o pár staletí později. Zatímco v případě zločinného kněze se historikové vesměs shodují na jménech Alexander Janaj / Jochanan Hyrkán,⁶³ postava Učitele spravedlnosti je dodnes anonymní⁶⁴ Pravděpodobně jednalo o kněze z Cadokova rodu, jehož návrat esejci očekávali na konci dní.

Učitel spravedlnosti není nikde označován jako král – nemá tedy královskou hodnost a není považován za Davidova potomka – a také to není on, kdo by vedl válku proti „synům tmy“. Královský mesiáš, jehož příchod nastane na konci dní, skutečně bude pocházet z Davidova rodu. Dochází tak k diarchii, kdy pomazaným králem bude mesiáš z rodu Davidova, doprovázen pomazaným veleknězem z rodu Cadokova. Dvojice *mašiach ben David* a *mašiach ben Cadok* se někdy objevuje také pod označením *mašiach šel Jisra'el* a *mašiach šel Aharon* (mesiáš Izraele a mesiáš Áronův). Tím bude obnovena rovnováha a nastolena vláda (idealizovaného) blahobytu a duchovního pořádku, jako za časů, kdy vládli zakladatelé těchto dvou rodů. Ani jeden z nich nebude bojovat v závěrečné bitvě mezi Syny světla a Syny temnoty. Tuto válku povede sám Hospodin – Synové světla jsou zde jeho nástrojem. Ve Válečném řádu zanechali Esejci velmi podrobný popis bitvy, která bude předcházet konečnému vykoupení, i její následky.

Mesiášská diarchie tak, jak byla naznačena v poexilních prorockých knihách, a dále pravděpodobně pod zoroastriánským vlivem rozvíjena v esejském společenství, v pochrámovém období již v podobě vládnoucího tandemu král – kněz ustupuje do pozadí a později zcela mizí. Její místo zaujme jiná koncepce. Ta se ale naplno projeví až po zániku Chrámu a samostatného judského státu.

---

63 Existuje mj. též domněnka, že „Zločinný kněz“ je Chanan ben Šet (Anan, Annáš) nebo jeho syn, velekněz Chanan ben Chanan, přeneseně každý velekněz z rodu Chananovců, kteří zastávali úřad během posledních padesáti let existence Chrámu.

64 Proběhlo nespočet pokusů Učitele spravedlnosti pojmenovat – od jména Cadok přes snahu ztotožnit jej s Oniasem III., posledním legitimním veleknězem z Cadokova rodu. Jeho sesazení na úkor jeho helenizovaného bratra Iásóna, jenž byl nahrazen ještě více proeckým Menelaem, a následná vražda Oniase v r. 171 př.o.l. byly příčinou vypuknutí Makabejských válek. Za zmínku stojí i smělý, ale spíše zábavný pokus identifikovat jej s Oniasem – kresličem kruhů (*Choni ha-me'agel*), divotvůrcem, zavražděným na rozkaz Hyrkána II.

1.4 Zničení druhého chrámu, Bar Kochbovo povstání a jeho vliv na vývoj mesiášské doktríny

Zničení Jeruzalémského chrámu Římany v r. 70 a porážka Bar Kochbova povstání r. 135 znamenaly těžkou ránu jak pro duchovní, tak i politický a národní vývoj židovstva.

Bratrovražedné souboje mezi Hasmonejci ohrožovaly stabilitu v celém regionu a žádost Hyrkána II. o pomoc Říma si Římané vyložili svém. Římská okupace a nastolení loutkového království a následně jeho přeměna na provincii od přímou správou Říma znamenala na dva tisíce let konec židovské samostatnosti a mesiášské tendence, do té doby vyhrazené různým marginálním hnutím a sektám, se daly do pohybu. Hasmonejci byli v očích náboženských představitelů o své kralování připraveni Bohem, jenž je potrestal za jejich vládu, která byla po období náboženského fundamentalismu, který je vynesl k moci, naopak poznamenána sekularismem. Pomazaný Hospodinův se pro široké masy stal tím, čím je pro nás dnes – spasitelem, vykupitelem, jenž nastolí nový světový řád.

Konec vlády herodiánů a silící moc a útlak Říma ze strany prokurátorů byl samozřejmě živnou půdou pro vznik množství dalších skupin a eschatologicky naladěných společenství. Tato společenství nebyla literálně tak plodná jako eseje. Musíme také rozlišovat mezi náboženskými komunitami a nacionalisticky motivovanými vzbouřenci z řad zélótů, kteří sice občas nějakou mesiášskou ambici projevili, ale většinou je kromě nejskalnějších stoupců nebral nikdo vážně. Tito vzbouřenci, jako Juda Galilejský, jeho syn Menachem, Jan z Giskaly, El'azar ben Ja'ir nebo Šim'on bar Giora trávili většinu času bojem mezi sebou navzájem, než soustředěným odporem proti Římanům, na který se zmohli jen někdy a pozdě. Rabínské prameny se o nich vyjadřují minimálně, a pokud, tak s opovržením – pro učence byli tito *amej ha-arec* bezbožnou lůzou, která nedokázala zabít jediného římského prokurátora, ale zato si na svůj vrub připsala několik velebností z Chrámu. Ironií osudu nebylo Velké povstání v letech 66–73 žádným výbuchem mesiášského očekávání, jak je někdy uváděno, ale důsledkem brutální a bezohledné politiky Gessia Flava, prokurátora v letech 64–66. Od uvedení Judska pod přímou vládu prokurátorů bylo jen otázkou času, kdy povstání vypukne. Nejvyšší židovští představitelé několikrát hrozící požár uhasili, jednou problém nevědomky vyřešili praetoriáni, když zabili Calligulu, jehož snaha umístit svou sochu v jeruzalémském Chrámu přilila další olej do ohně protiřímských nálad. V r. 66 radikálně naladění Židé vedení zélótem Menachemem, rozhořčení chováním prokurátora, který vyloupil a znesvětil Chrám, zaútočili na římskou posádku v Jeruzalémě, kterou nejprve donutili ke kapitulaci a pak

zajatce (vesměs nenáviděné Řeky a Syřany) povraždili. Duchovní podporu radikálům dodal i v té době proběhnuvší požár Říma a sebevražda tyrana Nerona. I tehdy se dalo povstání zažehnat, většina obyvatelstva nebyla z vyhlídky války s Římem nijak nadšená, navíc řada lidí považovala zélóty přinejmenším za stejné hrdlořezy jako Římány, leckdy za horší. Avšak politika kolektivního trestu, jak ji začal praktikovat syrský prokurátor Cestius Gallus, vedla ke katastrofě – r. 67 byl Gallus poražen oddíly Šim'ona bar Giory, obyvatelstvo otřesené vyhlazovací taktikou Římanů se přidalo k rebelům a vypukla otevřená válka. Na povrch vyplula staletá nenávist mezi Židy a Řeky, kypící již od dob makabejských válek. Velké povstání tak bylo motivováno především nacionalistickými pohnutkami. Během obléhání Jeruzaléma sice došlo k několika excesům, během nichž za mesiáše část zélótů považovala Menachema ben Jehudu, jiná pro změnu Šim'ona bar Gioru, který byl Římány po porážce označen za vůdce povstání – ale tyto mesiášské excesy neměly vliv na průběh nebo výsledek povstání. Důsledky porážky r. 70 nebyly zpočátku hned rozpoznány – vypálení Chrámu a Jeruzaléma samozřejmě vedlo představitele židovského národa ke změně dosavadní politiky a jedním z jejích důsledků bylo zahájení práce na kanonizaci biblických textů a ústního učení – Mišny. Následky porážky v r. 70 ale nebyly natolik závažné, jako ty, které ještě měly přijít. Tato situace nastala r. 132 povstáním Bar Kochby. Toto povstání je téměř ve všech aspektech pravým opakem povstání předchozího. Zatímco v prvním povstání mezi sebou soupeřily jednotlivé frakce, nyní byl židovský národ sjednocen pod autoritou jediného vůdce Šim'ona bar Kochby. Povstání nebylo živelnou vzpourou, ale připravenou vojenskou akcí. Římané nečekali, že by se Židé po tak krátké době zmohli na odpor. Frakce, které štěpily židovský národ – saduceové, esejci, zélóti, a další množství sekt – přestaly existovat. Národ byl tak sjednocen ideologicky i nábožensky za jediným cílem – osvobodit zemi od Římanů. A jejich vůdcem narozdíl od předchozího povstání měl tentokrát být samotný mesiáš.

Rabi Šim'on bar Jochaj učil: „Můj učitel rabi Akiva vyložil (takto následující biblický verš Nu 24:17):⁶⁵ „Vyjde hvězda⁶⁶ z Jákoba“ ve významu „Vyjde Koziba⁶⁷ z Jákoba.“ Když Rabi Akiva spatřil Bar Kozbu, řekl: „To je pomazaný král!“⁶⁸ Rabi Jochanan ben Torta mu řekl: „Akivo, tráva poroste mezi tvými žebry a syn Davidův ještě nepřijde.“⁶⁹

65 TargO k Nu 24:17 vykládá slova z „hvězda“ jako „král“ a „žezlo“ jako „mesiáš“.

66 כוכב, aram. כוכבא

67 כוזיבא

68 המלך המשיח

69 J Ta'an 4, 8; 68d

Povstání vypuklo krátce po skončení pobytu císaře Hadriána na blízkém východě, kdy dal rozkaz k vybudování nového pohanského města, *Aelia Capitolina*, na troskách Jeruzaléma. Mezi židovským obyvatelstvem se nejprve rozšířila zpráva, že se císař hodlá pustit do obnovy Jeruzaléma a do výstavby Chrámu – možná se někteří domnívali, že Hadrián bude nový Kýros, který jim dovolí se do svého města vrátit. Poté, co vyšlo najevo, že chrám sice bude stát, ale bude zasvěcen Jupiterovi Kapitolskému,⁷⁰ začaly přípravy k povstání. Přes počáteční úspěchy, kdy se povstalcům podařilo na krátkou dobu obnovit i obětní bohoslužbu na Chrámové hoře, se jednalo o předem ztracený boj. Následky povstání byly katastrofální. Obyvatelstvo Judska bylo téměř vyhlazeno, centrum židovského života se přeneslo do Galileje, pro židovský národ nastávalo osmnáct století, kdy měl snášet všechny útrapy, které náleží národu bez státu, bez vlastní hmotné základny. *Erec Jisra'el* byla posměšně přejmenována na znamení triumfu na „*Syria Palaestina*“ podle dávno zmizelých Pelištejců a toto jméno jí zůstalo dodnes.

Bar Kochbovo povstání mělo obrovský dopad na vývoj židovského mesianismu. Po katastrofě obou povstání a likvidaci politických nároků Židů na samostatnost, byl mesianismus definitivně odsunut z oblasti politické do oblasti náboženské. Příchod mesiáše, téma posledního soudu a příchod budoucího světa (*olam ha-ba'a*), to vše se stalo jedním z hlavních bodů židovských náboženských tradic a zvyků. Je to ta jediná skutečná naděje, která lidem na tomto světě ještě zbývá, totiž že někde jinde, v jiném čase a prostoru, existuje jiný svět, lepší, ten původní, který byl kvůli člověku a jeho chybám skryt.

To je idea společná de facto všem náboženským směrům, od nejstarších pohanských kultů až po propracované dogmatické náboženské systémy – v každém náboženství, pokud se budeme zabývat jeho pohledem na stvoření světa a života, nalezneme stejnou myšlenku: svět byl dobrý a dokonalý, než přišel člověk. Člověk hřešil, proto byl uvržen do světa materiálního, pomíjivého a smrtelného, a stále čeká na návrat onoho světa, ve kterém se zrodil, a kam se touží navrátit. Svým způsobem není tato myšlenka nic jiného, než výsledek odvěkého lidského strachu ze smrti a snaha nalézt odpověď, podmanit si i smrt, učinit neznámé známým a jasným a zbavit se toho, co člověka na smrti děsí nejvíce – strach z neznámého. A strach ze smrti se přirozeně odráží i v mesianismu – zemře mesiáš? Je to jen člověk, nebo má v sobě něco božského? Ač byl Šim'on bar Kochba rabim Akivou, jednou z největších náboženských autorit své doby, prohlášen za mesiáše, byl poražen, padl a stejný osud postihl řadu obyvatel Judeje. Mesiáš tak začínal získávat zvláštní postavení, téměř jako nadpřirozená bytost. Zároveň bylo racionalisticky uvažujícím

---

70 Odtud název *Aelia Capitolina*. *Aelia* je podle Hadriánova rodového jména Publius Aelius Hadrianus.

představitelům židovského národa jasné, že mesiáš se v brzké době nedostaví, Chrám v dohledné době vybudován nebude, a navíc kruté porážky v obou povstáních značně podlomily vůli obyvatelstva novým příkořím účinně vzdorovat. Bylo třeba vypracovat nový koncept mesianismu, dát nový impuls mesiášské naději.

V judaismu tak idea mesiáše jako spasitele poslaného Bohem dostala zcela jiný náboj – nešlo zde již o prostou ideu návratu člověka k Bohu. Židé se opět od dob egyptského otroctví a babylónského zajetí ocitli blízko naprostého fyzického vyhlazení a zániku. Mesiášská naděje tak získala v židovském pojetí zcela jiné poslání, daleko vzdálené původní myšlence zbavit člověka strachu ze smrti a truchlící bolesti – zde šlo o základní potřebu dát životu smysl, udržet v člověku prchavou naději, která mohla vzít za své při nejbližším pogromu, totiž naději a víru, že Bůh neopustil Svůj vyvolený lid, že utrpení, jakkoli strašné, má smysl, neboť na mučedníky, kteří vytrvají ve své víře, čeká odměna v podobě zmrtvýchvstání, života ve věčné blaženosti ve Světě Příštím, ve Věčném Šabatu v *Gan Eden*, po pravici Boží, těšící se ze záře Boží Přítomnosti. Utrpení, které je popisováno v knihách, jež vznikly krátce po zničení Chrámu (4 Ezdráš) a které dopadne na Izrael, je pouze součástí plánu celkové spásy. Konečné vykoupení bude následovat ihned poté, kdy spravedliví přeskupí své síly, porazí svévolné vládce, kteří zničili Chrám a vyhnali Boží lid z jeho země a Bůh bude soudit národy podle jejich činů, zatímco spravedliví zdědí podíl v *Gan Eden*; na hříšné a svévolníky čeká trest. V rabínském období pak byla tato doktrína během kompletace textů Mišny a Gemary zahrnuta do halachického rámce a stala se neoddělitelnou součástí rabínského judaismu.

2. Vývoj mesianismu v rabínském judaismu

Cílem rabínů nebylo po nezdařených povstáních nic menšího, než zachránit židovský národ a jeho náboženství před naprostým zánikem. Čelili nejen pronásledování ze strany Říma, ale též vzrůstající síle křesťanství, které se mělo brzy stát státním náboženským Římské říše.⁷¹ Prvním z významných počinů byla kanonizace Mišny rabim Jehudou ha-Nasim. Proces, který probíhal neuspořádaně již od doby krátce před zničením Chrámu, jím byl úspěšně završen ve 2. stol. o. l. Kromě potřeby dát židovství jasný rámec a oporu, která by mohla pomoci v pozdějším ideologickém souboji mezi židovstvím, křesťanstvím a islámem i bez existence takových institucí, jako Chrám či Sanhedrin, zde šlo i o preventivní opatření namířené právě proti takovým svévolným vykladačům Písma, kteří by se mohli prohlásit sami za mesiáše a to na základě argumentů lživých nebo pro židovství nepřijatelných.

Židovské náboženství nemělo v době 2. Chrámu žádnou jednotnou představu o postavě mesiáše – díky této názorové anarchii mohl být za mesiáše prohlášen i Bar Kochba, který rozhodně ani zdaleka nebyl králem Davidova formátu. Tomu bylo nutné učinit přítrž, další povstání proti Římanům by mohlo znamenat konec existence Izraele jako národa. Řešením bylo zakomponovat mesianismus a eschatologické představy do širšího rámce uvnitř náboženského práva, zároveň však bylo potřeba postupovat obezřetně, jakákoli neuvážená formulace mohla v lidových masách opět probudit mesiášské nadšení se všemi následky s ním spojenými.

2.1 Mesiáš v Mišně a Toseftě

Mišna a Tosefta, jejichž vznik můžeme datovat do druhé poloviny 2. století, jsou svou povahou právnícké sbírky. Ačkoli se v nich nacházejí agadické pasáže, zůstávají především knihami halachických nařízení a tradic. Vyskytuje-li se v Mišně nebo Toseftě slovo „*mašiach*“, pak téměř výhradně v souvislosti s knězem/veleknězem, který je za „pomazaného“ označován. Jehuda ha-Nasi, jenž byl hlavním kompilátorem textu Mišny,

---

⁷¹ Není samozřejmě možné tvrdit, že cílem všech římských císařů bylo zlikvidovat Židy. Naopak, řada římských císařů udržovala s židovskými představiteli dobré vztahy, ať už to byl Antonius Pius, Septimius Severus, Caracalla nebo Iulianus Apostata. Jedná se spíše o vlny pronásledování z lidových vrstev a to se na blízkém východě týkalo především měst, kde žily vedle sebe židovská a řecká komunita. Po nástupu křesťanství, které již tak bylo mezi Řeky a Římany rozšířené více, než mezi Židy, dosavadní římská velkorysost k poraženým vzala za své.

z ní nejspíše záměrně odstranil až na pár zmínek všechny teze týkající se budoucího věku, vzkříšení mrtvých i samotného mesiáše. Výjimkou je závěrečná mišna traktátu Sota:

*Rabi Eli'ezer řekl: Ode dne, kdy byl zničen Chrám, se z učenců stali učitelé ve školách, z učitelů ve školách pomocníci v synagogách, pomocníci v synagogách prostým lidem a prostý lid se stal se stal čím dál tím víc zkaženým, a nikdo se neptal, nikdo se netázal. Na koho se máme spolehnout? Na našeho Otce, jenž je na nebesích. **Ve šlépějích mesiáše**⁷² drzost vzroste a čest bude upadat,⁷³ vinná réva bude dávat své plody, ale víno bude drahé; vláda se obrátí na kacířství⁷⁴ a nebude nikoho, kdo by je pokáral; místo setkávání [učenců] bude pro děvky, Galilea bude zničena a Gablan⁷⁵ bude ležet ladem, a obyvatelé hranic⁷⁶ budou putovat od města k městu, bez toho, aby se nad nimi někdo slitoval; moudrost učenců⁷⁷ upadne v nemilost, těmi, kdo se bojí hříchu, bude pohrdáno, a pravdy bude nedostatek. Mladí budou zahanbovat staré, staří budou vstávat v přítomnosti mladých,⁷⁸ syn bude zahanbovat svého otce, dcera povstane proti své matce, snacha proti*

72 (עקבות משיחא) (המשיח), výraz, který označuje období krátce před příchodem mesiáše, tzv. „stopy (šlépěje) mesiáše“.

73 V Sanh 97a je mírně odlišná varianta celé pasáže:

Učí se v barajtě: Rabi Jehuda řekl: V pokolení, v němž přijde syn Davidův, dům setkávání bude pro děvky, Galilea zničena, Gablan bude ležet ladem, obyvatelé hranic budou putovat od města k městu, bez toho, aby se nad nimi někdo slitoval, moudrost učenců upadne v nemilost, těmi, kdo se bojí hříchu, bude pohrdáno, tvář toho pokolení bude jako tvář psa a pravdy bude zcela nedostatek, jak je psáno: „A pravda byla rozptýlena, oloupeným se stane ten, kdo se zlého varuje“ (Iz 59,15). Co je míněno tím „נעדרת“? Učenci ze školy Ravovy řekli: Rozdělí se mezi různé skupiny a zmizí. A jaký je význam „oloupeným se stane ten, kdo se zlého varuje“? Škola Rava Šily učila: Ten, kdo se vzdaluje od zlého, bude zostouzen a svými druhy považován za blázna (srov. Jb 12,17). ... Učí se v barajtě: Rabi Nehoraj řekl: V pokolení, kdy přijde mesiáš, budou mladí napadat staré a staří budou stát před mladými [aby jim vzdali čest]; dcery povstanou proti svým matkám a snachy proti svým tchýním. Lidé budou mít psí tvář a syn se nebude stydět v přítomnosti svého otce. Učí se v barajtě: Rabi Nechemja řekl: V pokolení, kdy přijde Mesiáš, drzost (nestoudnost) vzroste, vážnost bude zvrácena (nikdo si nebude nikoho vážit. Jiný názor: i ti nejváženější budou zneváženi a prolhani), vinná réva bude dávat své plody, ale víno bude drahé (všichni budou opilí, takže i přes hojnost úrody bude nedostatek) a království (Řím) přestoupí na kacířství (למינות) Tj. Řím se obrátí na křesťanství. Tento výrok je pozoruhodnou předpovědí rabiho Nechemji (150 o.l.) ohledně ustavení křesťanství jako státního náboženství Říma v r. 313 o.l.) a nikdo je nebude kárat. To podporuje rabi Jicchak, který řekl: Syn Davidův nepřijde, dokud nebude celý svět obrácen na nepravou víru. Rava řekl: Jaký verš [toto dokazuje]? „Celá rána zbělela, je čistý“ (Lv 13,13 – to se vztahuje na malomocenství. Podle verše Lv 13,13, pokud celé tělo zbělá (bude postiženo leprou) a nebude na něm ani kousek zdravého masa, je považován za čistého. Tedy pokud celý svět přijme falešnou víru, bude očištěn a připraven na příchod mesiáše).

Podobně též Sanh 98a: Rabi Jochanan též řekl: „Syn Davidův přijde jedině v pokolení, které je buď zcela spravedlivé nebo zcela špatné.“ „V pokolení, které zcela spravedlivé“, neboť je řečeno: „A Tvůj lid, všichni spravedliví, navěky zdědí zemi“ (Iz 60,21); „nebo zcela špatné“, jak je psáno: „Vida, že není žádného muže, a užasl, že není žádného, kdo by zasáhl“ (Iz 59,16); a jinde je psáno: „Kvůli sobě, kvůli sobě učiním“ (Iz 48,11).

Tato snadno zneužitelná teze „vykoupení skrze hřích“ povede o 15 století později k sabatiánské a dále k frankistické herezi.

74 למינות – viz výše.

75 Buďto Gebal ze Ž 83,8, tj. sev. část hory Se'ir, nebo Gaulan východně od jezera Kineret – Golany.

76 Tj. Židé, žijících v hranicích Erec Jisra'el.

77 Dosl. סופרים

78 Aby jim vzdali poctu

své tchýni, a nepřátelé člověka se stanou členy jeho domu.⁷⁹ Tvář toho pokolení bude jako tvář psa,⁸⁰ syn se nebude stydět před svým otcem. Na koho se máme spolehnout? Na našeho Otce, jenž je na nebesích. Rabi Pinchas ben Ja'ir říkal: Obezřetnost vede k čistotě, čistota vede k rituální čistotě, rituální čistota vede k odříkání, odříkání vede ke svatosti, svatost vede k pokoře, pokora vede ke strachu z hříchu, strach z hříchu vede ke zbožnosti, zbožnost vede ke svatému duchu, svatý duch vede ke vzkříšení mrtvých a vzkříšení mrtvých přichází skrze Elijáše, požehnané památky, Amen.

Z této mišny vyplývá pouze to, že víra v mesiáše, ohlášeného prorokem Elijášem, a ve vzkříšení mrtvých byla v tanaitské době (1.-2. stol.) již nedílnou součástí židovské věrouky, a to i v jejím hlavním proudu, nikoli jen v učení skupin jako esejci nebo protokřesťané.

Tosefta se k otázce mesiáše nevyjadřuje vůbec, a to ani nepřímou. Znovuvystavení Jeruzaléma a Chrámu, které je v pozdější rabínské literatuře nezbytnou součástí židovské eschatologie, není dáno do přímé souvislosti s příchodem mesiáše.⁸¹

2.2 Jeruzalémský talmud

Gemara Jeruzalémského talmudu je na informace o mesiáši jen o málo bohatší než Mišna. Očekává návrat davidovské dynastie,⁸² davidovského mesiáše⁸³ a vzkříšení mrtvých během mesiášského období.⁸⁴ Je zmíněno i jméno mesiáše a jeho otce – Menachem, syn Chizkijáše.⁸⁵ Tyto zmínky svědčí o tom, že mesianismus Jeruzalémského talmudu je koncentrován okolo restorativní ideje znovuobnovení davidovského království a Chrámu – o utopickém mesianismu, jaký se vyskytoval v dobách druhého Chrámu, není ani zmínka. Z lakonických sdělení ohledně mesiáše může čtenář snadno nabýt dojmu, že palestinští amoraité chovali vůči mesianismu a eschatologii jako takové značnou averzi a snažili se jí pokud možno vyhnout. Takové jednání by bylo pochopitelné, nejkuli oprávněné, neboť to bylo právě palestinské židovstvo, které neslo hlavní tíhu pronásledování nejprve ze strany Říma po dvou prohraných válkách, a později ze strany křesťanství, které původně židovskou Judeu na čas téměř zcela změnilo v křesťanskou *Palaestinu*. Situace, ve které se

---

⁷⁹ Srov. Mi 7,6

⁸⁰ Drzá, nestydící se.

⁸¹ T Sanh 13,5; BB 2,17; Men 13,22-23, Ber 6,3-6; Zev 13,6.

⁸² J Naz 7,1

⁸³ J Suka 5,1; J Kid 4,1

⁸⁴ J Ket 12,3

⁸⁵ J Ber 2,4. K tématice jména mesiáše a jeho narození podrobně pojednáno v kap. 3.3.1 a 3.3.2.

palestinští židé, koncentrovaní především v Galileji, nacházeli, byla natolik kritická, že kromě dřívější redakce gemary a zániku patriarchátu docházelo i k autocenzuře vlastních textů. Mesiáš byl jako postava nežádoucí jak kvůli potenciálnímu nebezpečí dalšího protiřímského povstání, tak i po nástupu křesťanství z důvodů teologických. Představitelé palestinských židů, kteří v římské provincii tvořili tvář v tvář nové ideologii beznadějnou menšinu, zvolili cestu pasivní rezistence, která se projevila téměř naprostou absencí mesianismu v jejich nábožensko-právní literatuře.

2.3 Babylónský talmud

Hlavním zdrojem informací o eschatologických představách pozdě starověkého židovstva tak pro nás je Babylónský talmud. V jeho gemaře již nalzáme zpráv o mesiáši mnohem více. Týká se to především traktátu Suka a Sanhedrin, kde můžeme z diskuzí učenců a porovnání jejich myšlenek a názorů získat poměrně detailní představu o mesiáši v době kolem ustálení kánonu Mišny, a její vývoj v následujících staletích. Rabíni se vesměs shodují, že příchodu mesiáše bude předcházet období útisku a útlaku. Tato mesiášská znamení mají nejrůznější podobu a takřka ve všech případech se jedná o výsledky rabínské exegeze biblických veršů.

Sanh 99a:

A tak min⁸⁶ řekl rabimu Abahu: „Kdy přijde mesiáš?“ Odpověděl: „Až temnota přikryje lidstvo.“⁸⁷ „Proklínáš mě!“ zvolal. (Abahu) odsekl: „To je jenom verš: „Neboť hle, temnota přikryje zemi, temné mračno národy, a nad tebou vyjde Hospodin a Jeho Sláva se ukáže nad tebou.“⁸⁸“

Sanh 98a:

Rav Aba též řekl: Nemůže být většího znamení vykoupení, než toto: „A vy, hory izraelské, větve své vydejte a své plody neste Mému lidu Izraeli, neboť blízko je (jeho) příchod.“⁸⁹ Rabi El'azar řekl: Také toto, jak je psáno: „Neboť před oněmi dny nebylo možno najmout člověka (na práci), natož najmout dobytče. A kdo vycházel a vcházel,

---

86 Kacíř, sektář, v tomto případě možná křesťan (to by vysvětlovalo jeho reakci „proklínáš mě“).

87 Naráží na tazatele a jeho společníky.

88 Iz 60,2

89 Ez 36,8; kdy *Erec Jisra'el* bude oplývat hojností, přiblíží se příchod mesiáše a nemůže být žádné jasnější znamení, než toto (Raši).

neměl pokoj od utiskovatele.“⁹⁰ Jaký je význam biblického verše: „A kdo vycházel a vcházel, neměl pokoj od utiskovatele“? Rav řekl: Ani učenci, kterým je přislíben pokoj,⁹¹ neboť je řečeno: „Hojný mír těm, kteří milují tvůj Zákon“,⁹² nebudou mít klid kvůli utrpení. Šmu'el řekl: „Dokud jsou všechny ceny stejné.“⁹³ Rav Chanina řekl: „Syn Davidův nepřijde, dokud nebude ryba shledána nevhodnou a nebude možné si jí opatřit, jak je psáno: ‚Tehdy učiním hlubokými jejich vody a jejich řeky jako olej potečou, dí Pán Hospodin‘;“⁹⁴ zatímco je psáno:⁹⁵ ‚V onen den způsobím, že vyroste roh domu Izraele.‘“⁹⁶ Rav Chama bar Chanina řekl: „Syn Davidův nepřijde, dokud i nejmenší království neustane v úsilí o vládu nad Izraelem,⁹⁷ jak je psáno: „A odřeže jalové odnože“⁹⁸ vinařským nožem a výhonky révy uláme, odřízne“;⁹⁹ a za tím následuje: „V onu hodinu bude přinese dar Hospodinu zástupů lid vysoký a lesklý.“¹⁰⁰ Ze'iri řekl jménem rava Chaniny: „Syn Davidův nepřijde, dokud budou domyšliví lidé v Izraeli, jak je psáno: ‚Neboť tehdy vyloučím z tvého středu tvé pyšné rozjařence‘,¹⁰¹ za nímž následuje: ‚Zanechám vprostřed tebe lid tichý a nuzný, a utečou ke Jménu Hospodinovu.‘“¹⁰² Rabi Simlaj řekl ve jménu rabiho El'azara, syna rabiho Šim'ona: „Syn Davidův nepřijde, dokud z Izraele nezmizí všichni soudci a úředníci, jak je psáno: ‚A obrátím svou ruku na tebe, přetavím a proseju tvůj odpad, a odejmu vše, co tě zakaluje. A vrátím tvé soudce, jako prve.‘“¹⁰³

Tato znamení, která budou příchodu mesiáše předcházet, budou podle některých rabínů tak strašná, že si přáli být jich ušetřeni. Jiní (jako např. Rabi Akiva) se domnívali, že tato strádání již proběhla a příchod mesiáše nyní proběhne ve slávě a nádheře. To byl také

90 Za 8,10; když nebudou žádné peníze a budou zahrnuti starostmi, viz Sanh 97b: „dokud *pruta* nezmizí z měšce.“

91 Dosl. týkající se těch, jimž je psán mír.

92 Ž 119,165

93 To je obtížná pasáž. Raši se domnívá, že je řeč o ceně různých produktů – obilí, víno, olej atd. a jejich ceny budou stejné, nebo že všechny věci budou stejně drahé. Ale je problém vysvětlit, jak tento výrok vysvětluje verš ze Za 8,10. Maharša proto spojuje tento verš „Kdo vycházel a vcházel“ s veršem „A při příchodu lidu země před Hospodina o stanovených časech, ten, kdo bude vstupovat podle brány severní, aby se klaněl, vyjde podle brány jižní, a kdo bude vstupovat podle brány jižní, bude vycházet podle brány severní“ (Ez 46,9) – podle toho vykládá: dokud jsou všechny brány stejné, tzn. všichni lidé, ať už do Chrámu vcházejí nebo vycházejí – idiom, který označuje „bez výjimky“ – budou strádat

94 Ez 32, 14; Když nafta či olejový příkrov pokrývá vodu, ryba nemůže být chycena.

95 V té samé souvislosti, týkající se zničení Egypta (Maharša).

96 Ez 29, 21

97 Podle Maharši. Raši vykládá: Dokud neustane i ta nejmenší vláda nad Izraelem – Izrael bude osvobozen i od pouhých náznaků síly

98 Malá království

99 Iz 18, 5

100 Iz 18, 7

101 So 3, 11

102 So 3, 12; kvůli nimž přijde vykupitel

103 Iz 1, 25–26; tzn. že nejprve musí být odstranění soudci stávající.

jeden z důvodů proč Akiva prohlásil za mesiáše Šim'ona bar Kochbu – domníval se, že katastrofy, které měly předcházet příchodu mesiáše se již staly, a že se zničením Chrámu v r. 70 naplnilo biblické proroctví:

Sanh 98b

Rav řekl: Syn Davidův nepřijde, dokud [Řím] nesevře Izrael po dobu devíti měsíců, nebt' je řečeno: „I když je Hospodin vydá v plen do chvíle, než rodička porodí, zbytek jeho bratří se vrátí zpět k synům Izraele.“¹⁰⁴ Ula řekl: „Ať přijde, ale ať ho nespatriím.“ Raba řekl podobně: „Ať přijde, ale ať ho nespatriím.“ Rabi Josef řekl: „Ať přijde a ať jsem hoden sedět ve stínu sedla jeho osla.“ Abaje se zeptal Raby: „Jaký je tvůj důvod [pro to, abys ho nechtěl spatřit]?“ Je to kvůli porodním bolestem mesiáše? Ale vždyť se učí v barajtě: Žáci rabiho El' azara se ho zeptali: ‚Co musí člověk udělat aby byl ušetřen porodních bolestí mesiáše?‘ ‚Necht' se zabývá studiem a je shovívavý a váš Pán učiní oboje. ‘‘

Sanh 97b:

Učí se v barajtě: Rabi Natan řekl: Tento verš proniká a sestupuje do strašné propasti:¹⁰⁵ ‚Vidění už ukazuje k určitému času, míří neomylně k cíli; prodlévá-li vyčkej, neboť přijde zcela jistě, zadržet se nedá.‘¹⁰⁶ Ne jako naši učitelé, kteří vykládali verš ‚až do času a časů a poloviny času‘; ¹⁰⁷ ani jako rabi Simlaj, jenž vykládal: ‚Chlebem slzí jsi je krmil, pít jsi jim dal slzy plnou měrou.‘;¹⁰⁸ ani jako rabi Akiva, jenž vykládal: ‚Ještě jednou, a bude to brzy, otřesu nebem i zemí, mořem i souší.‘; ¹⁰⁹ ale první dynastie¹¹⁰ bude trvat sedmdesát let, druhá¹¹¹ padesát dva let a vláda Bar Koziby dva a půl roku.¹¹²

---

104 Mi 5,2

105 Stejně jako není známa hloubka propasti, tak je nemožné pochopit význam toho verše – Raši

106 Ab 2,3; Rabi Natan na základě tohoto verše vyzývá k trpělivosti a považuje za nesprávné, pokud se někdo snaží příchod mesiáše vypočítat.

107 Dn 7,25 – čas – 77 – je doba, po kterou trvalo zajetí v Egyptě – mesiáš měl přijít po uplnutí 3,5 násobku této doby.

108 Ž 80,6

109 Ag 2,6; Podle rabiho Akivy měl tedy mesiáš přijít brzy po *churbanu*.

110 Hasmonejci

111 Herodiáni

112 Verše citované z Daniela, Žalmů a Agea byly vykládány tak, aby daly definitivní datum příchodu Mesiáše. Rabi Natan ovšem na základě Ab 2,3 trvá na tom, že všechny takové výpočty jsou falešné. Ty tři verše odkazují na jednotlivé vlády, ale na vládu mesiáše ani jeden (Raši).

Tato pasáž se dotýká dalšího, velmi důležitého tématu – vypočítávání doby příchodu mesiáše na základě biblických porocství, což se právě v případě rabiho Akivy ukázalo jako naprosto katastrofální. Přitom na jiných místech v Talmudu nacházíme jasné odmítnutí jakéhokoli vypočítávání doby příchodu mesiáše. Jeho příchod je přirovnáván ke stejně nevypočitatelnému ději, jako je útok štíra. A stejně tak následuje i prudká reakce a odsouzení těch, kteří se o něco takového snaží:

Sanh 97b:

Rav Šmu'el bar Nachmani řekl jménem rabiho Jonatana: Budiž zatraceny¹¹³ kosti těch, kteří vypočítávají konec.¹¹⁴ Protože by mohli říct: protože stanovený čas uplynul, a on stále ještě nepřišel, už nikdy nepřijde. Ale i tak by na něj měli čekat, jak je psáno: „prodlévá-li vyčkej.“¹¹⁵ Mohl bys říct: Díváme se kupředu [směrem k jeho příchodu], ale on nepřichází. Proto Písmo říká: „Hospodin vyčkává, chce se nad vámi smilovat, vyvýší se, slituje se nad vámi.“¹¹⁶ Ale protože se díváme kupředu a On činí podobně, tak co zdržuje (jeho příchod)? Zdržuje ho znak spravedlnosti.¹¹⁷ Ale když ho znak spravedlnosti oddaluje, proč na něj čekáme? Abychom obdrželi odměnu (za očekávání), jak je psáno: „Blaze těm, kdo ho očekávají.“¹¹⁸

Sanh 97b – 98a:

Rav řekl: Všechna předurčená data (pro vykoupení) uplynula a v současnosti to závisí pouze na pokání a konání dobrých skutků. Ale Šmu'el míní: Pro truchlíciho je dostačující, aby dodržel období smutku.¹¹⁹ O této věci diskutovali tanaité: Rabi Eli'ezer řekl: „Pokud Izrael bude činit pokání, bude vykoupen, pokud ne, nebude vykoupen.“ Rabi Jehošu'a mu řekl: „Když nebudou činit pokání, nebudou vykoupeni! Ale Svätý, budiž veleben, nad ně ustanoví krále jehož výnosy budou stejně kruté jako Hamanovy, díky čemuž bude Izrael setrvávat v pokání, a tak je navrátí na správnou cestu.“¹²⁰

V těchto diskuzích se již odráží mentalita náboženských vůdců židovského národa

---

113 תפ"ו. Verš je vykládán jako „ztratí ty, kdo budou vypočítávat konec“ (pasáž je pokračováním exegeze biblického verše).

114 Příchod mesiáše

115 Ab 2,3; Rabi Natan na základě tohoto verše vyzývá k trpělivosti a považuje za nesprávné, pokud se někdo snaží příchod Mesiáše vypočítat.

116 Iz 30,18

117 Nejsme ho hodni

118 Iz 30,18

119 Strádáním v *galutu* si Izrael sám dostatečně zaslouhuje vykoupení, bez ohledu na pokání

120 V JT je poslední věta podávána jako odpověď rabiho Eli'ezera rabimu Jehošu'ovi.

tak, jak ji formovala skutečnost, že dosavadní monopol židovské víry na monoteismus je ohrožen křesťanským trinitarismem, a namísto výzev k ozbrojenému odporu, o které nebyla nouze v dobách, kdy Chrám stál, se stále více začaly objevovat napomenutí a prohlášení, vybízející ke klidu a k trpělivému snášení následků nezdařené vzpoury jakožto Božího trestu, tak, jak činili jejich otcové v Babylóně před šesti sty lety.

Sanh 37b – 38a

Rav Jehuda ben Rabi Chija také řekl: „Exil odčiňuje polovinu hříchů lidstva. Dříve¹²¹ je psáno: „Stal jsem se na zemi psancem a štvancem“¹²² Ale později [je psáno]: „a usadil se v zemi Nódu,¹²³ východně od Edenu.“¹²⁴

Rav Jehuda řekl: Exil činí odpouštění za tři věci, neboť je psáno: „Toto praví Hospodin: ... Kdo bude sídlit v tomto městě, zemře mečem, hladem a morem. Kdo však vyjde a skloní se před Kaldejci, kteří vás obléhají, zůstane naživu, jako kořist získá svůj život.“¹²⁵ Rabi Jochanan řekl: Exil promíjí vše, neboť je psáno: „Toto praví Hospodin: Zapište tohoto muže¹²⁶ jako bezdětného, muže, který nebude mít ve svých dnech zdar. Nikomu z jeho potomků se nepodaří dosednout na Davidův trůn a být opět v Judsku vladařem!“¹²⁷ Kdežto poté, co byl vzat do zajetí, je psáno: „Synové vězně Jekonjáše: jeho syn Šealtiel.“¹²⁸ [Byl nazýván] Asir,¹²⁹ neboť jeho matka jej počala ve vězení. Šealtiel,¹³⁰ protože ho Bůh nezasadil¹³¹ jako ostatní. Víme z tradice, že žena nemůže otěhotnět vestoje.¹³² [Avšak ona otěhotněla vestoje.] Jiný výklad: Šealtiel, protože Bůh obdržel¹³³ [z nebeského dvora] odpuštění hříchů z Jeho přísahy.¹³⁴ Zerubábel byl tak nazýván, neboť byl zasazen v Babylóně.¹³⁵ Ale [jeho skutečné jméno bylo] Nechemja ben Hachalija.

---

121 Ve vyprávění o Kainovi.

122 נע ונד Gn 4,14

123 נד = נד, štvanec

124 Gn 4,16

125 Jr 21, 8-9; Ten který zůstane ve svém domě bude podroben těmto třem zlům, ale ten, kdo odejde, zachrání se

126 Krále Jekonjáše

127 Jr 22, 30

128 1Pp 3,17; Navzdory prokletí, že měl být bezdětný a neprospívat, poté,co odešel do exilu, bylo mu odpuštěno

129 אסיר, vězeň

130 Podle agady jsou jednou a tou samou osobou

131 שאלתיאל, tedy שאל תלוי

132 Kvůli nedostatku místa ve vězení, viz LvR 19

133 שאל אל 'Bůh se tázal'

134 Kterou učinil, když chtěl zničit Jekonjáše bezdětností

135 זרע לבבל

Sanh 98a

Ula řekl: Jeruzalém bude vykoupen pouze spravedlností,¹³⁶ jak je psáno: „Sion soudem bude vykoupen, a ti kdo se v něm obrátí, spravedlností.“¹³⁷

Spravedlností a pokáním, nikoli mečem a ozbrojeným bojem. Zde leží kořeny doktríny, která bude židovský národ provázet až do dvacátého století, tedy že veškeré utrpení, které s sebou nese život v exilu mimo vlastní zemi, je jen příležitostí k pokání a vysvobození z něj a člověku tak nepřísluší pokoušet se sám násilnou cestou změnit tento úděl. O patnáct století později bude tato doktrína pod dojmem podobných událostí, které vedly k jejímu formulování, většinou Židů opuštěna.

Existovaly také ojedinělé názory, které hlásaly, že mesiáš již přišel a Izrael jeho příchod propásl,¹³⁸ nebo se jedná o skutečnou historickou postavu, krále, který splňoval mesiášské předpoklady. Tou osobou byl pro některé učence král Chizkijáš, vládnoucí v 8. stol př.o.l., jehož zbožnosti a ochotě naslouchat radám proroka Izajáše je připisováno zázračné zničení Sancheribovy armády během obléhání Jeruzaléma.

Sanh 94a

Rabi Hilel¹³⁹ řekl: Izraeli již nebude mesiáše¹⁴⁰ protože ho už měli ve dnech Chizkijáše. Rabi Josef řekl: Ať mu Bůh odpustí [že tak mluví]. Kdy Chizkijáš vzkvétal? Během prvního Chrámu. Ale Zacharjáš, jenž prorokoval ve dnech druhého (Chrámu), hlásal: „Rozjáš se, sijónská dcero, dcero jeruzalémská, propukni v hlahol! Hle, přichází k tobě tvůj král, spravedlivý a zachráněný, pokořený, jede na oslu, na oslátku, osličím mláděti.“¹⁴¹

„Jeho vladařství se rozšíří¹⁴² a pokoj bez konce.“¹⁴³ Rabi Tanchuma řekl: Bar Kapara vysvětloval v Sepforis: Proč je každé mem uvnitř slova otevřené, zatímco toto je zavřené?¹⁴⁴ Svatý budiž veleben si přál dosadit Chizkijáše za mesiáše a Sancheriba za Goga a Magoga načež Symbol spravedlnosti¹⁴⁵ řekl před Svatým, budiž veleben: „Pane

¹³⁶ בצדקה, skrze dobročinnost

¹³⁷ Iz 1, 27

¹³⁸ Což je teze blížící se křesťanství

¹³⁹ Bratr rabiho Jehudy II.

¹⁴⁰ Všemohoucí sám vykoupí Izrael a bude nad nimi vládnout (Raši). Rabi Hilel údajně mohl být ovlivněn Origenovým „zjištěním“, že Starý zákon v eschatologických pasážích odkazuje na Ježíše z Nazareta.

¹⁴¹ Za 9:9

¹⁴² למרבה

¹⁴³ Iz 9:6

¹⁴⁴ מ a ם

¹⁴⁵ Symboly spravedlnosti a milosrdenství jsou často zvěčněny a uváděny jako přimlouvající se u

Všehomíra! Ty jsi neučinil mesiášem Davida, jenž pronesl tolik chvalozpěvů a žalmů před Tebou, a učiníš jím Chizkijáše, jenž neřekl jediný chvalozpěv navzdory všem zázrakům, které jsi pro něj učinil? Proto je mem zavřené.¹⁴⁶ Ihned se ozvala Země: „Pane Všehomíra! Nech mě zapět píseň před Tebou namísto tohoto spravedlivého muže¹⁴⁷ a učiň ho mesiášem.“ Tak se změnila v píseň před Ním, jak je psáno „Od kraje země jsme slyšeli prozpěvovat: „Sláva spravedlivému!“¹⁴⁸ Poté kníže Všehomíra¹⁴⁹ Mu řekl: „Pane Všehomíra! (Země) naplnila tvou touhu (po chvalozpěvu) za tohoto spravedlivého muže.¹⁵⁰ Ale nebeský hlas vykřikl: „To je mé tajemství, to je mé tajemství!“¹⁵¹ K čemuž se připojuje prorok: „Běda mi,¹⁵² jak dlouho (musíme čekat)? Nebeský hlas opět zvolal: „Zrádci zrazují, pokrytectví zrádci páchají“¹⁵³ jež Rava – a jiní říkají rabi Jicchak – vykládá: Dokud nepřijdou ničitelé a ničitelé ničitelů.

Představa Chizkijáše jako mesiáše tak byla vyvrácena téměř v samotném zárodku. Přesto se udržela poměrně dlouho v podvědomí – možná za tím můžeme spatřovat snahu rabínů odvést mysl lidu pryč od lidových mesiášů (pokud mesiáš již přišel, není důvod jeho příchod urychlovat a už vůbec není důvod za něj někoho prohlašovat) – zároveň, jak již bylo řečeno výše, tato teze mohla být snadno zneužita a interpretována křesťany v jejich duchu, což pravděpodobně rozhodlo o tom, že teze o mesiáši Chizkijášovi nebyla přijata a dochovala se nám pouze díky tomu, že na jejím základě rabíni dokazovali, že čas mesiáše teprve nastane. Zcela ojedinělá je pasáž ze Sanh 98a – je to jedna z mála pasáží, kde mesiáš mluví sám o svém příchodu:

Rabi Jehošu'a ben Levi potkal Elijáše stojícího u hrobky rabiho Šim'ona bar Jochaje. Zeptal se ho: „Mám podíl na budoucím světě?“ Odpověděl mu: „Pokud si to Pán přeje.“¹⁵⁴ Rabi Jehošu'a ben Levi řekl: „Viděl jsem dva, ale slyšel jsem hlas třetího.“¹⁵⁵

Všemohoucího

146 Ukazuje, že Boží původní záměr je uzavřen, stejně jako *mem*, tj. odvolán. Jiný výklad: Bůh si přál uzavřít starosti Izraele tím, že učiní Chizkijáše mesiášem; a jiný výklad: že Chizkijášova ústa byla uzavřena, takže nemohla zpívat žalmy Všemohoucímu.

147 Chizkijáše

148 Iz 24:16

149 שר עולם To je zvláštní anděl, jenž je poslán nad svět, odděleně od strážných andělů různých národů. Je ztotožňován s Metatronem. Tos Jev 16b toto ztotožnění odmítá

150 Tak překládá Maharša. Tato pasáž může také znamenat: „Napln touhu spravedlivého“, tj. ustav ho mesiášem.

151 Iz 24:16 רזי לי, od רז – tajemství. Čas příchodu mesiáše je Boží tajemství.

152 Tamtéž

153 Tamtéž

154 Odkázal na Šchinu, která byla s nimi (Raši). Maharša vyvozuje: Když toho bude tvé umění (schopnosti) hodno

155 Viděl pouze sebe a Elijáše, ale slyšel hlas třetího – Šchiny

Zeptal se ho: „Kdy přijde mesiáš?“ „Běž a zeptej se ho,“ zněla [Elijášova] odpověď. „Kde sídlí?“ „U vchodu.“¹⁵⁶ „A podle jakého znamení ho poznám?“ „Sedí mezi chudými malomocnými: všem z nich odváže [obvazy z jejich ran] všechny najednou a znovu je obváže společně,¹⁵⁷ a zatímco je bude převazovat každého zvlášť [než uzdraví dalšího], pomyslí si: ‚možná jsem hledán [nastává čas pro mé objevení se jako mesiáš], nemohu prodlévat [kvůli tomu, abych obvázal tolik ran].‘“ Tak šel k němu a pozdravil ho slovy: „Mír s tebou, Pane a učiteli.“ „Mír s tebou, synu Leviův,“ odpověděl [mesiáš]. „Kdy přijdeš, pane?“ zeptal se [rabi Jehošu'a]. „Toho dne,“¹⁵⁸ zněla jeho odpověď. Když se [rabi Jehošu'a] vrátil k Elijášovi, ten se ho zeptal: „Co ti řekl?“ „Mír s tebou, synu Leviův,“ odpověděl mu. Poté Elijáš podotkl: „Tím ti zajistil, tobě i tvému otci, podíl na budoucím světě.“ „Neřekl mi pravdu,“ odvětil [rabi Jehošu'a], „řekl, že přijde dnes,¹⁵⁹ ale nepřišel.“ [Elijáš] mu odpověděl: „To je to, co ti řekl, dnes, toho dne, kdy budeš naslouchat jeho hlasu.“¹⁶⁰

Tato pasáž se stane v budoucnu velmi populární mezi Židy zavřenými do oddělených čtvrtí. Mesiáš jako dobrodinec, činící své poslání v tichu a ústraní, bez světské slávy, v pokoře před Bohem a svým údělem, trpělivě čeká, až bude povolán ke svému vrcholnému dílu – to je představa vzdálená světelné roky od obrazu válečníků typu Bar Kochby nebo Jana z Giskaly. Zároveň je i polemikou proti všem, kdo tvrdí, že mesiáš přišel nebo již nepříjde vůbec – mesiáš zde dává jasnou podmínku pro svůj příchod a nepřichází jen kvůli tomu, že tato podmínka nebyla doposud splněna.

Rabíni již v té době rozlišovali mezi dvěma obdobími – tzv. „dny mesiáše“ a „světem, jenž přijde“. Dny mesiáše (*jamot ha-mašiach*) označují dobu, po kterou bude na zemi působit mesiáš – není jasné, zda se tato doba počítá od zjevení mesiáše syna Josefova (viz kap. 2.3.1) nebo od příchodu syna Davidova (tedy až po skončení konfliktu mezi Izraelem a Gogem a Magogem), každopádně končí mesiášovým skonem, přesněji jeho odchodem z tohoto do onoho světa. Jakožto smrtelný člověk má i mesiáš zemřít a po jeho smrti se svět promění a nastane dlouho očekávaný „svět, jenž přijde“ – *olam ha-ba'a*.

Během vlády mesiáše dojde k ustavení vlády Izraele, vybudování Chrámu, shromáždění vyhnanců v Izraeli a zmrtvýchvstání. Jak dlouhá bude tato éra, na to se názory různí. Podle rabiho Eli'ezera to bude čtyřicet let, podle El'azara ben Azarji

156 Gaon z Vilna nahrazuje „do Říma“

157 Poté, co jejich rány uzdraví

158 Toho dne, hebr. היום

159 Dnes, hebr. היום

160 „Uslyšíte-li dnes (היום) jeho hlas“ Ž 95,7 – tím mesiáš svůj příchod podmínil a podmínka nebyla splněna.

sedmdesát, Rabi se domnívá, že tři sta šedesát pět a rabi Dosa říká čtyři sta let; Abimi ben Abahu raději rovnou udává počet sedm tisíc let, rav Jehuda se domnívá, že jejich trvání bude rovno době, která jim předcházela od stvoření světa a rabi Nachman bar Jicchak upřesňuje, že se nebude jednat o dobu od stvoření, nýbrž od potopy – tedy doby Noeho, kdy se Bůh zavázal přísahou.¹⁶¹

Jiná situace je již ohledně budoucího světa, neboť to je stav, ve kterém nebude platit nic z toho, co známe nyní. *Olam ha-ba'a* znamená návrat k původnímu stavu světa, ještě před narušením vztahu mezi člověkem a Bohem prostřednictvím hříchu a před pádem člověka. Tento svět bude natolik jiný, že rabíni se o něm příliš neodvažovali diskutovat.

Rabi Chija bar Aba řekl jménem rabiho Jochanana: Všichni proroci prorokovali [všechny dobré věci] pouze ohledně doby mesiáše, ale ohledně světa, jenž přijde: „oko nespatrilo, že by jiný bůh, mimo tebe, učinil něco pro toho, kdo na něj čeká.“¹⁶² Nesouhlasí se Šmu'elem, jenž řekl: Tento svět se liší od dnů mesiáše jen ohledně podřízení [cizím] silám.¹⁶³

Šmu'elova věta se stane základem pro pozdější racionalistickou eschatologii – podle ní neexistuje žádný rozdíl mezi dnešní dobou a dny mesiáše – leč jen v tom, že za dnů mesiáše již Izrael nebude žít v područí cizích vládců, ale jako suverénní národ.

2.4 Mesiáš, syn Josefův

V kapitole 1.2 jsem naznačil vývoj představy a konceptu mesiášské diarchie. V rabínském období se již nejedná o diarchii, jak by tomu bylo v případě postav krále a velekněze. *Mašiach ben David*, král z Davidova domu, zůstává na své pozici spravedlivého vládce sjednoceného Izraele – pozice davidovského domu je neotřesitelná – kněžský mesiáš ale po zániku Chrámu, jehož kult ve farizejském prostředí nikdy nehrál prim, ustupuje do pozadí a do popředí se dostává mesiáš bojující, stojící v čele Izraele tváří v tvář nepříteli. Je to mesiáš bojující nerovný boj, mesiáš umírající.¹⁶⁴ Tento mesiáš má

---

161 Sanh 99a

162 Iz 64:3

163 Sanh 99a

164 Umírající mesiáš se možná objevuje již ve svitcích od Mrtvého moře – známá pasáž z 4Q285 (SM): „A usmrtí/bude usmrcen (המת) kníže obce, ratolest Davidova.“

povstat z rodu Josefova, z efraimovské větve, jako Jozue, největší válečník biblického Izraele.

Odkud se vzal *mašiach ben Josef* (někdy též *ben Efrajim*) se dodnes přesně neví. První jednoznačné zmínky o této doktríně se vyskytují v tanaitických pasážích neurčitého data¹⁶⁵ a v Targumech.¹⁶⁶ Klausner¹⁶⁷ se domnívá, že se idea druhého mesiáše objevuje až po katastrofě Bar Kochby během hadriánské perzekuce, tedy nejdříve po r. 135. Biale se domnívá, že představa trpícího, umírajícího a vzkříšeného spasitele tak, jak byla implantována na mesiáše, syna Josefova, je převzata z křesťanství.¹⁶⁸ Drummond se domnívá, že idea mesiáše syna Josefova je mnohem starší a vychází z exegeze verše Za 12,12 (viz dále). Klausner tuto teorii odmítá a naopak tvrdí, že idea druhého mesiáše vzešla jako výsledek tanaitické exegeze¹⁶⁹ výše zmíněného verše v traktátu Suka 52a:

„Naříkat bude země, každá čeled' zvlášť: zvlášť čeled' domu Davidova a jejich ženy zvlášť, zvlášť čeled' domu Nátanova a jejich ženy zvlášť.“¹⁷⁰ Řekli: Copak to není kal va-chomer? Pokud budou truchlit i v budoucnu, kdy nad nimi nemá zlý pud žádnou moc, a Tóra i přesto říká, že [budou truchlit] muži zvlášť a ženy zvlášť,¹⁷¹ tím spíše nyní, když se radují a zlý pud vládne nad každým jedním z nich. Jaká je příčina toho smutku? ¹⁷² Rabi Dosa má jiný názor než ostatní učenci. Jeden názor je ten, že příčinou [smutku] je zabití mesiáše syna Josefova a jiní říkají, že příčinou [smutku] je zničení zlého smýšlení. Tomu, kdo říká, že příčinou [smutku] je zabití mesiáše syna Josefova, dává za pravdu biblický verš: „Ale na dům Davidův, na toho, jenž sídlí v Jeruzalémě, vyleji ducha milosti a proseb o smilování. Budou vzhlízet ke mně, kterého probodli. Budou nad ním naříkat, jako se nařiká nad smrtí jednorozeného, budou nad ním hořce lkát, jako se hořce lká nad prvorozeným.“ ¹⁷³ Avšak ohledně toho, kdo říká, že příčinou [smutku] je zničení zlého smýšlení – je to snad důvod ke smutku? Není to spíše příležitost k radosti než truchlení?

Gemara tak dává za pravdu názoru, který tvrdí, že příčinou onoho smutku, který

---

165 Suka 52a; viz níže. Tanaitický původ těchto pasáží v gemaře BT může vyplývat ze skutečnosti, že jsou psány více hebrejsky, než aramejsky.

166 Targ (Ps)J Ex 9,35; Dt 32,39; Ez 38,2, 3, 16, 18; 39,1, 11, 15, 16; Ž 18,49

167 KLAUSNER, J., *Ha-ra'ajon ha-mešichi be-Jisra'el*, Jeruzalém, 1927..

168 BIALE, David, *Counter-History and Jewish Polemics Against Christianity*, s. 142

169 KLAUSNER, J., *Ha-ra'ajon*, s. 315

170 Za 12,12

171 Tato pasáž se týká problematiky oddělení žen a mužů v Chrámu během posledního dne svátku Sukot.

172 Zmíněného ve verši Za 12,12. V budoucím světě, kterého se verš týká, by totiž již žádný smutek ani truchlení nemělo existovat.

173 Za 12,10

podle Zacharijáše nastane během konce tohoto světa, je skon mesiáše, syna Josefova. Efrajimovský původ druhého mesiáše také může odkazovat na znovusjednocení deseti ztracených kmenů, mezi které Efrajim patří a které jsou někdy jako Efrajim označovány jako celek, a jejich přivedení zpět do *Erec Jisra'el*.

Ohledně datace této pasáže a pravděpodobně nejstaršího textu, ve kterém je mesiáš, syn Josefův, explicitně zmíněn, se vedou spory. D. C. Mitchell se domnívá, že rabi Dosa je oním tanaitou, který vykládá verš Za 12,12 v souvislosti s úmrtím mesiáše (ačkoli to z textu není jasné) a dochází k následujícímu závěru: Rabi Dosa, kterého ztotožňuje s Dosou ben Harkinasem,¹⁷⁴ žil v době těsně před zničením Chrámu v r. 70 a dožil se až doby Gamli'ela II. a Akivy (tj. počátek 2. stol.). Vzhledem k tématu, o němž se diskutuje a který zmíněné pasáži předchází (slavení svátku Sukot v Chrámu a oddělení mužů a žen), se domnívá, že se celá diskuze odehrála ještě za doby existence Chrámu, před vypuknutím povstání, kdy bylo možné slavit Sukot podle všech jeho pravidel, tj. v letech 65-66, určitě se pak podle něj odehrála před povstáním Bar Kochby.¹⁷⁵ Z diskuze pak podle tohoto výkladu vyplývá, že již v této době existoval názor, že existuje jakýsi mesiáš, syn Josefův, který zemře. Většina tanaitů pak s rabi Dosou nesouhlasila, tudíž teze o umírajícím mesiáši nebyla všeobecně přijímaná – avšak redaktoři Talmudu již argumentaci rabiho Dosa (je-li to ovšem *jeho* argumentace) shledávají jako logičtější.

S tezí, podle níž celá idea umírajícího mesiáše pocházela již z doby druhého Chrámu, nesouhlasili ani Klausner, ani Heinemann, kteří se domnívali, že postava druhého mesiáše vznikla jako výsledek snahy vlít do srdce národa novou nadějí po povstání Bar Kochby – Bar Kochba tak mohl být podle této ideje skutečně mesiášem – ovšem mesiášem, synem Josefovým, mesiášem umírajícím v boji.

A opět, jako v případě Bar Kochby, lze použít verš „A vyjde hvězda z Jákoba, povstane žezlo z Izraele.“ Hvězda z Jákoba – to je *mašiach ben Josef* – mesiáš z kmene Efraim, který bude bojovat proti nepřatelům Izraele a zahyne v boji. Tehdy nastoupí mesiáš vítězný, *mašiach ben David*, „žezlo z Izraele“, jenž dokončí práci svého předchůdce a zaujme trůn krále.

V případě pasáže ze Suka 52a se Klausner domnívá, že se nejedná o barajtu a tím ani o raně tanaitskou látku.¹⁷⁶ Rovněž se na základě jiných výroků domnívá, že rabi Dosa,

¹⁷⁴ EJ, heslo „Dosa ben Harkinas“.

¹⁷⁵ MITCHELL, David C., *Rabbi Dosa and the rabbis differ: Messiah ben Joseph in the Babylonian Talmud*, s.77-90.

¹⁷⁶ KLAUSNER, J. *Ha-ra'ajon*, s. 318, kde Klausner doslova píše: Toto místo není barajta. Tuto věc zdůrazňuji se vsí silou, neboť ji nezmiňují ani Castelli, ani Drummond, ani Wunsche, ani Dalman. Obecný styl (pasáže) ani aramejščina úvodní otázky neponechávají žádné pochyby, že je před námi amoraitská předaná tradice tanaitského výkladu (draše). Amoraíta, který tradoval tento výklad, už dokonce ani nevěděl, který z tanaitů vykládal verš Za 12,12 v souvislosti (se smrtí) mesiáše syna Josefova a který z nich

zmíněný v pasáži, nemusí být Dosa ben Harkinas, ale jeruzalémský amora ze třetí/čtvrté generace amoraítů, žijící ve 4. století,¹⁷⁷ což podporuje téměř totožným citátem z J Suka 5:2 (23b):

„Naříkat bude země, každá čeleď zvlášť.“¹⁷⁸ Existují dva názory. Jeden názor je ten, že náрек je kvůli mesiáši a jiný říká, že náрек je kvůli zlému smýšlení.

Problém s touto pasáží je ten, že se zde vyskytuje pouze mesiáš (nikoli syn Josefův a už vůbec ne umírající) a naopak se zde nevyskytuje rabi Dosa ani žádný jiný konkrétní amora či tanaita a těžko tedy může sloužit jako podpora tvrzení, že Dosa a tím i celá diskuze zmíněná v Suka 52a, vznikla až po r. 135, jak se Klausner snažil doložit.

Ve světle Mitchellovy analýzy textu Suka 52a se skutečně zdá, že idea druhého a umírajícího mesiáše mohla skutečně pocházet z doby druhého chrámu. Bylo by tudíž i pochopitelné, že idea padlého mesiáše (od níž je jen krůček k představě mesiáše popraveného – ukřižovaného) mohla zasáhnout takové množství následovníků z židovsko-helénského prostředí a proč také nebyla mezi většinou rabínských učenců příliš populární. Pasáž z Jeruzalémského talmudu pak může odrážet averzi palestinských amoraím k mesianismu jako takovému.

Je *mašiach ben Josef* skutečně odsouzen k smrti? Podle tradice nikoli – v pokračování předchozí pasáže (Suka 52a) se počítá s jeho smrtí jako s nezvratným faktem, na druhé straně se ihned vzápětí dodává, že padlý mesiáš bude vzkříšen:

Naši učitelé učili (v barajtě): Svatý, budiž požehnan, řekne mesiáši, synu Davidovu (necht' se zjeví rychle a za našich dnů): „Požádej mě o co chceš a já ti to dám“, jak je řečeno: „Přednesu Hospodinovo rozhodnutí. On mi řekl: Ty jsi můj syn, já jsem tě dnes zplodil. Požádej, a národy ti předám do dědictví, v trvalé vlastnictví i dálavy země.“¹⁷⁹ Ale když uvidí, že mesiáš syn Josefův, je zavražděn, řekne Mu: „Pane všehomíra, žádám Tě pouze o dar života“. „Pokud jde o život“, odpoví mu, „Tvůj otec David již toto o tobě

---

v souvislosti se (zničením) „*jecer ha-ra*“. Amora si namísto toho vypomáhá frází: „Jeden říká... A jeden říká...“ A stejně tak nevíme, zda je to rabi Dosa, kdo vykládá verš ze Zacharjáše v souvislosti s mesiášem, synem Josefovým, nebo v souvislosti s „*jecer ha-ra*“. Je daleko pravděpodobnější, že „mesiášský“ výklad verše pochází od „ostatních“ (tedy nikoli od rabiho Dosa).

177 KLAUSNER, J. *Ha-ra 'ajon*, s. 319.

178 Za 12,12

179 Ž 2,7–8

prorokoval“, jak je řečeno: „O život tě prosil; daroval jsi mu jej do nejdelších časů, navěky a navždy.“¹⁸⁰

Co se datace této pasáže týče, není již nejmenších pochyb, že vznikla během tanaitského období, tj. nejpozději do r. 200. Vzkříšení mesiáše, syna Josefova, jeho následníkem z Davidova rodu se stane rovněž jedním ze základních pilířů pozdější židovské eschatologie. Poslední pasáž, kde se mesiáš, syn Josefův, v Talmudu vyskytuje, pak přináší propojení rané rabínské a možná i esejské eschatologie:

Suka 52b

„I ukázal mi Hospodin čtyři kováře“¹⁸¹ Kdo jsou (ti čtyři kováři)? Rav Chana bar Bizna řekl jménem rava Šim' ona Chasida: „Mesiáš, syn Davidův; mesiáš, syn Josefův; Eliáš a spravedlivý kněz.“

Výklad verše Za 2,3 se objevuje i v jiných, starších pramenech. V PesR, PísR a PRK¹⁸² se „čtyři kováři“ objevují jako Eliáš, pomazaný král, Melchicedek a válečný mesiáš.¹⁸³ V NuR, což je nejmladší varianta, vystupují v pořadí 1) Eliáš 2) mesiáš, syn Davidův a 3) válečný mesiáš z rodu Efrajim a 4) mesiáš z rodu Menašeho.¹⁸⁴ Pokud porovnáme varianty Suka 52b a PesR, odpovídá mesiáš, syn Davidův pomazanému králi, Eliáš zůstává Eliášem, Melchicedek byl vždy intepretován jako spravedlivý kněz¹⁸⁵ a tudíž mesiáš, syn Josefův odpovídá onomu „válečnému mesiáši“. D. C. Mitchell dospívá k poměrně odvážnému tvrzení, totiž že i kumránský svitek 4Q175 obsahuje zmínku o josefovském mesiáši a tedy je možné původ druhé mesiášské postavy totožné s mesiášem z rodu Josefova datovat s jistotou do 1. stol. o. l. a navíc by tak existovalo propojení mezi esejským a tanaitským pojetím dvou mesiášů. Svou hypotézu Mitchell zakládá na analýze textu 4Q175, ve kterém se objevují čtyři biblické pasáže – Dt 18,18-19 (skutečný prorok);

---

180 Ž 21,5

181 Za 2,3

182 PesR 15:14-15, PRK 5:9, PísR 2:13-14. PRK tento výrok přisuzuje rabimu Jicchakovi, který patřil do čtvrté generace tanaitů a žil v době povstání Bar Kochby. Jeho výrok mohl tedy pocházet z doby po povstání, ale rovněž i z doby před ním. PísR jej přisuzuje rabimu Berachjovi, který jej ovšem traduje rovněž jménem rabihu Jicchaka.

183 משיח המלחמה

184 NuR 14:1. Kněžská postava, ať už v podobě Melchicedeka nebo „spravedlivého kněze“ je zcela vypuštěna. Zároveň se jedná o jediný případ v rabínské literatuře, kdy je v souvislosti s mesiášem z rodu Josefova zmíněn kromě Efrajima i jeho bratr a rovněž Josefův potomek, Menaše.

185 V mnichovském rukopise je místo spravedlivého kněze zmíněn právě Melkicedek (Rabbinowitz, *Variae Lectiones* III, Mnichov 1870).

Nu 24,15-17 („Vyjde hvězda z Jákoba“); Dt 33,8-11 (požehnání Levitům); a Jz 6,26 (Jozuova kletba nad Jerichem). Všechny tyto pasáže jsou eschatologicky zabarvené. Mitchel porovnává tyto čtyři pasáže s výkladem Za 2,3 v PesR 15:14-15. První pasáž Mitchell spojuje s postavou Elijáše / proroka, druhou s královským mesiášem, třetí s Melchicedekem / kněžským mesiášem a čtvrtou s válečným mesiášem.¹⁸⁶ Ačkoli tato definice dává smysl, domnívám se, že je pouze jedním z možných výkladů a není možné ji použít jako přímý důkaz pro původ ideje umírajícího mesiáše z potomstva Josefova v době druhého Chrámu.

Na základě předložených tezí je možné učinit ohledně postavy mesiáše z rodu Josefova následující závěr:

- 1) Koncepce dvou mesiášů se prokazatelně vyskytuje od 2. stol. př.o.l. u Esejců.
- 2) Mesiáš je jako syn Josefův poprvé zmíněn pod tímto jménem v tanaitských pramenech, tj. 1. – 3. stol. o.l.
- 3) Označení „syn Efrajimův“, „syn Menašeho“ nebo „mesiáš Izraele“ jsou již mladšího data.
- 4) Ačkoli je vliv perského zoroastrismu na koncepci dvou mesiášů všeobecně uznávaný, nepodařilo se (a pravděpodobně se ani nikdy nepodaří) najít přímý důkaz pro tvrzení, že koncepce mesiášské diarchie vychází právě ze zoroastrismu. Pravděpodobnější je, že obě koncepce vycházely ze společných kořenů.
- 5) Není znám žádný přímý důkaz o propojení esejského pojetí mesiášské diarchie s tanaitským, ačkoli oba koncepty mohly existovat ve stejné době a mohly se navzájem ovlivňovat.

---

¹⁸⁶ MITCHELL, David C. The Fourth Deliverer. A Josephite Messiah in 4QTestimonia. *Biblica* 86,4 (2005), s. 545-553. Mitchell dále uvádí texty, ve kterých ukazuje, že Jozue byl již v pobiblickém judaismu mesiášskou postavou, např. 5Sib 256-259: „Nadmíru významný muž jednou vyvstane, poslaný z nebe, na dřevě nesoucím bohaté plody roztáhl ruce, nejlepší z Hebrejů – *jedenkrát na nebi zastaví slunce* – pronesl výroky dobré a vyřkl je čistými ústy.“ (dle překladu Petra Pokorného v *Knihy tajemství a moudrosti I.*, s. 346). Je třeba mít ale na paměti, že tento text, který bezpochyby obsahuje narážku na Jozua a ztotožňuje jej s nadpřirozenou postavou (byť ne otevřeně mesiášskou), pochází pravděpodobně až z období po zničení druhého Chrámu. Další texty, které Mitchell uvádí, např. apokalyptické midraše *Tfilat rabi Šim'on ben Jochaj*, *Pirkej mašiach* nebo *Agadat mašiach*, jejíž vznik datuje do římského období (!), jsou již z mnohem pozdější doby, kdy byl koncept mesiáše z rodu Josefova všeobecně přijat a zcela záměrně ztotožněn s biblickým válečníkem Jozuem a jen těžko je lze použít jako argument.

2.5 Gog a Magog – síly zla v tanaitickém a amoraitickém období

Co je to za sílu a za nepřátele, kteří porazí samotného Pomazaného Hospodina? V talmudických dobách se jedná o dávného, biblického protivníka – tyto síly jsou v ranné apokalyptické eschatologii představovány bytostmi jménem Gog a Magog. Jména Gog a Magog jsou v souvislosti s Mesiášem poprvé zmíněna v Ez 38,1. Poté, co dojde ke shromáždění vyhnanců v Zemi Izraele, povstane Gog se svými hordami (mezi nimi jsou zmíněni i Peršané, Kušijci–Afričané a Pútejci) proti Izraeli. Země Magog, Mešek a Tubal jsou situovány na daleký sever, odkud přijdou jejich obyvatelé do Izraele, kde budou válčit a plnit. Prorok popisuje, jak Bůh sám proti nim povstane a zničí je.¹⁸⁷ Poté, co Bůh ukáže celému světu svou svatost, bude Gog poražen, zabit, jeho země Magog bude sežehnutá a obyvatelé Izraele budou po sedm let používat zbraně zanechané Gogovými válečníky na bitevním poli jako palivo. Magog ovšem není zmiňován pouze jako název země, kde vládne Gog. Jako samostatná osoba se objevuje poprvé již v Gn 10,2 jako syn Jafetův spolu se svými bratry Gomerem, Mešekem a Madajem, kteří taktéž figurují i v Ezechielově proroctví jako národy útočící pod Gogovým vedením na Izrael. Tolik Gog a Magog v Bibli.¹⁸⁸ V agadických textech jsou jména Goga a Magoga nadále rozvíjena. Je zde jeden rozdíl oproti Ezechielovi – Magog již není označován za „zemi krále Goga“, ale označuje přímo národ, někdy jména Gog a Magog označují jeden a tentýž národ, zatímco v apokryfních textech se jména Gog a Magog objevují v textu hebrejské Sibyly (3,319) a to pouze jako jména zemí, situovaných do oblasti dnešní Etiopie, které jsou podle proroctví doslova nasáklé krví.

Válka Goga a Magoga tvoří hlavní osu rabínského apokalyptického mesianismu a téměř celý Žalm 2 je takto interpretován. Během této války dojde k poslednímu, desátému sestoupení *Šchiny* na Zemi, neboť Bůh sám bude proti Gogovi a Magogovi bojovat.¹⁸⁹ Tato představa se blíží představám Esejců (viz výše). Otázkou je, zda se Gog ujme (byť jen přechodně) vlády nad Izraelem, a pokud ano, na jak dlouhou dobu, nebo bude odražen. Rabi Akiva se domnívá, že tato vláda bude trvat jeden rok.¹⁹⁰ Tato vláda bude znamenat pro

---

¹⁸⁷ Ez 38,22

¹⁸⁸ Postava Goga se často identifikuje s postavou Lýdského krále Giga, známého též jako Goga, krále Lýdie a Magogu, jeho země. Tento Gog ovšem nikdy nepatřil mezi „tradiční“ historické nepřátele Izraele, jako například Egypt, Asýrie nebo Babylónie. Podle proroctví tyto severské národy zaútočí pouze z chuti po kořisti a z touhy zničit zemi, ve které její obyvatelé žijí v míru a blahobytu. V Ezechielově proroctví, které vznikalo v babylónském zajetí, můžeme jasně vidět Ezechielovu obavu ze severu, neboť odtud přicházela do Izraele nepřátelská vojska, jak to ostatně můžeme vidět i u jiných proroků, ovšem Ezechiel jako jediný situoval útok Goga a Magoga do doby, která bude následovat po shromáždění rozptýlených Izraele a znovu vybudování Jeruzaléma.

¹⁸⁹ ARN 1,34,102

¹⁹⁰ M Edu 2,10: Je pět věcí, které trvají jeden rok: soud nad pokolením povodně; soud nad Jóbem; soud nad

Izrael takové utrpení, že veškerá předchozí budou zapomenuta nebo se budou zdát ve srovnání s tímto pouhou nevýznamnou epizodou v židovských dějinách.

Otázkou je také zařazení války Goga a Magoga do časové osy mesiášského věku. Eli'ezer ben Hyrkanos a jiní ji spojuje s „porodními bolestmi“ mesiášského věku a velkým dnem soudu,¹⁹¹ tzn. že nastane těsně před nebo při příchodu mesiáše – to je ovšem v rozporu z Ezechielovým proroctvím, které válku situuje do období, kdy v Zemi Izraele budou žít shromáždění vyhnanci v míru a pokoji, což by odpovídalo spíše pomesiášskému období. Podle midraše Sifrej¹⁹² bude naopak válka Goga a Magoga tou poslední válkou, po které již nebude otroctví a bezpráví, a bude předcházet příchodu mesiáše. V izraelských Targumech hraje mesiáš aktivní roli při porážce Goga a Magoga – Gog a Magog přitáhnou se svými armádami k Jeruzalému, kde padnou do rukou mesiáše, avšak, narozdíl od Ezechielova proroctví dojde ke shromáždění vyhnanců až po této válce. Kompromis, později vesměs všeobecně přijímaný, přináší TargJer k Ex 40, 11, který uvádí, že Izrael porazí Goga a jeho armády za pomoci mesiáše, syna Josefova, který v tomto boji padne.

Egypt'any; vláda Goga a Magoga; soud nad bezbožnými v Gehinom, jak je řečeno: I stane se, že od novoluní do novoluní. Rabi Jochanan říká: Tak dlouho jako od Pesachu do Šavu'ot, neboť je řečeno (tamtéž) od Šabatu do Šabatu

Ze slov Rabiho Akivy můžeme vyčíst další možné důvody pro jeho pozdější rozhodnutí podpořit Šim'on bar Kochbu v jeho boji proti Římu. Vláda Říma byla vládou Goga a Magoga, proto se Akiva domníval, že Gog bude nad Izraelem vládnout, zatímco v Ezechielově proroctví se sice mluví o utrpení národa a země, ale nikoli o vládě Goga nad Izraelem.

191 JalkŠ, Ez 38, Mal 3: Rabi Šim'on ben Pazi řekl: Rabi Jehošu'a ben Levi řekl jménem Bar Kapary: Ten, kdo dodržuje (zvyk) tří jídel na Šabat, je uchráněn od trojího zla: „porodních bolestí“ mesiáše, odplaty Gehinomu (očistce) a války Goga a Magoga.

192 Nu 76, Dt 43

3 Židovská středověká apokalyptická literatura

3.1 Charakteristika židovských apokalyptických midrašů

Vývoj židovské eschatologie, jak byl nastíněn v 1. a 2. kapitole, se pochopitelně nezastavil uzavřením textu gemary, která, alespoň co se otázek ohledně konce světa týče, sloužila a slouží stále jako ideologický základ eschatologických představ v judaismu. V průběhu ranného středověku vznikla celá řada děl, které se eschatologií zabývala. Kromě pojednání z období gaonů, o nichž se zmíním později, se v židovství objevil literární žánr, který je dnes nazýván souhrnně jako apokalyptické midraše.

Tento žánr, který se v židovské kultuře vyskytuje během raného a vrcholného středověku, splňuje z literárního hlediska všechny parametry apokalyptické literatury, jak byly definovány výše:

1. Anděl (nebo jiný nadpřirozený prostředník) zjevuje adresátovi (autorovi spisu) tajemství týkající se konce dní. Bez této pomoci není zjevení rozpoznatelné.
2. Autoři zůstávají buď zcela anonymní, nebo svá díla připisují jiným postavám (Elijáš, Zerubábel, Šim'on bar Jochaj aj.)
3. Apokalyptické midraše jsou koncipovány jako prorocké vize a v řadě případů se snaží napodobit literární styl biblických prorockých spisů.
4. V centru jejich zájmu je konec světa tak, jak jej známe (*olam ha-ze*), a příchod očekávaného mesiáše a nastolení nového uspořádání světa (*olam ha-ba'a*).
5. Souboj mezi silami dobra a zla je hlavní esencí spisů.
6. Síly dobra jsou v židovské apokalyptické literatuře zosobněny Bohem, Izraelem a mesiášem, síly zla pak představuje Edom (Ezau, Řím), popřípadě postavy s Edomem ztotožňované (Samael, Armilus). Jako představitel strany zla se též objevuje Izmael a Gog a Magog.

Vliv těchto anonymních spisů na židovské pojetí eschatologie byl obrovský a stejně tak jejich popularita. Pohříchu právě popularita těchto spisů, které byly mnohokrát opisovány, doplňovány a přepracovávány, nám znemožňují v řadě případů rekonstruovat jejich původní podobu.

3.2 Literární forma apokalyptických midrašů

Jak již bylo řečeno výše, apokalyptické midraše se snaží svým literárním stylem napodobit biblická prorocká vidění. Činí tak pomocí jazykových prostředků, které jsou vlastní biblické hebrejštině, jako např. konsekutivní *vav* pasáže (přísudek s konsekutivním *vav* + podmět + částice + předmět) nebo časté užívání částice *ve-hine* (a hle).

Na druhou stranu jsou spisy samy doslova zahlceny citacemi biblických veršů, což tento žánr apokalyptické literatury mj. odlišuje od starověkých apokalyptických spisů, jako 1. Enoch apod. a proto jsou řazeny do kategorie „midrašů“ (ačkoli se z technického hlediska nejedná o midraše – tedy homilie – ale spíše pšaty, doslovné výklady biblických alegorií). Tyto citace můžeme rozdělit do třech kategorií:

1. Verše stojí samostatně na začátku věty, odstavce, či většího textového celku a následný text je interpretuje, což je technika používaná v halachických a agadických midraších.
2. Verše jsou uvozeny slovem *ka-katuv* (jak je psáno) nebo *še-ne'emar* (neboť je řečeno) a následně ocitovány, někdy i v upravené podobě. Citaci obvykle předchází prorocká vize a daný biblický verš slouží jako opora (*asmachta*) pro výše uvedené tvrzení, což je praxe používaná v Mišně a Gemaře.
3. Verše nejsou uvozeny citací, ale jsou plně integrovány do textu midraše samotného. To někdy způsobuje problém při překladu, neboť pokud autor midraše ponechá biblický verš v jeho původním znění, může dojít k tomu, že se osoba, číslo či vid neshoduje s osobou, číslem nebo videm textu, do něhož byl zakomponován. V případech, kdy se autoři snaží biblický verš upravit tak, aby stylisticky odpovídal pasáži, do níž je zasazen, někdy dochází ke gramatickým chybám (v tomto případě ovšem nelze vyloučit, že se jedná o chybu opisu).

Biblické verše jsou často vytrženy z kontextu, pro autory midrašů je charakteristická i určitá míra volnosti s jakou s biblickými texty zacházejí, může se stát, že prorocký biblický text, který se týká určité události nebo skupiny lidí, je v midraši použit jako *asmachta* pro zcela opačné tvrzení.

3.3 Hlavní postavy apokalyptických midrašů

Apokalyptické midraše rozodně neoplývají podrobnými popisy a psychologickými rozbory postav, které v nich vystupují. Samotným hlavním postavám, mesiášům z rodu Davidova i Josefova, je v midraších věnováno jen tolik prostoru, aby bylo možné čtenáře informovat (a to dostatečně názorně), že mesiáš opravdu všechny protivníky porazí a uvede na zemi nový řád. O jeho spojencích platí totéž, ačkoli to jsou zajímavé postavy, které by si zasloužily mnohem více prostoru – u biblických postav se pravděpodobně předpokládá, že je čtenář zná a nejsou nadále rozebírány, u nebiblických je konstatováno kdo jsou a co dělají, ale žádná jejich hlubší charakteristika se v daných spisech nevyskytuje.

Pokud srovnáme popis mesiáše s popisem jeho úhlavního protivníka, nemělo by nás překvapit, že záporné postavě se dostává mnohem konkrétnějšího a barvitějšího popisu než samotnému mesiáši. Je to pochopitelné – apokalyptická eschatologie, založená na restorativně–utopistické tendenci, potřebuje zlo nikoli jako abstraktní a do značné míry zrelativizovaný pojem, ale jako jasně vykreslenou samostatnou entitu, jejíž zdánlivě nepřekonatelná síla a moc slouží pouze k tomu, aby se právě na její pomíjivosti ukázala v celé síle dokonalá moc mesiáše.

Apokalyptická eschatologie v žádném případě nejde proti rabínskému pojetí, jak jsme jej viděli v ukázkách z Talmudu. Na určité věci si sice apokalyptici ve středověku vytvářejí svůj vlastní názor a celý mesiášský příběh přibarvují dalšími událostmi a postavami, ale nikdy nepřekračují mantinely, které byly jejich představám vytýčeny v Talmudu a halachických midraších. Můžeme to vidět na následujících bodech:

1. Teze o bojujícím a umírajícím mesiáši z rodu Josefova a jeho následném vzkříšení je přijata beze zbytku a dále rozvíjena.
2. Prorok Eliáš (pokud v příběhu vystupuje) zůstává ohlašovatelem příchodu mesiáše syna Davidova, i když v některých midraších jeho postava ustupuje do pozadí nebo chybí.
3. S příchodem mesiáše, syna Davidova, dochází ke konečné porážce nepřátelských sil, znovuuvedení celého Izraele do *Erec Jisra'el* a znovuvystavení Chrámu.
4. Zmrtvýchvstání je zmiňováno okrajově a popis budoucího světa v souladu s výrokem rabínů většinou zcela chybí nebo je pouze naznačen.

3.3.1 Mesiáš, syn Davidův

Mesiáš z rodu Davidova je většinou je nazýván prostou biblickou frází „pomazaný Hospodinův“ nebo „syn Davidův“. Pokud je mu dáno jméno, pak jen výjimečně. Jedno z nich je Menachem (utěšitel), případně Menachem ben Ami'el, druhou variantou je pak Menachem ben Chizkija.

Třetí jménem je jméno Jinon, které vychází z verše Ž 72,17: „Jeho jméno bude věčné, dokud potrvá slunce, poroste jeho jméno“, přičemž výraz „poroste jeho jméno“ zní v hebrejštině „jimon šemo“, může být tedy vyloženo jako „jeho jméno je Jinon“.¹⁹³

Jméno Menachem jistě není zvolené kvůli biblickému nositeli téhož jména. Menachem, severoizraelský král,¹⁹⁴ mohl stěží sloužit jako nějaký předobraz mesiáše. Použití jména Menachem autory některých midrašů zde pravděpodobně vychází z verše Iz 51,12: „Já, já jsem váš utěšitel.“¹⁹⁵

Mašiach ben David paradoxně nezaujímá hlavní místo ve většině apokalyptických midrašů. Největší prostor je mu věnován v *Sefer Zerubavel* kde je mesiáš, syn Davidův, uvězněn v „Římě“¹⁹⁶ (pravděpodobně se jedná o Konstantinopol, „druhý Řím“), který je ztotožňován s Ninive, „městem krve“.¹⁹⁷ Podle svých vlastních slov je uvězněn na místě, které je někdy nazýváno tržištěm, jindy nevěstincem, jindy na místě modloslužby – *bejt ha-toref* (což by znamenalo, že mesiáš je vězen v kostele). V *Nistarot rabi Šim'on bar Jochaj* přichází po smrti mesiáše z rodu Josefova, aniž by bylo uvedeno odkud. V obou midraších je rovněž zmíněno, že Izrael v jeho mesiášství neuvěří a bude třeba dalšího utrpeí, aby mesiáše z rodu Davidova přijal jako vykupitele. V *Sefer Elijahu* se jako Jinon rovněž zjevuje nenadále a odnikud. Výraznější role je mu dána až na konci midrašů, kdy pobije nepřátele Izraele a vzkřísí mrtvého mesiáše z rodu Josefova (viz dále).

Jeho příchod a především jeho konečné vítězství je nezpochybnitelným faktem, o němž není potřeba lid jakkoli přesvědčovat. Apokalyptické midraše vznikaly proto, aby připravily lidstvo na to, že utrpení, kterým je právě stíženo, je součástí Božího plánu, jenž vede ke konečnému vykoupení. A má-li být národ přesvědčen, je třeba toto utrpení

193 Jako Jinon je mesiáš z rodu Davidova pojmenován v *Sefer Elijahu*. Viz. Sanh 98a: „[Škola] rabiho Janaje [učila]: Jeho jméno bude Jinon, neboť je řečeno: „Jeho jméno bude věčné, dokud potrvá slunce, poroste (יגון) jeho jméno.“ Viz též Pes 54a, Ned 39a, , PRE 32

194 2K 15:14–23

195 *Anochi, anochi menachemchem*. Podobně Iz 40:1 נחמו נחמו עמי (*Nachmu nachmu ami*). Stejně tak slovo Menachem nacházíme ve zvolání „Není nikdo, kdo by ji potěšil“ (Pl 1:2–21; Kaz 4:1). Ke genezi jména mesiáše viz též Sanh 99a.

196 Sanh 98a, viz kap. 2.3

197 Na 3,1

vykreslit v těch nejhorších barvách. Utrpení, které bude příchodu syna Davidova předcházet, bude tak strašné, že i Hospodinův pomazaný padne – to je třeba popsat, to je třeba přiblížit čtenáři. Proto vítězství mesiáše z rodu Davidova ustupuje do pozadí a hlavní místo zaujímá příběh bojujícího a umírajícího mučedníka, mesiáše syna Josefova.

3.3.2 Chefci Ba

Zcela ojedinělou postavou je matka mesiáše. Jedná se o prvek, který získal obrovskou popularitu v křesťanství, leč judaismu byl (a co se mainstreamu týče i zůstal) naprosto cizí. Matka mesiáše se vyskytuje ve dvou textech – v krátké pasáži z Jeruzalémského talmudu (a v takřka identickém textu v midraši *Ejcha raba*)¹⁹⁸ a v *Sefer Zerubavel*. Není nejmenších pochyb, že představa matky mesiáše je inspirována postavou Marie, matky Ježíšovy, jejíž kult, rozvíjející se čile od 5. století fascinoval (ať už v pozitivním či negativním smyslu) mnoho Židů. Matka z Jeruzalémského talmudu ovšem nemá ke svému dítěti příliš vřelý vztah, nejraději by je zardousila, neboť je prokleté – narodilo se totiž v den, kdy Římané zničili Chrám. Její paralela v PIR je sice ke svému dítěti o něco vstřícnější¹⁹⁹ – chtěla by zardousit „jen“ nepřátele Izraele – ale přesto má jejich vztah daleko k obrazu ideální „svaté rodiny“, jako je tomu v evangeliích. Dokonce se zdá, že víchř, jenž jí syna vyrve z rukou, jej před ní vlastně zachránil.²⁰⁰

---

198 J Bra 17a, 17b; PIR 1:51. Vynikající práce na toto téma viz HIMMELFARB, Martha: *The Mother of the Messiah*, s. 372. Matka mesiáše není zmíněna jménem, pouze její syn je pojmenován jako Menachem, syn Chizkijáše. Dítě je krátce po narození odneseno víchrem (je použit výraz עלול, který vychází ze stejného kořene jako slovo עלילא, které targum (TargPsJ 2Kr 2,11) používá pro vítr, jenž vzal Elijáše na nebesa od své matky, což Israel Lévi porovnává s veršem Zj 12, 1-6, kde také dítě, které je ohroženo drakem, je vzato k Bohu a jeho trůnu a také 4Ez 9,26 – 10,59 vycházejí ze stejného zdroje, tj. ze ztraceného židovského apokalyptického spisu (LÉVI, Israel. Le Ravisement du Messie a sa naissance. *REJ* 74 (1922) 113-126).

Podobný názor (tj. že pasáž ze Zjevení čerpá téma z židovských zdrojů) zastával Eberhard Vischer (1886) a Hermann Gunkel (1895); Ačkoli Martha Himmelfarb považuje tento postoj za neudržitelný, téma dítěte – spasitele – mizející krátce po svém narození za nepříznivých okolností, je velmi časté, a nabízí se i srovnání s příběhem Ježíše z Matoušova evangelia, což by svědčilo o vzájemném ovlivňování se u židovských i ranně křesťanských autorů a různých tradicích, společných palestinskému židovstvu i prvním křesťanům.

KNOHL, Israel. *The Messiah Before Jesus*, s. 73-74, rovněž uvádí pasáž z JT a odkazuje na příběh v PIZ (*Ejcha Zuta*), který je pravděpodobně ovlivněn *Sefer Zerubavel*.

199 Verze z PIR je pravděpodobně mladšího data, nebezpečí, kterému má Menachem čelit a před kterým jej vítr ochrání, není jasně specifikováno, jako je tomu u JT (kde je tím nebezpečím jeho vlastní matka). Mohlo dojít k cenzurní úpravě textu, který matku mesiáše vykresluje přeci jen v hezcích barvách, než „původní“ verze textu.

200 Podobně viz FRANKEL, Jona, *Ijunim*, s. 162. Narození mesiáše je nejprve oznámeno jistému muži (postřednictvím nejmenovaného Araba), který následně matku i s dítětem vyhledá a nabízí jí k koupi věci pro dítě (jak vzdálené představě tří králů obdarovávajících právě narozeného syna Božího zlatem, kadidlem a myrtou!). Mužovo zdánlivě nepochopitelné jednání, kdy matce mesiáše nabízí ke koupi věci pro dítě a nežádá za ně peníze ihned, leč jen pod podmínkou, že mu je vrátí za rok, je možná motivováno snahou zachránit dítě a přimět matku, aby jej ponechala naživu a vychovala je, neboť on v danou chvíli jako jediný ví, že ono dítě je mesiáš.

Martha Himmelfarb ovšem nabízí jiný závěr a domnívá se, že příběh o matce, jenž nenávidí své dítě a které je odneseno pryč z tohoto světa, není ve skutečnosti záznamem lidového pojetí mesianismu, ale naopak jeho uměle vytvořenou rabínskou protiváhou, která má za cíl odmítnout ve starověku široce rozšířenou představu ideální „mesiášské rodiny“ (jak ji převzalo a rozvinulo křesťanství) a tuto ideu tak co nejvíce potlačit – nehodlá s křesťanskou představou Marie jako dokonalé neposkvrněné matky soutěžit²⁰¹ ale naprosto jednoznačně ji odsuzuje jako falešnou a vůči ní se vymezuje.

Příběhy o mesiáši a jeho matce tak nelze brát jako adaptaci křesťanské látky na židovské prostředí. Himmelfarb tuto myšlenku dále rozvíjí, domnívaje se, že svou roli ve „znehucení“ a „despektu“, s jakým Jeruzalémský talmud hovoří o narození mesiáše, sehrála nejen silná pozice křesťanství v oblasti, ale rovněž i povstání Bar kochby.²⁰² Jak jsem již naznačil v předcházející kapitole, zkušenost s římsko-křesťanskou nadvládou a perzekucí byla u palestinských amoraim mnohem silnější, než u jejich babylónských protějšků, a zdá se pochopitelné, že tam, kde babylónští *amora'im* dále problematiku nerozebírají či se k ní staví neutrálně, v Jeruzalémském talmudu dávají průchod své averzi vůči jakékoli zmínce o mesiáši či jeho příchodu na svět.

V *Sefer Zerubavel* matka mesiáše při jeho narození nevystupuje – dítě je sice (opět) odneseno vichrem v den svého narození (a rovněž v den, kdy byl zničen *první* Chrám) na „sever“ nebo na „vzdálené místo“, (později se ukazuje, že do Říma) čímž příběh sleduje talmudickou agadu ze Sanh 97b-98a. Matka se objevuje v příběhu až později, její jméno zní Chefci Ba a na rozdíl od své křesťanské sokyně není pannou ani neprovdanou mladou dívkou, nýbrž ženou Natana.²⁰³ Na první pohled nemá tato žena nic společného ani s Marií, ani s představou palestinských *amora'im* o několik set let dříve. Nejenže nehodlá své dítě zabít (byť v *Sefer Zerubavel* nenacházíme nejmenší stopu po jakékoli – tedy ani pozitivní – citové vazbě mezi matkou a synem), ale sama se ujímá role válečnice a zabíjí dva pohanské krále a v závěrečném vykoupení hraje aktivní roli. V *Sefer Zerubavel* vystupuje jako naprostý protipól Marie, jejíž obraz panenské bohorodice je v *Sefer Zerubavel* navíc ještě karikován v podobě sochy, jež je zároveň souložnicí Satana a matkou Armila, jak uvidíme dále.

Jméno Chefci Ba jako jméno pro matku mesiáše je odvozeno z následujícího biblického verše:

---

201 Jako matka Mirjam bat Tanchum, která „obětovala na sedmi oltářích svých sedm synů“ (PIR 1:50).

202 HIMMELFARB, Martha: *The Mother of the Messiah*, s. 380.

203 Natan je někdy označován jako „Natan, syn Davidův, prorok“ (נתן בן דוד הנביא).

“ Už nebudou říkat o tobě „opuštěná“ a o tvé zemi už nebude řečeno „zpusťovaná“, neboť tebe nazve ‚**Mé zalíbení v ní**‘²⁰⁴ a tvou zemi: ‚vdaná‘, protože v tobě našel zalíbení Hospodin a tvá země se vdala. “²⁰⁵

Pro raně středověké exegety již nebyl problém ztotožnit mesianistické zaslíbení v proroctví s matkou davidovského krále, podobně jako v případě jmen Menachem a Ami’el. Chefci Ba se jako reálná postava objevuje v 2Kr 21,1, kde toto jméno nosí matka judského krále Menašeho. Vzhledem k Menašeho pověsti Chefci Ba svůj úkol dobré matky zřejmě neplnila příliš svědomitě, avšak mnohem důležitější je fakt, že byla ženou krále Chizkijáše a tímto jménem navazuje na tradici, zmíněnou v Jeuzalémském i Babylónském talmudu. Nabízí se otázka, proč má její syn Menachem přízvisko „syn Ami’elův“ – není ani „syn Chizkijášův“, jak se ostatně tituluje na samotném počátku *Sefer Zerubavel*, ani „syn Nátanův“, jehož ženou je jeho matka. Lévi se domnívá, že místo Ami’el by se mělo jméno číst Imi’el²⁰⁶ a tudíž slouží jako reminiscence Izajášova Imanuela.

Osobně tento názor nesdílím a domnívám se, že důvod je odlišný. Jméno Ami’el se v Bibli poprvé vyskytuje u danovce v Nu 13,12, dále pak v podobě „Machir, syn Ami’elův“ v 2S 9,4 a nakonec v podobě „Bat Šu’a, dcera Ami’elova“²⁰⁷, což není nikdo jiný, než Batšeba, žena Davidova a matka krále Šalamouna a Davidova dalšího syna – Nátana.²⁰⁸ Jméno Ami’el tak stejně jako jména Nátan či Chefci Ba slouží jako spojení s davidovskou královskou dynastií a potvrzení, že Menachem, syn Amielův, je potomkem Davida, „výhonkem z pařezu Jišajova“ a právoplatným dědicem mesiášského titulu i trůnu pozemského vladaře nad Izraelem.²⁰⁹

3.3.3 Mesiáš, syn Josefův

O mesiáši z rodu Josefova bylo již pojednáno v předcházející kapitole, zde se budu soustředit na jeho vystupování v samotných midraších.²¹⁰ *Mašiach ben Josef* se ve většině

204 הפצ'י בה 204

205 Iz 62:4

206 „Se mnou je Bůh“, srov. Imanuel (S námi je Bůh) z Iz 7,14

207 1Pp 3,5

208 Je zajímavé, že v Lukášově evangeliu se v genealogii Ježíše neobjevuje Šalamoun, nýbrž právě jeho starší bratr Nátan.

209 Tato praxe není v židovské náboženské literatuře nijak neobvyklá. Již v biblickém příběhu o Judovi a Tamar (Gn kap. 38) nacházíme v místopisných označení odkazy na pozdější vyprávění o jejich potomkovi, králi Davidovi.

210 Viz SILVERMAN, Lawrence Mark. *Messiah Son of Joseph in the apocalyptic Midrashim*. In BLUMBERG, Herman J. (ed.) *Open Thou Mine Eyes...*, s. 273-284.

midrašů jmenuje Nechemja ben Chuši'el. Toto jméno ostatně přebírá i *Midraš Tehilim* (60,3 a 87,6), jehož nejstarší části vznikaly pravděpodobně v době 7. – 8. stol. Jméno Nechemja (Nehemjáš, Hospodin utěšil) se samozřejmě vyskytuje nejčastěji v souvislosti s Nechemjou ben Hachaljou – biblickým Nehemjášem, perským místodržícím, který čelil společně s navrátilci z Babylónu nebezpečí a protivenství ze strany ostatních národů kvůli své snaze vybudovat Chrám a opevnit Jeruzalém. Místodržící Nehemjáš se tak zdá být inspirací pro mesiáše syna Josefova, jenž přichází, aby svedl první bitvu v Jeruzalémě, stejně jako jeho biblický vzor.

Mesiáš z rodu Josefova se většinou vynořuje v Galileji (někdy též v Jeruzalémě) – příznačné pro pomazaného, jenž zastupuje kmeny severního Izraele. Někdy je rovněž doprovázen příslušníky ztracených kmenů – Efrajim, Menaše a Gád, které původně obývaly Samaří a území Galileje a Zajordánie. Zda-li šla představitivost autorů midrašů tak daleko, že postavu bojujícího mesiáše ztotožnili se skutečnými postavami protiřímských povstání v 1. stol. o.l., již zmíněnými Judou a Menachemem Galilejskými, je spekulací, kterou není možné jakkoli doložit, stejně tak jako není možné vážně uvažovat o inspiraci jiným slavným Galilejcem, Ježíšem z Nazareta. Jeho příchodem začíná sled událostí, vrcholící jeho skonem a příchodem mesiáše z rodu Davidova, který jej zároveň přivede zpět k životu. Po počátečních úspěších v bojích proti uchvatitelům Jeruzaléma (nejčastěji je jím Edom), které přinesou Izraeli dobu klidu, je však poražen. I doba relativního míru, který je Izraeli dopřán – 40 let – je symbolická – označuje dobu trvání jedné generace, tak i počet let, které Izrael musel strávit na poušti, než byl hoden vstupu do Země zaslíbené, a rovněž i dobu vlády Davida a Šalamouna. Toto období je ukončeno vpádem cizích mocností a smrtí josefovského mesiáše. Podle jedné z tradic je zabit při dobytí Jeruzaléma perským králem Širojem (viz níže kap. 3.4.5 „Králové cizích zemí“), podle jiné Armilem (kap. 3.3.4 „Armilus“) osobně, jeho tělo zůstane 40 dní ležet před branami Jeruzaléma. V některých midraších je poté pohřbeno a uloženo do hrobky praotců – pravděpodobně jeskyně Machpela, i když tato není doslovně zmíněna. Téměř vždy je zmíněno, že se jeho mrtvoly nedotkne žádné zvíře ani pták a zůstane tak neporušena. Po svém vzkříšení doprovází mesiáše, syna Davidova, a slouží tak i jako živý důkaz jeho nadpřirozené moci, neboť když jej lidé spatří živého, uvěří v pravost mesiáše a jeho poslání.

S tím, jak se konkretizovala představa a podoba mesiáše (přesněji obou mesiášů), nabývala na konkrétnosti i podoba jeho protivníka. Nejasné a neurčité postavy Gog a Magog jako králové zemí daleko na severu ustupují do pozadí a ne jejich místo nastupuje král Edomu – Říma, Armilus, „syn kamene“ a „syn Beliálův“.

3.3.4 Armilus

Armilus, záporná postava *par excellence*,²¹¹ vyskytující se v nejstarších pramenech pod jmény Harmalet či Tarmila,²¹² se podle Pataie prvně objevuje v 7. století.²¹³ Joseph Dan udává jako nejstarší možnou dobu pro vznik armilovské legendy 5. století.²¹⁴

Jako jeho skutečný historický předobraz se většinou uvádí římský nebo byzantský císař – neexistuje ale už jednotný názor na to který. Někdy bývá uváděn Nero nebo Iulianus Apostata (viz. dále), Calligula nebo Titus. Samozřejmě je možné říci, že se o žádného konkrétního císaře nejedná, neboť v očích Židů byli od 1. stol. o.l. všichni vládcí Říma až na výjimky sebrankou zvrácených bezbožníků, lhotejno zda byli pohany, stoiky filosofujícími na trůně, tyrany či křesťany.

Nejčastěji bývá jako vzor pro postavu Armila uváděn byzantský císař Heraklios, tato varianta je také asi nejpravděpodobnější. Byl to Heraklios, který v letech 627 – 628 porazil perskou armádu, r. 629 obsadil Jeruzalém a Židy jako spojence Peršanů z města vyhnal a ukončil také poslední období, kdy byla na Chrámové hoře v Jeruzalémě vykonávána obětní bohoslužba. Bylo to také Heraklioovo tažení, které se nejspíše stalo impulsem pro sepsání prvních apokalyptických midrašů.

Původ jména Armilus byl (a stále ještě je) předmětem dohadů. F. Hitzig se domníval,²¹⁵ že pochází z latinského *armillatus in publicum processit* („objevoval se na veřejnosti ověncený náramky“, což je Suetoniův popis Calliguly) – tato teze je ale obecně odmítnuta; existoval i názor, že jméno je odvozeno z perského Ahrimana (Agriman), tedy od jména zlého ducha *Angry mainju*.²¹⁶ Za nejpravděpodobnější a obecně nejvíce přijímaný se považuje jeho původ ze jména Romulus nebo o jeho odvození z řeckého Eremolaos/Heremolaos (Ερημολαος) což znamená ničitel lidu, národa. Pro tuto tezi hovoří následující:²¹⁷

Jména „Armilus“ (ארמילוס), hebrejská varianta řeckého *Eremolaos* (ארמילאוס) i syrská

---

211 Vynikající studie o Armilovi, z nichž čerpá i tato práce, viz DAN, Joseph. Armilus : the Jewish Antichrist and the origins and dating of the "Sefer Zerubbavel", s. 73-104; a BERGER, David. Three typological themes in early jewish messianism, s. 141-164.

212 Targ (Ps)J k Dt 34:3 a Iz 11:4 uvádí tvar ארמילגוס – *Armilgos*, což A. Kohut v *Aruch ha-šalem* (Wien 1878) a v *Über die Jüdische Angelologie und Dämonologie in Ihrer Abhängigkeit vom Parsismus* (Leipzig 1866) dává do souvislosti s Agrimanem; jako *Harmalet*, *Tarmila* nebo *Tarmalet* se vyskytuje v midraších *Sefer Eljahu* (viz. kap. 4)

213 PATAI, Raphael. *The Messiah Texts*, s. 156.

214 V takovém případě by se mohlo jednat o inspiraci císařem Justiniánem I. (vládl v letech 527 – 568), 529 nechal potlačit povstání Samaritánů, r. 534 pak ustavil omezení práv Židů.

215 HITZIG, Ferdinand. *Das Buch Daniel*, Leipzig 1850, s. 125.

216 KOHLER, K., *Jewish Encyclopedia* I: 296-297.

217 BERGER, D.: *Three typological themes*, s. 161

varianta jména „Romulus“ (ארמלאוס) jsou v přepisu do hebrejštiny téměř identická. Samotné řecké *Eremolaos* je navíc svým významem totožné s hebrejským jménem Bileám (בלעם), prvního z dlouhé řady nepřátel Izraele, které se dá rovněž rozložit na dvě slova – בלע עמ – ničitel lidu. K řeckému původu jména se kloní nejúplnější manuskript *Sefer Zerubavel* (viz. kap. 4.2), ve kterém se píše, že jméno Armilus znamená „ten, jenž ničí lid“. Srovnání s Bileámem odpovídá i midrašům, které rády poukazují na souboj mezi Mojžíšem (první vykupitel) a Bileámem (prvním nepřítelem), je tudíž logické, že by poslední vykupitel (mesiáš) měl mít obdobného protivníka – Bileáma/Armila. Nápadná je i shoda mezi talmudickým popisem Bileáma a popisem Armila v *Midraši Va-joša* – oba jsou popisováni jako bytosti fyzicky ošklivé, na jedno oko slepé, na jednu nohu chromé, celkově fyzicky „nevyvážené“.²¹⁸

Obě varianty – totiž že Armilus pochází ze jména Romulus, tak i z Eremolaa, respektive Bileáma, dávají smysl – a podle D. Bergera nejsou ani ve vzájemné kontradikci, neboť Bileám a Romulus jsou podle raně středověkých midrašů jedna a tatáž osoba. Je-li totiž Romulus/Armilus prvním vládcem Říma/Edomu a dle Gn 36,32 je prvním králem Edomu Bela, syn Beóruv, pak pro midrašistickou exegezi již není problém ztotožnit jméno Bela (בלע) se jménem Bileám (בלעם), zvláště pak když je i Bileám označen za syna Beórova v Mi 6,5. Pro biblickou exegezi je jakákoli časová posloupnost v daném případě samozřejmě irelevantní, jejím záměrem je dokázat, že Bileám, protivník Mojžíšův, je totožný s prvním edomským králem Belou, *ergo* prvním vladařem Říma Romulem – jehož jméno (odvozené z Eremolaos) je vlastně jen řeckou podobou hebrejského Bileám.

Tato Bergerova interpretace naráží ještě na jednu tezi o původu jména Armilus, kterou uvádí J. Even-Šmu'el: Židé nazývali Řím slovem „Aram“ kvůli Lábanovi, jenž byl nazýván ארמי – *Arami* (Aramejec), což exegeti někdy záměrně komolili na רמאי – *Ramaj* (podvodník), což lze číst i jako *Roma'i* - Říman. Rovněž verš Dt 26, 5 „Můj otec byl Aramejec bloudící bez domova“ vykládá exegeze jako „Mého otce (Jákoba) chtěl zničit Aramejec (Lában)“,²¹⁹ jak ostatně tento příběh interpretuje a uvádí i Pesachová hagada. Podle Even Šmu'ela pak stačilo jen spojit slova „Aram“ a „Romulus“ – a Armilus byl na světě. Spojení Lában, kterého rabínská exegeze vykresluje vesměs jako všehoschopného zloducha, s Armilem je rovněž symbolické. Lában, jenž chtěl zničit Jákoba, má už velmi

218 Sanh 105a, Sota 10a: Rabi Jochanan řekl: Bileám byl chromý na jednu nohu, neboť je řečeno „Potom odešel jako chromý.“ (Nu 23:3, ČEP překládá slovo *šefi* jako „holé návrší“) ... Bileám byl slepý na jedno oko, neboť je řečeno „muž mající otevřené oko“ (Nu 24:3, ČEP překládá slovo *ajin* v singuláru plurálem jako „oči“).

Midraš Va-joša uvádí: „Je plešatý, jedno oko má malé, druhé velké, jeho pravice je dlouhá jenom píd' a levice dva a půl lokte, bude malomocný, jeho pravé ucho bude zavřené a levé otevřené.“

219 Sloveso אבד, překládané v tomto verši jako „bloudit, putovat“ znamená též „zničit“.

blízko k Bileámovi, ničiteli národa, jak ukazuje barajta dochovaná v Talmudu:²²⁰

Učí se v barajtě: Beór, Kúšan Rišátajimský a Lában Aramejec jsou jeden a tentýž. [Jméno] Beór značí, že se dopouštěl zvěrstev, [jméno] Kúšan Rišátajimský že uvalil dvě zla na Izrael, jedno za dnů Jákoba, druhé za dnů soudců.²²¹ Ale jaké bylo jeho skutečné jméno? Lában Aramejec. Písmo ale píše o „synu Beórovu.“²²² [Podle jednoho výkladu to znamená] že jeho syn se rovněž [jmenoval] Beór. Rabi Jochanan [ale] říká: Jeho otec [Beór] byl stejný jako jeho syn [Bileám], co se týče proroctví, (proto se zde mluví o Beórovi).

Jeden z nejstarších dokladů o spojení Lában a Bileáma nacházíme v LvR 1:13:

Svatý, budiž požehnán, se národům světa (pohanům) nezjevuje jindy, než v noci, jak je řečeno: „Té noci však přišel k abímelekovi ve snu Bůh“,²²³ „K Aramejci Lábanovi však přišel v noci ve snu Bůh“²²⁴ a „V noci přišel Bůh k Bileámovi“.²²⁵ Avšak proroku izraelskému (se Bůh zjevuje vždy) za dne.

Toto jsou králové, kteří kralovali v edómské zemi, dříve než kraloval král synům izraelským: Bileám zlovolný, syn Beóruv, jenž je Lában Aramejec, jenž se spojil se syny Ezauovými, aby ublížil Jákobovi a jeho synům, a jenž je chtěl zničit.

Targum,²²⁶ jenž je pravděpodobně pozdějšího data, mluví mnohem otevřeněji:

A vyslal posly k Lábanovi Aramejskému, jenž je Bileám, neboť chtěl zničit lid synů Izraele.

V postavě Armila jsou ale přítomni nejen dávní protivníci Izraele, ale pravděpodobně i protivník, který musel autorovi armilovské legendy připadat více než současný – Ježíš z Nazareta.²²⁷ Narození Armila, který se má narodit ze spojení Satana – Beliála a sochy

---

220 Sanh 105a

221 Sd 3:8. Jméno „Kúšan Rišátajimský“ (hebr. כוּשָׁן רִישָׁתַיִם) je vykládáno jako spojení Kúšan – ten jenž způsobuje obtíže; a Riš’atajim – dvojí zlo, dvojí svévole.

222 Nu 22:5, tedy o Bileámovi

223 Gn 20:3

224 Gn 31:24

225 Nu 22:20

226 TargPsJ Nu 22:5; 1Pa 1:43. Věta „jenž je Bileám, neboť chtěl zničit lid synů Izraele“ je slovní hříčkou, která slouží jako podklad pro exegezi – *Hu Bil'am de-be'a lemivlo'a jat ama Bejt Jisra'el* הוא בלעם דבעא למבליע ית עמא בית ישראל.

227 DAN, Joseph. *Armilus*, s. 82.

mladé překrásné dívky, jenž vypadá jako panna,²²⁸ je očividně parodií na narození Ježíše z neposkvrněného spojení panny a Ducha svatého. Tato socha, jenž se stane matkou skutečného antikrista a rovněž i „hlavou vši modloslužby“, je paradoxně stvořena Bohem jako zázračné znamení světa. Nejspíše se zde jedná o polemiku proti příliš dualistickým názorům, a uvedení Boha jako stvořitele sochy má za cíl upozornit, že i stvoření Armila je součástí Božího plánu. Co se týče inspirace postavy Armila Ježíšem z Nazareta, samozřejmě zde existuje opačný názor. Podle Paula Specka²²⁹ byl původně skutečným protivníkem mesiáše perský král Širon (viz níže), zatímco Armilus byl do celého příběhu dosazen až později a to nikoli jako obraz Heraklia, ale jako křesťanská představa skutečného protivníka, Antikrista, který ustaví zpět polyteismus – nejspíše tedy císaře Iuliana Apostaty. Armilus je tedy podle něj výsledkem jakési křesťanské ideologické „infiltrace“ do židovské apokalyptické literatury. S částečnou inspirací z křesťanských zdrojů souhlasí i D. Berger,²³⁰ který si stejně jako Speck všímá podobnosti mezi Armilem – vládcem Říma – a křesťanským popisem antikrista jako pohanského římského císaře Nerona. Nesouhlasí ale s tím, že by Armilus byl původně křesťanskou představou, kterou židovství přejalo a zařadilo jako svou vlastní. Joseph Dan tuto tezi rovněž odmítá.²³¹ Argument, který by mohl Speckovu tezi alespoň částečně podpořit, je označení Armila jako „toho, jehož národy nazývají Antikristem“ ve spise *Otot ha-mašiach*. Tento argument ovšem Speck neuvádí, neboť se soustředí pouze na *Sefer Zerubavel*.

Dalším argumentem pro vzájemnou inspiraci mezi židovskou a křesťanskou apokalyptikou je pozoruhodná shoda mezi popisem Armila u některých apokalyptických midrašů (přesněji jeho vlády a skonu) a Pavlovým listem 2 Te 2,8-12,²³² kde je popisována

228 Existuje i názor, že tak jako Armilus symbolizuje Romula, tak ani Beliál není zvolen náhodou, ale jako hebrejský ekvivalent pohanského boha Marta, otce Romula a Rema.

229 SPECK, Paul. *The Apocalypse of Zerubbabel and Christian icons*, s. 183-190

230 BERGER David. *Three typological themes in early jewish messianism*, s. 156

231 Některé Armilovy rysy, které Speck vyjmenovává, připomínají vskutku spíše pohanského panovníka, než křesťanského. Dům rozkoší (nevázaností) se sochou překrásné ženy není podle Specka nic jiného, než Venušin chrám, křesťanský panovník se také na rozdíl od pohanského neprohlašuje za boha, aktivní role Chefci Ba v celém příběhu je pak podle něj připomínkou Panny Marie. Všechny tyto argumenty lze vyvrátit poměrně snadno tím, že pro Židy nebyl mezi křesťany a pohany rozdíl, že mariánský kult, dosahující na přelomu 6. a 7. století svého vrcholu, byl sám v mnohém inspirován kultem Afrodity/Venuše, že křesťanský kostel je v očích Židů místem modloslužby stejně jako jakýkoli jiný pohanský chrám, že Chefci Ba neslouží jako připomínka Marie, nýbrž jako ideologická pomůcka k odmítnutí celého mariánského kultu, jak bylo řečeno výše. (Je třeba poznamenat, že Paul Speck ve svém příspěvku důrazně předesílá, že není judaistou, ani odborníkem na problematiku židovské apokalyptické literatury a jeho článek je zaměřen pouze na vyvrácení teze, že v období 7. století bylo ve východním křesťanství rozšířené uctívání ikon a jako důkaz je brána právě *Sefer Zerubavel*. P. Speck pak správně uvádí, že v *Sefer Zerubavel* neexistuje jediná věta, která by mohla posloužit jako podklad pro takové tvrzení.)

232 2Te 2,8-12: A pak se ukáže ten zlý, kterého Pán Ježíš ‘zabije dechem svých úst’ a zničí svým slavným příchodem. Ten zlý přijde v moci satanově, bude konat kdejaký mocný čin, klamná znamení a zázraky a všemožnou nepravostí bude svádět ty, kdo jdou k záhubě, neboť nepřijali a nemilovali pravdu, která by je zachránila. Proto je Bůh vydává do moci klamu, aby uvěřili lži. Tak budou odsouzeni všichni, kdo neuvěřili pravdě, ale našli zalíbení v nepravosti.

činnost „toho zlého“, tedy antikrista, jenž bude svádět národy na zcestí, bude předvádět falešné zázraky (podobně jako Armilus) a nakonec bude zabit „dechem úst“ mesiáše podle verše Iz 11,4. Mesiášův protivník je Pavlem charakterizován rovněž jako „člověk nepravosti, Syn zatracení“²³³, jenž se „postaví na odpor a „povýší se nade všechno, co má jméno Boží“ nebo čemu se vzdává božská pocta. Dokonce „usedne v chrámu Božím“ a bude se vydávat za Boha.“²³⁴ Křesťanské i židovské představy o mesiáši a jeho protivníku se jistě navzájem ovlivňovaly, jak lze vidět z uvedených novozákonních pasáží, které budeme mít možnost porovnat s židovskými prameny, je ale velmi nepravděpodobné, že by Armilus byl přímým reliktem křesťanské představy antikrista, naopak je pravděpodobnější, že Armilus je podobně jako postava Chefci Ba postavou, která se vůči Ježíšovi záměrně vymezuje a v určitých rysech ho rovněž paroduje.

3.3.5. Biblické postavy

Kromě Zerubábel, jemuž je v této práci vyhrazena samostatná část, je z biblických postav, které se v midraších objevují, nejdůležitější prorok Elijáš. Ten se díky verši „Hle, já posílám proroka Elijáše, dříve než přijde Hospodinův strašný a hrozný“²³⁵ stal již ve starověku populární a důležitou postavou v eschatologickém příběhu. V apokalyptických midraších je ale jeho role potlačena působením mesiáše, syna Josefova. Mimo *Sefer Elijahu*, kde je vypravěčem, jen někdy vystupuje jako aktivní postava, tj. jako skutečný ohlašovatel příchodu davidovského mesiáše. Většinou ale (pokud vůbec v midraši vystupuje) je pouze pasivní součástí mesiášova doprovodu. Kromě Elijáše vystupují výjimečně v midraších i postavy praotců Abrahama, Izáka a Jáкова, v *Pirkej mašich* se objevuje i první člověk – Adam, rovněž jako pouze spíše pasivní kulisy mesiášského příběhu.

3.3.6 Králové cizích zemí

Vedle Armila vystupují v midraších i králové ostatních národů – midraše jim přisuzují zápornou funkci. Jejich počet je variabilní – dva, deset, v některých případech i více. Dva králové se vyskytují hned na počátku příběhu v *Sefer Zerubavel* – jemenský král Nof a antiochijský král Atlas, které zabije Chefci Ba. Dalším králem, který je ve všech

---

233 2Te 2,3

234 Tamtéž, 4

235 Mal 3,23

verzích *Sefer Zerubavel* ale i v dalších midraších přítomen a označován jménem a je mu přisouzena i významnější úloha, než pouhého „komparsisty“ v eschatologickém příběhu, je perský král Široj, někdy nazývaný též Širon, Širo nebo, s největší pravděpodobností kvůli chybě opisovače, Šidon/Šido,²³⁶ a též nazývaný Parves (Parvív). Tento perský král je svým způsobem „antikristem“ mesiáše z rodu Josefova, jehož v *Sefer Zerubavel* zabije právě on. Je pravděpodobné, že stejně jako v případě Armila má i tato postava svůj skutečný předobraz, kterým by mohl být perský král Chosroes II. (někdy též Husrav, persky Chosrou), vládnoucí v letech 590 – 628. Chosroes, řečený též Parvív (vítězící), byl jedním z posledních významných králů sasánovské dynastie a do dějin Blízkého východu se zapsal tažením proti Byzanci, během kterého jeho vojska obsadila celou oblast Levanty, Egypt, a za pomoci Židů dobyla a ovládla Jeruzalém (r. 614), z něž měla mj. jako trofej odnést pozůstatky tzv. „pravého kříže“. Jako posledního významného krále Persie jej rovněž uvádí i *Sefer Elijahu* (4.1) Přes úspěchy, kterých dosáhl v bojích proti usurpátorovi byzantského trůnu Fókovi i proti novému císaři Herakliovi, byl nakonec Herakliem poražen, od r. 622 byla jeho vojska z dobytých území systematicky vytlačována a posléze je Peršané na základě dohody s Byzancí dobrovolně opustili. Nakonec byl sesazen a zavražděn.

Jméno Širon, kterým je perský král v midraších označován, by mohlo být také inspirováno jménem Chosroovy křesťanské manželky Širin, což by také mohlo být jedním z důvodů, proč perský král, jehož Židé během povstání považovali za spojence proti nenáviděné Byzanci, v midraších vystupuje jako ryze záporná postava. Rovněž je možné, že Židé Persii neodpustili mírovou dohodu z r. 629, kterou uzavřel Chosroův generál Šahrbaraz, jejímž důsledkem bylo předání všech dobytých území včetně Jeruzaléma zpět pod byzantskou vládu. Šahrbaraz, který osobně velel perské armádě na západě a během boje o perský trůn zavraždil Chosroova vnuka Ašrifa III., je rovněž jedním z možných vzorů pro perského krále Širona. Podle jiného názoru se Chosroes na dobytých územích začal chovat jako tyran, případně mohlo dojít ze strany Židů k pokusu o samostatnost, což Chosroes tvrdě potlačil. Všechny tyto názory jsou ovšem pouze neověřenými spekulacemi, mající společné pouze jediné – postava Širona je stejně jako v případě Armila pravděpodobně vytvořena na základě skutečné historické postavy.

Ostatní králové, pokud se v midraších vyskytují, plní pouze doplňující funkci – slouží jako představitelé národů celého světa, které se mají v duchu verše Ž 2,2 shromáždit proti Hospodinovu pomazanému. Jejich jména rovněž často vychází z reálných historických postav (Seleukos, Titus, Flavius apod.) avšak jsou často zkomolena a navíc se liší takřka

---

236 Opisovač pravděpodobně zaměnil konsonant reš za dalet. Srov. jednotlivé verze *Sefer Zerubavel*, kap. 4.

v každém manuskriptu či tisku, což je s největší pravděpodobností způsobeno chybami opisovačů a záměnami konsonantů. Kromě jmen králů se objevují i jména jejich měst/zemí. Stejně jako v případě jmen panovníků jsou i toto většinou zkomoleniny jmen skutečných států, provincií či krajů (Itálie, Galie, Germánie aj.). Pro přehlednost uvádím jména králů a jejich zemí ve třech verzích *Sefer Zerubavel*:

Králové ve třech verzích *Sefer Zerubavel*:

Levi:	Wertheimer:	Jellinek:
1. Seleukos, Sfarad / Asпамja, země u moře.	1. Salikis, Sfarad	1. Seleukos, Asпамja
2. Artomos, Gitania.	2. Artimos, země u moře	2. Armamus, země u moře
3. Plius, Plois.	3. Talis, Gotija	3. Kilos, Gito
4. Glaus, Galia.	4. Paulas, Gilos	4. Paulus, Galie
5. Ramošdis, Moditicha.	5. Mador, Martutnija	5. Romatros, Muratia
6. Moklanos, Italia.	6. Markilanos, Italija	6. Maklanos, Zlatia
7. Ochtinos, Dormis.	7. Iftonras, Duros	7. Arachtonos, Admos
8. Aplostos, Mezopotámie.	8. Apramos (Eframos), Mezopotámie	8. Maspalisnim, Mezopotámie
9. Široj, Persie.	9. Širon (Šido), Persie	9. Pros (Širon), Persie
10. Armilus	10. Armilus	10. Armilus

3.3.7 Andělé a démoni v apokalyptických midraších

Andělé jako Boží poslové, sdělující prorokovi události na konci dní se objevují již v raných apokalyptických spisech (Daniel, Zjevení), v Talmudech je jejich přítomnost uvedena a dále rozebírána, v apokalyptických midraších pak hrají podobnou roli jako „postava podobná člověku“ v knize Daniel. Zprostředkovatelem se stává anděl Metatron, v řadě spisů nazývaný Michael. Metatron a Michael jsou za jednu postavu označováni již

v Talmudu. Metatron, v jehož případě je etymologie jeho jména dosud nejasná, je někdy označován za „menšího Boha“, ale je též prezentován jako anděl, jenž seděl v nebeské akademii, což bylo privilegium vyhrazené pouze Bohu, když do ní vstoupil Eliša ben Avuja.²³⁷ Jako takovému je mu připisována zvláštní úloha, často je v midraších zmiňován talmudický výrok, že Metatron „nosí ve svém nitru jméno svého Pána.“²³⁸ Jeho důležitost je ještě umocněna, když během svého „přestavování se“ vyjmenovává různé biblické události, za které má být odpovědný. Jako Michael pak působí jako anděl / zástupce Izraele a protipól anděla / zástupce Říma / Edomu, Samaela.

Z ryze nadpřirozených postav (tedy pokud nepočítáme Armila, jehož původ je přinejmenším „nepřirozený“) plní zápornou funkci Satan, Belijál a Samael. Mezi záporné nadpřirozené postavy můžeme vložit i Ašmodaje, ačkoli jeho role ve *Tfilat rabi Šim'on ben Jochaj* není vysloveně záporná. Ašmodaj, který se sám představuje jako „kníže démonů“ plní pozitivní úlohu, když jsou díky němu odvolána caesarova omezení týkající se židovského náboženského života.

Satan, Belijál i Armilus sám jsou často ztotožňováni, Armilus je nazýván satanem stejně jako jeho otec Belijál. Kromě událostí popisující Armilův zrod se Satan ani Belijál v apokalyptických midraších nevyskytují ani jim není přisouzena nějaká úloha v pozdějším dějství.

Naproti tomu Samael, zástupný anděl Edomu, se objevuje v midraši *Pirkej mašiach*, kde slouží jako žalobce Izraele proti Michaelovi. Představa Samaela a Michaela jako dvou protivníků u Božího soudu nacházíme i jinde. V ExR 18:5 vystupují Michael a Samael jako obhájce a žalobce před Boží přítomností – Šchinou. Na tomtéž ístě je také Samael se Satanem – hlavním žalobcem a pokušitelem – ztotožňován. V *Pirkej mašiach* je ve své práci žalobce dokonce úspěšný! V tomto midraši, jak uvidíme dále, právě kvůli Samaelovu obvinění umírá mesiáš z rodu Josefova. Navíc Michael je později zcela neschopen Izrael hájit a obhajoby se tak ujímá samotný soudce – Bůh.²³⁹

---

237 Eliša se tak domníval, že Metatron je roven Bohu a že tudíž existují dvě dokonalé síly, nikoli pouze jedna, a stal se heretikem. Metatron byl pak za to, že svým neuváženým jednáním svedl Elišu ben Avuju na zcestí, bičován ohnivými dŕtkami (*pulsej de-nura*).

238 Viz Sanh 38b: „To byl Metatron... jehož jméno je jako Jméno jeho Pána, neboť je psáno: „Neboť v něm je Mé Jméno“ (Ex 23:21).“ Anděl, který hovoří, bývá ztotožňován právě s Metatronem. Jméno Metatron (מטטרון) má v gematrii stejnou hodnotu jako Všemohoucí (314 – (ד'ש). Šadaj i Metatron jsou v sefirotickém stromu přiřazeni k sefiře *Tif'eret – Rachamim*, která představuje Izrael. Viz též Raši k Ex 23,21, 314 *Otijot de-rabi Akiva*

239 Samael je rovněž „zodpovědný“ za pokus zabít Jákoeba ještě v před narozením, jak je alepsoň vykládádn verš Gn 25,22 v *Jalkut Šime'on*. Jákoeb je zachráněn Michaelem – i ze jsou oba protivníci povoláni před soud a objevuje se opět paralela Michael-Jákoeb-Izrael proti spojení Samael-Ezau-Řím. Joseph Dan dále poznamenává, že Samaelovi je často přidělena role pokušitele, žalobce (Satana), anděla smrti případně „hlavy všech satanů“ – avšak titul „zástupce Říma“ a vůbec spojení s Římem je vyhrazeno pouze Samaelovi. Podrobnější studie viz DAN, J.: Samael and the problem of Jewish Gnosticism. In *Perspectives on Jewish Thought and Mysticism* s. 257-276; a DAN, J. Samael, Lilith, and the concept of evil in early Kabbalah. *AJS*

3.4 Postoj ke křesťanství a islámu

Jak již bylo naznačeno, apokalyptické midraše reflektují historické události, které se dotýkaly života Židů na Blízkém východě, tedy odráží i postoje židovství ke křesťanství a islámu. V jejich případě se nejedná o ryze apologetickou literaturu (jako dílo Josepha Flavia *Contra Apionem*) ani polemickou (jejímž nejnámějším příkladem je anonymní spis *Sefer toldot Ješu*).²⁴⁰ Slouží spíše jako svého druhu „alternativní vnímání historie“ – všechna vítězství a triumfy, kterými se chlubí Řím a později církev, jsou v midraších předkládány jako krátkodobé úspěchy, které při příchodu mesiáše zcela ztratí svou váhu.²⁴¹ Příběhy, popisované v apokalyptických midraších, vycházejí ze skutečných historických událostí, tyto jsou ovšem v midraších vnímány subjektivně jako potvrzení zkaženosti heretických kultů a především ujištění Izraele, že je skutečně na správné cestě a pokud vytrvá, dočká se spásy. Nejhůře z těchto „heretických kultů“ je samozřejmě vnímáno křesťanství, které svádí na zcestí i ostatní národy, jehož představitelé, zosobnění Armilem, se klaní modlám a prohlašují se za Boha.

U nejstarší skupiny apokalyptických midrašů necházíme zmínky pouze o Edomu, u mladší, z období křížových výprav, již nacházíme i popis islámského chalífátu a muslimů, kteří v midraších vystupují jako „synové Izmaele“ či „Izmaelité“. Ani jejich úloha není hodnocena jako bezchybná, ve srovnání s křesťanstvím je ale vláda Izmaelitů popisována a vnímána velmi pozitivně.

U *Sefer Zerubavel* existují dodatky, které vznikaly pravděpodobně v 7.-8. století, tedy krátce po dobytí Blízkého východu arabskými muslimskými armádami, a ve kterých se setkáváme s více méně pozitivním přístupem k islámu a k Arabům. Ve *Tfilat rabi Šimon ben Jochaj* je islám chápán jako jeden z nutných předpokladů pro konečné vykoupení Izraele. Etnicky i jazykově spříznění Arabové byli Židy na blízkém východě vnímáni možná pozitivněji, než křesťanští Řekové a Římané, navíc islámská nadvláda garantovala židům ve středověku větší práva, než nadvláda křesťanská.

Review 5, 1980, s. 17-40. Naproti tomu se Samael jako symbol Říma nevyskytuje v ranných apokalyptických midraších, odkud je zcela vytlačen Armilem, nebo je možné, že v době vzniku nejranějších midrašů tento koncept propojující Samaela a Řím ještě neexistoval.

²⁴⁰ *Sefer toldot Ješu* („životopis“ Ježíšův) je protikřesťanský pamflet pocházející pravděpodobně z období křížových výprav. *Toldot Ješu* je kompilátem lidových i rabínských (talmudických) tradic a výroků o Ježíšovi, které byly často cenzurovány. Podle tohoto spisu byl Ježíš synem Marie a smilníka, který svedl Marii v době, kdy její manžel studoval Tóru (podle jiné verze byl jeho otcem římský voják Pandera). Ježíš je pak zobrazen jako kouzelník, který používá *Šem ha-meforaš* (72-písmenné Boží jméno), který mu dává nadpřirozené schopnosti. Kromě příběhu o jeho narození rovněž uvádí, že rabínští učenci povolali nejnadanějšího z nich, Judu Iškariotského (!), který posléze svedl s Ježíšem souboj v oblacích, podobně jako Šimon mág (kam se vzegli pomocí znalosti Božího jména).

²⁴¹ BIALE, David. *Counter-History*, s. 130-145.

S postupem času, kdy začalo být jasné, že muslimové se nebudou k Židům chovat jako Peršané, tedy že status *dhimmi* nebude garantovat tytéž svobody jako perská nadvláda, začala být i arabská přítomnost v Jeruzalémě chápána jako další překážka k budoucímu vykoupení. Hlavním protivníkem ovšem zůstal Edom, Řím, jenž byl zodpovědný za zničení Chrámu a za perzekuci Židů v jejich vlastní zemi.

4. Nejstarší apokalyptické midraše – *Sefer Elijahu* a *Sefer Zerubavel*

4.1 *Sefer Elijahu*

Rukopisy a překlady:

Mnichovský manuskript 222, fol 65b – 68b. Datován do 15. století. Označen jako ספר המעשים obsahuje kromě *Sefer Elijahu* i fragmenty *Pirkej Mašiach* a *Nistarot rabi Šim'on bar Jochaj*. Reprint in BUTTENWIESER, Moses (ed.). *Die hebräische Elias-Apokalypse*, s. 15.

Tištěná vydání:

První tištěné vydání: Soluň 1743. Reprint in JELLINEK, Adolph (ed.). *Bet ha-Midrash*, 3:65-68

EVEN ŠMU'EL, Jehuda (ed.). *Midrešej ge'ula*, s. 41 předkládá syntézu Jellinkova i Buttenwieserova textu.

Jemenský rukopis nejasného data publikován v *Midrešej ge'ula*, s. 49

Český překlad vychází z Jellinkova textu, v poznámkách jsou doplněny odlišnosti od Buttenwieserova a Even Šmu'elova vydání.

Kniha Elijášova je považovaná za nejstarší z apokalyptických midrašů. Jedná se o kompilát biblických citací, jejíž vznik je rovněž datován do doby expanze sásánovců na blízkém východě. Autorství je připisováno Elijášovi v době, kdy působil jako prorok v severoizraelském království. Zprostředkovatelem vidění je v tomto případě anděl Michael. Pravděpodobně se v ní vyskytuje i Armilus a to pod jmény Harmalet a Tarmila. Tyto podoby jeho jména mohou rovněž potvrzovat původnější podobu jména Armilus z řeckého Heremolaos.

Kniha sama o okolnostech svého vzniku nepodává žádné další informace (narozdíl do *Sefer Zerubavel*). Války mezi Římem a Persií jsou zde otevřeně zmíněné, stejně jako jména krále, za jehož vlády nastane konec světa. Jména Artaxerxes, Kýros a Chosroes jsou historická jména perských králů. Buttenwieser²⁴² se domnívá, že *Sefer Elijahu* vznikala ve dvou fázích. První, starší část, vznikala v době 3. – 4 století, po válkách krále Šápúra I.,

²⁴² BUTTENWIESER, Moses. *Outline of the Neo-hebraic apocalyptic literature*, s. 31

druhá část pak za dob persko-byzanských válek během vlád Chosroa I. a II. a jimi byla *Sefer Elijahu* rozšířena do dnešní podoby. Jména postav i forma midraše skutečně ukazují na počátek 7. století jako nejzazší možnou dobu vzniku midraše.

Chosroes, jenž má být podle midraše posledním králem Persie, pak skutečně vytáhne proti Římu (Byzanci), ovšem bude poražen mužem (nebo synem ženy) Gigit, jenž následně přivodí velké problémy „věrnému lidu“, tj. Izraeli, přesněji těm, kdo zbydou. Bittenwieser ztotožňuje Gigit s Luciem Septimiem Odaenathem, vládcem Palmyry (3. stol.).²⁴³ Jeho vládou ovšem trápení nekončí, kromě pohanských králů ze západu, kteří zničí Sion, přichází na konec Gog a Magog jako finální protivníci mesiáše, jenž je doprovázen v různých pasážích andělem Gabrielem nebo anděly zkázy, případně třiceti tisíci spravedlivými. Armilus jako závěrečný protivník v příběhu nevystupuje.

Během těchto událostí je Eliáš svědkem návratu ztracených kmenů, přírodních pohrom, které postihnou zemi, rovněž i vzkříšení mrtvých, vize nebeského Jeruzaléma a praotců, stejně tak jako vize světa, jenž se bude podobat ráji před pádem člověka, a samozřejmě nezbytného potrestání hříšníků, zlovolných a nepřátel Boha a odměny pro spravedlivé.

---

243 BUTTENWIESER, Moses (ed.). *Die hebräische Elias-Apokalypse*, s. 45, BUTTENWIESER, Moses. *Outline of the Neo-hebraic apocalyptic literature*, s. 33.

4.1.1 *Sefer Elijahu*

„Pak pod tím keřem ulehl a usnul. Tu se ho dotkl anděl a řekl mu: ‚Vstaň a jez!‘²⁴⁴ Michael, anděl Izraele, zjevil toto tajemství Elijášovi na hoře Karmel, o konci a čase, jenž je určen, aby se stal na konci dní, na konci [vlády] čtyř říší, [a věci], které se stanou za dnů čtvrtého vládce.

Vítr Hospodinův mě vynesl a přenesl mě do jižních²⁴⁵ krajů světa a tam jsem viděl vysoké místo hořící plamenem,²⁴⁶ kam nemohlo žádné stvoření vstoupit.²⁴⁷ Poté mě vynesl vítr a přenesl mě na východ,²⁴⁸ a viděl jsem tam hvězdy neustále mezi sebou zápasící.²⁴⁹ Opět mě vynesl vítr a přenesl mě na západ a tam jsem viděl duše ve velikém²⁵⁰ zármutku,²⁵¹ každá podle svých skutků.

Poté mi řekl Michael: Čas stanovený pro konec dní²⁵² nastane za dnů krále, jenž [bude vládnout] v budoucnu,²⁵³ jeho jméno je Harmalet. Jsou tací, kteří říkají, že jeho jméno bude Tarmila.²⁵⁴ Rabi Jehuda ben Batira říká: Jeho jméno bude Kýros. Rabi Šim'on bar Jochaj říká: Jeho jméno bude Chosroes. Halacha je podle rabi Šim'ona, který říká, že jeho jméno bude Chosroes.

Poslední král, jenž [bude vládnout] Persii, povstane proti Římu a bude úspěšný po tři roky, dokud proti nim nespáchá zločin²⁵⁵ po dvanáct měsíců. Tři mocní válečníci přijdou od moře,²⁵⁶ aby se mu postavili, ale budou vydáni do jeho rukou.

Nejmenší z králů, syn otrokyně, Gigit,²⁵⁷ mu vyjde vstříc od moře. To budou jeho znamení, která na něm viděl Daniel.²⁵⁸ Jeho tvář bude dlouhá, mezi očima bude vysoká (sic),²⁵⁹ bude velmi vysoký, chodidla jeho nohou budou vysoká (sic) a jeho stehna štíhlá. V ten den vztáhne svou ruku na věrný lid²⁶⁰ a vyvolá v ten čas tři nepokoje. Všechna

---

244 1Kr 19, 5

245 Even Šmu'el: východních

246 Chrám

247 Viz Ex 33,20: Nemůžeš spatřit mou tvář, neboť člověk mě nesmí spatřit, má-li zůstat naživu.

248 Even Šmu'el: na jih

249 Even Šmu'el: a žádná nemohla tu druhou porazit.

250 Even Šmu'el vynechává: velikém

251 Bittenwieser: podstupující bolestivý soud

252 Even Šmu'el: Konec v budoucnu nastane

253 Even Šmu'el: jenž bude [vládnout] na konci dní

254 Even Šmu'el: Rabi Simaj říká: Jeho jméno bude Hachšaret. Rabi El'azar říká: Jeho jméno bude Artaxerxes.

255 Even Šmu'el: dokud proti nim nebude bojovat

256 Ze západu, z Evropy, z Říma.

257 Z uspořádání textu není jasné, zda je Gigit (což je spíše ženské jméno) jménem krále, jak se domnívá Reeves na základě Bittenwiesera, nebo jeho matky, jak by rovněž vyplývalo z textu.

258 Even Šmu'el vynechává „která na něm viděl Daniel“.

259 Even Šmu'el: vysoký roh, srov. Dn 8,5

260 Even Šmu'el doplňuje celou pasáž od „Nejmenší z králů“ až po „věrný lid“ následovně: Dvacátého nisanu přijde král ze západu, a přijde na „horu svatě nádhery“ a spálí jí. Budiž nejvíce prokleta z žen ta, která

souhvězdí se shromáždí dohromady a přemístí se²⁶¹ na jedno místo. Vyplení domy a vyberou pole, udeří na sirotka i vdovu na tržišti, ale pokud projeví lítost, bude jim odpuštěno.

Dvacátého [dne] marchešvanu se otřese svět „a nebesa a země se otřesou.“²⁶²

Dvacátého kislevu celý Izrael stane v modlitbě a v nářku²⁶³ před jejich nebeských Otcem a sestoupí meč a padne na národy světa, jak je psáno: „vždyť meč požívá tak i onak.“²⁶⁴

Dvacátého druhého nisanu²⁶⁵ první skupina vyhnanců odejde z Babylona, budou čítat osmnáct tisíc mužů a žen, ani jeden z nich nezahyne. Dvacátého pátého tišri vyjde druhá skupina vyhnanců zpoza řeky Sabatjon, a odejde sedmnáct tisíc, ale z nich bude zabito dvacet mužů a patnáct žen. Dvacátého pátého [dne] měsíce osmého²⁶⁶ odejde třetí skupina vyhnanců. Budou plakat a naříkat kvůli svým bratrům kteří byli zabiti. A budou naříkat²⁶⁷ v poušti dvacet pět²⁶⁸ dnů a neochutnají žádný [pokrm] a budou živi tím „co vychází z Hospodinových úst.“²⁶⁹ První skupina vyhnanců neopustí Babylon, dokud tam nedorazí druhá skupina, neboť je řečeno: „Svíjej a válej se v křečích jako rodička, sijónská dcero.“²⁷⁰

Dvacátého nisanu přijde král ze západu, a přijde „horu svaté nádhery“²⁷¹ a spálí jí. Budiž nejvíce prokleta z žen ta, která jej porodila. To je ten roh, jenž viděl Daniel a ten den bude soužení a válka proti Izraeli.²⁷² Druhou bitvu povedou Demetrius syn Poryfosův²⁷³ a Anfilipos²⁷⁴ syn Panfosův. Spolu s nimi půjdou desetitisíc jezdců²⁷⁵ a třicet tisíc vojáků shromážděných na lodích.

Dvacátého elulu přijde mesiáš. Jeho jméno je Jinon. Tentýž den sestoupí Gabriel a od

---

jej porodila. To je ten roh, jenž viděl Daniel a ten den bude soužení a válka proti Izraeli. Dvacátého (dne) marchešvanu se otřese svět „a nebesa a země se otřesou.“

261 Even Šmu'el vynechává „a přemístí se“

262 Even Šmu'el zde tuto větu vynechává.

263 Even Šmu'el: a zvolání

264 2S 11, 25

265 Even Šmu'el: tišri

266 Marchešvan

267 Even Šmu'el: A postí se

268 Even Šmu'el: čtyřicet pět

269 Dt 8, 3

270 Mi 4, 10 Even Šmu'el doplňuje zbytek verše: „neboť teď musíš vyjít z města a bydlet na poli a přijdeš až do Babylona; tam budeš vysvobozena, tam tě Hospodin vykoupí z rukou tvých nepřátel.“

271 Dn 11, 45

272 Even Šmu'el zde celou pasáž vynechává.

273 Poryforos

274 Filip, Filipos

275 Even Šmu'el: desetitisíce pěších

deváté²⁷⁶ do desáté²⁷⁷ hodiny zprovodí ze²⁷⁸ světa devadesát dva tisíc lidí.

Dvacátého tevetu svedou třetí bitvu Mekec,²⁷⁹ Kirtalos a všechna města spojená s nimi. Velký národ [sahající] od velkého údolí²⁸⁰ až po Jafu a Aškelon. Dvacátého švatu přijde mesiáš. Andělé zkázy sestoupí zničí všechny ty mnohé a nenechají jedinou duši naživu.²⁸¹ O tomto čase Bůh řekl Abrahamovi: V budoucnu tvoji synové sestoupí²⁸² nejniže, jak je řečeno: „Budeš sníženo, ze země budeš mluvit“,²⁸³ ale poté²⁸⁴ budou vyvýšeni nad ostatní národy, neboť je řečeno: „vyvýší tě Hospodin, tvůj Bůh, nad všechny pronárody země.“²⁸⁵ Poté všechny národy přijdou a pokloní se před každým Izraelitou a budou olizovat prach z jejich nohou, jak je řečeno: „Králové budou tvými pěstouny...“²⁸⁶

Dvacátého adaru přijde mesiáš a s ním třicet tisíc spravedlivých, jak je řečeno: „Jeho bedra budou opásána spravedlností“²⁸⁷ Až národy světa uzří, co se děje, ihned každý z nich shnije, oni, i jejich vozatajstvo, jak je řečeno: „A toto bude porážka...“²⁸⁸ V ten čas Svátý, budiž požehnán, řekne národům světa: „Běda vám svévolní, kteří jste [se dožili] konce čtyř světových říší! Všichni budete vyhnáni ze světa, ze světa,²⁸⁹ v němž každý *kor*²⁹⁰ obilí bude plodit devět set *korů* a stejně tak i víno a olej.²⁹¹ Každý strom vyžene své větvoví a plody, neboť je řečeno: „A vy, izraelské hory, vyženete své větvoví...“²⁹² A Izrael bude jíst [ty

---

276 Buitenwieser se domnívá, že údaj „משע שעות“ je důsledkem poškození textu a nabízí pro porovnání paralely v midraši Alfa-beta de-rabi Akiva a text Lactantiův, *Divinarum Institutionum* VII, 19,5.

ARA: A až přijde mesiáš k Izraeli, sestoupí s ním Michael a Gabriel, knížata svatých, budou bojovat se zlovolnými od třetí až do deváté hodiny a pobijí devatenáct milionů (!) ze zlovolných mezi národy.

Lactantius: Sestoupí vůdce svatého vojska, sestoupí se zástupem andělů doprostřed země, bude jej předcházet neuhasitelný oheň a síla andělů vydá do rukou spravedlivého ty davy, které se shromáždily kolem hory a budou pobíjeni od třetí hodiny až do večera.

Na základě těchto dvou citací se Buitenwieser domnívá, že správný údaj má znít משלל, jak také přebírá do svého textu Even Šmu'el.

277 Even Šmu'el: od třetí až do deváté

278 Even Šmu'el: z národů

279 Even Šmu'el nahrazuje: A kdo ji povede? Konstantin a...

280 Pravděpodobně údolí Jezre'el v severním Izraeli.

281 Even Šmu'el na toto místo vkládá pasáž: Toto jsou města, která budou zničena: Jericho, Be'erot, Bejt Choron, Susin, Malka, Arad, Šalum, Samaří, Bejt Magdi'el, Týr, Bejt Chalfot, Lod, Buz, Bejt Ejnam, Chamat, Sefar, Charaša, Antiochie, Alexandrie a Edom. Ale ohledně měst Izraele, ty obklopí ohniví andělé, jak Písmo říká: „budu ohnivou hradbou kolem něho a slávou uprostřed něho.“

282 Even Šmu'el: Jakmile sestoupí tví synové

283 Iz 29, 4

284 Even Šmu'el: tak

285 Dt 28, 1

286 Iz 49, 23 Even Šmu'el doplňuje zbytek verše: „a jejich kněžny tvými chůvami. Klanět se ti budou tváří k zemi, budou lízat prach tvých nohou.“

287 Iz 11, 5

288 Za 14, 12, 15 Even Šmu'el doplňuje zbytek verše: „kterou Hospodin připraví všem národům, jež vytáhly do boje proti Jeruzalému: tělo jim shnije ještě vstojí, ... oči jim shnijí v důlcích a jazyk jim shnije v ústech. Stejná porážka postihne koně, mezky, velbloudy i osly a všechn dobytek, který bude v jejich leženích.“

289 Even Šmu'el zbytek odstavce vynechává.

290 Jednotka objemu

291 Pasáže o úrodnosti Země izraelské srov. Ket 111b.

292 Ez 36, 8 Even Šmu'el doplňuje zbytek verše „a poneseť své plody mému izraelskému lidu; jeho

plody] a radovat se po čtyřicet let.

Poté Svatý, budiž požehnán, přivede Goga a Magoga a všechny jejich druhy a poté se všechny národy země shromáždí kolem Jeruzaléma aby vedly válku. Svatý, budiž požehnán, povstane a bude s nimi válčit.²⁹³ Přejde mesiáš a s jeho pomocí s nimi Svatý, budiž požehnán, povede válku, neboť je řečeno: „Hospodin vytáhne a bude bojovat proti oněm pronárodům, jako bojoval kdysi v den bitvy.“²⁹⁴ V ten den se hory otřesou a kopce se budou třást a zdi a věže se zhroutí.²⁹⁵ Svatý, budiž požehnán, shromáždí všechno ptactvo nebeské a zvěř na zemi, aby hodovala na jejich mase a pila jejich krev,²⁹⁶ jak je řečeno: „dravé ptactvo na nich stráví léto a veškeré zvířectvo země na nich bude zimovat.“²⁹⁷ Izrael bude sedm let používat jejich zbraně jako palivo, jak je řečeno: „Obyvatelé izraelských měst vyjdou a zapálí zbroj“²⁹⁸ A je řečeno:²⁹⁹ „Po sedm měsíců je bude dům izraelský pohřbívat, aby očistil zemi.“³⁰⁰

Toto jsou města, která budou zničena: Jericho, Be'erot, Bejt Choron,³⁰¹ Siserin,³⁰² Milka, Arad, Šalum, Samaří, Bejt Magdiel, Týr, Bejt Chalfot, Lod, Buz, Bejt Ajnam, Chamat, Sefar, Charaša,³⁰³ Antiochie, Alexandrie a Edom. Ale ohledně měst Izraele, ty obklopí oheň a služební andělé,³⁰⁴ neboť je řečeno: „Já sám, je výrok Hospodinův, budu ohnivou hradbou kolem něho.“³⁰⁵

Potom nastane poslední den – ten bude trvat [jako] čtyřicet dní. Hory a kopce se rozechvějí a zatřesou³⁰⁶ a země zvolá proti svévolným, řka: „Tam a tam ten a ten zabil toho a toho!“ jak je řečeno: „odhalí země krev prolitou na ní.“³⁰⁷

Elijáš řekl: Spatřil jsem mrtvé, jak jsou ponořeni v řece a jejich prach je hněten a je utvářen [do podoby, kterou měli] na počátku tak, aby mohli vzdát chválu Bohu, jak je řečeno: „Nyní hleďte, jsem jedině Já.“³⁰⁸ A rovněž v Ezeielovi říká: „Viděl jsem, jak je

---

příchod je blízko.“

293 Even Šmu'el tuto větu vynechává.

294 Za 14,3

295 Even Šmu'el tuto větu vynechává.

296 Even Šmu'el: po dvanáct měsíců

297 Iz 18,6

298 Ez 39,9 Even Šmu'el doplňuje zbytek verše: „štit i pavézu, luk i šípy, oštěp a kopí, a spálí je. Budou z nich rozdělovat oheň po sedm let.“

299 Even Šmu'el: a budou je pohřbívat sedm měsíců

300 Ez 39,12

301 Město náležící Efraimovi, Jz 16,3; 21,22

302 Buttenwieser: Susin

303 Buttenwieser: Chadaša

304 Buttenwieser: obklopí andělé ohně; Even Šmu'el: obklopí ohniví služební andělé

305 Za 2,9

306 Even Šmu'el vkládá: zdi a věže se zhroutí

307 Iz 26,21

308 Dt 32,39 Even Šmu'el doplňuje zbytek verše: „jiný bůh vedle mne není, já usmrcuji i obživuji“

najednou pokryly šlachy.³⁰⁹ Služební andělé otevřeli jejich hroby a vlili do nich duši a život a znovu je postavili na nohy. A každého, kdo si zasloužil trest, strčili do velké jámy, dva tisíce loktů dlouhé a padesát loktů široké. A ti, kteří nenalezli zalíbení v dodržování Tóry Svätého, budiž požehnán, oči spravedlivých byly svědky jejich pádu neboť je řečeno: „Až vyjdou, spatří mrtvá těla mužů.“³¹⁰

Elijáš řekl: Spatřil jsem oheň a síru padat na svévolné z nebes, jak je řečeno: „Sešle na svévolníky déšť.“³¹¹ Svätý, budiž požehnán, přenese Chrám daleko od místa věčné zkázy, takže spravedliví neuslyší nářek svévolných a nebudou chtít pro ně vyprosit slitování. Budou, jako by nikdy nebyli.

Elijáš řekl: Viděl jsem Abrahama, Izáka a Jáкова a všechny spravedlivé, jak seděli a země před nimi byla oseta všemi možnými plodinami. Strom, který Svätý, budiž požehnán, připravil, stál uprostřed zahrady, jak je řečeno: „Při potoku na obou březích vzejde rozličné ovocné stromoví, jemuž nebude vadnout listí, jež nepřestane plodit“³¹² Lodě budou plout od Ejn Gedi až k Eglajim, naloženy bohatstvím pro spravedlivé.

Elijáš, budiž jeho památka požehnána, řekl: Spatřil jsem město příjemné³¹³ a veliké, sestupující z nebes, kde bylo postaveno, jak je řečeno: „Jeruzalém je zbudován jako město semknuté v jediný celek,³¹⁴ dokonale vystavěné a se svými obyvateli, kteří v něm přebývají. Je postaveno na třech tisících věží, s dvaceti tisíci *ris* oddělující každou věž. Uvnitř mezery každého *ris* je pět tisíc³¹⁵ loktů smaragdů, drahokamů a perel, neboť je řečeno: „Cimbuří ti udělám rubínová, brány berylové a celé tvé obezdění z drahokamů.“³¹⁶

Elijáš řekl: Viděl jsem domy a brány spravedlivých, s jejich ploty a veřejemi postavenými z drahých kamenů; poklady Chrámu otevřené k jejich branám a mezi nimi byla Tóra a mír, jak je řečeno: „Všichni tví synové budou Hospodinovými učedníky.“³¹⁷ a je řečeno: „Hojný pokoj mají ti, kdo milují tvůj Zákon.“³¹⁸ a je řečeno: „Jak nesmírná je tvoje dobrotivost, kterou jsi uchoval těm, kdo se tě bojí.“³¹⁹

---

309 Ez 37,8

310 Iz 66, 24 Even Šmu'el doplňuje zbytek verše: „kteří mi byli nevěrní“

311 Ž 11,6 Even Šmu'el doplňuje zbytek verše: „žhavého uhlí a hořící síry“

312 Ez 47,12

313 Even Šmu'el: krásné

314 Ž 122,3

315 Even Šmu'el: dvacet pět tisíc

316 Iz 54,12

317 Iz 54,13 Even Šmu'el doplňuje zbytek verše: „hojnost pokoje zjednám tvým synům“

318 Ž 119,165

319 Ž 31,20 Even Šmu'el doplňuje zbytek verše: „a prokázal těm, kteří se k tobě utíkají“

4.2 *Sefer Zerubavel*

Rukopisy:

MS. Heb. D. 11 fol. 248r – 251r, reprint LÉVI, Israel. L'apocalypse de Zorobabel et le roi de Perse Siroès. *REJ* 68 (1914), s. 129-60, s francouzským překladem. Považován za nejúplnější a nejpůvodnější verzi *Sefer Zerubavel*.

MS. Oxford 2797, fol. 248 – 250, reprint JASIF, Eli (ed.). *Sefer ha-zichronot hu divrej ha-jamim le-Jerachme'el*, s. 427-435. Oba rukopisy jsou téměř identické.

Fragmenty manuskriptů z káhirské genízy:

T-S A45.5 (odpovídá s malými odlišnostmi textu I. Léviho 139,3 – 140,6; taktéž Even Šmu'el 87, 185 – 188, 200).

T-S A45.7 (odpovídá zhruba textu I. Léviho 132, 10 – 134,7; až na několik odchylek koresponduje s textem Wertheimerovým 497, 18 – 498, viz poznámky k *Sefer Zerubavel* (Wertheimer)). Poškozený fragment obsahuje dovětek, dopsaný později: כתב יתצמן אל אמנת לא לשיך יוספ הלוי בר יפת ולא עתקדת לא לשיך יוספ הלוי בר יפת. *Ktav jitcamen Al-amánát wa-l-'i' tiqádát, lašich Josef ha-Levi bar Jefet* – Kniha obsahuje Víry a názory, ne náleží Josefu ha-Levimu bar Jefetovi – což je narážka na Sa'adjovu *Sefer emunot ve-de'ot* (*Kitáb al-amánát wa-l-i' tiqádát*), kde se nachází převyprávěný příběh o Armilovi, inspirovaný právě *Sefer Zerubavel* (viz kap. 5.2).

T-S A45.19 (zhruba odpovídá textu I. Léviho 131, 9 – konec 135; koresponduje s textem Wertheimerovým 497, 9 – 499,13, viz poznámky k *Sefer Zerubavel* (Wertheimer)).

T-S A45.22 (velmi poškozený a špatně čitelný manuskript, obsahuje text I. Léviho 132, 4 – 134,4; taktéž Wertheimer 497, 13 – 498,16, Even Šmu'el 72,12 – 76, 51; zcela přesně ale neodpovídá žádné z uvedených verzí).³²⁰

Další manuskripty:

Oxford Ms. Opp. 236a (Bod. Or. 160) fols. 13a-15b;

Oxford Ms. Opp. 603 fols. 32b-34;

Oxford Ms. Heb. f27 (2642) fol. 42-43.

Tištěná vydání:

První tištěné vydání: Konstantinopol 1519

WERTHEIMER, Šlomo Aharon (ed.). *Batej Midrašot*, 2:495-505. Reprint

320 HOPKINS, Simon (ed.). *A Miscellany of Literary Pieces from the Cambridge Genizah Collections*. Cambridge University Library, Cambridge 1978.

konstantinopolského vydání 1519. Kromě samotného textu *Sefer Zerubavel* předkládá Wertheimer ve svém vydání i fragmenty z rukopisů z genizy neurčitěho data a původu.

JELLINEK, Adolph (ed.). *Bet ha-Midrascb*, 2:54-57. Text vychází ze dvou rukopisů Raths-Bibliothek v Lipsku (ms. 22 a ms. 28). Ze všech verzí *Sefer Zerubavel* je Jellinkova nejkratší.

EVEN ŠMU'EL, Jehuda (ed.). *Midrešej ge'ula*, 71-88. Velmi obsáhlý text nabízející některé varianty (čerpá ze všech výše zmíněných textů), často doplňován podle vlastního uvážení autorem, rovněž jako jediný z textů vokalizován, ovšem i kriticky hodnocen jako nepříliš přesný a neautentický.³²¹

Vzhledem k velkým rozdílům mezi jednotlivými texty předkládám zvlášť český překlad původního textu Leviho, Wertheimerova a Jellinkova. Even Šmu'elovu verzi z důvodu výhrad k autentičnosti textu neuvádím.

4.2.1 Zerubábel jako historická postava

V knihách poexilních proroků se objevuje postava Zerubavela,³²² obvykle zmiňován jako syn Še'alti'elův (v ČEP Zerubábel, syn Šealtielův), potomek zajatého judského krále Jekonijáše. V genealogickém přehledu je ovšem zmiňován jako prvorozený syn Pedajáše, bratra Šealtielu,³²³ syna krále Jekonijáše.³²⁴ Každopádně byl potomkem judských králů a tím pádem i legitimním představitelem davidovské dynastie. Jako někteří ostatní židovští vůdci té doby – Šešbasar,³²⁵ Mordechaj (v ČEP Mordokaj) a Bilšán³²⁶ – nosil babylónské jméno, pravděpodobně kvůli svým kontaktům s babylónskou vládou a soudním dvorem.³²⁷ Spolupracoval s veleknězem Jéšuo (Jehošu'ou), synem Jósadakovým, jako vůdce první skupiny navrátilců z Babylóna a jako stavitel Chrámu, jenž někdy nese jeho jméno.³²⁸ Stejně jako je nejasný jeho rod, je nejasné i chronologické zařazení událostí a postav, které

321 Např. BARON, Salo W. *A social and religious history of the Jews*, 5, s. 354.

322 Ezd 2:2; 3:2, 8; 5:2; Ag 2:3, 22.

323 1Pa 3,19

324 Verze z 1Pa se drží ve svém komentáři i Ibn Ezra. Podle Sanh 37b – 38a byl Zerubábelovým otcem Jekonjáš. Zázračné okolnosti vztahující se k Zerubábelově narození jsou podpořeny tezí, že Jekonjáš zplodil Zerubavela, když byl ve vězení (neboť v Písmu je řečeno syna vězně Jekonjáše). Podle dalšího výkladu znamená narození Zerubabela sejmutí kletby a přijetí Jekonijášova pokání (PísR 8). Podle Rambama je tento případ dokonce ukázkou síly pokání (*Hilchot Tšuva* 7,6). Kompromis nabízí Radak (2Kr 8, 26; Ez 21, 32), kdy spojuje obě linie v jednu Jekonijáš – Šealtiel – Pedajáš – Zerubábel, přičemž Šealtiel je zmíněn jako otec, neboť jeho postavení bylo vyšší a respektovanější, než Pedajášovo.

325 Ezd 1:8

326 Ezd 2:2

327 Srov. Dn 1:3–7

328 Ezd 3,2

se účastnily rekonstrukce Chrámu. Podle jedné zprávy je za stavbu Chrámu zodpovědný Šéšbasar, kterého Kýros ustanovil guvernérem, avšak podle jiné zprávy práci vykonal Zerubábel, jenž je také označován titulem „guvernér“, a Jéšua.

Rok příchodu skupiny neznáme, ale je řečeno, že se tak stalo sedmého měsíce (tišri). Tito dva vůdci navzdory nepřátelství okolních národů vztyčili oltář, znovuustanovili obětní kult, a obětovali zvláštní oběti pro svatostánek. Druhého měsíce (ijaru) druhého roku po jejich příchodu, začali se stavbou vlastní budovy Chrámu a položili základní kámen.³²⁹

Tiž vůdci také odmítli návrh okolních národů ke spolupráci na výstavbě Chrámu. Během obtížné stavby Chrámu dodával Zerubábel společně s prorokem Ageem podporu lidu pracujícímu na stavbě až do zasvěcovacího ceremoniálu, který se uskutečnil 24. kislevu (17. prosince 520 př. o. l.).

Tak se postava Zerubábelova posouvá z roviny historicko-politické do roviny mystické – pozdější rabínské prameny mu již připisují různé vlastnosti – podle Talmudu bylo jeho vlastní jméno Nechemja (tedy stejné jako mesiáše z rodu Josefova), ale byl znám pod jménem Zerubábel, neboť byl „zasazen v Babylóně.“³³⁰ Podle ARN 1,12 se narodil již obřezaný³³¹ a podobně jako Danielovi byla i jemu udělena znalost věcí budoucích. V tom mu byl velice nápomocen anděl Metatron/Michael, jak uvidíme v další části. O vykupitelském charakteru Zerubábelova se dočítáme v prorockých knihách ale rovněž i v pozdějších komentářích a midraších:³³²

„Ruce Zerubábelovy tento dům založily, jeho ruce jej také dokončí. I poznáš, že mě k vám poslal Hospodin zástupů. A kdo pohrdal dnem malých začátků, radostně bude hledět na olovnicí v ruce Zerubábelově. Těch sedm, to jsou oči Hospodinovy, prohledávající celou zemi.“³³³

Zachariášovo proroctví dále pokračuje – Jéšua syn Josadakův bude ustaven za velekněze v Chrámu, jenž zbuduje muž jménem *Cemach* (Výhonek, Ratolest).³³⁴ Už

---

329 Kromě toho měl být Zerubábel jedním z *Anšej kneset ha-gdola*, mužů velkého shromáždění, zákonodárského sboru ustanoveném po navrácení z babylónského zajetí a také jedním z učenců, kteří stanovili pořadí liturgie, včetně požehnání Amidy (Raši k BB 15a)

330 Sanh 38b. Jméno Zerubavel je možné vykládat jako „nizra be-Bavel“. Táž gemara (Sanh 37a) uvádí, že Zerubábel byl znám jako Šealtiel i jako Nechemja – Nehemjáš. Ibn Ezra (Ag 2,22, Dn 6,29, Ezd 1,8) uvádí, že Zerubábelovo „babylónské“ jméno bylo Šéšbasar.

331 Proto je v Ag 2,23 nazýván Bohem jako „avdi“ – můj služebník. ARN rovněž uvádí, že Zerubábel byl jedním z osmnácti lidí, kteří jsou takto v Bibli označeni.

332 Raši k Za 6,11; Ibn Ezra k Za 3,8; 4,14; Mi 4,11; Radak k Ez 17,23-24.

333 Za 4:9–10

334 Za 6:9–15

v Jeremjášovi nacházíme spojení *Cemach David*, ratolest Davidova, označující potomka, krále z Davidova rodu. *Cemach David* se později stává synonymem pro mesiáše.³³⁵ V Zachariášově proroctví je *Cemach* ztotožněn se Zerubábelem, jenž má jakožto davidovec a perský místodržící Judska vládnout jako král a Jéšua se měl stát veleknězem v obnoveném Chrámu.

Tyto mesiášské naděje přišly vniveč. Ani Jéšua ani Zerubábel nejsou zmíněni jménem při oslavě při zasvěcení Chrámu. Není jasné, co se tehdy vlastně stalo. Existují domněnky, že korunovace Jéšuy (instalace jako velekněze), jak jí popisuje Zachariáš, je ve skutečnosti korunovací Zerubábel na krále. Popis korunovace, jak ji předkládá Ageus, vedl k domněnce, že Ageus a Zachariáš jakožto poslední žijící proroci přiměli Židy, aby Zerubábelu korunovali na svého krále, což bylo Persií považováno za vzpouru a velmi rychle byla potlačena.³³⁶ Ani jedna z těchto teorií nemůže být podepřena nějakými důkazy.³³⁷

Midraše ohledně mesiášského charakteru Zerubábelu zacházejí ještě dále. Podle midraše Tanchuma vyjde mesiáš ze Zerubábelova rodu.³³⁸ 20. kapitola midraše *Tana de-vej Elijahu Zuta* (3. – 5. stol.) Zerubábelovi připisuje již aktivní roli při konečném vykoupení, kdy bude jako *meturgeman* vykládat Tóru a po darování nové Tóry to bude Zerubábel, kdo bude recitovat chvalozpěv *Kadiš*. A zde se již tematicky dostáváme k samotné *Sefer Zerubavel*, jež vznikla pravděpodobně o několik století později.

4.2.2 Literární charakteristika a datace *Sefer Zerubavel*

Sefer Zerubavel je krátký spis napsaný hebrejsky ve stylu biblických proroctví s několika málo arameismy, pravděpodobně pod vlivem targumů a Talmudu, připsaný jako autorovi Zerubábelovi. Hlavní pozornost se soustředí především na výklad proroctví Izajáše, Ezechiela a Ozeáše. Pokud porovnáme pasáže ze *Sefer Zerubavel*

---

335 V chanukové písni *Ma'oz curje* „konec Babelu (Babylóna)“ ztotožňován právě se Zerubábelem.

336 Viz Nový biblický slovník, heslo „Zerubábel“

337 Raši k Pís 6,10 Zerubábelu chápe jako místodržícího, podřízeného Peršanům / Médům, a jako předzvěst získání skutečné suverenity, kterou Židé měli získat za vlády Hasmonejců. Rovněž Ibn Ezra k Za 11, 7 vykládá Zerubábelovo postavení jako místodržící, nikoli jako král nebo suverénní vládce. Dále uvádí, že Zerubábel byl nazván No'am, milý, neboť uzavřel mírovou smlouvu s okolními národy a vycházel s perskými vládci velmi dobře. Podle Radaka ovšem Zerubábel získal královské postavení, když postavil Chrám (viz jeho komentář k Za 6,11).

338 Tanch Toldot 14 vykládá verš Za 4,7 „Čím jsi ty, veliká horo, před Zerubábelem? Rovinou“ – to je mesiáš syn Davidův. A proč je nazýván „velikou horou“? Protože bude větší, než jeho otcové, neboť je řečeno (Iz 52,13) „Hle, můj služebník bude mít úspěch, zvedne se, povznese a vysoko se vyvýší.“ Zvedne se nad Abraháma, povzese se nad Izáka a vysoko se vyvýší nad Jákoba. ... A z koho vyjde (či potomek bude)? Ze Zerubábelu.

s eschatologickými pasážemi z Talmudu, zjistíme snadno, že *Sefer Zerubavel* z těchto pasáží vychází – exegetuje stejné biblické verše, používá a dále rozvíjí tytéž alegorie (např. mesiáš skrytý v branách města – nepřítele). O obrovské popularitě tohoto spisu svědčí i to, že jeho děj je převyprávěn Sa'adjou Gaonem (viz kap. 5) a je uváděn ještě Avrahamem Ibn Ezrou v jeho komentáři k Tóře, kde jej označuje jako jednu z knih, na které není možné se co do věrohodnosti spoléhat.³³⁹

Datace vzniku se u jednotlivých badatelů liší – od 6. až do 9. století. Martha Himmelfarb datuje vznik do období mezi léty 603 – 630 na pozadí bojů mezi Byzancí a Persií. Even Šmu'el a na základě jeho tvrzení i David Berger řadí *Sefer Zerubavel* do období kolem r. 628, tedy konce vlády Chosroa II. a ukončení byzantsko-perského konfliktu. Roky 628 až 630 jsou asi nejsprávnější datací vzniku spisu. Jako jeden z možných motivů pro sepsání *Sefer Zerubavel* pak bývá někdy uváděn perský, potažmo arabský útok na Byzanci počátkem 7. století. Motivací pro sepsání *Sefer Zerubavel* sice byla historická událost stejně jako v případě eschatologických pasáží v Talmudu, avšak nejednalo se ani o perskou či arabskou invazi, tedy o útok úspěšný, ale naopak o událost, která byla z pohledu Židů vnímána natolik negativně a katastrofálně, že vedla anonymního autora k sepsání apokalyptického midraše a touto událostí byl konec židovské samosprávy v Jeruzalémě po vítězství Heraklia nad Sasánovci.

Je možné vznést námitku, proč by nemohla *Sefer Zerubavel* vzniknout až v období islámské invaze. Avšak v *Sefer Zerubavel* není o islámu, Muhammadovi či obsazení Jeruzaléma Araby ani zmínka na rozdíl od dalších, pozdějších spisů (např. *Pirkej mašich*), kde „král Arabů“, „Izmael“ či „muž ze synů Joktana“ (označení pro arabské kmeny z jižní části Arabského poloostrova) vystupují. Arabská invaze sice mohla být motivací pro sepsání některých fragmentů – dodatků, vložených do *Sefer Zerubavel* později, ale hlavní jádro díla tak důležitou událost naprosto pomíjí. Je proto pravděpodobnější, že hlavní část spisu vznikla ještě před triumfem islámských armád na Blízkém východě – tedy nejpozději před r. 638, kdy Arabové dobyli Jeruzalém.

---

339 Ibn Ezrův komentář k Ex 2,22: „A stanovuji obecné pravidlo: Na žádnou z knih, která nebyla naspána proroky nebo učenci podle tradice, se nespoleháme, neboť jsou v ní věci, které odporují správnému názoru. A takovou knihou je *Sefer Zerubavel* a také *Sefer Eldad ha-dani* a jim podobné.“

4.2.3 Snové proroctví Zerubábel, syna Šealtielova

MS. Heb. D. 11 fol. 248r – 251r, reprint LÉVI, Israel. L'apocalypse de Zorobabel et le roi de Perse Siroès. *REJ* 68 (1914), s. 129-60.

MS. Oxford 2797, fol. 248 – 250, reprint JASIF, Eli (ed.). *Sefer ha-zichronot hu divrej ha-jamim le-Jerachme'el*, s. 427-435.

Slovo, které se stalo³⁴⁰ Zerubábelovi, synu Šealtielovu, místodržiteli judskému, dvacátého čtvrtého [dne] měsíce sedmého, tam mi zjevil Bůh toto vidění, když jsem padl na tvář v modlitbě před Hospodinem Bohem, ve zjevení jež jsem uzřel u Kevar.³⁴¹ A ve výrocích „Požehnaný jsi ty Hospodine, jež oživuješ mrtvé.“³⁴² mé srdce lhalo, řka: „Jaká bude podoba Chrámu?“³⁴³ A odpověděl mi z dveří nebeských a řekl mi: „Ty jsi Zerubábel, syn Šealtielův, místodržitel judský?“ Řekl jsem: „Já jsem tvůj služebník.“

A odpověděl mi a mluvil se mnou jako promlouvá muž ke svému druhu,³⁴⁴ jeho hlas jsem slyšel, ale jeho vzezření jsem neviděl.³⁴⁵ Pokračoval jsem, abych se poklonil jako prve. Dokončil jsem svou modlitbu. a šel do svého domu. A dne jedenáctého, měsíce adaru, tam se mnou mluvil a řekl mi: „Jsi ty Zerubábel, můj služebník?“ Řekl jsem: „Tvůj služebník já jsem.“ A řekl mi: „Pojď ke mě, zeptej se a já ti budu vyprávět.“ Odpověděl jsem a řekl: „Na co se mám ptát, vždyť blízko je můj konec a naplnily se mé dny.“³⁴⁶ Řekl mi: „Já tě oživím!“ A řekl: „Bud' živ!“

Vítr mě povznesl mezi nebesy a zemí³⁴⁷ a přinesl mě do Ninive, města velikého,³⁴⁸ a to je město krve.³⁴⁹ A řekl jsem si: „Běda mi, neboť rozpoltilo se mé srdce³⁵⁰ a ve velkém nebezpečí je můj život.“ A vstal jsem z rozčilení, abych se modlil a poklonil se tam Hospodinu, Bohu a vyznal se ze (všech) svých přestoupení a hříchů³⁵¹ (neboť mé srdce bylo rozpolceno) a řekl jsem: „Prosím, Hospodine, přestoupil jsem, provinil se, zhřešil jsem, (neboť rozpolceno je srdce mé). Ty jsi Hospodin, jenž učinil vše výrokem svých úst a

340 Srov. např. Oz 1,1, Jl 1,1.

341 Řeka v Babylónii. Viz Ez 1,1

342 Druhé požehnání Amidy (*Gvurot*)

343 Dosl. Domu věčnosti nebo Věčného domu.

344 Ex 33,11

345 Srov Dt 4,12.

346 Pl 4,18

347 Ez 8,3

348 Jo 3,3

349 Srov. Na 3, 1; Ab 2, 12; Ez 22, 2; 24,6,9. Ninive je ztotožněno s Římem. Výraz *ir ha-damim* může být vykládán i jako *ir ha-edomim*, tedy město Edomitů, tj. Římanů/křesťanů.

350 Srov. Oz 10,2

351 Dn 9,4

slovem Tvých rtů³⁵² mrtví ožijí.

Řekl mi: „Jdi do zimního domu,³⁵³ na tržišti“³⁵⁴. A šel jsem, jak mi přikázal a řekl mi: „Otoč se!“ Když jsem se otočil, dotknul se mě, a spatřil jsem muže špinavého a sklíčeného, zlomeného v bolesti.³⁵⁵ A řekl mi (ten) muž špinavý: „Zerubábele, jaké je tvé poslání zde a kdo tě sem přivedl?“ Odpověděl jsem a řekl mu: „Duch Hospodinův mě zanesl a poslal na toto místo.“ Řekl mi: „Neboj se, neboť kvůli tomu, co ti bude ukázáno, jsi sem byl přiveden.“³⁵⁶ A když jsem uslyšel jeho slova, upokojil jsem se a má mysl se usebrala. Zeptal jsem se ho: „Pane, jak se jmenuje toto místo?“ Řekl mi: „To je velký Řím, v němž jsem vězněn.“³⁵⁷ Řekl jsem mu: „Kdo jsi a jak se jmenuješ a co zde pohledáváš a co děláš na tomto místě?“ Řekl mi: „Já jsem pomazaný Hospodinův (syn Chizkijáše),³⁵⁸ zavřený ve vězení až do času konce.“ A když jsem to uslyšel, utichl jsem a skryl před ním svou tvář. Vzplanul v něm jeho hněv³⁵⁹ a když jsem naň pohlédl,³⁶⁰ vyděsil jsem se. Vztáhl svou ruku, uchopil mě a řekl: „Neboj se, tvé srdce ať se neděsí.“ Dodal mi odvahy a řekl: „Proč jsi umlkl a skryl svou tvář přede mnou?“³⁶¹ Řekl jsem mu: „Protože jsi řekl ‚služebník Hospodinův a jeho pomazaný a světlo Izraele jsem já‘“ A náhle se podobal mladému chlapci, krásnému a sličnému v mládí. A řekl jsem mu: „Kdy přijde světlo Izraele?“ A když jsem to řekl, přišel ke mě muž se dvěma křídly, a řekl mi: „Zerubábele! Na co se ptáš pomazaného Hospodinova?“ Odpověděl jsem a řekl mu: „Ptal jsem se, kdy přijde konečná spása.“ Řekl mi: „Zeptej se mě a já ti to povím.“ Řekl jsem mu: „Kdo jsi, pane?“ A odpověděl mi a řekl: „Já jsem Michael, jenž přinesl dobré zprávy Sáře,³⁶² já jsem velitel vojska Hospodina Boha Izraele, jež válčil se Sancheribem a pobil jsem sto osmdesát tisíc mužů,³⁶³ jsem anděl Izraele,³⁶⁴ za nějž jsem vedl války s králi keneánskými³⁶⁵ a v budoucnu budu vést války Hospodinovy spolu s pomazaným Hospodinovým, to je tento muž, jenž

---

352 Viz. Ž 17,4

353 Viz Am 3,15. Výraz „zimní dům“ označuje palác, který si nechávali stavět králové a oligarchové – v Persii či Babylónii bylo běžné, že králové měli dvě sídelní města. Např. perský král během léta sídlil v Parše (Persepoli), na zimu se stěhoval do Elamu nebo do Babylóna. Vlastnit letní a zimní sídlo bylo známkou bohatství a vysokého společenského postavení – pro proroka to tedy mohla být i známka zkaženosti a rozmařilosti. Ve verši je zmíněn jak zimní, tak i letní dům, z nichž ani jeden neodolá síle Hospodinova hněvu. Výraz „zimní dům“ je překládán i jako dům neřesti či nevázanosti.

354 V jiných verzích: Do domu nevázaností, rozkoší (nevěstince)

355 Sanh 98b, 93b, 98a; viz též PesR 36.

356 Srov. Ez 40, 4

357 Srov. Iz 53, 3-5 a následnou dikuzi Sanh 98a; též Targ Ex 12,42; Tanch Ex 8; ExR 1; Pesikta Rabati 90b

358 Viz. Sanh 98b.

359 Rukopis uvádí „Vzplanul ve mě můj hněv“, je ale nejasné, proč by se Zerubábel měl rozhněvat, zvláště pak ve chvíli, kdy se třese strachy a bojí se na mesiáše jen pohlédnout.

360 Srov Nu 24,17

361 Viz. Dn 8, 15-19; 10,8-11

362 Srov Gn 18, 10-15 a BM 86b.

363 Srov 2Kr 19, 35-37, Iz 37,36-38 a ExR 18,5 a též Sanh 95b, kde je tento čin přisuzován Gabrielovi.

364 Viz Dn 12,1

365 Jz 5,13-15

sedí před tebou, s králem nestoudným,³⁶⁶ s Armilem, synem satanovým, jenž vyjde kamenné sochy. Mě ustanovil Hospodin nad Svým lidem a nad těmi, kdo ho milují, abych jim byl andělem³⁶⁷ a bojoval s vůdci národů.

A Michael, jenž je rovněž Metatron, odpověděl a řekl mi: „Já jsem ten anděl, jenž vedl Abrahama celou zemí kenaánskou a požehnal mu jménem Hospodinovým;³⁶⁸ já jsem ten, jenž vykoupil Izáka a nad ním proléval slzy.³⁶⁹ Já jsem ten, jenž zápasil s Jákobem při brodu u Jaboku,³⁷⁰ já jsem ten, jenž vedl Izrael pouští čtyřicet let Jménem Hospodina³⁷¹ a já jsem ten, jenž byl zjeven Jozuovi v Gilgalu,³⁷² já jsem ten, jenž sesílal na Sodomu a Gomoru síru a oheň³⁷³ a nosil Jeho Jméno ve svém nitru. A ty Zerubábele, synu Še'alti'elův, jehož jméno je Jekonjáš,³⁷⁴ zeptej se mě a já ti povím, co se stane na konci dní.“ A řekl mi: „Toto je pomazaný Hospodinův, jenž je skrytý na tomto místě až do konce. To je mesiáš, syn Davidův a jeho jméno je Menachem ben Ami'el a narodil se za dnů Davida, krále Izraele a duch Hospodinův jej přenesl na toto místo, dokud časů konce.“ A já, Zerubábel, jsem se tázal Metatrona, velitele zástupu Hospodinova, a řekl mi: „Tuto hůl spásy dá Hospodin Chefci Ba, matce Menachema ben Ami'ela a velká hvězda bude zářit před ní a všechny hvězdy uhnou ze svých drah.³⁷⁵ Chefci Ba, matka Menachema ben Ami'ela, vyjde a zabije dva krále, oba dva jsou zlé povahy³⁷⁶ a jméno těch dvou králů je Nof, král Jemenu, neboť napřáhl svou ruku na Jeruzalém, a jméno druhého je Isrinan,³⁷⁷ král Antiochie. A tato válka a tato znamení se stanou na svátek Šavu'ot, třetího měsíce. Pravdivé je toto slovo. Po zbudování města a Chrámu (uplyne) čtyřista dvacet let a bude zničen podruhé. A dvacet let od postavení města Říma v něm bude vládnout sedmdesát králů, [jejichž počet odpovídá] sedmdesáti národům a až skončí [vláda] deseti králů, přijde desátý král.³⁷⁸ Ten zničí svatyni a zastaví každodenní oběť³⁷⁹ a rozežene svatý lid³⁸⁰ a ponechá je zkáze, bídě a zděšení. Mnozí z nich padnou kvůli Tóře a [mnozí další] opustí Tóru Hospodinovu a budou sloužit jejich modlám. „Když budou klesat, naleznou trochu

---

366 Dn 8,23

367 Dn 10, 21

368 Viz Jz 24,3

369 Gn 22,11-19; GnR 56,7

370 Viz Gn 32,22-32; GnR 77,3, PRE 37, TargPsJ Gn 32,25

371 Ex 23,20-23

372 Jz 5,13-15

373 Viz BM 86b a GnR 51,2, kde je tento čin taktéž přisuzován Gabrielovi.

374 1Pa 3,17

375 Sd 5,20??

376 Srov Dn 11,27

377 Martha Himmelfarb čte jako „Iszinan“ a domnívá se, že možná odkazuje na Vespasiana.

378 Srov. Dn 7,24. Even Šmue'el nahrazuje číslovku „dvacet“ číslem „sedm set dvacet“, aby byl bližší době skutečného založení Říma

379 Viz Dn 11,31

380 Dn 8,24

pomoci.³⁸¹ Ode dne, kdy byla přerušena každodenní oběť a zlovolníci ustavili toho, jehož jméno je „ohavnost“,³⁸² v Chrámu, až do konce devíti set devadesáti let, nastane spása Hospodinova „až se dovrší roztříštění moci svatého lidu“³⁸³ aby je vykoupil a shromáždil skrze pomazaného Hospodinova.

A hůl spásy, kterou dá Hospodin Chefci ba, matce Menachema [ben] Ami'ela, je z mandlovníku, je ukryta v Rakat, měšťě [jež patří na území kmene] Naftali,³⁸⁴ a to je ta hůl, kterou dal Hospodin Adamovi, Mojžíšovi, Áronovi, Jozuovi a králi Davidovi. A to je ta hůl, [na níž] vypučely květy a rozkvetla ve stanu [setkávání] kvůli Áronovi³⁸⁵ a Elijáš syn Elazarův³⁸⁶ ji ukryl v Rakat, měšťě [na území kmene] Naftali, a to je Tiberias. A tam je skryt člověk, jehož jméno je Nechemja ben Chuši'el ben Efrajim ben Josef.“

A odpověděl Zerubábel a řekl Metatronovi a Michaelovi, andělovi: „Pane, chci, abys mi prozradil, kdy přijde pomazaný Hospodinův a co se stane po tom všem.“ A řekl mi: „Pomazaný Hospodinův, Nechemja ben Chuši'el, přijde pět let po Chefci ba a shromáždí celý Izrael jako jeden muž, a budou stát čtyřicet let v Jeruzalémě a budou obětovat všichni synové izraelští oběť a ta bude příjemná Hospodinu. Zapiše Izrael podle jejich rodin.³⁸⁷ Ale pátého roku Nechemji a shromáždění svatých zaútočí Široj, král perský, na Nechemju ben Chuši'ela a na Izrael a bude velký útisk v Izraeli. A Chefci–Ba, žena proroka Natana, matka Menachema ben Ami'ela, vyjde s holí, kterou jí dal Hospodin, Bůh Izraele, a sešle na ně Hospodin ducha závratí³⁸⁸ a oni se pobijí navzájem, každý bratra svého, a tam zemře zlovolník.“

A když jsem to slyšel, padl jsem na tvář a řekl: „Hospodine, pověz mi, co chtěl říct prorok Izajáš (slovy) „bude se tam pást býček, odpočívat tam a spásat jeho ratolesti.“³⁸⁹ Řekl mi: „Býček, to je Ninive, město krve, to je velký Řím.“ Ptal jsem se dále na vůdce svaté smlouvy³⁹⁰ a objal mě a přivedl mě do domu neřesti a veselí a ukázal mi tam jeden mramorový kámen, jenž měl podobu dívky, nádherného vzhledu a postavy překrásné napohled. A řekl mi: „Tento kámen je žena Belijálova. Přijde k ní Satan, ulehne s ní a vyjde z ní syn a jeho jméno bude Armilus, jenž „zničí národ“ (což je význam jeho jména) v hebrejštině (sic).³⁹¹ On bude vládnout nade vším a jeho vláda bude sahat od jednoho

---

381 Dn 11,34

382 Dn 11,31; 12,11

383 Dn 12,7

384 Jz 19,35

385 Nu 17,23; též NuR 18,23

386 Jedná se pravděpodobně o propojení postav Elijáše a Pinchase, syna Áronova syna Eleazara.

387 Ezd 2,1; 2,62

388 Iz 19,14

389 Iz 27,10

390 Dn 11:22

391 Správně by nejspíš mělo být „v řečtině“.

konce země na druhý. Deset znamení³⁹² bude v jeho ruce. Bude sloužit cizím bohům a mluvit falešně.³⁹³ Nebude nikoho, kdo by se mu postavil a všichni, kdo v něj neuvěří, usmrtí mečem, mnohé z nich usmrtí. Půjde proti svatým mužům Nejvyššího³⁹⁴ a s ním i deset králů,³⁹⁵ mocných co do vojska i síly³⁹⁶ a bude vés válku se svatými a zvítězí a zabije mesiáše syna Josefova, Nechemju ben Chuši'ela a šestnáct spravedlivých zabije spolu s ním a vyžene Izrael do pouště ve třech skupinách.³⁹⁷ A Chefci ba, matka Menachema ben Ami'ela, bude stát ve východní bráně a tam nevstoupí ten zlovolník, aby se naplnilo co je psáno: „zbytek lidu však nebude z města vyhlazen.“³⁹⁸ Tato válka bude v měsíci avu a nastane takový útlak v Izraeli, jaký nikdy předtím nebyl a uprchnou do věží, hor a skalních rozsedlina nebudou se moci skrýt před ním. A všechny národy zemí sejdou za ním na zcestí, kromě Izraele, který v něj neuvěří.

A bude truchlit celý Izrael nad Nechemjou ben Chuši'elem³⁹⁹ po čtyřicet jedna dní a jeho rozlámené mrtvé tělo bude pohozeno před branami Jeruzaléma,⁴⁰⁰ ale žádný pták ani zvíře se ho nedotkne. A budou volat kvůli útlaku a strádání synové Izraelští k Hospodinu a Hospodin jim odpoví.“ Když jsem slyšel slova proroctví Hospodinova ke mě, zarmoutil jsem se velice, vstal jsem a šel jsem k vodnímu kanálu⁴⁰¹ a tam jsem nařikal před Hospodinem, Bohem Izraele, Bohem všeho tvorstva⁴⁰² a On poslal Svého anděla ke mě, když byla modlitba ještě v mých ústech a ještě jsem neskončil, a poslal Hospodin Svého posla ke mě a uviděl jsem ho a seznal, že on je ten posel, jenž ke mě prve promlouval všechna ta slova, poklekl jsem a poklonil jsem se před ním a on se mě opět dotkl jako předtím a řekl mi: „Co je ti, Zerubábele?“ Řekl jsem mu: „Pane, můj duch je zarmoucen.“⁴⁰³ Odpověděl mi Metatron a řekl mi: „Zeptej se mě a já ti povím, dřívě než odejdu od tebe.“

Tedy jsem se ho dál ptal a řekl mi: „Živ je Hospodin, jenž mě poslal a jenž mě ustavil nad Izraelem, že ti teď povím činy Hospodinovy, neboť Bůh svatý mi řekl: Jdi k Zerubábelovi, mému služebníkovu, a cokoli se tě zeptá, mu řekni.“ A řekl mi Michael, to je Metatron: „Přistup blíže a dávej pozor na vše, co ti řeknu, neboť to všechno je pravda, to

---

392 Text čte doslova „písmen“.

393 Dn 11,27

394 Dn 7,27

395 Srov. Zj 17, 12-14

396 Za 4,6

397 Srov. Za 13, 7-9

398 Za 14,2

399 Za 12,11; Suka 52a

400 Srov. Zj 11,7-9

401 K řece Kevar??

402 Jr 32,27

403 Srov. Job 17,1; 32,18

co ti řeknu ve slovech Boha Živého.“ A řekl mi: „Menachem ben Ami’el přijde v měsíci nisanu, náhle, měsíce prvního, to je měsíc nisan, čtrnáctého [dne] toho [měsíce] a postaví se v údolí Arbel,⁴⁰⁴ jež patří Jéšuoovi ben Jósadakovi⁴⁰⁵ knězi a přijdou k němu všichni učenci Izraele, kteří zůstali, jen nepatrně jich zbylo, kvůli ranám a útoku Goga a Armila a kvůli plenitelům, jež je oloupili, a řekne Menachem ben Ami’el starším a učeným: „Já jsem pomazaný Hospodinův, jehož poslal Hospodin, aby vám dodal odvahy a zachránil vás z ruky vašich utlačovatelů!“ Starší si jej prohlédnou a pohrdnou jím, neboť jej uvidí jako muže nuzného a oblečeného v hadrech a pohrdnou jím, tak jako tys jím pohrdl a vzplane jeho hněv a oděje se rouchem pomsty, jako pláštěm zahalí se rozhorlením⁴⁰⁶ a půjde k branám Jeruzaléma a s ním i prorok Elijáš. Oživí Nechemju ben Chušielu a probudí jej v branách Jeruzalémských. Poté přijde Chefci ba, matka mesiáše a předá mu hůl, s níž učinila znamení a přijdou všichni starší Izraele a synové Izraele a uvidí, že živ je Nechemja a stojí na nohách. V tu chvíli uvěří v mesiáše.“

A tak mi přísahal Metatron, velitel zástupu Hospodinova: „Vskutku se tato věc stane, neboť bude smír mezi nimi podle proroctví Izájášova: „Efrajim nebude žárlit na Judu a Juda nebude osočovat Efrajima.“⁴⁰⁷

A dvacátého prvního dne měsíce prvního až se naplní od zničení Jeruzaléma devět set a devadesát let, nastane spása Hospodinova Izraeli. Přijde Menachem ben Ami’ela a Nechemja ben Chušiel, prorok Elijáš a postaví se k velkému moři a přečtou proroctví Hospodinovo a vyjdou všichni padlí Izraele z moře, kteří se do něj vrhli před svými nepřáteli⁴⁰⁸ a vystoupí vlna mořská a pokryje je a zanes je živé do údolí Jehošafat u nachal ha-šitim,⁴⁰⁹ neboť tam bude soud nad národy.⁴¹⁰

A v měsíci druhém, ijaru, vystoupí obec Kórachova z plání jerišských k Úvalu akácií⁴¹¹ a přijdou k Mojžíšovi a prapor⁴¹² Korachovců shromáždí. Osmnáctého dne [toho měsíce] se otřesou hory a kopce, zatřese se země a vše, co je na ní a moře, a vše, co je v něm. Prvního dne měsíce třetího ožijí mrtví [kteří zemřeli] na poušti a přijdou se svými rodinami do nachal ha-šitim. Osmnáctého dne měsíce sivanu bude velký otřes v Zemi izraelské.

V tamuzu, měsíci čtvrtém, sestoupí Hospodin Bůh Izraele na olivetskou horu a ta

---

404 Srov. Oz 10,14; SOZ Neubauer II, 71 a 75

405 Ag 3, Za 3

406 Iz 59,17

407 Iz 11,13

408 Git 57b; srov. Zj 20, 3

409 Jl 4,18

410 Jl 4,2, 12.

411 Nu 25,1, Jz 2,1; 3,1; Mi 6,5 – jedná se o jiné údolí, než v Joelově proroctví.

412 Synonymum pro tábor Izraele během putování pouští.

hora se rozpoltí, když se na ní oboří.⁴¹³ A zatroubí na veliký šofar⁴¹⁴ a všichni cizí bohové a jejich chrámy (mešity) padnou k zemi a každ zed' padne k zemi a Hospodin pobije ty, co plenili, a bude válčit s těmi národy, tak jako „svou horlivost jak bojovník rozněcuje,⁴¹⁵ a přijde pomazaný Hospodinův, Menachem ben Ami'el, a vdechne do chřípí Armila a usmrtí ho.⁴¹⁶ Vloží Hospodin meč každého na hrdlo jeho druha a padnou tam mrtví. Lid svatých vyjde aby viděl spásu Hospodinovu na vlastní oči a uvidí jej celý Izrael jako válečníka s přilbou spásy na jeho hlavě a oděného v brnění.⁴¹⁷ A bude bojovat s Gogem Magogem a s vojskem Armilovým a padnou všichni mrtví v údolí Arbel. A vyjde celý Izrael a „vezmou kořist těm, kdo ji vzali jim, a oloupí ty, kdo olupovali je“ po sedm měsíců. Ale někteří z nich uniknou a shromáždí se znovu všichni v cela ha-elef. Pět set mužů a sto z nich oděných v brnění A pět set mužů z Izraele, Nechemja, Elijáš a ty, Zerubábele, v jejich čele [proti nim] a pobijí je všechny. Jeden muž přemůže tisíc. To byla bude třetí válka, tři války [celkem] budou v Zemi izraelské. Jednu povede Chefci Ba se Širojem, králem perským, a jednu povede Hospodin Bůh Izraele a Menachem ben Ami'el s Armilem a deseti králi, kteří jsou s nimi a Gogem a Magogem. A třetí v *Cela ha-elef*, kterou povede Nechemja ben Chuši'el a Zerubábel a tato třetí válka bude v měsíci avu. A po tom všem přijde Menachem ben Ami'el a Nechemja ben Chuši'el a celý Izrael s ním a všichni mrtví ožijí a s nimi prorok Elijáš a vystoupí do Jeruzaléma, v měsíci avu, kdy oplakávali Nechemju a zničení Jeruzaléma, bude veliká radost Izraeli a budou obětovat oběť Hospodinu a Hospodin ji přijme kvůli nim. „Obětní dary Izraele budou pak Hospodinu vítány jako za dávných dnů.“⁴¹⁸ A ucítí Hospodin vůnu libou svého lidu Izraele a zaraduje se velmi. A sešle Hospodin Chrám, jenž byl postaven na nebesích, na zemi a sloup ohně a dýmu z kadidla vystoupí k nebesům. A vstoupí mesiáš a celý Izrael za ním pěšky do bran jeruzalémských. A Bůh svatý bude stát na hoře olivetské, děs a vážnost Jeho bude na nebesích a na nejzašších nebesích a vši zemi, i jejich hlubinách, a každá zdi a stavbě až k jejím základům. A nikdo nebude moci popadnout dech až se zjeví Hospodin Bůh proti všem na hoře olivetské a hora olivetská pod ním pukne a vyhnání z Jeruzaléma vystoupí a horu olivetskou. Zaraduje se Sion a Jeruzalém a řekne: „Kdo mi zplodil tyto syny? Kde se tyto vzali?“ Nechemja a Zerubábel vystoupí do Jeruzaléma a řeknou mu: „Hle, tvé děti, které jsi porodila, a kteří do vyhnanství od tebe odešli. Rozjáš se, sijónská dcero!“⁴¹⁹

---

413 Srov. Za 14,4

414 Iz 27,13

415 Iz 42,13

416 Srov. Iz 11,4

417 Iz 59,17

418 Mal 3,4

419 Iz 49,21

A znovu jsem se počal ptát Metatrona, velitele zástupu Hospodinova: „Pane, ukž mi Jeruzalém, jak bude dlouhý a jak široký a jeho stavby!“ A ukázal mi zdi, jež obklopovaly Jeruzalém, zdi ohnivé, od velké pouště až k moři a k řece Eufrat.⁴²⁰ A ukázal mi svatyni a Chrám, zbudovaný na vrchlicích pěti hor, které vyvolil Hospodin aby na nich usadil svou svatyni: Libanon, hora Moria, Tabor, Karmel a Hermon.⁴²¹ A odpověděl mi Michael a řekl mi: „Až se aplní od zničení Jeruzaléma devět set a devadesát let, to je čas spásy Izraele.“ A dále mi vykládal sova a vidění tak, jak mi řekl na začátku: „Chceš li pátrat, pátrej, navrať se, přijď“.⁴²²

V pátém [roce] přijde Nechemja ben Chuši'el a shromáždí celý Izrael. V šestém [roce] týdne přijde Chefci ba, žena proroka Nátana, narozená v Hebronu,⁴²³ a zabije dva krále, Nofa a Esragona a v tomto roce vyraší proutek Jišajův Menachem ben Ami'el. A povstane deset králů mezi národy, ale nedokáží vládnout týden [let] a polovinu týdne⁴²⁴ [let], aby každá vládl rok. A toto je těch deset králů, kteří povstanou nad národy po sedm let a toto jsou jejich jména podle jejich měst a míst. První král Seleukos a jméno jeho města je Sfarad, což je Aspamja, země u moře. Druhý král je Artomos a jméno jeho města je Gitania. Třetí král je Plius⁴²⁵ a jméno jeho města je Plois. Čtvrtý král je Glaus a jméno jeho města je Galia. Pátý král je Ramošdis⁴²⁶ a jméno jeho města je Moditicha. Šestý král je Moklanos a jméno jeho města je Italia. Sedmý král je Ochtinos a jméno jeho města je Dormis. Osmý král je Aplostos z Mezopotámie. Devátý král je Široj, král Persie. Desátý král je Armilus, syn satanův, jenž vyjde z kamenné sochy. Bude vládnout nade vším a přijde aby vedl válku v údolí Arbel s králi kedarskými⁴²⁷ a obyvateli východu a oni budou vládnout. Vystoupí se svou silou a ovládne celý svět. Odtud, v Rible, což je Antiochie,⁴²⁸ počne vztyčovat ašery⁴²⁹ národů na tváři země a sloužit jejich bohům, které nenávidí Hospodin. A v těch dnech bude bezcenná hodnota člověka i zvířete.⁴³⁰ Postaví čtyři oltáře a rozhněvá Hospodina svými hroznými činy.

---

420 Srov. Dt 11,24

421 Srov. Pesikta 144b; Iz 2,2; Midraš Ž 68,9.

422 Iz 21,12, interpr. Sanh 94a

423 Wertheimer uvádí, že v Hebronu byl narozen Nátan. 2S 5,14 skutečně zmiňuje narození Davidova syna Nátana, ale až poté, co opustil Hebrona odešel do Jeruzaléma.

424 Týden zde míní sedm let, viz Dn.

425 Flavius?

426 Demetrius?

427 Arabové

428 Sanh 96b ztotožňuje Riblu z Nu 34,11 s Antiochií. Je zmíněna i v 2Kr 25,6.

429 Ašera byla původně kenanskou bohyní. Na její počest byly vztyčovány sloupy nebo opracované, kmeny. Výraz Ašera (pl. Ašerim i Ašerot) se používá jako označení zobrazení bohyně (1K 15:13) nebo všech těchto posvátných sloupů označujících kultická místa pohanů, bez ohledu na to, jakému božstvu byla zasvěcena. Izrael dostává příkazy tyto sloupy zničit (Ex 34:13; Dt 12:3) a především je nesměli znovu zasazovat (Dt 16:21).

430 Za 8,10, Srov. Sanh 98a

A na vší zemi nastane strašný hladomor, po čtyřicet dní jim bude chlebem kručinka, listy z keřů a slanobýl. A toho dne „z Hospodinova domu vytryskne pramen a napojí Úval akácií.“⁴³¹

A Armilos vezme svou matku z níž byl zrozen, z domu neřestí a pohrdání a že všech míst a národů budou přicházet a sloužit jí, tomu kameni, a pálit před ní kadidlo a rozlévat úlitby a nikdo jí nebude moci pohledět do tváře kvůli její kráse. A každý, kdo se jí nepokloní, zemře jako zvíře v bolestech. A toto je znamení Armila, syna kamene: Vlasy na jeho hlavě mají barvu zlatožlutou, též chodidla jeho nohou. Jeho jeho obličej je na šíři dlaně široký a jeho oči jsou zapadlé a má dvě lebky. Vystoupí a bude vládnout v Emauzích, jeho zemi (a zemi) Satana, jeho otce, Belijála.⁴³² Každý, kdo jej uvidí, se před ním roztřese. Menachem vystoupí z Úvalu akácií a vdechne do tváře Armilovy a tak ho usmrtí, jak je psáno: „Dechem svých rtů usmrtí svévolníka.“ Izrael získá vládu, „svatí Nejvyššího budou mít království v držení.“⁴³³ To byla slova, jež promlouval Metatron k Zerubábelovi, synu Šealtielovu, místodržícímu judskému, když byl ještě v exilu, za dnů vlády perské, a zapsal je Zecharja ben Anan a Elijáš, ještě za úplného vyhnanství.⁴³⁴

---

431 JI 4,18

432 Emauzy byly za Velkého povstání zabrány Vespasianem, obsazeny i za povstání Bar Kochba, místo údajného zjevení Ježíše učedníkům – je to důvod, proč bylo považováno za místo, kde se dělá modloslužba? Ve 3. stol. přejmenovány na Nicopolis a staly se městem s římskými zákony. Ve městě zároveň vedle sebe žily po dlouhá staletí komunity křesťanů, židů i Samaritánů, r. 639 dobytý Araby, kteří jej používali jako jednu ze svých základů před obsazením Jeruzaléma. Viz též Marmorsteinův rukopis (níže)

433 Dn 7,18

434 Amos 1, 6, 9; zde má význam „když bylo ve vyhnanství nejhůře“, „když byl exil nejhorší“.

4.2.4 *Sefer Zerubavel* (Wertheimer)

První tištěné vydání: Konstantinopol 1519

WERTHEIMER, Šlomo Aharon (ed.). *Batej Midrašot*, 2:495-505. Kromě samotného textu *Sefer Zerubavel* předkládá Wertheimer ve svém vydání i fragmenty z rukopisů z genizy neurčitého data a původu.

Slovo, které se stalo Zerubábelovi, synu Šealtielovu, místodržiteli judskému,⁴³⁵ dvacátého čtvrtého [dne], měsíce sedmého, o svátcích.⁴³⁶ Toto vidění mi zjevil Hospodin, když jsem se modlíval před Bohem živým, a toto ve vidění jež jsem uzřel, a jenž padlo na mě.⁴³⁷ Požehnaný jsi Ty, Hospodine, jenž oživuješ mrtvé.

Napadlo mě, řka: „Kde je skála věčnosti?“⁴³⁸ A odpověděl mi z dveří nebeských a řekl: „Ty jsi Zerubábel?“ A řekl [jsem]: „Já jsem tvůj služebník.“ A odpověděl mi a hovořil se mnou, jako mluví muž ke svému druhu, hlas jsem slyšel a *podobu* jsem neviděl.⁴³⁹ Vstal jsem a modlil jsem se jako na začátku, a vrátil se do svého domu. A jedenáctého dne měsíce Adaru tam se mnou hovořil a řekl mi: „Zeptej se a já ti budu vyprávět.“ Odpověděl jsem a řekl: „Na co bych se měl ptát, blízko je můj konec a mé dny se naplnily.“ Řekl mi: „Já tě oživím.“⁴⁴⁰ A řekl: „Žij!“ Vítr mě povznesl mezi nebem a zemí, a přivedl mě do Ninive, města krve, a řekl jsem: „Běda mi, neboť *stísněno je mé srdce a stísněn bude můj duch a má duše.*“ A rychle jsem vstal, abych se modlil a kořil tváří Boží,⁴⁴¹ a vyznal jsem se:⁴⁴² „Činil jsem zlo a zhřešil jsem.“ A řekl jsem: „Ty jsi ten, jenž učinil vše dechem Svých úst a Tvými rty mrtví ožijí.“ A řekl: „Vrať se a jdi do zimního domu, na tržišti.“ A šel jsem já (sic)⁴⁴³ a řekl mi: „Otoč se.“ A šel jsem a otočil se a přistoupil ke mě muž špinavý a sklíčený; a řekl mi ten muž špinavý: „Zerubábele, co zde

---

435 Ag 1:1

436 Srov. Pirkej hejchalot rabati 32,3: Měsíce sedmého, měsíce svátků

437 Pravděpodobně chyba, srov. Leviho a Jellinkovu verzi.

438 Světů

439 Srov Dt 4, 12. Tištěná verze oproti rukopisům více používá biblický text.

440 Dám ti život na mnoho dní.

441 Viz. Za 8,21

442 Viz. Dn 9,4–5

443 Pravděpodobně má být: „Šel jsem jak mi přikázal.“

tvé posláni?“ Ukázal jsem na Ninive, velké město a odpověděl jsem a řekl: „Ty jsi mě sem poslal.“ A mluvil se mnou věci jež dodaly sílu a byly správné. A když jsem [je] uslyšel, uklidnil jsem se a zeptal se [toho] muže: „Jak se jmenuje toto místo?“ A řekl mi: „To je velký Řím.“ A řekl jsem mu: „Co tu děláš?“ A řekl mi: „Já jsem pomazaný Hospodinův.“ A utichl jsem a ukryl před ním svou tvář, a vzplanul v něm jeho hněv a zrudla jeho tvář a úplně⁴⁴⁴ se změnil. A obrátil jsem se a pozvedl své oči a kradmo pohlédl na něj a bál jsem se, a [on] řekl: „Zeptej se mě“; a jak [to] řekl, roztrásl jsem se po celém těle⁴⁴⁵ a [on] napřáhl svou ruku (uchopil mne),⁴⁴⁶ dodal mi sil a řekl mi: „Neboj se a tvé srdce ať se nesklání.“ A dodal mi odvahy a řekl mi: „Proč jsi umklk a skrýváš svou tvář přede mnou?“ A řekl jsem mu: „Protože jsi řekl: ‚Služebník a pomazaný Hospodinův jsem já‘ a on je světlo Izraele.“ A náhle se podobal malému chlapci, krásnému. A řekl jsem mu: „Kdy přijde vykoupení světu?“ A když jsem to řekl, přišel ke mě muž se šesti křídly,⁴⁴⁷ a řekl mi: „Zerubábele! Na co se ptáš pomazaného Hospodinova?“ A řekl jsem mu, na co jsem se chtěl zeptat. Řekl mi: „A já ti to povím.“ [A řekl jsem] „Kdo jsi, pane?“ A odpověděl mi hlasem příjemným a řekl mi: „Já jsem Metatron, Pán tváří, a mé jméno je [těž] Michael,⁴⁴⁸ a byl jsem poslán, abych byl nad Jeho lidem a nad těmi, kdo ho milují. Já jsem ten, jenž vedl Abrahama ze země kena’anské a požehnal mu jménem Hospodinovým; já jsem ten, jenž vykoupil Izáka a nad ním proléval slzy. Já jsem ten, jenž byl spojen s Jákobem při překročení řeky, já jsem ten, jenž vedl Izrael pouští čtyřicet let Jménem Hospodina Boha; já jsem ten, jenž se dal spatřit Jozuovi v Gilgalu, já jsem ten, jenž sesílal oheň a síru od Hospodina z nebes⁴⁴⁹ a nosil své jméno jako Jeho Jméno.“⁴⁵⁰

„A ty Zerubábele, synu Šealtielův, syna Jekonijáše, krále judského, ptej se a já ti [to] povím.“ A odpověděl jsem a řekl mu: „Kdo je tamten muž?“ Řekl mi: „To je pomazaný Hospodinův, a ten se narodil do domu Davidova a Hospodin ho skryl, aby byl vládcem

444 Pravděpodobně má být: „Jeho podoba se změnila.“

445 Dosl. „roztrásl se všechny mé údy“.

446 Nebo: „a vzal mě“.

447 Metatron bývá v kabalistických spisech nazýván i jako „Pán křídel“ (např. Zohar 1:4a – מארי דגדפי).

448 Jedno ze sedmdesáti jmen, jež má Metatron; viz. úvod ke komentáři Sa’adji Ga’ona k Písní písní.

449 Gn 1924ת

450 Viz Sanh 38b: „To byl Metatron... jehož jméno je jako Jméno jeho Pána, neboť je psáno: ‚Neboť v něm je Mé Jméno‘ (Ex 23:21).“ Anděl, který zde hovoří, bývá ztotožňován právě s Metatronem. Jméno Metatron (מטטרון) má v gematrii stejnou hodnotu jako Všemohoucí (314 – שדי). Šadaj i Metatron jsou v sefirotickém stromu přiřazeni k sefíře *Tif’eret* – *Rachamim*, která představuje Jákoba a Izrael.

smlouvy⁴⁵¹ lidu. a to je Menachem ben Ami'el, a ten se narodil, když přišel Nevuchadnekar do Jeruzaléma,⁴⁵² a Duch Hospodinův ho odnesl a postavil ho na toto místo až do konce času.“ A já, Zerubábel, [jsem se ptal Metatrona], jaká znamení učiní [tento] Menachem ben Ami'el. A řekl mi: „Tuto hůl spásy dá Hospodin Chefci Ba, matce Menachema ben Ami'ela, a jitřenka, hvězda jasná, půjde před ní a všechny hvězdy sestoupí ze souhvězdí a svých drah, a vyjde Chefci Ba, matka Menachema, a zabije dva krále. A dva králové, jejichž srdce budou nakloněna ku zlému: jméno jednoho krále je Nof, král Jemenu, jenž vztáhl svou ruku na Sion; a jméno druhého je Atras, král antiochijský. A tato znamení budou přicházet v pátém roce, ve třetím měsíci, kdy synové Izraele slaví svátek Šavu'ot Hospodinu, až se naplní devět set a devadesát let od zničení Jeruzaléma (od té chvíle dále, jen vyčkej⁴⁵³), nastane spása Hospodinu. A hůl, jenž dá (Bůh) Hospodin Chefci Ba, tu dá Menachemovi ben Ami'elovi, to je ta jejich hůl, a bude připraven v Rakat, městě Neftali,⁴⁵⁴ a to je ta hůl, kterou dal Hospodin Adamovi a Šetovi a Noemu a Abrahamovi a Izákovi a Jákobovi a Mojžíšovi a Jozuemu a Davidovi a Elijášovi; a to je hůl Áronova, jenž jí vynesl, a na níž vypučely květy.“⁴⁵⁵ A zeptal jsem se a řekl jsem já, Zerubábel, Metatronovi: „To je pomazaný Hospodinův? Kdy přijde?“ A řekl: „Nechemja ben Chuši'el, jenž je Efrajim ben Josef,⁴⁵⁶ přijde v pátém roce před Chefci Ba, matkou Menachema ben Ami'ela. A postaví se v Jeruzalémě a shromáždí⁴⁵⁷ celý Izrael [jako] (jeden) muž a jeho rodina, a budou synové Izraelští obětovat oběť Hospodinu a bude mu potěšením, a spojí se synové Izraelští se svými rodinami, a až uplynou tři měsíce Nechemjovi ben Chuši'elovi v Jeruzalémě, bude nad ním truchlit celý Izrael a oplakávat ho.⁴⁵⁸ Poté přijde Chefci Ba, žena proroka Natana ben Davida. A toto budou znamení která přijdou v šestém roce, měsíce pátého, to je

---

451 Srov. Dn 11,22. Jako *nagid brit* je označován Ptolemaios VI. Filometor, syn Antiochovy sestry Kleopatry, jenž s ní byl spojen mírovou smlouvou. Raší tento výraz chápe jako odkaz na Hasmonejce, kteří uzavřeli spojeneckou smlouvu s Římany, kteří ji po 26 letech porušili (viz AZ 10a).

452 J Bra 2,4; PIR 1,51. Viz kapitolu 3.4.2 ohledně narození a matky mesiáše. Je zajímavé, že obě pasáže jsou v rozporu ohledně údaje, o který Chrám se jedná. Podle J se jedná o první Chrám, zatímco podle midraše PIR o chrám druhý. *Sefer Zerubavel* se v tomto příklání k tradici Jeruzalémského talmudu.

453 Ab 2:3

454 Jz 19, 35

455 Nu 17:23

456 Tj. je potomkem efrajmovské větve Josefova rodu, jako Jozue.

457 Zde je použita vazba podobná infinitivu absolutnímu, dosl. je tedy psáno „shromáždí ve shromáždění“.

458 Stejná věta se opakuje níže (v závorkách) – tam ovšem dává mnohem lepší smysl, než zde. Domnívám se proto, že tato věta je zde vložena navíc, a že by se měla překládat jako: „Nechemja ben Chuši'el, nad nímž bude celý Izrael truchlit a oplakávat ho“ (nebo „truchlil a oplakával ho“).

měsíc Av. Šestáho (dne) toho měsíce probodne⁴⁵⁹ Šido (sic)⁴⁶⁰ Nechemju a bude velmi utiskovat Izrael, a zažene je do judské pouště, aby tam dále truchlili nad Nechemjou (a bude nad ním truchlit celý Izrael a oplakávat ho) a čtyřicet jedna dní bude jeho mrtvola pohozena v branách Jeruzaléma, a ani člověk, ani zvíře, ani pták jí nebude žrát a nedotkne se jí. A po čtyřiceti jedna dnech jej pohřbí Svatý, budiž požehnán, v hrobce domu Judova.“ A já, Zerubábel, jsem se dále ptal Metatrona, pána tváří, to kvůli pánu smlouvy se svatým národem. A řekl mi: „Tento býček, ten se bude pást [a vytrhne] výhonky⁴⁶¹ tohoto opevněného města, to je Ninive, město krve, a to je velký Řím.“ A řekl jsem mu: „Pane, kdy bude konec?“ A přistoupil ke mě, a objal mě a uchopil mě do rukou, a přenesl mě [do] *Bejt chalcut*,⁴⁶² a ukázal mi tam mramorový kámen, jenž měl tvář mladé dívky, která nepoznala muže. A řekl mi: „Co vidíš?“ A řekl jsem: „Vidím jeden kámen, jenž vypadá jako žena a jejíž tvář má podobu překrásné ženy.“ A odpověděl mi, hovoříc ke mě, a řekl: „Tento kámen, to je žena Belija’alova, a v hodině, kdy pozná toho Beliála, počne a porodí Armila, a (ona) se stane hlavou vši modloslužby.“⁴⁶³ A toto slovo v proroctví Hospodinově Zerubábelovi sevřelo převelice mou duši, a pozvedl jsem hlavu z vody a modlil jsem se tam k Hospodinu: Bože všeho tvorstva! A poslal⁴⁶⁴ svého posla,“ A ještě když jsem se modlil,⁴⁶⁵ a nepřestal jsem.⁴⁶⁶ A pohlédl jsem a seznal, že on je ten, jenž se mnou mluví všechna ta slova prve. A poklekl jsem a uklonil se před ním, a pokračoval a přistoupil ke mě, jako prve, a řekl mi: „Co je ti, Zerubábele?“ Řekl jsem mu „Zděšen je duch (sic)⁴⁶⁷ ohledně pomazaného Hospodinova.“ Řekl mi: „Živ je Hospodin, jenž mě poslal, že nyní ti budu vyprávět činy Hospodina, Svatého, jenž mi řekl: „Jdi a vyprávěj a oznam Zerubábelovi, Mému služebníku, co se bude ptát.““ A řekl: „Přístup blíže a otevři své srdce všemu, co uslyšíš z mých úst, neboť ti vskutku budu vyprávět slova Hospodina Boha.“ A řekl mi: „Menachem ben Ami’el přijde v měsíci nisanu, náhle, čtrnáctého [dne toho měsíce],⁴⁶⁸ a přijde a postaví se nad údolím Arbel, které patří Jehošu’ovi ben Saraf, a vyjdou k němu všichni moudří Izraele, kteří zůstali, neboť málo jich zbude kvůli

459 Viz. Za 12,10

460 Pravděpodobně záměna konsonantu *reš* za *dalet*.

461 Iz 27:10

462 Pravděpodobně chybný přepis הלצות

463 Narážka na rozšířený mariánský kult

464 Pravděpodobně má být: „pošli“

465 Dosl. „a ještě byla modlitba v mých ústech.“

466 Pravděpodobně má být: „a přerušil mě.“

467 Pravděpodobně má být: „můj duch.“

468 Viz. RHŠ 11a: V nisanu byli vykoupeni a v nisanu budou vykoupeni.

plenitelům, kteří je oloupili. A Menachem ben Ami'el a řekne starším, že on je pomazaný Hospodinův, jenž mne poslal (sic) Hospodin aby je zachránil. A pohlédnou na něj starší, [a shledají] že je špinavý a jeho šaty budou zahnojené. A vzplane v něm jeho žár, a shodí své šaty ze sebe a oblékne šat pomsty, a přijde s ním prorok Elijáš a půjdou společně do Jeruzaléma a probudí Nechemju ben Chuši'ela, probodnutého v branách jeruzalémských. A půjde celý Izrael a uvidí jej, jak jde Nechemja s ním, a uvěří v Menachema ben Ami'ela.

A to je slovo Hospodinovo, které vskutku mluvil Metatron, pán zástupu Hospodinova: „Efrajim nebude žárlit na Judu a Juda nebude osočovat Efrajima,⁴⁶⁹ mezi obojím bude pokojná shoda,⁴⁷⁰ a dne dvacátého prvního, měsíce prvního,⁴⁷¹ až se naplní devět set devadesát let od zničení Jeruzaléma ke spáse Hospodinově, přijde Menachem ben Ami'el, za dnů Armila, jehož porodila modla. A přijde tento Menachem ben Ami'el a Nechemja ben Chuši'el a Elijáš syn Pinchasův, a postaví se nad Středozevní moře a všichni padlí, jež se vrhli do vody před svými nepřáteli,⁴⁷² do vln Středozevního moře, a pošle je do údolí Jehošafat, neboť tam bude soud nad hříšníky a radost pro spravedlivé. A měsíce druhého, to je měsíc ijar, vystoupí obec Korachova, na něž otevřela země svá ústa, a pozřela je a jejich domy a jejich stany⁴⁷³ na pláních jerišských u úvalu akácií. A osmnáctého [dne toho měsíce] se zatřesou hory a údolí, a zavlní se země a vše, co je na ní; a moře a vše, co je v něm. A prvního⁴⁷⁴ [dne] měsíce třetího přijdou mrtví z pouště⁴⁷⁵ a sbratří se se svými bratry u úvalu akácií. A osmnáctého [dne toho měsíce], totiž měsíce sivanu, se budou třást domy a zdi a věže⁴⁷⁶ a rozzlobí se země a ti, kdo v ní přebývají. A Menachem ben Ami'el, a Nechemja ben Chuši'el, a prorok Elijáš, a všechen Izrael, blízcí i vzdálení, a živí, jež oživí Hospodin, vystoupí do Jeruzaléma. A v měsíci avu, toho dne, kdy byl proboden Nechemja, se zaradují v něm radostí velikou, a budou obětovat oběť Hospodinu Bohu, a ucítí Hospodin oběť svých synů a zavládne v Izraeli radost převeliká a zaraduje se velmi; a sloup kouře z kadidla, jež bude v Chrámu Hospodinově, vystoupí až na kraj nebes. A vyjde pomazaný Hospodinův a celý Izrael za ním pěšky⁴⁷⁷ a postaví se před brány Jeruzaléma proti hoře Gerizim, a Bůh Svátý stane na vrcholu té hory a strach obtíží nebesa a jména nebeská,⁴⁷⁸ a [padne] na vody, a jejich úrodu, a na hory a jejich úpatí,

---

469 Iz 11,13

470 Za 6,13

471 Nisan

472 Viz Git 57b

473 Dt 11,6

474 Dosl. „jednoho“

475 Ti, kteří zemřeli během čtyřicetiletého putování pouští a nedošli do *Erec Jisra'el*.

476 Dosl. „bude třes v domech a zdech a věžích“

477 Nebo: v jeho stopách, dosl. v jejich nohou

478 שמיים = Bázeň Boží (viz. Avot 1, 11)

a nenalezne v celém stvoření ducha a[ni] duši, neboť vystoupí Svatý, budiž požehnán, proti všem na horu Gerizim. A rozpoltí tu horu pod Ním a vyhnanci Jeruzaléma vystoupí na vrchol Olivové hory a spatří Sion a Jeruzalém, a řekne Sion: „Kdo mi porodil tyto a tyto? Odkud jsou?“⁴⁷⁹ A vystoupí Nechemja do Jeruzaléma a řekne: „Hle, tví synové, které jsi porodila⁴⁸⁰ a kteří byli vyhnáni od tebe. Zaraduj se, dcero Sionská, slávu provolej, dcero Jeruzalémská,⁴⁸¹ rozšiř místo svého stanu a závěsy tvého obydlí.“⁴⁸² A ukázal mi Metatron, promlouvaje ve mě, všechna tato slova, a Jeruzalém ve vznešenosti a rozlehlosti. A viděl jsem jeho hradby, jimiž byl ohrazen kolem dokola, od pouště až k Libanonu, a od řeky veliké, řeky Eufrat, až ke Středozemnímu moři. A ukázal mi Chrám a Svatyni zbudovanou na vrcholcích pěti hor. A řekl mi: „Toto jsou hory, které vyvolil Hospodin (aby nesly) [k usazení].“⁴⁸³ A otočil jsem se a zeptal: „Jaká jsou jejich jména?“ A řekl mi: „Toto jsou jejich jména: Libanon, Hora Morijsa, Tabor, Karmel a Hermon.“ A odpověděl Metatron a řekl mi: „Toto bude znamení, až se naplní devět set devadesát let od zničení Chrámu ke spáse Hospodinově: „Chcete li hledat, hledejte, vraťte se, přijďte.“⁴⁸⁴ V pátém roce přijde Nechemja ben Chuši'el a shromáždí Izrael do Jeruzaléma; v šestém roce se postaví Chefci Ba, žena Natana ben Davida narozeného v Hebronu, a zabije dva krále, Nofa a Atrese; a v sedmém roce vyraší ratolest Jišajova, a to je Menachem ben Ami'el. Před ním povstane deset králů z národů [světa] a týden a půl neuspějí [v tom, aby] vládli rok co rok. A toto jsou jejich jména a jejich města: První král Salikis⁴⁸⁵ a jméno jeho města je Sfarad; druhý král Artimos a ten je ze země u moře; třetí král Talis a jméno jeho města je Gotija; čtvrtý král Paulas a jméno jeho města je Gilos; pátý král Mador a jméno jeho města je Martutnija; šestý král Markilanos a jméno jeho města je Italijsa; sedmý král Iftonras a jméno jeho města je Duros (Duros); osmý král Apramos⁴⁸⁶ a jméno jeho města je Aram Naharajim, devátý král je Širon, král Perský, přijde a svede bitvu v údolí Arbel a dobude jej, a udeří a přijde a bude vládnout v tom údolí, on počne vysazovat Ašery, které nenáviděl,⁴⁸⁷ neboť před oněmi dny nebylo možno najmout člověka (na práci), natož najmout dobytče,⁴⁸⁸ a postaví čtyři oltáře a rozlítí Hospodina svými činy, a velký hladomor bude nad celou zemí čtyřicet pět dní, a Izrael a jeho králové a jeho proroci [budou] na poušti jeruzalémské⁴⁸⁹ a nad

---

479 Iz 49:21

480 Srov. Ez 16:20

481 Za 9:9

482 Iz 54:2

483 Aby nesly Chrám, k usazení Chrámu.

484 Iz 21:12

485 Seleukos

486 Těž jako: Eframos, Epramos, Aframos

487 Hospodin

488 Za 8:10

489 Na judské poušti

úvalem akácií. Celý Izrael bude čtyřicet pět dní trhat lebedu,⁴⁹⁰ aby jí jedli v ten den, a pramen vytryskne z domu Hospodinova a zavlaží Nachal ha-Šitim. A desátý král, to je Armilus, syn kamene, toho, který je v zimním domě lehkovážných. A všechny pronárody ze všech míst přijdou a stanou před tím kamenem, a budou pálit kadidlo a nebudou moci spatřit její tvář kvůli její kráse, a každý, kdo pozvedne své srdce, aby se na ní podíval, nebude moci. A toto je znamení Armila, syna kamene: vlasy na jeho hlavě jsou barevné,⁴⁹¹ a jeho ruce dosahují až k jeho nohám, délka jeho tváře je na šířku dlaně a je vysoký dvanáct loktů a jeho oči jsou hluboké,⁴⁹² a bude mít dvě lebky. A vystoupí a bude vládnout v Emauzích, zemi Satanově, kterou zabral jeho otec; a všichni, kdo ho spatří, ustoupí od něj, a potom přijde před něj Menachem ben Ami'el z úvalu akácií, a vdechne v jeho chřípí⁴⁹³ a usmrtí ho, neboť je řečeno: „a dechem svých rtů usmrtí svévolníka“,⁴⁹⁴ a poté: „bude Hospodinu vlada“⁴⁹⁵ a přijmou vládu Izraele.“⁴⁹⁶ To jsou slova, která vyprávěl Metatron, Pán zástupů Hospodinových, Zerubábelovi, synu Šealtielovu, místodržícímu Judska, uprostřed vyhnanství, za časů krále Perského; a zapsal je Zecharja ben Adua a Elijáš prorok, národu, [aby věděl] co se stane na konci dní. A vzal Hospodin Zerubábel a poslal ho s Menachemem ben Ami'elem do dnů, let a časů konce dní, [kdy] přivede s ním celé obci Izraele slova pokoje.⁴⁹⁷ Bože, kéž si zasloužíme vidět Chrám znovu vystaven a vidět našeho spravedlivého mesiáše, rychle, za našich dnů. Amen amen amen, sela sela sela.

Fragmenty uveřejněné v Wertheimerově verzi.

Dodatek 1

(začátek textu chybí)...pomazaného Hospodinova?“ Odpověděl jsem a řekl mu, co jsem se chtěl zeptat. A řekl mi: „Zažádej sobě a já ti budu vyprávět.“ Řekl [jsem] mu: „Ty jsi Mitatron?“⁴⁹⁸ A odpověděl mi hlasem příjemným a řekl mi: „Já jsem Metatron, Michael, vůdce zástupů Hospodinových, a byl jsem poslán, abych byl nad Jeho lidem a nad těmi,

---

490 Nebo jinou rostlinu rostoucí v suchu

491 Nebo nabarvené, nepravé, falešné

492 עמוקות – srov. s verzí Jellinkovou, kde jsou Armilovy oči popisovány jako עקומות, planoucí.

493 Srov. Gn 2:7

494 Iz 11:4

495 Abd 1:21

496 Dn 7:18. V biblickém textu se výraz קדשי עליונים překládá jako svaté výšiny. Někdy ale může dojít k omylu a chybně se to překládá jako „svatí nejvyššího“ ale obojí je v plurálu. Komentátoři jednoznačně chápou výraz קדשי עליונים jako synonymum pro Izrael.

497 Srov. podobnou pasáž v Otijot de-rabi Akiva: „Až přijde mesiáš, postaví se syn Šealtielův (tj. Zerubábel) a řekne: Ať je vyvýšeno...“, tedy Kadiš.

498 Jméno anděla Metatrona se někdy vyskytuje s přidaným jod, tedy ve formě Mitatron.

kdo ho milují, já jsem ten, jenž vedl Abrahama celou zemí keneanskou a požehnal jsem mu jménem Hospodinovým, já jsem ten, jenž vykoupil Izáka a poslal jsem nad něj anděly, neboť je psáno: „jejich hrdinové naříkali“⁴⁹⁹, já jsem ten, jenž zápasil s Jákobem u brodu přes řeku, já jsem ten, jenž vedl Izrael čtyřicet let po poušti jménem Hospodina, Boha Izraele, já jsem ten, jenž se zjevil Jozuovi v Gilgalu, já jsem ten, jenž dštil na Sodomu a Gomoru oheň a síru od Hospodina z nebes, jenž mě poslal a já nosli své jméno jako Jeho Jméno. A ty Zerubábele, zažádej sobě a já ti budu vyprávět.“ A odpověděl jsem a řekl mu: „Tento muž mi řekl: Já jsem pomazaný Hospodinův a užasl jsem nad ním.“ A řekl mi Mitatron: „On je pomazaný Hospodinův, narozen do domu Davidova a Hospodin jej skryl, aby byl vůdcem smlouvy svatého národa, to je Menachem ben Ami’el a to je ten, jenž byl zrozen při příchodu Nabuchadnezara do Jeruzaléma a byl přenesen duchem Hospodinovým a byl jím seslán na toto místo až do konce času. A já, Zerubábel.... (zbytek chybí)

Dodatek 2 pravděpodobně pochází z Arábie – Jemenu a nejspíš reflektuje historickou situaci po úspěšné islámské invazi – to by vysvětlovalo přítomnost „Muže z kmene Joktan“, který obrátí na jedinou víru velkou část světa, podle všeho se jedná o Arábii, okolí Izraele a Afriku. Možná se zde odráží naděje, kterou Židé zpočátku v muslimy vkládali a následné zklamání. Rovněž není vyloučené, že pasáže popisující pobití „synů Jišmaele a Kedaru“, tj. Arabů mají svůj původ v křížáckých taženích:

Dodatek 2

(začátek textu chybí)..... země jejich nepřátel ... a pokořit všechny a vládnout nad nimi,⁵⁰⁰ a jejich myšlenka nepřevládne, a země se rozplyne v jeho vládě,⁵⁰¹ a nastanou války v jejich sídlech, a synové Gomeru budou válčit s Jafetovci, a rukama svýma je zlomí. Po těchto věcech vyjde muž z pouště San’a⁵⁰² ze synů Joktan,⁵⁰³ vysoký, hezkého vzhledu, a přemýšlivý a ohlašovatel konce. A země jeho narození je Gulgal.⁵⁰⁴ A jeho rukou budou

---

499 Iz 33:7

500 Pokořit všechny ty, kteří se nad ně vyvyšovali

501 Patai: Země se bude třást a klepat (dle rukopisu z Jemenu, Cambridge University Library, no. 890 Add. 3381)

502 צנעא, arab. صنعاء San’á’, hl. město Jemenu, od nejstarších dob centrum obchodu a též židovského osídlení v Jemenu.

503 Srov. Gn 10,25–29; synové Joktana jsou podle tradice kmeny z jižní Arábie, příslušníci těchto kmenů tvrdí, že „čistokrevný Arab“ pochází pouze z Joktana.

504 Patai: Gilgal

vytětí všichni synové Al-galb,⁵⁰⁵ a nezůstane (z nich) ani (jeden) člověk na královském trůnu, neboť zvěsti je znepokojí⁵⁰⁶ před zvukem hřmění⁵⁰⁷ velikého (z hlasů mnohých). A budou spěchat a uprchnou do Východní země. V tu hodinu přijde San'anejský s vojskem převelikým, jež co do počtu bude jako písek na břehu mořském, do země *Kamonija Afrika*⁵⁰⁸ velký pán západu, a vypuknou nepokoje a zmátek a odpor a její muži (té země) budou jako stádo, jež nemá pastýře, a bude vládnout a půjdou proti ní, aby zabrali celou zemi východní a Edom a horu Ezauovu a celou zemi Kuš, a zlomí jazyky všech náboženství a zákony...

...zabijí všechny válečníky synů Izmaele a všechny syny Kedaru a také obyvatele Týru. A shromáždí zlato a stříbro do svatého města Jeruzaléma a vyvýší své jméno a pozvedne své srdce,⁵⁰⁹ jeho království se zmenší a tehdy povstane falešný mesiáš,⁵¹⁰ jenž bude lhát a pomlouvat a šířit klepy, a povýší své jméno a pozvedne své srdce⁵¹¹ a budou ho následovat lidé mnozí,⁵¹² jeho nohy se budou podobat nohám medvěda a jeho ruce jako pracky levharta, bude mít krásné oči a jeho čelisti budou drtit, řvát bude jako lvíče a vrčet jako lev, oživí mrtvé, propustí vězněné v jámě, otevře oči slepým a sešle chléb z nebes a naplní údolí řek medem. A půjdou za ním všichni synové Kedar⁵¹³ a on bude vládnout 40 dní, poté... (zbytek chybí)

Dodatek 3

(začátek textu chybí).....a probodne Nechemju v Jeruzalémě a bude jej oplakávat celý Izrael a hořce naříkat nad ním, v zármutku a pláči. A poté přijde žena proroka Natana, syna Davidova, Chefci Ba, matka Menachema ben Ami'ela, syna Davidova a tato znamení se objeví v měsíci avu: Šestého [dne toho] měsíce probodne Šidoj, král perský, Nechemju v Jeruzalémě a přivede na Izrael jeden smutek za druhým a bude je velmi utlačovat. A uprchnou do jeruzalémské pouště, aby tam drželi smutek za Nechemju čtyřicet jedna dní. Jeho mrtvola bude pohozena v branách jeruzalémských a žádný člověk, ani zvíře, ani divá

505 Možná jsou zde míněni Beni Kalb, jeden z nejdůležitějších Jemenských nebo Qahtánských kmenů.

506 Dn 11:44

507 Iz 33:3

508 Kouřová Afrika?

509 Patai: jeho jméno bude vyvýšeno a jeho srdce pozvednuto

510 Patai: a v jeho dnech povstane falešný mesiáš

511 Patai: jeho srdce se stane povýšeným (nadutým)

512 Patai: kteří sejdou na zcestí a zemřou

513 Arabové

zvěř, ani ptáci se jí nebudou moci dotknout. A po jedenačtyřiceti dnech jej pohřbí Svatý, budiž požehnan, v hrobech domu Judova. A já, Zerubábel, jsem se dále ptal Metatrona a Michaela, velitele zástupu Hospodinova, a znamení smlouvy se svatými. A řekl mi: „Tento býček, jeho ústa spasou a zkazí výhonky⁵¹⁴ tohoto opevněného města, to je Ninive, město krve, a to je velký Řím.“ A řekl jsem mu: „Pane, kdy bude konec těmto divům?“ A objal mě a uchopil mě do náručí a přenesl mě do zimního domu a tam mi ukázal mramorový kámen, jenž měl podobu překrásné dívky, co nepoznala muže. Řekl mi: „Zerubábele, co vidíš?“ Řekl jsem mu: „Vidím mramorovou sochu, jejíž tvář má podobu překrásné ženy.“ Opověděl mi a řekl mi ten muž, jenž se mnou hovořil, a řekl (sic): „Tato socha, to je žena Beliálova, ve chvíli, kdy Beliál spatří tuto sochu, počne a porodí mu Armila, a stane se hlavou vši modloslužby.“ A toto slovo v proroctví Hospodinově Zerubábelovi sevřelo převelice mou duši, a vstal jsem a šel a užasl jsem (?) a vzdal tam díky Hospodinu, Bohu Izraele, jenž je Bohem všeho tvorstva, jenž poslal svého anděla a onámil mi to, co jsem od něho žádal. A ještě byla modlitba v mých ústech a přerušil mě a uviděl jsem ho (?) a poznal, on je ten, jenž se mnou hovořil všechna tato slova (sic) a poklonil jsem se a padl na tvář.

---

514 Iz 27:10

4.2.5 *Sefer Zerubavel* (Jellinek)

JELLINEK, Adolph (ed.). *Bet ha-Midrasc*, 2:54-57. Text vychází ze dvou rukopisů Raths-Bibliothek v Lipsku (ms. 22 a ms. 28). Ze všech verzí *Sefer Zerubavel* je Jellinkova nejkratší.

Slovo, které se stalo Zerubábelovi, místodržiteli judskému. [Nechal mě spatřit tam] toto vidění, když jsem se modlíval před Hospodinem, a to vidění bylo jako sen, který jsem viděl nad řekou Kevar, a řekl jsem: Požehnaný jsi ty, Hospodine, jenž oživuješ mrtvé. Tázal jsem se sám sebe řka: „Jaká bude podoba Chrámu?“ A odpověděl mi z dveří nebeských a řekl mi: „Ty jsi Zerubábel, syn Šealtielův, místodržitel judský?“ A já řekl: „Já jsem tvůj služebník.“ A vyšel ke mně hlas a mluvil se mnou, jako mluví muž ke svému druhu, jeho hlas jsem slyšel a jeho vzezření jsem neviděl. Vstal jsem, a modlil jsem se jako prve, a skončil jsem svou modlitbu, a vrátil se do svého domu. A jedenáctého dne adaru se mnou hovořil a řekl mi: „Přístup ke Mně, zeptej se Mě.“ A řekl [jsem]: „Na co bych se měl ptát, mé dny jsou krátké, můj konec a mé dny se naplnily.“ A řekl mi: „Já tě oživím“ a řekl mi: „Buď živ!“ A povznesl mě duch mezi nebem a zemí, a přenesl mě do Ninive, města velkého, a to je město krve, a velmi jsem trpěl, a zvedl jsem se z té bolesti, abych se modlil a padl na tvář před Bohem Izraele, a vyznal jsem se ze svých přestoupení a hříchů a řekl: „Zhřešil jsem, Hospodine, přestoupil jsem, provinil se, neboť můj podíl je [stejný] jako mého otce. Ty jsi Bůh Izraele, jenž učinil vše dechem Svých úst a Tvými rty a Tvým výrokem mrtví ožijí.“ A řekl mi Hospodin: „Jdi do prázdného domu na tržišti.“ A šel jsem, jak mi přikázal. A řekl mi: „Otoč se a jdi dál.“ A otočil jsem se a [On] se mě dotknul, a spatřil jsem muže nuzného a ubohého, a řekl mi ten muž nuzný a ubohý: „Zerubábele! Co tu děláš?“ Odpověděl jsem a řekl: „Duch Hospodinův mě odnesl, tam, kde to neznám, a dovedl mě na toto místo.“ A řekl mi: „Neboj se, protože kvůli tomu, co ti bude ukázáno, jsi sem byl přiveden.“ A když jsem uslyšel jeho slova, uklidnil jsem se, a zeptal jsem se ho: „Jak se jmenuje toto místo?“ A řekl mi: „To je velký Řím, v němž jsem vězněn ve vězení, dokud nepřijde můj konec.“ A když jsem to slyšel, skryl jsem na chvíli před ním svou tvář, a znovu jsem na něj pohlédl, a znovu jsem se skryl, neboť jsem se bál. A řekl mi: „Neboj se a neděs, proč jsi utichl?“ A řekl jsem: „Jistotně jsem tě slyšel, že jsi pomazaný mého Boha.“ A najednou mi připadal jako mladík, hezký a říjemného vzhledu, jako nikdo jiný. A řekl jsem mu: „Kdy zasvitne světlo Izraeli?“ A když jsem mu řekl tato slova, hle, muž s křídly přišel ke mně a řekl mi, že on byl velitel vojska Izraele, jenž válčilo se Sancheribem

a s králi Kenaánskými a bude bojovat válku Hospodinovu mezi pomazaným Hospodinovým a králem nestoudným, Armilem, synem kamene, jenž vyjde z kamene. A pokračoval posel Metatron a řekl mi: „Já jsem ten, kdo vedl Abrahama celou zemí kenaánskou, já jsem ten, kdo vykoupil Izáka a zápasil s Jákobem u potoka Jabok, já vedl Izrael pouští čtyřicet let Jménem Hospodinovým, já se zjevil Jozuovi v Gilgalu, a já jsem ten, jehož jméno je jako Jméno mého Pána a Jeho Jméno je ve mě. A ty jsi Zerubábel, zeptej se mě a já ti povím, co se stane tvému lidu v posledních dnech.“

A řekl mi: „To je pomazaný Hospodinův, jenž je zde skryt až do konce času.“ A zeptal jsem se Metatrona a řekl mi: „Hůl spásy dá Hospodin Požehnaný Chefci Ba, matce Menachema, a hvězda vystoupí před ní, a vyjde Chefci Ba a zabije dva krále – jeden je Nof z Jemenu a jméno druhého je Antiochie (Asarno z Antiochie). A tato znamení budou na svátek Šavu'ot, a to slovo se stane skutečností. A až postaví to město, po čtyřech stech a dvaceti letech bude zničeno podruhé. A dvacet let předtím bude postaven Řím a bude v něm vládnout sedmdesát králů, a až skončí, bude v něm deset králů. Desátý zničí Chrám a ukončí každodenní oběť. A od toho důležitého dne přejde devět set devadesát let, [než] nastane spása Hospodinova a [On] si vzpomene [na] Svůj svatý lid, aby ho vykoupil, vzal, přenesl a shromáždil.“ A hůl, jenž dá Hospodin Chefci Ba, matce Menachema, je z mandlového dřeva, a oba budou skryti v Rakat. A to je hůl Áronova, Mojžíšova a Davida, krále Izraele. A to je ta hůl, jenž byla uložena ve stanu setkávání [na níž] vypučely květy a dozrály mandle, a Elijáš syn El'azarův jí ukryje v Rakat, a to je Teverja, a tam se skryje mesiáš syn Efraimův. A zeptal se Zerubábel, syn Šealtielův a řekl: „Dovol, můj pane, kdy přijde světlo Izraeli a co bude po tom všem?“ A řekl mi: „Mesiáš, syn Josefův, přijde pět let po Chefci Ba a shromáždí celý Izrael jako jeden muž, a budou stát čtyřicet let v Jeruzalémě a budou obětovat oběť a tehdy přijde král perský do Izraele a bude velký útisk v Izraeli. A Chefci Ba, žena proroka Natana, vyjde s holí, kterou jí dal Hospodin, a sešle na ně Hospodin ducha závratí a zabije muž bratra svého, a tam zemře zlovolník.“ A když jsem uslyšel jeho slova, padl jsem na tvář a řekl mu: „Vyprávěj mi pravdu o národu svatém.“ A objal mě a ukázal mi kámen, jenž měl podobu ženy, a řekl mi: „S tímto kamenem ulehne Satan a vyjde z něj Armilus, a on bude vládnout úplně nad celým světem a nebude nikdo, kdo by se mu postavil, a každý, kdo v něj neuvěří, bude usmrcen jeho těžkým mečem. A přijde do Země izraelské s deseti králi, do Jeruzaléma, a zabije tam mesiáše syna Josefova a spolu s ním šestnáct spravedlivých, a vyženou Izrael do pouště. A Chefci Ba, matka Menachema, tam bude stát a zlovolník ji nespátří. A tato válka bude v měsíci avu. A právě tehdy bude takový útlak v Izraeli, jakého nebylo nikdy předtím ve

světě, a budou se skrývat v hradech a jeskyních a v pouštích, a všechny národy světa půjdou za tím zlovolníkem, Satanem Armilem, kromě Izraele. A bude truchlit celý Izrael nad Nechemjou ben Chuši'elem, jenž byl zabit, a jeho mrtvé tělo bude pohozeno před branami Jeruzaléma, ale žádné zvíře ani pták se ho nedotkne.“ Když jsem uslyšel jeho slova, zarmoutil jsem se velice, a vstal jsem, abych se modlil před Hospodinem. A [On] uslyšel a poslal Svého posla ke mně, a poznal jsem, že to on byl posel, jenž ke mě promlouval, a poklonil jsem se před ním. A řekl mi: „Co je ti, Zerubábele?“ Řekl jsem mu: „Duch mě opustil.“ A postavil se Metatron, a otočil se a řekl: „Zerubábele! Zeptej se mě dříve, než odejdu od tebe.“ A zeptal jsem se ho a řekl: „Kdy přijde světlo Izraeli?“ A otočil se ke mě a řekl: „Živ buď Hospodin, jenž mě poslal, neboť tobě říkám činy Boha Požehnaného, neboť Svatý hlas mě poslal k tobě, abych ti pověděl vše, na co se zeptáš.“ A řekl mi Michael: „Přístup ke mně a dávaje pozor na to, co ti řeknu, neboť je to pravda ve Jménu Boha Živého.“ A řekl mi: „Menachem ben Ami'el přijde náhle v měsíci nisanu a postaví se nad údolím Arbel. A vyjdou k němu všichni moudří Izraele, a jim řekne syn Ami'elův: ‚Já jsem mesiáš, jehož poslal Hospodin, aby vás vysvobodil a zachránil z ruky vašich utlačovatelů.‘ A pohlédnou na něj učenci a budou jím opovrhovat, jako jsi jím pohrdl ty. A vzplane v něm jeho žár a oblékne šat, oděv pomsty, a přijde do bran Jeruzaléma a s ním prorok Elijáš. Probudí a oživí zabitého Nechemju ben Chuši'ela a oni v něj uvěří. A tak mi přísahal Metatron, že až se naplní devět set a devadesát let od zničení Jeruzaléma, přijde spása Hospodinova. Menachem a Elijáš se postaví k Velkému moři a zvolají v prorockém vytržení, a vyjdou všichni mrtví Izraele, kteří se vrhli do moře kvůli jejich únosům. Tehdy vystoupí obec Korachova a přijdou k Mojžíšovi, a ti, co zemřeli na poušti, ožijí a shromáždí pod praporem Korachovců a sestoupí Bůh Požehnaný na horu Olivetskou a ta hora se rozpoltí, když se na ní oboří, a bude válčit s těmi národy, svou horlivost jak bojovník roznítí,⁵¹⁵ a přijde mesiáš, syn Davidův, a vdechne do chřípí Armila a usmrtí ho. A celý Izrael uvidí návrat Hospodina na Sion na vlastní oči, jako válečníka a přilba spásy bude na Jeho hlavě. A oděje se v brnění a bude bojovat s Armilem a s jeho vojáky, a padnou všichni mrtví v údolí Arbel, a (jen) malý zbytek přežije. A shromáždí [je] na skále, pět tisíc a pět set, a sto tisíc těch, kteří oblékli brnění, a pět set z Izraele s Nechemjou v jejich čele, a zabijí je. A poté přijde Menachem ben Ami'el a Nechemja a Elijáš a vystoupí do Jeruzaléma v měsíci avu, usídlí se v troskách Jeruzaléma, a bude radost veliká v Izraeli a budou obětovat jejich oběti a skládat Hospodinu oběť mincha Judy a Izraele jako za dnů dřívějších, a ucítí [Bůh] vůni libou a zaraduje se převelice. A Chrám

---

515 Iz 42,13

bude postaven ve slávě na své výšině a bude větší na délku i na šířku, a bude sahat od východu a od pouště veliké až k moři a až k řece veliké, řece Eufrat. A Chrám bude zbudován na vrcholcích (pěti) hor. A zeptal jsem se ho: „Jaká jsou jejich jména?“ A odpověděl mi: „Libanon, Hora Morija, Tabor, Karmel a Hermon.“ A toto je těch deset králů, kteří povstali nad národy v sedmi letech (které předcházely příchodu mesiáše): První Seleukos z Aspamja, druhý Armamus z Medinat ha-Jam, třetí Kilos z Gita, čtvrtý Paulus z Galie, pátý Romatros z Muratia, šestý Maklanos z Zlatia, sedmý Arachtonos z Admos, osmý Maspalisnim z Aram Naharajim, devátý Pros (Širon) z Persie, desátý Armilus, syn kamene. (A to je znamení podoby Armila: vlasy na jeho hlavě jako zlato a tráva a jeho ruce [dosahují] až k patám jeho nohou a mezi očima je mezera na šíři dlaně a jeho oči jsou planoucí, a má dvě lebky, a každý, kdo ho uvidí, vyděsí se z něj. A deset králů, kteří byli stvořeni s ním, povstane nad národy.) Hned potom bude Hospodinu vláda, a kéž naše oči uvidí město pomazané, které bylo uvrženo do vyhnanství kvůli našim hříchům, a hle, ještě naděje trvá. Konec knihy Zerubábelovy

5. Vliv *Sefer Zerubavel*

Bylo by chybou domnívat se, že *Sefer Zerubavel* byla dílem nevzdělců rekrutujících se z *am ha-arec* a stejně tak, že byla určena pouze lidovým vrstvám. Příběh, který přinášela, si získal takovou popularitu, že jej reflektovali ve svých dílech i gaoni, hlavní náboženské autority židovstva v Babylónii (6.-11. století), jejichž vliv sahal daleko za hranice Mezopotámie a jejichž učení se stalo základem středověké židovské náboženské filozofie. Sa'adja gaon a Haj gaon se ve svých dílech přímo vyjádřili k otázkám vykoupení a jejich názory na tuto oblast byly silně ovlivněny *Sefer Zerubavel*.

5.1 Sa'adja gaon

Sa'adja ben Josef al-Fajúmí (882-942), gaon akademie v Suře, patřil k největším židovským učencům své doby. Kromě práce lingvistické (slovník *Agron*), halachické (*Responsa*) a polemické (např. *Sefer ha-kara* nebo *Kitáb ar-rad* zaměřené především proti karaitům) je autorem prvního systematického pokusu o propojení židovské náboženské a řecké filosofické tradice, *Sefer emunot ve-de'ot* (v originále arabsky *Kitáb al-amánát wa-l-i'tiqádát*). V osmém pojednání svého *opus magnum* se v devíti kapitolách zabývá vykoupením. V kapitolách 1. až 3. přináší nejprve důkazy o reálnosti vykoupení, neboť je jednou ze součástí Božího zaslíbení a jako takové je naprosto nezpochybnitelné a zcela jistě musí nastat – dříve nebo později. Dále ve třetí a čtvrté kapitole podrobně rozebírá výpočet let, které zbývají do vykoupení, což je rozporuplná praxe již d talmudických dob. Pátá a šestá kapitola pak jsou pro tuto práci nejdůležitější, neboť v nich Sa'adja popisuje průběh „porodních bolestí“ mesiášského věku, příchod mesiáše z rodu Josefova, Elijáše, i nakonec příchod syna Davidova a souboj s mesiášovými protivníky – Armilem a Gogem a Magogem. Armilus vystupuje jako nemesis mesiáše z rodu Josefova, Gog a Magog pak jako hlavní protivníci mesiáše z rodu Davidova. Nakonec v sedmé až deváté kapitole rozebírá téma znovuosídlení Země izraelské, vybudování Jeruzaléma a rovněž také vyvrácení křesťanských argumetů, které se židovsko-křesťanské kontroverze ohledně spásy a vykoupení týkají.

5.1.1 *Sefer emunot ve-de'ot VIII, 5-6:*

Poté,co jsme vysvětlili tyto „konce“ a vyjasnili je, řeknu teď to, co již víme, totiž že pokud by nejprve nebylo dokončeno naše pokání, prodlévali bychom v exilu až do naplnění konce. Na druhou stranu, pokud bude konec dovršen bez toho, abychom činili pokání, je nemyslitelné, že by vykoupení mohlo přijít, zatímco my bychom byli pořád v zajetí hříchů, kvůli kterým nás Bůh do exilu uvrhl. Nebylo by tedy naše vyhnanství zbytečným, kdyby nás poté, co jsme prodlévali v exilu po dlouhou dobu bez toho, abychom se navrátili k Bohu, přivedl Bůh zpět do naší země, i kdybychom se nezlepšili?

Avšak nám bylo předáno skrze tradici proroků, že Bůh způsobí, že na nás padne [takové] neštěstí a pohromy, že nás donutí, abychom usilovali o vykoupení a abychom po tomto vykoupení toužili. To je smysl poznámky našich předků: „Pokud Izrael učiní pokání, budou vykoupeni. Pokud ne, Svátý, budiž požehnan, pošle krále, jehož výnosy budou mnohem horší, než Hamanovi, poté se budou kát a budou vykoupeni.“⁵¹⁶

(Naši předkové) nám rovněž řekli že příčinou tohoto navštívení bude zjevení muže z potomků Josefových v Horní Galileji, kolem kterého se shromáždí různí jednotlivci z židovského národa. Tento muž půjde do Jeruzaléma poté, co bude obsazen Římany, a zůstane v něm po určitou dobu. Poté [ale] budou překvapeni mužem jménem Armilus⁵¹⁷ jenž proti nim povede válku a dobude město [Jeruzalém], jeho obyvatele zmasakruje, uvrhne do otroctví a do hanby. Mezi těmi, kdo budou zabiti, bude i muž z rodu Josefova.

Tehdy padne na židovský národ doba velkých strázní, nejhůře se pak bude snášet to, že se zhorší jejich vztah s vládami světa a oni je vyženou do pouště, aby tam hladověli a žili v bídě. Jako důsledek toho, co se jim stane, mnozí z nich opustí svou víru, a jenom ti, kdo budou očištěni, zůstanou. Těm se zjeví prorok Elijáš a tak přijde vykoupení.

Poté, co jsem se doslechl o těchto nešťastných událostech, podíval jsem se do Písma a našel jsem oporu pro každý bod tohoto záznamu. První, že Římané obsadí Jeruzalém v čase [který bude předcházet] vykoupení, vychází z verše Písma: „Vítězové pak vystoupí na horu Sijón, aby soudili Ezauovu horu.“⁵¹⁸ Poté to, že válka proti nim bude vedena jedním z potomků Ráchel, má oporu v biblickém verši „Proto poslyšte Hospodinovo rozhodnutí, jak rozhodl o Edómu, i co zamýšlí proti obyvatelům Témanu: Nejmladší⁵¹⁹ ze stáda je vyvlečou.“⁵²⁰

---

516 Sanh 97b

517 Arab. Text čte: Armilius

518 Abd 21

519 ČEP překládá: Nejchatrnější

520 Jr 49,20

Navíc to, že se kolem něj shromáždí pouze pár lidí z židovského národa – tedy ne mnoho – dosvědčuje verš z Písma: „Přijmu vás, po jednom z města, po dvou z čeledi, a uvedu vás na Sijón.“⁵²¹ To, že je útočník přemůže a zajme a odsoudí k smrti, vychází rovněž z verše Písma: „Hle, přichází den Hospodinův. Budou se mezi vámi o tebe dělit jako o kořist,“⁵²² a dále Písmo říká: „Shromáždím k Jeruzalému do boje všechny pronárody. Město bude dobyto, domy vypleněny, ženy zhanobeny. Polovina města bude vysídlena.“⁵²³

Rovněž to, že muž, jenž bude stát v čele židovského národa, bude mezi zabitými a lid nad ním bude truchlit a oplakávat ho, je dosvědčeno Písmem: „Budou vzhlížet ke mně, kterého probodli. Budou nad ním naříkat, jako se naříká nad smrtí jednorozeného“⁵²⁴ a zbytkem této pasáže. To že na židovský národ padnou v tu dobu velké strážně, je podloženo veršem z Písma: „Bude to doba soužení, jaké nebylo od vzniku národa až do této doby.“⁵²⁵

Rovněž to, že propukne nepřátelství mezi nimi a mnohými národy, následkem čehož je ten posledně jmenovaný⁵²⁶ vyžene do pouště, je podpořeno veršem z Písma: „Uvedu vás do pouště národů a budu se tam s vámi soudit tváří v tvář.“⁵²⁷ To, že židé zažijí hlad a žízeň a utrpení, tak jak bylo jejich předkům souzeno snášet, se zakládá na následujícím prohlášení: „Jako jsem se soudil s vašimi otcí v poušti egyptské země, tak se budu soudit s vámi.“⁵²⁸

A navíc to, že budou očištěni a přetaveni jako stříbro a zlato, tak že se jejich trpělivost a síla jejich víry stane známou, vychází z verše Písma: „A provedu vás pod holí a uvedu vás do závazku smlouvy.“⁵²⁹

Že tyto události způsobí, že ti, kdo jsou slabí ve víře, odpadnou od své víry a budou říkat: „To je to, v co jsme doufali a tohle je to, co jsme místo toho dostali“ vychází z následujícího biblického verše: „Vytřídím z vás ty, kdo se vzbouřili a byli mi nevěrní.“⁵³⁰

To, že se konečně zjeví prorok Eliáš těm, kdo vytrvali, vychází z následujícího prohlášení: „Hle, posílám k vám proroka Elijáše, ... On obrátí srdce otců k synům.“⁵³¹

Nejdůležitější bod těchto věcí je, že všechny jsou již ukázány v Bibli, zatímco jejich

---

521 Jr 3,14

522 Za 14,1

523 Za 14,2

524 Za 12,10

525 Dn 12,1

526 Řím

527 Ez 20,35

528 Ez 20,36

529 Ez 20,37

530 Ez 20,38

531 Mal 3,23,24

další pořadí a uspořádání v systematickém pořádku je dílem tradice. Požehnán budiž Ten, jenž ve Své milosti dal nám předběžné zprávy o těchto neštěstích, i když na nás i tak padnou náhle a uvrhnou nás do zoufalství. Ohledně objevení se těchto událostí Písmo rovněž říká: „Od kraje země jsme slyšeli prozpěvovat: "Sláva spravedlivému!"“⁵³² a dále až do konce dané pasáže.

...

V šesté kapitole se Sa'adja blíže vyjadřuje k postavě mesiáše z rodu Josefova. Podle Sa'adji totiž není nutné, aby k tragickým událostem, spojeným se smrtí josefovského mesiáše vůbec došlo. Naopak, pokud bude Izrael skutečně činit pokání, mesiáš z rodu Josefova se objeví pouze jako ohlašovatel příchodu davidovského krále, případně se nemusí objevit vůbec a k Izraeli bude rovnou poslán mesiáš z rodu Davidova – i on ale musí svést závěrečnou bitvu, nikoli již s Armilem, ale z protivníkem, jehož předpověděl Ezechiel, tedy Gogem a Magogem.

...

Dále bych rád řekl, že každopádně – tím mám na mysli ať už se nebudeme kát a události spojené s mesiášem synem Josefovým se stanou, nebo se budeme kát a budeme schopni se bez toho obejít – se nám mesiáš syn Davidův zjeví náhle a neočekávaně. Pokud bude platit druhá možnost, měl by mesiáš, syn Josefův, jenž mu bude předcházet, sloužit jako jeho herold a jako někdo, kdo připravuje národ do správného stavu a čistí jeho cestu, jak je řečeno: „Hle, posílám svého posla, aby připravil přede mnou cestu.“⁵³³ Nebo bude jako někdo, kdo ohněm vymytí ty příslušníky národa, kteří spáchali smrtelné hříchy, nebo ten, kdo louhem omyje ty z nich, kdo spáchali různá přestoupení, jak Písmo uvádí ihned poté: „Bude jako oheň taviče, jako louh těch, kdo bělí plátno.“⁵³⁴

Ovšem v případě, že mesiáš, syn Josefův, nepřijde, přijde mesiáš, syn Davidův, neohlášen, jak je řečeno: „I vstoupí nenadále do svého chrámu Pán, kterého hledáte“⁵³⁵ a vezme s sebou družinu z lidu a půjdou do Jeruzaléma, pokud ten bude v rukách Armilových, zabije jej a vezme [Jeruzalém] z jeho [moci]. To je význam verše: „Pomstu

---

532 Iz 24,16

533 Mal 3,1

534 Mal 3,2

535 Mal 3,1

nad Edómem vykonám skrze Izraele, svůj lid.“⁵³⁶ Pokud by [Jeruzalém] byl v rukách někoho jiného, bude to rovněž (příslušník) Edomu.

Dále, pokud mesiáš, syn Josefův, nepřijde, zjevení se mesiáše syna Davidova bude mít na ty, kteří budou určeni k vykoupení posilující účinek a uzdraví jejich rány a utěší jejich duše, jak je řečeno: „Duch Panovníka Hospodina je nade mnou. Hospodin mě pomazal k tomu, abych nesl radostnou zvěst pokorným, poslal mě obvázat rány zkroušených srdcem, vyhlásit zajatcům svobodu ... vyhlásit léto Hospodinovy přízně.“⁵³⁷ V tomto bodě se prorok obsáhle rozepisuje o různých typech odměn, které Bůh udělí svému lidu, především přednost, čest a slávu, které jim budou uděleny. Neboť ihned po předchozím (verši) následuje: „pozvednout truchlící na Sijónu, dát jim místo popela na hlavu čelenku.“⁵³⁸ Znovu osídlí zemi a budou v ní žít, jak je řečeno: „postaví, co kdysi bylo zpustošeno.“⁵³⁹

Poté se Gog a Magog dozví o synu Davidovu a skvělosti jeho lidu a země a hojnosti jejich bohatství a jak se cítí bezpečně bez zámků nebo opevnění nebo něčeho podobného. Proto po nich budou dychtit, jak je řečeno ve verši o Gogovi: „Řekneš si: Potáhnu do země neopevněných osad, půjdu na ty, kdo sídlí v klidu a bezpečí, na všechny obyvatele, kteří nemají hradby ani závory ani vrata.“⁵⁴⁰

Poté shromáždí kolem sebe příslušníky různých národů, půjde od jednoho národa ke druhému, aby je získal, jak je řečeno: „Vyjdeš ze svého místa, z nejzazšího severu, ty i mnoho národů s tebou.“⁵⁴¹ A ti, kteří s ním budou, budou rozděleni do dvou skupin. V jedné budou nechvalně proslulí hříšníci odsouzeni k záhubě, v druhé lidé, kteří napraví svou cestu, aby dosáhli víry. Ohledně těch, kdo jsou určeni k záhubě, Písmo říká: „shromáždím všechny pronárody, svedu je do Doliny Jóšafatu“⁵⁴² a dále říká: „Provolejte mezi pronárody toto: Vyhlaste svatý boj, probuďte bohatýry! Ať nastoupí, ať přitáhnou všichni bojovníci! Překujete své radlice v meče ... Pospěšte na pomoc, všechny okolní pronárody! ... Ať se pronárody probudí a přitáhnou do Doliny Jóšafatu. ... Chopte se srpu, již dozrála žeň. ... Davy a davy jsou v Dolině rozhodnutí.“⁵⁴³

Ohledně těch, kdo napraví svou cestu je ale řečeno: „Tehdy očistím rty každého lidu a všichni budou vzývat Hospodinovo jméno.“⁵⁴⁴

---

536 Ez 25,14
537 Iz 61, 1,2
538 Iz 61,3
539 Iz 61,4
540 Ez 38,11
541 Ez 38,15
542 Jl 4,2
543 Jl 4, 9-14
544 So 3,9

V ten den padnou na marnotratníky čtyři druhy neštěstí: Někteří zajdou ohněm a sírou a kamením z hlíny v pekle pečené, jež bude padat z nebe jako déšť, jak je řečeno: „Spustím příval deště a kroupy jako kameny, oheň a síru na něho“,⁵⁴⁵ někteří se meči pobijí navzájem, jak je řečeno: „Zavolám proti němu meč na všechny své hory ... meč jednoho se obrátí proti druhému.“⁵⁴⁶ V případě některých jejich tělo opět shnije a jejich kosti se na prach rozpadnou, jak je řečeno: „A toto bude porážka, kterou Hospodin připraví všem národům, jež vytáhly do boje proti Jeruzalému: tělo jim shnije ještě vstoje“⁵⁴⁷ Tento rozklad bude tak dalekosáhlý, že když by někdo natáhl ruku k druhému, aby ho uchopil, vytrhne to jeho ruku (z kloubu), jak je řečeno: „V onen den je Hospodin uvede do zmatku tak velikého, že jeden bude chytat druhého za ruku, ale ta ruka se pozvedne proti ruce přítelově.“⁵⁴⁸

...

Sa'adja převyprávěl a přejal základní body *Sefer Zerubavel* a Sa'adjovým přispěním se postava Armila dostává alespoň na krátkou dobu z okruhu anonymních spisů do hlavního proudu židovské náboženské filosofie. Přesto má jeho popis věci budoucích daleko ke katastrofickým obrazům a šíření bojovných vizí a nálad, které budou provázet vykoupení. Vědom si toho, že jeho dílo je součástí širší polemiky vůči karaitům, křesťanům i muslimům, nepouští uzdu své fantazii, naopak, každé tvrzení vzápětí dokládá citací biblického verše. Na základě jeho pojednání pak formuluje svou odpověď na otázky ohledně spásy a zmrtvýchvstání Haj gaon.

5.2 Haj gaon

Haj ben Šerira gaon (939 – 1038) je považován za posledního představeného akademie v babilónské Pumbeditě, a za jednoho z posledních babilónských gaonů vůbec. Věhlas si získal především dvěma díly z oblasti halachy: *Kitáb al-ajmán* (*Sefer mišpatej ševu'ot*), zabývající se přísahami; a *Kitáb aš-šura wa-l-buju'* (*Sefer ha-mekach ve-ha-mimkar*) ohledně finančního práva. Kromě těchto děl během svého působení vydal řadu dlaších pojednání a respons – tešuvot – která směřovala z Pumbedity do Izraele, Byzance a dokonce až do Španělska nebo střední Evropy. Jedním z jeho respons bylo i responsum o

---

⁵⁴⁵ Ez 38,22

⁵⁴⁶ Ez 38,21

⁵⁴⁷ Za 14,12

⁵⁴⁸ Za 14,13

otázce spásy (*al injan ješu'a*). Haj gaon v tomto responsu čerpal jak ze Sa'adjova díla, které i nadále rozšiřoval (přejímá tezi, že se mesiáš z rodu Josefova objeví v horní Galileji až poté, co Edom ovládne Jeruzalém; dále rozvíjí ideu o vyhnání Izraele d „pouště národů“), tak i ze starších spisů (např. to, že Armilus skrze své lži svádí národy na zcestí, je přejato ze *Sefer Zerubavel*, u Sa'adji toto téma nenacházíme). Celkové je jeho responsum mnohem detailnější, než Sa'adjovo pojednání.

Výjimečný – ve srovnání s apokalyptickými midraši – je i přístup Haj gaona k nežidům a nepřátelům Izraele. Armilus i Gog a Magog zůstávají hlavními protivníky, avšak národy světa, které se k nim přidají, v Hajově podání působí spíše jako nevědomé oběti, které se nechaly obelhat a svést. Řada jejich příslušníků podle Haje pod dojmem událostí přijme víru v jediného Boha a spojí se s Izraelem – pasáže o trestu a utrpení pohanů, které nejsou v midraších ničím výjimečným, stejně jako detailní popisy válek a bojů, v responsu zcela chybí.

Daleko více se responsum věnuje tématu znovusjednocení Izraele – skupina shromážděná kolem josefovského mesiáše se spojí se skupinou shromážděnou kolem Elijáše a davidovského mesiáše a tak dojde opět k symbolickému sjednocení severních a jižních kmenů – a také otázce vzkříšení mrtvých. Haj gaon zanechává poměrně podrobný popis vzkříšení a života za dnů mesiáše a dotýká se i tématu *olam ha-ba'a*, tedy světa, jenž přijde.

5.2.1 Responsum Haj gaona ohledně tématu spásy

První tištěné vydání:

Tešuvat-še'ela le-rabejnu Haj ga'on, zc"l, al injan ha-ješu'a. In: AŠKENAZI, Eli'ezer (ed.) *Ta'am zkenim*. Frankfurt. I. Kauffman, 1854, s. 59-61.⁵⁴⁹

Další vydání:

LEVIN, B. M. (ed.) *Ocar ha-ge'onim: Suka*. Jeruzalém, 1934, s. 72-75.

URBACH, Efrajim E. (ed.) *Abraham ben Azriel: Sefer Arugat ha-bosem*. Jeruzalém, 1939, s. 1:256-63

EVEN ŠMU'EL, Jehuda (ed.) *Midrešej ge'ula*, s. 135-41.

Český překlad dle verze v *Ta'am zkenim*, poznámky odkazují na odlišnosti v Even Šmu'elově verzi.

A ohledně vaší otázky, abych vám vysvětlil, jak bude [probíhat] spása od jejího začátku až do konce a [jak dojde] ke zmrtvýchvstání a [jak budou] obnovena nebesa, nezamýšlím vyložit každou jednotlivou záležitost v jejich podrobnostech, neboť mě čas tlačí, ale povím o obecných pravidlech [týkající se] každé z těchto záležitostí. [A tak tedy] pravím:

Posledních osm⁵⁵⁰ let, která zbývají do „konce“, to budou roky, kdy začne spása, neboť naši učenci nám dali znamení a řekli: „týden,⁵⁵¹ během kterého přijde syn Davidův“.⁵⁵² Během tohoto týdne bude Edom vládnout nad Izraelem po dobu ne menší než devět měsíců⁵⁵³ a ne delší než tři roky. To proto, že Izrael může získat vládu pouze z rukou Edomu, neboť je řečeno: „Bude podroben i Edóm, ... Ten, jenž vzejde z Jákoba“⁵⁵⁴ poté, co Edom uchvátí vládu z rukou Asýrie, neboť je řečeno: „Lod'stvo od kitejských břehů“⁵⁵⁵ [k čemuž dojde] poté, co Asýrie uchvátí vládu od⁵⁵⁶ Kenijců, což jsou Midjánci, což jsou

---

549 V „*Peruš nevu'a ha-jeled*“ od Avrahama ha-Leviho je responsum nazýváno „*Atidot rabejnu Haj ga'on, zc"l*“.

550 Pravděpodobně má být „sedm“. Tak uvádí i Even Šmu'el.

551 Tj. sedmiletí

552 Sanh 97a

553 Sanh 98b, Joma 10a

554 Nu 24,18-19 Even Šmu'el doplňuje zbytek verše: „a zahubí toho, kdo vyvázne z města.“

555 Nu 24,24

556 Even Šmu'el namísto „od“ (וד) nahrazuje „z ruky“ (רמי).

Izmaelitě, neboť je řečeno: „stejně však přijde vniveč, Kajine.“⁵⁵⁷ Tedy až spatříme, že Edom získal vládu nad Zemí izraelskou, uvěříme, že započala naše spása, neboť je řečeno: „Vítězové pak vystoupí.“⁵⁵⁸

V tom čase povstane muž ze synů Josefových jako jediný vůdce⁵⁵⁹ a bude zván Hospodinovým pomazaným a mnozí lidé se kolem něj shromáždí v Horní Galileji a on se stane jejich králem. Další lidé se u něj budou shromažďovat, dva nebo tři z této země a čtyři, pět z tamté země, a o této době je řečeno: „Vezmu vás, po jednom z města.“⁵⁶⁰ Avšak většina Izraele [zůstane] ve svém vyhnanství, neboť nepoznají, že přišel čas.

A až mesias, syn Josefův, vystoupí společně s lidmi, kteří se u něj shromáždili, z Galileje do Jeruzaléma, zabije vládce [dosazeného] králem Edomu a lid, který je s ním. O této době je řečeno: „Pravím: pomstu nad Edómem vložím do rukou Izraele, svého lidu.“⁵⁶¹ Po nějakou dobu budou usídlení⁵⁶² v Jeruzalémě.

Až se národy světa doslechnou, že král synů Izraele povstal v Jeruzalémě, povstanou proti nim v ostatních krajích a vyženou je. Řeknou:⁵⁶³ „Až dosud jste byli s námi upřímně, protože nebudete mít⁵⁶⁴ žádného krále nebo knížete. Ale nyní, když máte krále, nesmíte již více přebývat v naší zemi!“ Mnozí z Izraele odejdou do pouští, jež jsou poblíž jejich [původním] zemím, a o této době Písmo říká: „Uvedu vás do pouště národů.“⁵⁶⁵ a budou tam přebývat ve stanech⁵⁶⁶ a mnozí z nich budou strádat nedostatek chleba a vody a o této době Písmo říká: „Zase tě usadím ve stanech.“⁵⁶⁷ A budou strádat podle svých [předchozích] skutků – o této době je řečeno: „A provedu vás pod holí a uvedu vás do závazku smlouvy.“⁵⁶⁸ Mnozí opustí smlouvu Izraele, neboť již budou unaveni tímto životem, a o nich Písmo říká: „A provedu vás⁵⁶⁹ a vytrídím z vás ty, kdo se vzbouřili a byli mi nevěrní.“⁵⁷⁰

Stane se, že až se mesias, syn Josefův, a všichni lidé, kteří jsou s ním, usídlí v Jeruzalémě, doslechne se o nich Armilus. Přejde a bude dělat kouzla a svody aby jím (sic)⁵⁷¹ mohl mnohé svést na zcestí. Přejde a bude válčit proti Jeruzalému a porazí mesiáše,

---

557 Nu 24, 22

558 Abd 1,21 Even Šmu'el doplňuje: „na horu Sijón.“

559 Even Šmu'el místo „jako jediný vůdce“ (בדברא בלבד) nahrazuje „podle výroku Božího“ (בדבר אלהים)

560 Jr 3,14 Even Šmu'el doplňuje: „po dvou z čeledi.“

561 Ez 25,14

562 וישבו . Even Šmu'el: וישכן „bude přebývat“.

563 Even Šmu'el: „jim“.

564 Even Šmu'el nahrazuje היה (neměli jste) namísto היה.

565 Ez 20,35

566 Even Šmu'el zde doplňuje: „Zase tě usadím ve stanech.“

567 Oz 12,10

568 Ez 20,37

569 Tamtéž

570 Tamtéž, 38

571 Even Šmu'el: „jimi“.

syna Josefova, a jeho lid. Některé z nich zabije, jiné vezme do zajetí a rozdělí jejich majetek a o této době je řečeno: „Shromáždím k Jeruzalému do boje všechny pronárody“⁵⁷² A bude zabit i mesiáš, syn Josefův, a Izrael zakusí velký útlak, a o této době je řečeno: „Budou vzhlížet ke mně, kterého probodli. ... V onen den se bude v Jeruzalémě rozléhat nářek.“⁵⁷³

Proč bude Armilovi dána moc zabít Mesiáše syna Josefova? To proto, aby zlomil srdce malověrných v Izraeli, těch, co nemají víru. Řeknou si: „Toto je muž, na kterého jsme čekali? Přišel a byl zabit! Již žádná naděje na vykoupení nezbyvá!“ Opustí smlouvu Izraele a přimknou se k pohanům, ale ti je zabijí, neboť o nich říká Písmo: „Všichni hříšníci z mého lidu zemřou mečem.“⁵⁷⁴ Následně ti, co zůstanou v Jeruzalémě, budou očištěni a protřibřeni, a také ti, kdo utekli do pouště, budou prozkoušeni a pročištěni, zhruba dvě třetiny z nich odpadnou a jedna z nich zbyde. O nich svědčí Písmo: „Z celé země, je výrok Hospodinův, budou dvě třetiny vyhlazeny,⁵⁷⁵ ... jen třetina v ní zbude.“⁵⁷⁶ Během té doby přes ně přejdou všechny porodní bolesti mesiáše, které byly vyloženy na mnoha místech z biblických veršů a ze slov našich učenců.⁵⁷⁷ Poté budou naříkat a Svatý, budiž požehnán, vyslyší jejich pláč, jak je řečeno: „Budou volat mé jméno a já je vyslyším.“⁵⁷⁸

V ten čas se z pouště zjeví Elijáš, těm, kdo se nacházejí na pouštích, a obrátí jejich srdce, neboť je řečeno: „On obrátí srdce otců.“⁵⁷⁹ A také mesiáš, syn Davidův, se zjeví těm, kdo zůstali v zemi Petros,⁵⁸⁰ neboť již před ním zadržel⁵⁸¹ mesiáš, syn Josefův, lid, neboť je řečeno: „Hle, posílám svého posla, aby připravil přede mnou cestu.“⁵⁸² A Izraelité, kteří budou na poušti, půjdou za Elijášem, dokud nepřijdou⁵⁸³ k Židům a Izraelitům,⁵⁸⁴ kteří jsou s mesiášem z rodu Davidova v Zemi izraelské – o nich Písmo říká: „V oněch dnech půjde dům judský k domu izraelskému.“⁵⁸⁵

---

572 Za 14,2

573 Za 12,10-11

574 Amos 9,10

575 Even Šmu'el doplňuje: „zajdou“.

576 Za 13,8-9 Even Šmu'el doplňuje zbytek verše: „Tu třetinu však provedu ohněm. Přetavím je, jako se taví stříbro, přezkouším je, jako se zkouší zlato.“

577 Even Šmu'el doplňuje: „budiž jejich památka požehnána“.

578 Za 13,8-9

579 Mal 3,24

580 פתרוס, Even Šmu'el nahrazuje: פתרום, náhle. Slovo „Petros“ je nejspíš chybný opis slova „פתרום“, že by Haj gaon měl na mysli např. Petru v Zajordání nebo někdejší helenizované oblasti Blízkého východu (které byly za jeho života již arabizované nebo opuštěné) je nepravděpodobné.

581 כבש; Even Šmu'el: כנס, shromáždil.

582 Mal 3,1 Even Šmu'el doplňuje: „I vstoupí nenadále do svého chrámu Pán, kterého hledáte.“

583 Even Šmu'el: „se nesetkají“

584 Narážka na sjednocení obou částí království – Judy a Izraele.

585 Jr 3,18 Even Šmu'el doplňuje: „vydají společně na cestu ze země na severu do země, kterou jsem dal do dědictví jejich otcům“

Většina padlých bude na zemi po čtyřicet dní, neboť mesiáš, syn Josefův, [poté, co bude] zabit, jeho mrtvola bude pohozena po čtyřicet dní. Avšak nic nečistého se ji nedotkne, dokud nepijde mesiáš z rodu Davidova a nevzkříší jej podle příkazu Hospodinova. To bude první ze znamení, které vykoná – vzkříšení mrtvých, které oživí.

A tehdy bude sídlit mesiáš, syn Davidův, Eliáš a Izraelité, kteří přišli z pouště do Jeruzaléma, nerušeně po dlouhý čas. Postaví domy, vysází vinice, budou užívat úspěchů v obchodu, dokud se o nich nedoslechne Gog, jak je psáno: „Potáhnu do země neopevněných osad, půjdu na ty, kdo sídlí v klidu a bezpečí.“⁵⁸⁶ Země Goga a Magoga [vyvstane] ze země Edom,⁵⁸⁷ neboť je řečeno: „proti velkoknížeti Mešek a Túbalu“⁵⁸⁸ Přivede národy ze širého okolí a z Edomu, neboť je řečeno: „na nejzazším severu a všechny jeho voje, mnoho dní⁵⁸⁹ s tebou.“⁵⁹⁰ A také [se jejich počet] zvýší o mnohé národy,⁵⁹¹ [přivedeného] z každého města a země, skrze které projde; [budou s ním] mnozí lidé – skrz naskrz zlí a tito je [budou chtít] oloupit a zlí (?) [je budou chtít (?)] zničit,⁵⁹² ale [budou s ním] i nejlepší z národů, kteří chtějí vstoupit pod křídla Šchiny.⁵⁹³ Ti všichni půjdou do války a budou bojovat proti Jeruzalému s mesiášem z rodu Davidova a s těmi, kdo jsou s ním, a o této době Písmo říká: „Hle, postavil jsem Jeruzalém před všechny okolní národy jako číši“⁵⁹⁴ a také vše, co je řečeno v paraše Gog. V ten čas také mocné zemětřesení otřese Zemí izraelskou.

A bude bojovat⁵⁹⁵ proti těm národům čtyřmi druhy ran: někteří z nich zajdou ohněm, sírou a kamením – to jsou ty kroupy jako kameny zmíněné ve verši „spustím příval deště a kroupy jako kameny.“⁵⁹⁶ Jsou mezi nimi ti, kteří se [pobijí] mečem navzájem, neboť je řečeno: „Zavolám proti němu meč na všechny své hory.“⁵⁹⁷ Některým shnije jejich maso, každá končetina a o nich Písmo říká: „A toto bude porážka,⁵⁹⁸ a stane se, že když muž uchopí ruku svého druha, aby u ní [hledal] oporu, tehdy padne⁵⁹⁹ jeho ruka, neboť je

---

586 Ez 38,11

587 Even Šmu'el: „Země Goga, Magog, jež je v zemi Edom“

588 Ez 38,2

589 מים, správně má být „národů“, עמים. Viz Even Šmu'el.

590 Ez 38,6

591 עמם; Even Šmu'el: „S ním“, עמו.

592 Věta je pravděpodobně špatně a nedává dobrý smysl. Even Šmu'el předkládá upravenou verzi: [budou s ním] mnozí lidé, zlí a zkažení, [co budou chtít jen] oloupit je a zničit, přičemž slovo מחלטים; „úplní, zcela“ nahrazuje slovem משחחים „zkažení“.

593 Tzn. konvertovat k židovství.

594 Za 12,2

595 Even Šmu'el: „A Hospodin vyjde a...“

596 Ez 38,22 Even Šmu'el: „oheň a síru“.

597 Ez 38,21 Even Šmu'el doplňuje: „je výrok Panovníka Hospodina, meč jednoho se obrátí proti druhému“.

598 Za 14,12

599 Even Šmu'el: „bude vytržena“.

řečeno: „Jeden bude chytat druhého za ruku.“⁶⁰⁰ Na další z nich padne⁶⁰¹ ztráta zraku, zlomení ruky nebo jim bude useknut nos či ucho. Ti odejdou a půjdou do vzdálených končin a tam se budou [ostatním snažit] připodobnět,⁶⁰² co na vlastní oči viděli, jak je řečeno: „Vložím na ně znamení.“⁶⁰³

V ten čas všechny národy světa budou přemýšlet a řeknou si: „Jaký dar bychom měli přinést tomuto králi? Nejsou snad všechny peníze, oděvy či nádoby jako nic před ním? Přivedme mu syny jeho lidu a jeho obec jako dar!“ Neboť je řečeno: „Přivedou také ze všech pronárodů všechny vaše bratry jako obětní dar Hospodinu.“⁶⁰⁴ Každý národ je přinese podle toho jak bude [v jeho] moci. Někteří z nich [pojedu] na koních, jiní ve vozech, na nosítkách, na mezcích nebo na velbloudech, a některé přinesou na svých ramenou, jak je řečeno: „V náručí přinesou tvé syny.“⁶⁰⁵ Někteří přijedou na lodích z Taršíše, neboť je řečeno: „lodě z Taršíše nejprve, aby tvé syny přivezly zdaleka.“⁶⁰⁶ Jiní budou v lodích z rákosu, neboť je řečeno: „Posílá vyslance po moři, po vodní hladině v plavidlech rákosových“⁶⁰⁷ „z druhé strany kúšských řek“⁶⁰⁸⁶⁰⁹ neboť dřevěné lodě nebudou moci plout kvůli skalám a mělčinám, jež jsou skryty pod hladinou. A zbytek Izraelitů, kteří se nacházejí v pouštích, kde nejsou [jiné] národy, ty přinese náš Bůh je jakoby větrem, jak je řečeno: „Severu poručím: »Vydej!« a jihu: »Nezadržuj!«“⁶¹⁰ a budou nesení jakoby na oblacích a mlze, neboť je řečeno: „Kdože jsou ti, kteří přilétají jako oblak?“⁶¹¹ Při příchodu těchto vyhnanců se Egyptské moře rozdělí na jednom místě a potok egyptský⁶¹² bude rozdělen na sedm potoků, a o této době řečeno: „Na holých návrších otevřu vodní proudy, uprostřed plání prameny vod, poušť v jezero změním a zemi vyprahlou ve vodní zřídla. V poušti dám vyrůst cedrům, akáciím“⁶¹³ aby jim poskytli stín. Nikdo z Izraele nezůstane naživu na jakémkoli jiném místě [než v Izraeli] až přijdou do Jeruzaléma, neboť je řečeno: „A neponechám tam už nikoho z nich.“⁶¹⁴

[Až budou shromážděni] všichni živí a nikdo nezůstane [mimo Zemi izraelskou]

---

600 Tamtéž, 13 Even Šmu'el doplňuje: „ale ta ruka se pozvedne proti ruce přítelově“.

601 Even Šmu'el: „trvalé postižení“.

602 Even Šmu'el: „vyprávět“.

603 Iz 66,19 Even Šmu'el doplňuje: „a ty z nich, kdo vyváznou, vyšlu“.

604 Tamtéž, 20

605 Iz 49,22

606 Iz 60,9 ČEP překládá: „a zámořské lodě už zdávna, aby tvé syny přivezly zdaleka“.

607 Iz 18,2 ČEP překládá: „šáchorových“.

608 So 3,10 Even Šmu'el doplňuje: „moji vyznavači, má rozptýlená dcera, přinesou mi obětní můj dar“.

609 Even Šmu'el doplňuje: a je řečeno: „Ó, země okřídleného hmyzu při řekách Kúše“ (Iz 18,1).

610 Iz 43,6

611 Iz 60,8

612 Even Šmu'el: Eufkrat

613 Iz 41,18-19

614 Ez 39,28

kromě mrtvých, tehdy se ozve troubení na veliký šofar,⁶¹⁵ neboť je řečeno: „V onen den zaduje na veliký šofar“⁶¹⁶ A říkají, že Zerubábel zatroubí na tento šofar. Proč bude velké zemětřesení? To proto, aby vystoupily kosti, které byly zadupány do země, zastavěny do domů a vypáleny v cihlách a na něž se ztřítily sutiny, [tedy že každý zbytek] kosti se přiblíží k [jinému zbytku] téže [kosti], jak je psáno v paraše o údolí.⁶¹⁷ Svatý, budiž požehnán, napne šlachy mezi nimi, obalí je masem a pokryje kůží, ale dech [života] v nich nebude. Poté sešle Svatý, budiž požehnán, živou rosou z nebes, jež v sobě má světlo života, jak je psáno: „Tvoji mrtví obživnou, má mrtvá těla vstanou!“⁶¹⁸ Seznají, že už kdysi žili, pak zemřeli a teď byli vzkříšeni, neboť je řečeno: „poznáte, že já jsem Hospodin, až otevřu vaše hroby a vyvedu vás z hrobů, můj lide.“⁶¹⁹ A každý, kdo měl někdo nějakou tělesnou vadu, povstane nejprve i s tou vadou, a pokud byl něko starý, vrátí se jako starý a slabého těla, aby [pochybovači] nemohli říci: „To jsou jiná stvoření!“ Poté jej Svatý, budiž požehnán, uzdraví, neboť je řečeno: „Tehdy se rozevřou oči slepých.“⁶²⁰ ... Tehdy kulhavý poskočí jako jelen“⁶²¹ „tvé mládí se obnovuje jako mládí orla.“⁶²² ⁶²³ Sedm pastýřů, osm vojevůdců lidu.⁶²⁴ ⁶²⁵ To jsou Adam, Šét, Metúšelach, Abraham, Jákob, Mojžiš a David. A osm vojevůdců lidu jsou: Jišaj, Saul, Samuel, Amos, Sofonjáš, Chizkijáš, Elijáš, a mesiáš. Koho se bude týkat vzkříšení?

Všech, kteří byli zcela⁶²⁶ spravedliví z Izraele, a také těch, kteří přestože spáchali hřích, učinili pokání. Ale ohledně těch, jejichž nepravosti jsou početnější, než jejich zásluhy, a nečinili pokání, ti nevstanou za dnů mesiáše, neboť je řečeno: „Mnozí z těch, kteří spí v prachu země, procitnou.“⁶²⁷ A proto naši učenci učili, že „ulehl a smrtelně onemocněl“⁶²⁸ Řekli mu: „Vyznej se [ze svých vin], neboť všichni, kdo se vyznávají...“⁶²⁹ A pokud nebude vědět jak učinit vyznání, řeknou mu: „Řekni: Zhřešil jsem, provinil se, přestoupil jsem. Necht' je má smrt smířením za všechna má přestoupení, aby si celý Izrael zasloužil zmrtvýchvstání.“ Proto mrtví, které Svat, budiž požehnán, v budoucnu oživí, se

615 Even Šmu'el doplňuje: „země se zatřese a mrtví z Izraele ožijí“.

616 Iz 27,13 ČEP: „velikou polnicí“.

617 Ez 37,1-14, Údolí suchých kostí

618 Iz 26,19 Even Šmu'el doplňuje: „Probud'te se, plesejte, kdo přebýváte v prachu! Vždyť tvá rosa je rosou světél“.

619 Ez 37,13

620 Even Šmu'el doplňuje: „a otevřou se uši hluchých“.

621 Iz 35,5-6

622 Ž 103,5

623 Even Šmu'el doplňuje: „[A odkud víme, že vzkříšení mrtvých nastane za dnů mesiáše? Neboť je řečeno: „postavíme proti němu...]“

624 Mi 5,4

625 Even Šmu'el doplňuje: „[Naši učenci, jejichž památka budiž požehnána, učili, že těchto sedm pastýřů]“.

626 Dosl. Od začátku

627 Dn 12,2, viz též Sanh 92a

628 BB 11a

629 Mají podíl na budoucím světě. Viz Sanh 43b, též Šab 32a.

již neobrábí v prach, neboť je o nich řečeno: „jedni k životu věčnému.“⁶³⁰ A je řečeno: „Bude zván svatým, každý zapsaný k životu v Jeruzalémě.“⁶³¹ Izrael užasne a bude se ptát: Odkud tito tak náhle přišli? Neboť je řečeno: „V srdci si řekneš: »Kdo mi zplodil tyto syny?«“⁶³² I národy budou ohromeny, neboť je řečeno: „Kdo slyšel kdy něco takového? Kdo co takového spatřil?“⁶³³

Poté, co budou mrtví a živí shromážděni dohromady, bude jim zjevena podoba Chrámu na svém místě. Bude jako vize, kterou měl prorok Ezechiel, syn Buzího. Někteří říkají, že sestoupí na své místo z nebes, neboť je řečeno: „Jeruzalém je zbudován jako město semknuté v jediný celek.“⁶³⁴

Poté se všichni Izraelité stanou proroky, neboť je řečeno: „I stane se potom: Vyleji svého ducha na každé tělo.“⁶³⁵ Totéž se stane mužským i ženským služebníkům Izraele, neboť je řečeno: „Rovněž na otroky a otrokyně.“⁶³⁶

Ty národy, které zůstanou naživu, se stanou proselyty, neboť je řečeno: „Tehdy očistím rty každého lidu.“⁶³⁷ a řeknou: „Pojďte, vystupme na horu Hospodinovu, do domu Boha Jákobova. Bude nás učít svým cestám a my po jeho stezkách budeme chodit, neboť ze Sijónu vyjde zákon, slovo Hospodinovo z Jeruzaléma.“⁶³⁸ A až přijdou před pomazaného krále, on jim přikáže, aby zanechali všeho násilí a válek, neboť je řečeno: „I překují své meče na radlice.“⁶³⁹

A až usadí Sodomu a Gomoru v jejich městech a celou pláň, Země izraelská již nebude více postižena zkázou, která byla v jejím středu, jak je psáno: „Tvá sestra Sodoma i se svými dcerami se navrátí k tomu, čím bývaly kdysi.“⁶⁴⁰ A také dravá zvěř již nebude v Zemi, neboť je řečeno: „Vlk bude pobývat s beránkem, levhart s kůzlem odpočívat. Tele a lviče i žirný dobytek budou spolu a malý hoch je bude vodit. Kráva se bude popásat s medvědicí. ... Kojenec si bude hrát nad děrou zmije. ... Nikdo už nebude páchat zlo a šířit zkázu na celé mé svaté hoře.“⁶⁴¹

Lidé, kteří [příchod] pomazaného krále zastihne živé, budou žít dlouhý život a pak zemřou, neboť je řečeno: „Nebudou stavět, aby se tam usadil jiný, nebudou sázet, aby z

---

630 Dn 12,2

631 Iz 4,3, targum překládá jako „zapsáni k životu věčnému“, tj. vzkříšen.

632 Iz 49,21

633 Iz 66,8

634 Ž 122,3

635 Jl 3,1 Even Šmu'el doplňuje: „Vaši synové i vaše dcery budou prorokovat“.

636 Tamtéž, 2 Even Šmu'el doplňuje: „vyleji v oněch dnech svého ducha“.

637 So 3,9 Even Šmu'el doplňuje: „a všichni budou vzývat Hospodinovo jméno a sloužit mu společnou paží“.

638 Iz 2,3

639 Iz 2,4

640 Ez 16,55

641 Iz 11.6-9 Podobně i 2 Bar 73,6

toho jedl jiný.⁶⁴² Nikdo nezemře po narození nebo jako dítě, neboť je řečeno: „Nikdy už tam nebude dítě, které zemře v několika dnech, ani stařec, který by se nedožil plnosti věku, protože bude mladíkem, kdo zemře ve stu letech.“⁶⁴³ A smrt bude vykořeněna ze světa, jak je řečeno: „Provždy odstraní smrt.“⁶⁴⁴ Ti mrtví, kteří ožijí za dnů mesiáše, budou žít věčně ve světě, jenž přijde, díky zásluhám těch, kteří byli zcela spravedliví.

Pokud by stoletý zemřel, určitě to nebude tak že by zemřel, spíše to v době spásy bude takto: Kdokoli zemře ve věku mladším sta let, bude podoben těm, kdo by zemřeli ve věku dvaceti let nyní. A pokud by někdo, kdo je stár sto let, zhřešil proti někomu, takže by byl proklet, nebudou jej trpět, neboť by si v jejich očích nezasloužil tolerovat, bude podoben někomu mladému, starému dvacet let.

V oněch dobách zjevení Chrámu a Jeruzaléma sestoupí Šchina z nebes a stane jako ohnivý sloup od země k nebi, jak je řečeno: „A nad každým místem hory sijónské i nad každým jejím shromážděním stvoří Hospodin.“⁶⁴⁵ Každý, kdo budou chtít (z nebes) přijít do Jeruzaléma, uvidí ze své země ten sloup ohně a půjde za jeho světlem, dokud nedorazí do Jeruzaléma, jak je řečeno: „K tvému světlu přijdou pronárody.“⁶⁴⁶ Toto světlo bude zářit jasněji než slunce, které bude zatměné, jak je řečeno: „Zardí sebledá luna.“⁶⁴⁷

V ten čas uvidí nebesa a země, že budou vypadat, jako by byla obnovena, jako kdyby nebesa a země, jež byla v době, kdy [Izrael byl v] područí, přešla, a na jejich místo nastoupila nová nebesa a země, neboť je řečeno: „Hle, já stvořím nová nebesa a novou zemi.“⁶⁴⁸ A Jeruzalém i Izrael uzří, že oni sami byli obnoveni, jako kdyby Jeruzalém a Izrael, jenž existoval v dobách podřízenosti, zmizel a byl nahrazen, a na jejich místo přivedeni jiní, se znamením jásotu a radosti, neboť je řečeno: „Hle, já stvořím Jeruzalém k jásotu a jeho lid k veselí.“⁶⁴⁹

Budou přebývat ve svém království až do konce světa. Jsou tací, kteří říkají, že to bude po dovršení sedmi tisíc let od stvoření světa.⁶⁵⁰ Jiní říkají, že mnoho tisíc let bezpočtu přejde a že možná i nebesa a země zmizí, neboť je řečeno: „Nebesa se rozplynou jako dým a země zvětší jako roucho“⁶⁵¹ Mrtví, kteří znovu povstali a byli svědky vykoupení, odejdou

---

642 Iz 65,22 Even Šmu'el doplňuje: „Dny mého lidu budou jako dny stromu“.

643 Iz 65,20 Even Šmu'el doplňuje: „Ale hříšník, byť stoletý, bude zlořečen“.

644 Iz 25,8 Even Šmu'el doplňuje: „Jiní říkají, budou mrtví jen po tři dny a pak ožijí, neboť je řečeno: „Po dvou dnech nám vrátí život, třetího dne nám dá povstat a my před ním budeme žít. (Oz 6,2)““.

645 Iz 4,5 Even Šmu'el doplňuje: „ve dne oblak, totiž kouř, a plameny ohnivé záře v noci“.

646 Iz 60,3

647 Iz 24,23 Even Šmu'el doplňuje: „zastydí se žárné slunko, až se Hospodin zástupů ujme kralování na hoře Sijónu a v Jeruzalémě“.

648 Iz 65,17

649 Iz 65,18

650 Sanh 97a

651 Iz 51,6

do světa, jenž přijde, jak je řečeno: „Ale má spása bude tu věčně, má spravedlnost.“⁶⁵²
V ten čas Svátý, budiž požehnán, stvoří nebesa a zemi odlišná od těchto a spravedliví se na nich usídlí na věky, neboť je řečeno: „Jako nová nebesa a nová země, které učiním, budou stát přede mnou, tak nepohybně bude stát vaše potomstvo a vaše jméno.“⁶⁵³

Kéž Všemohoucí ukáže z nebes Svou milost, popřeje z výšin sluchu naší spáse, Svým milosrdenstvím nás ozdobí a dopřeje vám, abyste byli vyvedeni ze svého otroctví, postaví váš Chrám i se svatyní a Svůj dům zbuduje za vašich dnů a přiblíží okamžik vašeho vykoupení a přivede rychle vašeho pomazaného a shromáždí své rozptýlené⁶⁵⁴ od jejich nepřátel A kéž Pán milosrdenství přiblíží onu hodinu a onen čas, tak buď Jeho vůle. Amen.

---

652 Tamtéž

653 Iz 66,2

654 נפוצותיכם, pravděpodobně špatně, správně má nejspíš být נפוצותיכם.

6. Apokalyptické midraše v období křížových výprav – *Agadat mašiach, Otot ha-mašiach, Nistarot rabi Šim'on ben Jochaj, Otot rabi Šim'on ben Jochaj, Tfilat rabi Šim'on ben Jochaj, Pirkej mašiach*.

6.1 Období arabské nadvlády a křížových výprav

Obrovský úspěch islámských armád na Blízkém východě v 7. století a obsazení Jeruzaléma r. 638 byl Židy přivítán ve většině případů pozitivně jako vysvobození zpod jha byzantské nadvlády. Relativní vstřícnost a tolerance prvních chalífů ve srovnání s tvrdými omezeními ze strany Byzance byly možná i jedním z důvodů, proč byl příchod muslimů nahlížen i jako předzvěst konečného vykoupení. Je možné se setkat i se spekulacemi, že za pozitivním postojem Židů vůči Arabům stála i jazykově-etnická spřízněnost, ovšem tento názor je podle mě daleko od pravdy. Řada arabských nebo beduínských kmenů žijících na Blízkém východě byla křesťanského vyznání (např. *ghassánovci*) a „etnická spřízněnost“ nijak neumenšovala vzájemnou averzi mezi nimi a Židy.

R. 638 muslimská vojska obsadila Jeruzalém, mezi Araby známého v té době jako *Iljá* (podle *Aelia Capitolina*).⁶⁵⁵ Ačkoli byl Jeruzalém pro muslimy prvním místem, ke kterému se otáčel Muhammad během modlitby, „první *qiblou*“, po ideologické roztržce a porážce židovských kmenů v Jathribu a Chajbaru bylo postavení Jeruzaléma v mnohém umenšeno na úkor Mekky a Medíny. V Jeruzalémě sice muslimové praktikovali stejný postup, jako na všech ostatních dobytých územích (tj. přebudovat náboženská místa předchozího kultu, nejčastěji křesťanství, v případě Jeruzaléma židovství, na islámská), ale postavení Jeruzaléma z náboženského hlediska nebylo v očích muslimů zdaleka tak významné, jako v době křížových výprav nebo jako je tomu dnes. Během arabské vlády se mezi muslimy vyskytly dokonce postoje, byť ojedinělé, které považovaly Jeruzalém za místo židovsko-křesťanské a jako takové vůči islámu cizí až nepřátelské, kam by pravověrný muslim neměl raději vůbec vstupovat.⁶⁵⁶

Když 'Umar ibn al-Chattáb vstoupil do Jeruzaléma, nechal se od patriarchy Sofronia

---

⁶⁵⁵ Kromě jména *Iljá* nazývali Arabové Jeruzalém i jako *Bajt al-maqdis* (podle hebrejského *Bejt ha-mikdaš*, Chrám) nebo *Sahjún* či *Sihjún* (Sion). Jmén *Al-Quds* (z hebrejského *Ha-Kodeš*, Svatyně) je doloženo jako židy a muslimy obecně užívané v 11. století.

⁶⁵⁶ Viz *El*, heslo „Al-Quds“, s. 331.

odvést na Chrámovou horu (podle některých podání jej Sofronius nejprve zavedl do Chrámu Božího hrobu, ale tam se ‘Umar nechtěl modlit), kde se nacházelo městské smetiště. Umar, údajně zděšený pohledem na to, co zbylo z Božího chrámu, začal neprodleně odklízet trosky. Podle muslimských zdrojů byli na očištění Chrámové hory povoláni židé.⁶⁵⁷ Tak byla Chrámová hora očištěna až na základní kámen, *even štika*. Umar později nachal na Chrámové hoře zbudovat prostý přístřešek ze dřeva, místo kterého ‘Abd al-Málik nechal zbudovat Skalní dóm.⁶⁵⁸

Na rozdíl od jiných dobytých měst nepožíval Jeruzalém pod muslimskou vládou žádného zvláštního politického statu. Nikdy nebyl (ani přechodně) sídlem chalífátu (tím byl Damašek, Baghdád a v případě fatimovců Fustát) a dokonce ani v regionální správě nezaujímal čelné místo, ale byl podřízen nově vybudované Ramle, správnímu centru *džund Filastín*.

‘Umarova smlouva, kterou ‘Umar uzavřel s představiteli jeruzalémských křesťanů, podle některých údajů⁶⁵⁹ obsahovala potvrzení římsko-byzantského zákazu židovského usídlení v Jeruzalémě, podle jiných jej vůbec nezmiňovala.⁶⁶⁰ Židé sami ovládnutí Jeruzaléma muslimy vnímali jako konečné zrušení pět set let trvajících zákazu (135 – 638) usídlení se ve městě a rok 638 je chápán jako počátek obnovené židovské přítomnosti v někdejší hlavní městě Judska.⁶⁶¹ Po původním odporu ze strany Sofronia chalífa nakonec stanovil, že se do Jeruzaléma mohlo navrátit sedmdesát židovských rodin. Místo židovské čtvrti v Jeruzalémě není přesně známo. Židé měli žádat o povolení usídlit se co nejbližší svým svatým místům, poblíž bran na Chrámovou horu, v čemž jim bylo vyhověno. Židé se pak usazovali pravděpodobně v jižní části města.⁶⁶² Na východní straně

---

657 GIL, Moshe. *The Political History of Jerusalem during the Early Muslim Period*, s. 169

658 Podle jedné teze tak učinil proto, že chtěl mít blíže k Damašku, kde sídlil, náboženské centrum, které by mohlo konkurovat Mekce, tou dobou obsazené zneřádkovanými Zubajridy a jeho volba padla právě na Jeruzalém. Podle jiné (a pravděpodobně správnější) domněnky chtěl pouze nechat vybudovat stavbu, která by se co do krásy mohla měřit s výstavními křesťanskými kostely a chrámy.

659 Např. Tabarí, Ta’arich I.; z křesťanských pramenů např. Bar Hebraeus.

660 Např. Sa’id ibn Bitriq, Baládhurí, Ja’qúbí.

661 Např. Daniel al-Kúmisí, Salmon ben Jeruchim.

662 Dle dopisu Avena ben Cedaky z r 1064 vcházeli židé do města Siónskou nebo Silwánskou bránou. Údaje, které nacházíme v jiných opisech, neobsahují žádnou konkrétní zmínku o místě židovského osídlení („naproti Chrámu“, „přimo proti Svatyni“, „poblíž brány kněžské“ – to jsou údaje, které jsou pro účely lokace naprosto nepoužitelné, neboť se jimi může myslet cokoli). Brána kněžská je zmiňována společně s Chuldou v PísR 2:9 společně se Západní zdí jako místu, které neopouští Šchina a tudíž nebude zničeno. PísR je datována do 8. – 9. století, můžeme tedy předpokládat, že západní a jižní část hradeb Chrámové hory se v té době těšila mezi židovským obyvatelstvem vážnosti a úctě a bylo by pochopitelné, že se židé budou usazovat právě v její blízkosti.

Údaj o židovské čtvrti nacházející se v severovýchodním rohu Jeruzaléma (mezi dnešní Lví a Herodovou bránou) pochází z křížáckých dob, kdy byla tato část města nazývána „Juderia“. M. Gil se domnívá, že důvod tohoto označení mohl být jednak velká přítomnost míst spjatých s Ježíšovým působením v Jeruzalémě včetně Via Dolorosa, a rovněž i fakt, že židé aktivně spolupracovali na obraně města proti křížákům, jejichž útok byl veden především proti severovýchodní části města. Podle jiného názoru v této části skutečně židovská čtvrt’ existovala – židovské osídlení mělo být v okolí Silwánské brány. Není známo, kde se Silwánská brána přesně

Chrámové hory, poblíž dnešní Zlaté brány, byla později založena karaitská čtvrť. Ačkoli původní podmínky zakazovali židům v Jeruzalémě vybudovat synagogu, ze záznamů z 10. a 11. století je potvrzeno, že v Jeruzalémě synagoga (*al-kenesija*) existovala.⁶⁶³

Mnohem méně důvodu k nadšení z islámské nadvlády měli křesťané. Z vládnoucí vrstvy se stali *dhimmi*, stejně jako židé – tolerováni, leč s menšími právy, než samotní muslimové. Omezení se netýkalo jenom zvláštní placení daně (*džizja*), která ekonomicky postihovala jak křesťany, tak i židy.

Řada křesťanských kostelů a monastýrů, zničených nebo poškozených během perské invaze, nebyla po nastolení muslimské nadvlády obnovena. Mnoho křesťanských sídel bylo během arabské nadvlády opakovaně napadeno, vyplněno nebo zcela zničeno.⁶⁶⁴ Během čtyřsetšedesátileté arabské nadvlády nad Blízkým východem došlo na území Palestiny k řadě válek (v 10. a 11. století nejčastěji mezi abbásovci a fátimovci) a také k povstání, ve kterých se angažovaly i křesťanské řecké a arabské komunity. Na rozdíl od muslimů také křesťané mnohem emotivěji vnímali ztrátu Palestiny a její odtržení od Byzance.

Většina křesťanů se odmítala v prvních staletích s muslimskou nadvládou smířit a neustále doufala v návrat byzantské vlády.⁶⁶⁵ V 7. století vzniká Apokalypsa Pseudo-Methodiova, spis napsaný původě v syrštině, posléze přeložený do řečtiny, připomínající svým literárním stylem apokalyptické midraše, vznikající možná jen o pár desetiletí dříve. Autor, připisující své dílo sv. Metodějovi Olympskému, církevnímu otci žijícímu na přelomu 3. a 4. století, v ní doufá v brzké svržení vlády muslimů a návrat křesťanů, které povede byzantský císař (označovaný za řeckého krále). Tentýž císař, který je v židovských apokalyptických midraších zpodobňován jako syn satanův, zde přichází jako náměstek Kristův:

---

nacházela. Určitě se dle svého názvu musela nacházet v jižní nebo východní hradbě města. Jelikož východní hradba je tvořena z velké části hradbou Chrámové hory, umísťuje M. Gil její polohu do míst dnešní Hnojné brány, tedy do jižní hradby. Pokud je ovšem pravdivá teze, že Silvánská brána byla v okolí dnešní Lví brány, pak se skutečně židovská čtvrť nacházela v severovýchodní části města.

663 Tato synagoga se nacházela pravděpodobně v podzemí poblíž dnešní Maghrebské brány, tj. u Západní zdi Chrámové hory. Kromě této synagogy a západní zdi se židé modlili většinou v branách vedoucích na Chrámovou horu.

664 Od r. 786 byl opakovaně napaden monastýr sv. Sávy, r. 796 nařídil Hárún ar-Rašíd zničení křesťanských kostelů, napadání křesťanských staveb pokračovalo v 9. a 10. století, nejvýrazněji pak v r. 923, kdy byly zničeny křesťanské kostely v Ramle, Cesareji a Aškalonu.

665 Teprve od 9.-1. století začalo docházet k masové arabizaci křesťanského řeckého obyvatelstva. Křesťané začali ve větší míře používat arabská jména, arabština se z jazyka úředního změnila nejen na jazyk dorozumívací (i mezi samotnými křesťany) a na jazyk liturgický.

Apokalypsa Pseudo-Methodiova, kap. XIII.⁶⁶⁶

Po všech těchto pohromách a trestech synů Izmaele, na konci toho týdne,⁶⁶⁷ budou lidé v nebezpečí trestu. Nebudou doufat, že by mohli být zachráněni z tvrdého zotročení. Budou pronásledováni a utlačováni, ponižováni, trpět hladem a žízní. Budou souženi tímto trestem, zatímco ti barbarští tyrani hodují a pijí a odpočívají a chlubí se svým vítězstvím, jak vyplenili a zničili Peršany a Armény a Kilíkijce a Isaurijce a Kapadokijce [a Afričany] a Siciliány a Řeky a obyvatele země Římanů a ostrovů v moři, oblékají se jako ženiši a zdobí se jako nevěsty a rouhají se, řka: „Křesťané nemají spasitele!“

Tehdy náhle, jako u ženy při porodu, [se v nich] probudí bolesti a trápení, a král Řeků proti nim vytáhne s velkým hněvem. Procitne proti nim „jak bohatýr rozjařený vínem.“⁶⁶⁸ Ten, jehož měli za mrtvého, vyjde proti nim z moře Kúšijců a uvrhne zkázu a zmar na poušť Jathribu a na obydlí jejich otců [a jejich ženy a děti vezme do zajetí]. A synové řeckého krále obsadí pouštní karje a zničí mečem ty, co z nich ještě přežili v Zemi zaslíbené. Strach na ně padne ze všech stran a oni a jejich ženy a jejich synové a jejich vůdci a jejich tábory v poušti jejich otců budou vydány v moc krále Řeků. A budou vydáni meči a zkáze a zajetí a krveprolití. A útrapy budou stokrát horší, než jejich vlastní jho. Budou trpět hladem a vyčerpáním. Stanou se otroky, oni, jejich ženy a jejich synové, budou sloužit jako otroci těm, kdo jim sloužili. A jejich zotročení bude stokrát víc hořké, než to, které uvalili.

Země, jejíž obyvatelé byli zničeni, dojde pokoje. Každý přeživší se bude moci vrátit, každý do své země a k dědictví svých otců. Kapadokijci, Arméni, Kilíkijci, Isurijci, Afrčané, Řekové a Siliáni. Každý přeživší, jenž bude propuštěn ze zajetí, jenž byl zotročen svým přemožitelem, se vrátí, každý do své země a k dědictví svých otců. Lidé se jako kobylinky rozmnoží nad zemí, která byla ponechána ladem. Egypt bude zničen a Arábie shoří a země Hebronská⁶⁶⁹ bude zničena a jazyk moře bude utišen. A všechen hněv a zloba krále Řeků se vylije na ty, kdo popřeli [Krista].

Byzantská říše podnikla řadu kroků ke znovuzískání ztraceného území. Nejbližší naplnění tohoto cíle byla během tažení císaře Jana I. Tzimiskese r. 972. Během něj obsadila

---

666 Přeloženo z anglického překladu v MARTINEZ, Francisco Javier. *Eastern Christian apocalyptic in the early Muslim period . Pseudo-Methodius and Pseudo-Athanasius*, s. 148-150 dle syrského originálu *Codex Vaticanus Syrus* 58; dále viz REININK, G. J. *Ps.-Methodius. A Concept of History in Repsonse to the Rise of Islam*, s. 149-187; a ALEXANDER, Paul. *The Byzantine apocalyptic tradition*, s. 36-47.

667 Autor rovněž označuje období sedmi/sedmdesáti let jako „týden let“, srov. Sanh 97a, Sa'adja VIII,5; Responsa Haj ga'on; *Nistarot rabi Šim'on ben Jochaj a Tfilat rabi Šim'on ben Jochaj*

668 Ž 78,65

669 Judsko, Palestina

byzantská vojska a jejich spojenci velkou část ztracených území, na obsazení Jeruzaléma již ale nezbyly síly. Jeruzalém samotný tak zůstal pod islámskou nadvládou až do r. 1099.

Na přelomu 10. a 11. století byla celá oblast sužována boji mezi abbásovci, fátimovci, byzantinci a lokálními kmeny, při nichž docházelo k drancování a vraždění obyvatel měst, mj. i Ramly a Jeruzaléma. Až do vpádu seldžuků a křížových výprav si ale křesťanská populace i přes dlouhotrvající perzekuci udržela své místo. Ještě r. 985 si arabský autor al-Muqadasí stěžuje, že v Jeruzalémě žije příliš mnoho křesťanů.⁶⁷⁰ R. 1009 propukly ze strany fátimovců pod vládou al-Chakíma velké protikřesťanské nepokoje, které trvaly až do r. 1012 a vyústily opět ve zničení řady křesťanských sídel a kostelů, včetně úplného zničení Chrámu Božího hrobu. Řecká emigrace se tak ještě více prohloubila, zároveň došlo k arabizaci křesťanské komunity a k používání arabštiny jako komunikačního i liturgického jazyka křesťanů. V druhé polovině 11. století se situace křesťanů v Jeruzalémě zlepšila a byly dokonce vybudovány hradby ohraničující křesťanskou čtvrť. Přesto chudoba a s ní spojené problémy dále sužovaly Jeruzalém i okolí a byla důkazem o úpadku moci fátimovců. Navíc se objevil nový protivník, Turci, kteří při obsazení Jeruzaléma jen v samotném městě zabili na 3000 lidí, křesťanů, muslimů i židů. R. 1098, rok řed obsazením Jeruzaléma křižáky, jej z rukou Turků dobyli zpět fátimovci.

460 let arabské nadvlády bylo prodchnuto mocenskými spory a zvraty, rozhodně se nejednalo o období klidu a prosperity. Na jejím konci byla oblast Palestiny v chudobě a v troskách. Pro židovskou populaci však znamenala ulehčení od byzantské nadvlády a znovuustanovení Jeruzaléma jako duchovního centra, poprvé od dob zničení Chrámu. Byla to také tato doba a události s ní spojené, které nacházíme popsány v druhé skupině apokalyptických midrašů, které vznikaly pravděpodobně od 9. století a dále především během křížových výprav.

Masakry, kterých se křižáci dopouštěli během křížových výprav na obyvatelích Blízkého východu bez rozdílu vyznání, se mohla rovnat snad jen Titovu, Hadriánovu nebo Justiniánovu tažení o staletí dříve. Ztráty na životech, znovuvyhnání židů z Jeruzaléma, doprovázené vypjatým eschatologickým očekáváním na straně křesťanů i židů, to vše se promítlo do jazyka midrašů, které vznikaly ve 12. století. Islámská nadvláda je hodnocena v některých případech pozitivně (viz *Tfilat rabi Šim'on ben Jochaj*), i když některé její aspekty jsou pochopitelně i v midraších vnímány jako negativní. Na rozdíl od svých předchůdců jsou mnohem otevřenější, co se nepřátelství vůči Římu (tedy Byzanci) a

---

670 LINDER, Amnon. Christian communities in Jerusalem, s. 122.

křesťanům obecně týče, mnohem barvitěji popisují způsobená utrpení a masakry obyvatelstva, rovněž v počtu mrtvých se texty nadržují zkrátka. Přečteme-li si dobové záznamy od samotných účastníků křížových výprav, nalezneme řadu paralel s popisem těchto událostí v midraších:

Naši muži následovali, zabíjejíce a vraždíce dokonce i v Chrámu Šalamounově, kde krveprolití bylo tak velké, že se naši muži brodili po kotníky v krvi...

Ale v tu chvíli vstoupili poutníci do města, pronásledující a zabíjejíce Saracény až do Šalamounova chrámu, kde nepřítel shromáždil své síly. Bitva zuřila po celý den, takže Chrám byl pokryt jejich krví. Když byli pohané přemoženi, naši muži zajali velké množství mužů i žen, zabíjejíce je nebo berouce do zajetí, jak se jim zachtělo...⁶⁷¹

Nyní, když naši muži drželi zdi a věže, byl to úžasný pohled. Někteří z našich (a to byli ti soucitní) stínali hlavy svých nepřátel, jiní je stříleli šípy, takže padali z věží, jiní je mučili déle, vrhajíce je do plamenů. Hromady hlav, rukou a nohou byly k vidění v ulicích města. Bylo nutné přecházet přes těla lidí a koní. Ale to nebylo nic ve srovnání s tím, co se dělo v Chrámu Šalamounově, místě, kde se zpívaly bohoslužby. Co se tam stalo? Když povím pravdu, zdaleka to překoná to, čemu bys byl ochoten uvěřit. Snad tedy bude stačit, když řeknu, že v Chrámu a přístřešku Šalamounově se muži brodili po kolena a opratě v krvi. Vskutku, bylo to jako nádherný soud Boží, že toto místo bylo naplněno krví nevěřících, neboť již dost trpělo jejich rouháním. Město bylo naplněno mrtvolami a krví. Někteří z nepřátel se schovali ve věži Davidově a žádajíce hraběte Raymonda o ochranu, vzdali věž do jeho rukou.⁶⁷²

---

671 *Gesta Francorum et Aliorum Hierosolimitanorum: The Deeds of the Franks and the Other Pilgrims to Jerusalem*, Hill, Rosalind (Ed.), kniha X.: *Nostrique subsecuti persequebantur eos occidendo et detruccando usque ad Templum Salomonis. Ibique talis occisio fuit, ut nostri in sanguine illorum pedes usque ad cauillas mitterent. ... Intrans autem nostri ciuitatem peregrini, persequebantur et occidebant Saracenos usque ad Templum Salomonis. In quo congregati, dederunt nostris maximum bellum per totum diem, ita ut sanguis illorum per totum templum flueret. Tandem superatis paganis, apprehenderunt nostri masculos et feminas sat in templo, et occiderunt quos uoluerunt, et quos uoluerunt retinuerunt uiuos.*

672 Raimundi de Aguilers, *Historia francorum qui ceperunt Iherusalem*. In *Recueil des historiens des croisades. Historiens occidentaux*, s. 300: *Sed quum jam nosri moenibus potirentur civitatis et turribus, tunc videres mirabilia. Alii namque, quod levius erat, obruncabatur capitibus; alii atem sagittati de turribus saltare cogebantur; alii vero diutissime torti et ignibus adusti flammeriebantur. Videbantur per vicos et plateas civitatis aggeres capitum et manuum atque pedum. Per cadavera vero publice, hominum et equorum dicursus erat. Sed parva et pauca quae adhuc dicimus. Sed ad templum Salomonis veniamus, ubi sus ritus atque solemnitates cantare solebant. Sed quid ibi factum est? Si verum dicimus, fidem excedimus. Sed tautum sufficiat, quod in templo et in porticu Salomonis equitabatur in sanguine usque ad genua, et usque ad frenos equorum. Justo nimirum iudicio, ut locus idem eorum sanguinem exciperet, quorum blasphemias in Deum tam longo tempore pertulerat. Repleta itaque cadaveribus et sanguine civitate, confugeunt aliquantu ad turrem David, et poposcerunt a comite Raimundo securitatis dexteram, et dederunt ei arcem.*

A jak událost popisuje *Tfilat rabi Šim'on bar Jochaj*:

Obklíčí Jericho a jeho zdi rázem padnou. Vstoupí do něj a naleznou mladé muže mrtvé v jeho ulicích, jak je řečeno: „Jeho nejlepší padnou na jeho prostranstvích a všichni jeho bojovníci v onen den zajdou.“ Budou pobíjet tři dny a tři noci, a poté shromáždí všechnu kořist vprostřed prostanství.

...

Na konci království Izmaelců, vyjdou Římané proti Jeruzalému a budou bojovat s Izmaelity. Země jimi bude podmaněna. Vstoupí do [Jeruzaléma] a pobijí mnoho Izmaelitů a zanechají v něm množství mrtvých. Zajmou mnoho izmaelských žen a dětem vytlučou [z hlav] mozky.

Tfilat rabi Šim'on bar Jochaj je také nejotevřenější, co se týče útoku na křesťanství a Ježíše. Jako jeden z mála obsahuje i Ježíšovo jméno – Ješu – a zmiňuje jej jako toho, jemuž Římané/křižáci po dobytí Jeruzaléma každý den obětovali děti, čímž se možná myslí křty.

Tyto apokalyptické midraše vznikaly na Blízkém východě, pravděpodobně přímo v Palestině, některé části možná v Egyptě. Kromě událostí souvisejících přímo s Palestinou jsou v některých případech zmíněny i události geograficky vzdálenější, jako např. vláda Almohadů ve Španělsku. Není rovněž vyloučeno, že autor/autoři některých spisů byli aktivními účastníky mesiášských hnutí, např. povstání Abú Ísy al-Isfaháního, Davida Alroye nebo Jughdana a historické události reflektovali z pohledu těchto sekt.

6.2 *Agadat mašiach*

Rukopisy a tištěná vydání:

JELLINEK, Adolph (ed.). *Bet ha-Midrash*, 3:141-43. Text založen na výňatku z midraše *Lekach Tov* (Pesikta zutarta), jehož vznik je datován do konce 11. stol..

EVEN ŠMU'EL, Jehuda (ed.). *Midrešej ge'ula*, 99-106. Nabízí rozšířený text z řadou vlastních doplňků a úprav.

Český překlad vychází z Jellinkova textu

Agadat mašiach – vyprávění o mesiášovi, někdy též „Legenda o mesiášovi“, je v podstatě exegezi známého eschatologicky zbarveného verše Nu 24:17: „Vidím jej, ne však přítomného, hledím na něj, ne však zblízka. Vyjde hvězda z Jákoba, povstane žezlo z Izraele. Protkne spánky Moába, téměř všech Šétovců.“

Jedná se o krátký midraš, jenž byl sepsán zhruba v 11. – 12. stol. – k mladší dataci se přiklánějí především badatelé, kteří v pasážích o „synech západu“ spatřují křížáky. . Opačný postoj zastává D. Mitchell, který o tomto midraš tvrdí, že vznikl v „římském období“.⁶⁷³ Není úplně jasné, zda „nestoudný král“, první protivník Izraele v tomto midraši, má symbolizovat Edom a tak přeneseně nějakého křesťanského či římského vladaře, nebo naopak Muhamada či jiného muslimského chalífu – nabízí se zde podobnost s falešným mesiášem z druhého dodatku k Wertheimerově verzi *Sefer Zerubavel*

Také „nestoudný král“ se bude snažit zlikvidovat výlučnost Izraele tím, že vydá nařízení, aby „bylo jedno náboženství, jeden jazyk a jeden národ“, což ovšem s sebou přináší i fakt, že dotyčný král bude usilovat o zrušení svátků, resp. stanovených časů, což je hřích proti Tóře.⁶⁷⁴ Stejně tak nacházíme pasáž o čtyřiceti pěti dnech pobytu na poušti, během kterých bude Izrael strádat.

Od ostatních midrašů se odlišuje jednak svým rozsahem, který není z největších, a také tím, že neobsahuje ani jména obou mesiášů ani Armila – roli nepřítele zabíjejícího mesiáše syna Josefova přebírá Gog a Magog. Toto vyprávění je napsáno ve stylu

---

⁶⁷³ MITCHELL, David C. The Fourth Deliverer. A Josephite Messiah in 4QTestimonia. *Biblica* 86,4 (2005), s. 551.

⁶⁷⁴ Pokud se nějaká sekta chtěla od oficiálního kultu odlišit, jako esejci, křesťané či karaité, vždy jako první změnili právě *mo'adim*, tedy přesně stanovené časy určené ke slavnostem Hospodinovým

talmudické *agady* – včetně použití citací výroků učenců a užívání termínu *bat kol*, „nebeský hlas“, namísto Boha či andělů, kteří v tomto midraši nevystupují. *Bat kol*, ozvěna Božího hlasu, se ozve celkem desetkrát a napodobí tak předání Desatera na Sinaji. Zatímco Mitchell se právě kvůli malému rozsahu a literárnímu charakteru midraše domnívá, že je mnohem starší a datuje jeho vznik do starověku, v *Agadat mašiach* nacházíme řadu paralel s midraši *Nistarot rabi Šim'on ben Jochaj* a *Tfilat rabi Šim'on ben Jochaj*, které vznikly nepochybně mnohem později. Z tohoto důvodu se domnívám, že literární styl midraše, připomínající talmudickou agadu, byl autorem zvolen záměrně ke vzbuzení dojmu o jeho velkém stáří a Mitchellova domněnka je chybná. Osobně se přikláním k dataci do 12. století.

6.2.1 *Agadat Mašiach*

Vyjde hvězda z Jákoba. Učí se jménem učenců: V sedmiletí, v němž přijde syn Davidův: V prvním roce nebude jídlo pro všechny potřebné, ve druhém [roce] budou vypuštěny šípy hladomoru,⁶⁷⁵ třetího [roku] bude hladomor veliký, ve čtvrtém [roce] nebude hladomor ani hojnost, pátého [roku bude] hojnost veliká a vyjde hvězda na východě a to je hvězda mesiáše a bude zářit na východě patnáct dní a když se tam zdrží déle, bude to dobré pro Izrael,⁶⁷⁶ v šestém [roce budou] hlasy a pověsti, sedmého války a na konci sedmého bude mesiáš očekáván.⁶⁷⁷ A synové západu se stanou nadutými a panovačnými, a přijdou a budou se starat jen o svou vládu nestydatě, a přijdou do Egypta a vše zaberou. A v oněch dnech povstane král nestoudný⁶⁷⁸ nad utišeným a nuzným lidem⁶⁷⁹ a on se lstí zmocní království,⁶⁸⁰ a o té době řekl Izajáš: „lide můj, již vejdi do svých komnat a zavři za sebou dveře. Skryj se na chvíličku, dokud hrozný hněv se nepřežene.“⁶⁸¹ Řekli učenci: Rabi Chija přikázal svému pokolení, aby až se doslechnou, že povstal král nestoudný, aby se tam nevraceli,⁶⁸² neboť on ustanoví: „Každého, kdo bude říkat ‚jeden je Bůh Hebrejů‘, zabijte!“ A řekne: „Budeme mít jeden jazyk a jeden národ.“ A on zruší časy a stanovená období⁶⁸³ a šabaty a Roš chodeš, a zruší Zákon v Izraeli, neboť je řečeno: „Bude mluvit proti Nejvyššímu a bude hubit svaté Nejvyššího. Bude se snažit změnit doby a zákon. Svatí budou vydáni do jeho rukou až do času a časů a poloviny času.“⁶⁸⁴ Čas (*idan*), to je rok; časy (*idanin*), to jsou dva; a půl času – to je půl roku. [Jeho studenti] mu

---

675 Srov. Ez 5,16

676 Srov. *Tfilat rabi Šim'on ben Jochaj*, komentář ke hvězdě tamtéž.

677 Srov. Sanh 97a: Naši učitelé učili [v barajtě]: V sedmiletém cyklu na jehož konci přijde syn Davidův – v prvním roce se tento verš naplní: „jedno město jsem svažoval a druhé jsem nesvažil“ (Am 4:7); v druhém roce budou seslány šípy hladu (ne přímo hladomor, ale jen náznaky – např., že nikdo nebude mít dost jídla); ve třetím roce velký hladomor, v němž zemřou muži, ženy, děti, zbožní i svatí a Tóra bude zapomenuta jejímí studenty; ve čtvrtém částečný blahobyť; v pátém: velký blahobyť, kdy se lidé budou radovat, budou jíst a pít a Tóra sevrátí k jejím žákům; v šestém hlasy (buďto nebeské hlasy ohlašující příchod mesiáše nebo zvuk velkého šofaru, srov. Iz 27,13); v sedmém: války; a na konci tohoto sedmiletí přijde syn Davidův. Rabi Josef namítl: Ale tolik sedmiletí už přešlo a on stále ještě nepřišel! Abaje odpověděl: Byly snad [nebeské] hlasy v šestém a války v sedmém [roce]?! A navíc, copak byly tyto [starosti] v tomto pořadí (i když měly problémy a zlá nařízení přijít v početném množství, nebyli v žádném řádu předepsány)?!

Ohledně sedmiletého cyklu viz též Meg 17b: Jaký byl jejich důvod pro to, aby zmínili vykoupení v sedmém požehnání (které končí: Požehnaný jsi Ty Hospodine, vykupiteli Izraele)? Raba odpověděl: Protože oni (Izrael) jsou určeni k tomu, aby byli vykoupeni sedmého roku (*příchodu mesiáše* – viz. *Sanh 97a*), proto byla zmínka o vykoupení dána do sedmého požehnání. Ale pán řekl „v šestém roce budou obrovská (???)“, v sedmém války, na konci sedmého přijde syn Davidův“? Válka je také začátkem vykoupení.

678 Srov. Dn 8,23

679 Srov. So 3,12

680 Srov. Dn 11,21

681 Iz 26,20

682 Nebo: neusídlili

683 Svátky

684 Dn 7,25

řekli: Odkud můžeme očekávat vysvobození? Řekl jim: Z horní Galileje, neboť je řečeno: „Na hoře Sijónu a v Jeruzalémě budou ti, kdo vyvázli,“⁶⁸⁵ „Avšak na hoře Sijónu budou ti, kteří vyvázli, a bude svatá.“⁶⁸⁶

Protkne spánky Moába. Řekl rav Huna jménem rabiho Leviho: [Tento verš] učí, že se Izrael shromáždí v Horní Galileji a tam, uprostřed Galileje, se nad nimi zjeví mesiáš, syn Josefův. Vystoupí odtamtud, a všechen Izrael s ním, do Jeruzaléma, aby se stalo to, co je řečeno: „a synové rozvratníků tvého lidu se pozdvihnou, aby se potvrdilo vidění, avšak klesnou.“⁶⁸⁷ Vystoupí a postaví Svatyni a obětuje oběti a oheň sestoupí z nebes. Srazí všechny národy světa, a přijde do země moábské a pobije polovinu [její populace] a zbytek vezme do zajetí a budou mu odvádět daně. Nakonec uzavře mír s Moábem, neboť je řečeno: „A vrátím zajaté Moábské,“⁶⁸⁸ a budou přebývat v klidu po čtyřicet let, budou jíst a pít, „a synové ciziny budou vašimi rolníky a vinaři.“⁶⁸⁹

Témě všech Šétovců,⁶⁹⁰ to znamená, že zkaží všechny nepřátele Hospodinovy, kteří jsou nazýváni jménem Šét, neboť je řečeno: „Nebot' vložil mi Bůh semeno (potomka) jiné.“⁶⁹¹ A po tom všem se [o tom] doslechne Gog a Magog a vystoupí proti nim, neboť je řečeno: „Srocují se králové země, vládcové se spolu umlouvají proti Hospodinu a pomazanému jeho,“⁶⁹² a on⁶⁹³ vstoupí a zabije ho⁶⁹⁴ před Jeruzalémem, neboť je řečeno: „Bude doba útisku“⁶⁹⁵ a Izrael to uvidí a řekne: „Ztracen je mesiáš a jiný mesiáš se k nám nevrátí.“ A budou nad ním truchlit čtyři rody, neboť je řečeno: „A země bude truchlit, každý rod zvlášť, rod domu Davidova zvlášť,“⁶⁹⁶ a Svatý, budiž požehnán vyjde a bude s nimi bojovat, neboť je řečeno: „Hospodin vytáhne a bude bojovat proti oněm pronárodům“⁶⁹⁷ a hory ustoupí a pahorky se pohnou⁶⁹⁸ a Olivová hora se rozpoltí ve dvě⁶⁹⁹ a Svatý, budiž požehnán, sestoupí na ní, a Izrael uteče a vyvázne⁷⁰⁰ neboť je řečeno: „Vy pak budete utíkat údolím mezi těmito mými horami“⁷⁰¹ a toto bude porážka,⁷⁰² a Izrael poté

---

685 JI 3,5

686 Abd 1,17. Není jasné, jak tyto verše odkazují na horní Galileu.

687 Dn 11,14

688 Jr 48,47

689 Iz 61,5

690 Nu 24,16

691 Gn 4,25

692 Ž 2,2

693 Gog

694 Mesiáše z rodu Josefova

695 Dn 12,1

696 Za 12,12; ve verši je celkem čtyřikrát zmíněno slovo „*mišpacha*“ rodina, rod, proto čtyři rody.

697 Za 14,3

698 Srov. Iz 54,10

699 Srov. Za 14,4

700 Srov. Jr 50,28

701 Za 14,5

702 Za 14,12; srov. 2S 18,7

bude přesídlen⁷⁰³ do pouště a močálů, aby se pásal na lebedě a kořínkách kručinky⁷⁰⁴ čtyřicet pět dní. A oblaka slávy je zahalí, a tam bude Izrael skryt, a každý, kdo ve svém srdci chová zlé myšlenky o Svatém, budiž požehnán, toho oblaka vyvrhnou, a národy světa ho zabijí. A z Izraele mnozí vyjdou k národům světa a ti nebudou mít podílu s Izraelem na světě, jenž přijde. Ale těm, kteří budou strádat na keřích slanobýlu čtyřicet pět dní, [těm] na konci čtyřiceti pěti dní nebeský hlas řekne: „Sestupte do Babylóna“, neboť je řečeno: „a přijdeš až do Babylóna, tam budeš vysvobozena,⁷⁰⁵ a nebeský hlas zahřmí⁷⁰⁶ podruhé: „Pojďte do Edomu a učiňte tam mou pomstu“, neboť je řečeno: „A dám svou pomstu v Edomu do rukou svého lidu Izraele,⁷⁰⁷ a Izrael přijde do Říma a nebeský hlas vyjde potřetí: „Učiňte v něm tak, jak Jozue učinil v Jerichu“, a oni obklopí město a budou troubit na šofary, a po sedmé mocně zazní (*tru'a*)⁷⁰⁸ „Slyš Izraeli, Hospodin je náš Bůh, Hospodin je jediný“,⁷⁰⁹ a padnou hradby toho města a oni vstoupí do jeho středu a najdou jeho mladé, mrtvé na jeho prostranstvích, neboť je řečeno: „Proto jeho nejlepší padnou na jeho prostranstvích,⁷¹⁰ a po tom všem shromáždí všechnu kořist⁷¹¹ a Izrael bude hledat svého Boha a Davida, svého krále, a tehdy se jim zjeví pomazaný král a řekne jim: „Já jsem pomazaný král, jehož očekáváte.“ A on jim řekne: „Vezměte stříbro a zlato“ a oni jej ponosou⁷¹² a vystoupí neboť je řečeno: „Přikryje tě záplava velbloudů.“⁷¹³ A nebeský hlas počtvrté vyjde a řekne: „Hlas volajícího na poušti“,⁷¹⁴ a nebeský hlas vyjde popáté a řekne: „Nebude tam lev“,⁷¹⁵ a nebeský hlas pošesté řekne: „V poušti dám vyrůst cedrům, akáciím, myrtě“,⁷¹⁶ a nebeský hlas posedmé jemně řekne: „Potěště, potěšte můj lid“,⁷¹⁷ a Eliáš bude hlásat Izraeli: „Tvůj Bůh kraluje“,⁷¹⁸ a nebeský hlas poosmé jemně řekne: „Mluvte k srdci Jeruzaléma“,⁷¹⁹ nebeský hlas po deváté řekne: „Otevřete brány, ať vejde spravedlivý národ“,⁷²⁰ a nebeský

---

703 Srov. Am 6,7

704 Srov. Job 30,4

705 Mi 4,10

706 Dunět, srov. PísR 2, 32; LvR 27, 2; RutR 6, 4, PRK, Jalkut Lv

707 Ez 25,14

708 Ezd 3,13

709 Dt 6,4

710 Jr 49,26

711 Srov. *Tfilat rabi Šim'on ben Jochaj*.

712 Srov. 1Kr 15,18, kde Asa bere stříbro a zlato z Chrámu, aby je poslal pohanovi Ben-Hadadovi – autor midraše používá stejná slova (*ha-keseš, ha-zahav*; dosl. to stříbro, to zlato – tedy Chrátové zlato) pravděpodobně proto, aby zdůraznil, že v tomto případě se Izraelité nedopustí krádeže, ale prostě si vezmou jenom to, co jim patří – nebudou si brát NĚJAKÉ zlato, ale TO zlato, které patřilo jim.

713 Iz 60,6

714 Iz 40,3

715 Iz 35,9

716 Iz 41,19

717 Iz 40,1

718 Iz 52,7

719 Iz 40,2

720 Iz 26,2

hlas podesáté řekne: „Brány, zvedněte výše svá nadpraží.“⁷²¹ A mrtví obživnou, neboť je řečeno: „Tvoji mrtví obživnou, má mrtvá těla vstanou“,⁷²² a tehdy shromáždí vyhnance, neboť je řečeno: A v ten den zatroubí na veliký šofar⁷²³ a tehdy se stane skutečností (to, co bylo řečeno, že) vyjde hvězda z Jákoba.⁷²⁴ A tak buď vůle našeho Otce, jenž je na nebesích, že se naplní i tento verš: „Povznese korouhev k pronárodům a posbírá rozehnané z Izraele a rozptýlené Judejce shromáždí ze čtyř stran země“⁷²⁵ za našich dnů a za dnů celého Izraele. Konec vyprávění o mesiášovi.

---

721 Ž 24,7

722 Iz 26,19

723 Iz 27,13

724 Nu 24,17

725 Iz 11,12

6.3 *Otot ha-mašiach*

Rukopisy:

Oxford Ms. Heb. d. 11 (2797) In JASIF, Eli (ed.). *Sefer ha-zichronot hu divrej ha-jamim le-Jerachme'el*, Tel Aviv, 436-42.

Tištěná vydání:

JELLINEK, Adolph (ed.). *Bet ha-Midrasch*, 2:58-63, přejato ze *Sefer Avkat rochel*, Amsterdam, 1716

EVEN ŠMU'EL, Jehuda (ed.). *Midrešej ge'ula*, 318-23.

Český překlad vychází z Jellinkova textu s přihlédnutím k odlišnostem v Oxford Ms. Heb. d. 11 (2797).

Koncept různých znamení, která měla provázet příchod mesiáše nebo mu předcházet, se v židovské eschatologii vyskytují již v Talmudu a ranné rabínské literatuře. Tehdy se jednalo o koncept sedmiletí – jakési eschatologické *šmity*, v níž každý rok byl doprovázen specifickými událostmi. Tato znamení, vesměs katastrofického charakteru (živelné pohromy, hladomor) souhrně označované jako *chevlej mašiach* nebo *ikvot mašiach*, se v apokalyptických midraších rozvinula do tématu deseti znamení (*otot*), která budou přecházet vykoupení. Těchto deset znamení se někdy v samotných midraších odvolává na deset ran, které seslal Bůh na Egypt a tak předcházely prvnímu vykoupení. Vykoupení poslední se tedy podle představ středověkého židovství mělo nést v podobném duchu, včetně pohrom a katastrof, které je budou doprovázet.

Podobné myšlenky samozřejmě nejsou vlastní pouze židovské eschatologii, paralely je možné vidět ve starověké apokalyptické literatuře, v jezdcích ze Zjevení Janova i v islámské eschatologii, která pro tyto události používá termín *as-sa'a* (hodina), která je doprovázena znameními (*ašrát*).⁷²⁶ Je možné, že termín „hodina“ pronikl v tomto smyslu i do eschatologie židovské, jak jsme mohli vidět např. v responsu Haj gaona, který místo obvyklé fráze „v onen den“ (*ba-jom ha-hu*) užívá obrat „v tu dobu“, dosl. „v tu hodinu“

⁷²⁶ Tato jednotlivá znamení budou stejně jako v židovské eschatologii doprovázena neobvyklými přírodními úkazy, jako oheň, zemětřesení, kouř jenž pokrývá zemi apod. Rovněž znamení, které ohlásí příchod lži-mesiáše, *ad-Dadždžala*, nebo Goga a Magoga (v islámské tradici *Jadžúdz wa-Madžúdz*) jsou velmi podobná těm, která jsme již mohli vidět v M Sota 9,15.

(*be-oto ša'a*).

Islámská eschatologie, která by si zasloužila mnohem více místa, než jí zde mohu věnovat, je ohledně znamení a časové linie eschatonu téměř totožná s židovským pojetím. Celek, nazývaný *qijáma* (od kořene *q-w-m*, vstát, povstat), překládaný jako „vzkříšení“, se sestává z následujících úseků: Nejprve nastane zničení veškerého tvorstva (*al-faná' al-mutláq*) což je ekvivalent období *chevlej mašiach*. Toto zničení bude zúsobeno prostřednictvím znamení (*ašrát*), která jsou odvozena z Koránu – zemětřesení,⁷²⁷ převrácení hrobů,⁷²⁸ rozpuknutí nebes,⁷²⁹ zemětřesení⁷³⁰ aj. Po těchto událostech nastane samotný den vzkříšení (*jawm al-qijáma*) a shromáždění (*chušr*) k poslednímu soudu (*dín*). Toto rozdělení se objevuje i v hlavních autoritativních sbírkách *hadíthů*, které vznikaly v 9. století.

Vznik *Otot ha-mašiach* – Mesiášských znamení – datuje Raphael Patai do 12. století. Pasáž o Armilovi je téměř totožná se *Sefer Zerubavel*, naopak se v tomto midraši nevyskytuje ani Chefci Ba, ani jméno Menachem ben Ami'el. Armila se týká i další výrazný rozdíl – jak jsme již zmínili, autor *Sefer Zerubavel* vcelku jednoznačně považuje toho, koho prohlásí ostatní národy za „mesiáše“, za hlavního protivníka skutečného mesiáše z rodu Davidova. V *Otot ha-mašiach* nacházíme naopak tendenci opačnou – Armilus je zde označen za „toho, jehož národy nazývají Antikristem“. Jestli autora midraše přivedl k této tezi pouhý omyl nebo chápal Armila nikoli jako pouze protivníka davidovského mesiáše, ale jako nebezpečného svůdce celého světa – a v tom pak navazoval na responsum Haj gaona – jenž je totožný s Antikristem či „šelmou“ i s *ad-Dadžďžalem*, se můžeme pouze domnívat.

---

727 Súra 69,13-17: „Až bude zatroubeno na pozoun jedním zatroubením, a země a hory budou zvednuty a rozdrčeny úderem jedním, v ten den nezvratná dopadne a nebe se rozpolčí a bude zející toho dne a stát budou andělé na krajích jeho; v ten den osm jich nad sebou ponese trůn Pána tvého.“

728 Súra 100,9 „Cožpak neví, že až bude to, co je v hrobech, převráceno.“

729 82,1-4 „Až se nebe rozpukne, až se hvězdy rozptýlí, až se moře rozlijí, až se hroby převrátí.“

730 56,1-7 „Až dopadne událost nezvratná, poníží, povýší. Až země zatřese se záchvěvy a hory na padrt' budou rozdrčeny a jako prach rozptýleny, rozdělíte se na tři skupiny.“

6.3.1 *Otot ha-mašiach*

V budoucnu učiní Svatý, budiž požehnán, deset znamení, jež budou předcházet vykoupení.

Znamení první: jež učiní v budoucnu Hospodin: Ustaví tři krále, kteří budou svým smýšlením⁷³¹ kacíři⁷³² a budou lhát, aby se lidem zdáli jako ti, kteří slouží Svatému, budiž požehnán; ale oni [mu] neslouží, nýbrž svádí a matou⁷³³ všechna stvoření a obrátí na kacířství národy světa. A dokonce hříšníci Izraele,⁷³⁴ kteří se vzdali naděje na vykoupení [Izraele], odpadnou od Svatého, budiž požehnán, a ztratí [před Ním] bázeň; a o tom pokolení je řečeno „Pravda vyprchala.“⁷³⁵ A co to znamená „*ne'edaret*“⁷³⁶? To se vztahuje na spravedlivé⁷³⁷, kteří budou rozptýleni do malých skupin⁷³⁸ a budou prchat a skrývat se v jeskyních a v prašných rozsedlinách⁷³⁹ a padnou všichni bohatíři toho pokolení a věrní se vytráť⁷⁴⁰ a brány moudrosti⁷⁴¹ budou skryty a svět se stane podivným.⁷⁴² A tou dobou nebude ani král, ani kníže, v Izraeli, neboť je řečeno: „Po mnoho dní zůstanou izraelští synové bez krále, bez velmože, bez obětních hodů, bez posvátného sloupu.“⁷⁴³ a nebudou

731 Oxford Ms. Heb. d. 11 (2797): ve svých soudech (rozhodnutích).

732 Někdo, kdo nevěří v základní principy náboženství, zvláště pak někdo, kdo nevěří v Boha jako ve stvořitele světa (Sanh 39a) nebo někdo, kdo nevěří v základy víry (Sanh 38b), někdo, kdo odporuje něčemu, co je všeobecně přijímané, známé.

733 Oxford Ms. Heb. d. 11 (2797): kazí.

734 Ti, kteří mluví hanlivě o Tóře, příp. odpadlíci, apostaté; Git 57a – komentář hovoří o פושעי ישראל jako o Ježíšovi (žido-křesťanech):

Pomocí kouzle vyvolal duchy hříšníků Izraele (פושעי ישראל). Zeptal se jich: „Kdo má dobré jméno na onom světě?“ Řekli mu: „Izrael.“ Řekl jim: „Co kdybyste se k nim připojili?“ „Pátřej po jejich bohatství, ne po jejich slabínách, kdokoli se jich dotkne, jako by se dotýkal zřítelnice Jeho oka.“ Řekl: „Jaký je váš trest?“ Řekli: „Vaříme se v horkých výkalech, neboť řekl Mar (v Eru 21): každý kdo se posmívá slovům učenců, bude potrestán tak, že se bude vařit ve výkalech.“ Povšimni si rozdíl mezi hříšníky Izraele a proroky ostatních národů, které uctívají modly.

Podle některých názorů se ve vroucích výkalech topí Ježíš, protože se posmíval učencům. Křesťané zároveň nebyli v raném středověku považováni za samostatné náboženství, ale za jakousi sektu odpadlíků. Židovské zdroje sice Ježíše řadí mezi hříšníky jako Bileám, Amalek či později Muhammad, ale vždy bylo zdůrazněno, že narozdíl od ostatních byl židem – není tedy modlářem, ale hříšníkem Izraele – פושעי ישראל.

735 Iz 59,15, viz též Sota 49b

736 Oxford Ms. Heb. d. 11 (2797) celou větu nahrazuje slovy: To znamená, že...

737 Dosl. „vlastníci pravdy“; výraz označuje též věrné – נאמנים, přímé – ישרים.

738 Srov. Sanh 97a: „pravdy bude zcela nedostatek, jak je psáno: „A pravda byla rozptýlena, oloupeným se stane ten, kdo se zlého varuje“ (Iz 59,15). Co je míněno tím „נעדור“? Učenci ze školy Ravovy řekli: Rozdělí se mezi různé skupiny – *adarim*, *adarim* – a zmizí (tzn. že bude tolik různých skupin, které si budou nárokovat právo na pravdu, že to půjde do takového extrému, až budou jejich zákony v životě zcela nepoužitelné a rozmělní se v tom obrovském množství – tehdy pravda „zmizí“, ustane).

Zajímavou paralelu mezi pasáží „*ne'edaret*“ a zmínkou o útěku do pouště a skalních rozsedlin uvádí Reeves z PísR 2,4: „A kam půjde (ona pravda)? Škola rabiho Janaje učila: Půjde a rozptýlí se na poušti.“

739 Srov. Iz 2,19: A půjdou do jeskyní ve skalách a prašných rozsedlin.

740 Srov. Sota 48b

741 Oxford Ms. Heb. d. 11 (2797): muži moudrosti.

742 Oxford Ms. Heb. d. 11 (2797): pustým.

743 Oz 3,4. Spojení „מלך – שר – זבה – צלם“ je vykládáno několika způsoby. Starší vykladači se domnívají, že tím prorok chtěl říci „budete na tom tak špatně, že nejenže nebudete mít krále (מלך) nebo nějakého legitimního vládce či předáka (שר) a nebudete schopni obětovat obět Bohu (זבה), ale nebudete ani schopni

představení ješiv ani ga'oni,⁷⁴⁴ nebudou vůdci,⁷⁴⁵ a nebudou zbožní⁷⁴⁶ a páni Božího Jména,⁷⁴⁷ a budou uzamčeny dveře nebeské a zavřeny brány hojnosti a bohatství. A v čase, kdy se mesiáš zjeví ve své síle,⁷⁴⁸ bude toto pokolení upadat kvůli těžkým, podivným a spěšným omezením, která jim rozkážou tři králové. A ještě rozkáží lhát o Chrámu, o Hospodinu, a o Tóře; a Svatý, budiž požehnán, nařídil, že vláda zločinného království bude trvat devět měsíců, neboť je řečeno „Proto je vydá až do chvíle, kdy porodí“⁷⁴⁹ a to „proto“ odkazuje na slib,⁷⁵⁰ neboť je řečeno: „A *proto* jsem přísahal domu Eli.“⁷⁵¹ A nařídí těžká omezení a znásobí daně nad Izraelem desetkrát, kdo byl zvyklý deset, dává sto, a každý, kdo byl zvyklý dávat osm, dává osmdesát, a tomu, kdo nemá, setnou hlavu. A po celou dobu těchto devíti měsíců budou obnovována nařízení za nařízením, jedno těžší než druhé. A vyjdou lidé z konce světa, a ti budou ještě více odporní. Každý, kdo je uvidí, zemře ze strachu před nimi, a nebudou muset válčit, protože hrůzou, kterou vzbudí, usmrtí vše. Každý z nich má dvě lebky a sedm očí a ty planou jako oheň a jejich chůze bude lehká jako chůze gazel. V tu chvíli se oťrese Izrael a bude říkat: „Běda, běda!“ A děti z Izraele budou zastrašeny, půjdou a schovají se každý jeden za svého otce a za svou matku a budou říkat: „Běda, běda, otče, co učiníme?“ A jejich otcové jim odpoví: „Nyní se [již] musíme spolehnout [jen na slib] vykoupení Izraele.“

Znamení druhé: Svatý, budiž požehnán, sešle velké horko na zemi, žár slunce se stane spalujícím, (a též přijde) kašel a horečka. A (přijdou) mnohé choroby, hlad, mor a nemoci, a každý den bude umírat tisíc tisíců z národů světa. A všichni hříšníci, co jsou v Izraeli, zemřou, dokud se neschovají národy světa a budou křičet: „Běda nám, kam půjdeme, kam utečeme?“ A každý si vyhrabe hrob zaživa a bude chtít zemřít. Budou se ukrývat na pouštích a ve věžích a budou utíkat, aby se skryli, a půjdou do jeskyní a

---

dělat oltáře modlám“ (צלם) což bylo vždy považováno za snažší (Radak, Ibn Ezra). Pozdější vykladači (Malbim, Jicchak Abarbanel) vykládají tento verš naopak jako důkaz odolnosti Izraele a jeho oddanosti Bohu, neboť i tehdy, když nebude mít krále, ani jiného vládce, a nebude moci obětovat oběť Hospodinu, aby jejím prostřednictvím odčinil své hříchy, tak ani tehdy se nesníží k tomu, aby obětoval modlám (tj. přestoupil na jinou víru pod tlakem okolností).

744 Na 2,3, Dosl. גאון יעקב גאון ישראל. *Ga'on Ja'akov* je překládáno jako „důstojnost Jákobova“; *Ga'on Ja'akov* (a *ga'on Jisra'el*) ale v tomto případě odkazuje na titul představených ješiv v Babelónii (*ga'on* – přibližný ekvivalent „ctihodný“), proto se domnívám, že i když je použit citát z proroka, význam sousloví by se měl chápat ve s

myslu „představení náboženských akademií“.

745 Dosl. „Věrní pastýři“, např. v kabale je titul „věrný pastýř“ (רעיא מהימנא) vyhrazen pro Mojžíše.

746 *Chasidim*: kteří jsou zvyklí být věrní, zbožní, přímí a milující, krácející po stezkách milosrdenství; srov. Ž 145,17; Mi 7,2.

747 Divotvůrci; ti, kdo dělají zázraky prostřednictvím síly svatých jmen, pomocí zařikávání a amuletů.

748 Oxford Ms. Heb. d. 11 (2797): A v týdnu (sedmiletí), v němž bude zjeven mesiáš.

749 Mi 5,2. Srov. Sanh 98b: Rav řekl: Syn Davidův nepřijde, dokud hříšné království (Řím) nebude svírat celý Izrael po devět měsíců...

750 Je zde použitý výklad pomocí *gezera šava* mezi verši Mi 5,2 a 1S 3,14.

751 1S 3,14

prašných děr. A kdybys řekl, že žárem slunce jsou spalováni i spravedliví, [tak se mýlíš, protože] Svatý, budiž požehnán, je tím horkem uzdraví, neboť je řečeno: „Ale vám, kdo se bojíte mého jména, vzejde slunce spravedlnosti se zdravím na paprscích.“⁷⁵² A o těchto svědectvích⁷⁵³ prorokoval zlořečený Bileám: „Běda! Kdo zůstane naživu, až to Bůh vykoná?“⁷⁵⁴

Znamení třetí: Svatý, budiž požehnán, nechá sestoupit rosu krvavou, a národům světa bude připadat jako voda, a kdo se jí napije, zemře. A dokonce i hříšní Izraele, kteří ztrácejí naději na vykoupění, napijí se a zemřou. A spravedliví, kteří jsou posilováni vírou (ve) Svatého, budiž požehnán, nedojdou žádné újmy, neboť je řečeno: „A prozíraví budou zářit jako záře oblohy,⁷⁵⁵ a bude na celém světě krev po tři dny, neboť je řečeno v Ozeášovi (sic):⁷⁵⁶ „Způsobím, že budou na nebi i na zemi divné úkazy: krev a oheň a sloupy dýmu.“⁷⁵⁷

Znamení čtvrté: Svatý, budiž požehnán, sešle léčivou rosou, aby uzdravila krev a aby z ní mohli pít *bejnonim*⁷⁵⁸ a uzdravit nemocné, neboť je řečeno: „Budu Izreli rosou, rozkvete jako lilie, zapustí kořeny jako libanónský cedr.“⁷⁵⁹

Znamení páté: Svatý, budiž požehnán, vrátí slunce do temnoty na třicet dní, neboť je řečeno: „Slunce se zastře tmou a měsíc krví,⁷⁶⁰ po třiceti dnech Svatý, budiž požehnán,

---

752 Mal 3,20

753 Pravděpodobně má být „a o těchto strážnících“ (Reeves).

754 Nu 24,23

755 Dn 12,3. Výraz משכילים (prozíraví) se nevztahuje pouze na lidi inteligentní / rozumné, ale i na lidi, kteří dosáhnou úspěchu, protože se řídí rozumem (srov. 1S 18,14, kde je David označován za משכיל – úspěšného ve všech svých cestách). Raši z toho vyvozuje, že משכיל je především ten, kdo se řídí Tórou a příkázáními. BB 8b považuje משכילים za soudce, kteří se ve svých rozsudcích nemýlí – soudí tedy podle pravdy. Pesikta de-Ejcha rabati 2, 3 označuje משכילים za rabíny.

756 Chyba opisu, „v Ozeášovi“ patří do čtvrtého znamení.

757 Jl 3,3

758 Dosl. prostřední, průměrní. Lidé, kteří jsou „prostředníky“ mezi materiálním a božským světem, lidé, kteří našli vyváženost.

759 Oz 14,6. Raši verš vykládá takto: Rosa, kterou sešlu, zavláží kořeny (lilie) a způsobí, že budou (silné) jako kořeny libanónských stromů. Radak upozorňuje na to, že i na jiných místech je Izrael přirovnáván k rose (např. Pís 2:1).

760 Jl 3,4. Verš pokračuje: „než přijde den Hospodinův, veliký a strašlivý.“ Podle Malbim se jedná o částečné zatmění obou těles – slunce bude dávat čtvrtinu svého světla a měsíc se zabarví do ruda, jak je tomu při jeho částečném zatmění (Radak). Celé znamení má podle Rašiho ukázat bezmocnost nebeských těles před Bohem a chybu těch, kdo je uctívají. Ibn Ezra a Radak se domnívají, že se jedná o události, které se stanou Gogovi a Magogovi a jejich spojencům ve chvíli, kdy napadnou Izrael. Rambam tento výklad dále rozvíjí a vládá verš jako alegorii na různé události a pohromy, jež padnou na nepřátele Izraele (More Nevuchim 2:29), Radak se naopak domnívá, že se to vztahuje na události, které se stanou samotnému Izraeli těsně před příchodem závěrečného vykoupění. Alšich vykládá tento verš s ohledem na předchozí (viz. výše). Krev, oheň a sloupy dýmu jsou znamení, která se objeví na zemi, zatímco zatmění slunce a měsíce jsou znamení týkající se nebes. Tato znamení předpoví zničení historických nepřátel Izraele. Krev, to je Edom (Řím), jenž vládne mečem a mečem padne. Oheň je Babylón, který služebníky Boží hází do ohnivě pece. Peršané a Řekové jsou pod jedním znaméním – sloupy kouře. Jsou jmenováni spolu, protože se nedopustili takových zločinů jako předchozí dva (nezničili Chrám, ani neuvedli Izrael do vyhnanství), navíc za své hříchy již z části zaplatili – Řekové za Makabejců, Peršané za dnů Mordechaje a Ester. Nebeská znamení symbolizují záhubu největšího protivníka Izraele – Amaleka: Jákob je sluncem a přikryje Amaleka tmou. Rachel je měsícem a ta prolíje jeho krev, neboť je řečeno (v PesR 13), že Amalek padne rukou synů Rachel (Josefa a Benjamina – Mordechaj byl

vrátí je zpět do původního stavu, neboť je řečeno: „Budou sebráni, jako je sebrán vězeň do jámy, a budou zavřeni pod zámek; po mnohých pak dnech budou potrestáni.“⁷⁶¹ A zaleknou se národy světa a budou zahanbeny; a poznají, že kvůli Izraeli jsou všechna tato znamení, a mnozí z nich se tajně stanou židy, neboť je řečeno „Ti, kdo se šalebných přeludů drží,⁷⁶² o milosrdenství se připravují.“⁷⁶³

Znamení šesté: Svatý, budiž požehnán, učiní hříšný Edom vládnoucím nad celým světem. A povstane jeden král v Římě a bude vládnout nad celým světem devět měsíců a zničí mnoho zemí. Rozezlí se na Izrael a uvalí na něj velkou daň. Tou dobou bude Izrael ve velkém útisku kvůli mnohým opatřením a nepokojům, které budou nad ním obnovovány každý den, a Izrael bude umenšen a bude ničen v tom čase, a nebude nikoho, kdo by pomohl Izraeli; a o tomto čase prorokoval Izajáš a řekl: „Vidí, že není nikoho, žasne.“⁷⁶⁴ Na konci devátého měsíce se zjeví mesiáš, syn Josefův, a jeho jméno bude Nechemja ben Chuši'el, s kmeny Efrajim, Menaše a Benjamin a zbytkem synů Gada. A uslyší Izrael ve všech zemích, že přišel pomazaný Hospodinův, a budou se k němu přidávat hloučky z každé země a z každého města, neboť je řečeno v Jeremjášovi: „Navraťte se, odpadlí synové, je výrok Hospodinův, neboť já jsem váš manžel. Přijmu vás, po jednom z města, po dvou z čeledi, a uvedu vás na Sijón.“⁷⁶⁵ A přijde mesiáš, syn Josefův, a vyzve k bitvě krále Edomu a zvítězí nad Edomem, a zabije z nich velké množství.⁷⁶⁶ Zabije krále Edomu a zničí římskou zemi a vynesete zbytek nádob z Chrámu, které byly skryty v domě císaře Iuliana, a přijde do Jeruzaléma. A uslyší to Izrael a shromáždí se k němu. A král egyptský s ním uzavře mír a pobije všechny muže zemí, které obklopují Jeruzalém až k Damašku a Aškalonu, a uslyší to všichni lidé světa a padne na ně veliká hrůza.

Znamení sedmé: Svatý, budiž požehnán, Pán zázraků, učiní znamení světu. Říká se, že v Římě je mramorový kámen a ten má podobu mladé krásné dívky, a ta není zhotovena rukama lidskýma, ale Svatým, budiž veleben, jenž ji stvořil svou mocí. A přišli zlovolní z národů světa, synové Beli'alovi, kteří ji zahřívají a leželi vedle ní,⁷⁶⁷ a Svatý, budiž požehnán, uzavřel jejich sémě uvnitř kamene, a stvořil v ní tvora, zformoval v ní plod, a ona se rozpúlila a vyšel z ní (tvor) podoben člověku, jehož jméno je Armilus Satan; to je

---

Benjaminovec).

761 Iz 24,22. Použití tohoto verše zde je nejasné. Radak tento verš vykládá tak, že bychom měli říkat „jako vězeň“ (ka-asir) protože tak, jako jsou vězni zavíráni do jámy na noc a zamčeni až do rána, a pak je vyvedou na práci, tak budou sebráni hříšníci.

762 Dosl. חבלי משיח, חבלי שוא, חבל. tomto případě můžeme významově vztáhnout na חבלי משיח, čili „porodní bolesti“, jež budou předcházet příchodu mesiáše.

763 Jo 2,9

764 Iz 59,16

765 Jr 3,14

766 חילי חילים, dosl. kupy kup, hromady hromad.

767 Smilnili s ní

ten, kterého národy nazývají Antikrist. Bude vysoký dvanáct loktů a dvanáct loktů široký,⁷⁶⁸ a mezi jeho očima bude na šíři dlaně a [jeho oči] budou zapadlé a krvavé⁷⁶⁹ a vlasy na jeho hlavě budou mít barvu jako zlato, chodidla jeho nohou jsou zelená a má dvě lebky. A přijde k hříšnému Edomu a řekne jim: „Já jsem mesiáš, já jsem váš bůh.“ Ihned v něj uvěří a učiní ho nad sebou králem a sbratří se s ním všichni synové Ezauovi a přijdou k němu. A půjde a dobude všechny země a řekne synům Ezaua: „Přineste mi můj zákon, který jsem vám dal.“ A přinesou své modlitby a řekne jim: „Pravda je, že jsem vám jej dal“, a řekne národům světa: „Uvěřte ve mně, neboť já jsem váš mesiáš.“ A vskutku v něj všichni uvěří. Tehdy pošle pro Nechemju ben Chuši'ela a všecken Izrael, a řekne jim: „Přineste mi vaši Tóru a dosvědčete mi, že já jsem bůh.“ Tehdy se leknou a budou překvapeni. V tu chvíli povstane Nechemja ben Chuši'el a třicet tisíc bohatýrů z bojovníků synů Efrajim, vezmou *Sefer Tora* a přečtou před ním: „Já jsem Hospodin, Bůh tvůj, nebudeš mít jiných bohů přede mnou.“⁷⁷⁰ A řekne jim: „Ve vaši Tóře není vůbec nic, ale přijďte a dosvědčete mi, že já jsem bůh, tak, jak to udělaly už všechny národy.“ Tehdy proti němu povstane Nechemja a Armilus řekne svému otroku: „Chyť ho a svaž!“ Tehdy povstane Nechemja ben Chuši'el a třicet tisíc, které budou s ním, a svedou s ním bitvu a zabijí z nich stovky tisíců. Tehdy se rozezlí hříšný Armilus a shromáždí všechny vojáky národů světa v Údolí rozhodnutí⁷⁷¹ a budou válčit s Izraelem a zabijí z něj velké množství, a budou bít Izrael, až jej umenší. A zabijí pomazaného Hospodinova a přijdou služební andělé a odnesou ho a uloží ho s otci světa.⁷⁷² Tehdy změkne srdce Izraele a ochabne jeho síla ale hříšný Armilus nebude vědět, že mesiáš je mrtev, protože kdyby to věděl, nenechal by zbytek Izraele uprchnout. Tehdy všechny národy světa budou vyhánět Izrael ze svých zemí a tomu pokolení nebude dopřáno, aby našlo odpočinek s nimi (s pohany) v jejich zemi, a ti, kdo spatří ten národ v bídě a zavržení, budou říkat: „Povstali nad nás a učinili si krále.“ A bude velký útisk nad Izraelem, jaký ještě nebyl, od počátku světa až do těchto dnů. A tehdy bude postaven⁷⁷³ Michael, anděl veliký, nad syny tvého lidu⁷⁷⁴ a bude útisk, jaký ještě nebyl atd.⁷⁷⁵ A tehdy uteče celý Izrael do pouští a každý, kdo ve svém srdci

768 Even Šmu'el: dva lokty

769 Nebo „temně rudé.“

770 Ex 20,2

771 JI 4,14. Radak ho někdy překládá jako „Údolí řezání“ – podle bitvy a krve, která se v něm prolíje.

772 העולם אבות; označení pro velké učence, mudrce, na jejichž moudrosti a zbožnosti stojí svět; srov. Sir 45,1. V Mišně jsou tak označováni přední tanaité (Ed 1, 4).

773 Tento výraz může být chápán buďto doslova ve významu „postavit se na obranu“ nebo též ve významu „umlčet protivníka“. V ExR 18, 5 je řečeno, že Samael (Satan) trápí Izrael, zatímco Michael ho chrání. A pokud to Satan zkusí, Michael ho umlčí – עמד. Jiný příklad užití slova *amad* ve významu utichat je např. v Jb 32,16 z Pesikta RutR 1 a Neh 8,5; Raši k Sota 37a.

774 Podle hebrejské angelologie má každý ze sedmdesáti dvou národů světa svého anděla, který jej zastupuje u Boha. Andělem Izraele je Michael.

775 Srov. Dn 12,1. Autor ocitoval pasáž s menšími odchylkami, ale zapomněl na některé tvary, jako např.

zapochybuje, se vrátí k národům světa,⁷⁷⁶ a budou říkat: „Toto je to vykoupení, o němž jsem se učili? Že je mesiáš zabit?“ A každý, kdo se nebude dívat směrem k vykoupení, bude zahanben a vrátí se k národům světa. Tehdy bude Svatý, budiž požehnán, zkoušet Izrael, a očistí jej jako stříbro a zlato, jak je řečeno v Zacharjášovi: „Tu třetinu však provedu ohněm. Přetavím je, jako se taví stříbro.“⁷⁷⁷ A je psáno v Ezechielovi: „Vytrídím z vás ty, ... kdo mi byli nevěrní“⁷⁷⁸ A v Danielovi je psáno: „Mnozí se vytřídí, zbledí a budou vyzkoušeni. Svévolníci budou jednat svévolně.“⁷⁷⁹ A budou všichni, kteří zbudou z Izraele, svatí a čistí, na poušti Judské čtyřicet pět dní a budou pěstovat a jíst pouštní rostliny.⁷⁸⁰ A v tom se naplní to, o čem se v Ozeášovi říká: „Proto ji přemluvím, uvedu ji na poušť, budu jí promlouvat k srdci.“⁷⁸¹ A ohledně počtu čtyřiceti pěti dnů je řečeno: „Od doby, kdy bude odstraněna každodenní oběť a vztyčena ohyzdná modla pustošitele, uplyne tisíc dvě stě devadesát dní.“⁷⁸² A je psáno „Blaze tomu, kdo se v důvěře dočká tisíce tří set třiceti pěti dnů“⁷⁸³ a mezi těmito dvěma čísly zbývá čtyřicet pět dnů.⁷⁸⁴ V té době zemřou všichni hříšníci Izraele, kteří nebyli hodni spatřit vykoupení, a přijde Armilus a bude válčit v

---

„tvého lidu“. V biblické knize promlouvá Bůh k Danielovi, proto tvar „tvého.“

776 Odpadne

777 Za 13,9

778 Ez 20,38

779 Dn 12,10. To se vztahuje na vypočítávání konce. Mezi všemi daty a čísly se pravděpodobně objeví i ten správný, ale nebude možné ho poznat a určit, protože věci a záležitosti okolo Konce jsou příliš nejasné, aby je bylo možné poznat dříve, než k nim dojde.

780 Srov. Jb 30,4

781 Oz 2,16

782 Dn 12,11. Je zajímavé, že Sa'adja Ga'on (*Emunot ve-de'ot* 8:3), Raši a jiní překládají slovo „dny“ jako „roky“. Tento příklad se vyskytuje i na jiných místech (např. v Lv 25,29 a jinde). 1290 let (dní) tak uplyne od doby, kdy přestane být obětována každodenní oběť *tamid* do příchodu Mesiáše. V Dn 8,14 je psáno: A řekl mi: Do večera, rána, dva tisíce a tři sta a Svatý.... K číslu 2300 přičtete číselnou hodnotu slov *erev* a *boker* (574) a dostaneme číslo 2874. To je celkový počet let, které uplynou od odchodu do Egypta až do příchodu Mesiáše: 210 let trval exil v Egyptě, od Exodu do postavení 1. Chrámu (1Kr 6,1) uplynulo 480 let. První Chrám stál podle tradice (Joma 9a) 410 let. Babylónské zajetí trvalo dle Jr 19,10 70 let a od postavení 2. Chrámu až do doby, kdy ustala každodenní oběť uplynulo 414 let (podle Joma 9a stál 2. Chrám 420 let, ale oběť přestala být obětována o šest let dříve, protože v Dn 9,7 je řečeno, že byla ukrácena o polovinu týdne – polovina týdne se v tomto případě nemá chápat jako 3,5 dne, ale spíše jako více než polovina a méně než sedm, tzn. maximálně šest – a dny jsou i v tomto případě brány jako roky, proto 414 let). Od zastavení oběti až do příchodu mesiáše 1290 let – celkem tedy 2874 let. Ibn Ezra vykládá číslo 1290 jinak: denní oběť ustane 1290 dní před zničením chrámu – vyvozuje taktéž z verše Dn 9,27: 3,5 roku – to je 3,5 x 365 = 1277,5 – tedy vlastně 1290.

783 Dn 12,12.

784 Po příchodu mesiáše bude následovat 45 let, kdy bude skryt. Srov. RutR 5:6: Rabi Berachja řekl jménem rabiho Leviho: První vykupitel (Moše) je stejný jako poslední (mesiáš); první vykupitel byl zjeven a pak skryt. A jak dlouho byl skryt? Po dobu třiceti měsíců, neboť je řečeno: „Potkali Mošeho a Aharona“ (Ex 5,20; v ExR 5:20 je řečeno „šest měsíců“), tak i poslední vykupitel bude zjeven a pak skryt. A jak dlouho bude skryt? Rabi Tanchuma řekl jménem učenců: čtyřicet pět dní, neboť je psáno (Dn 12,11–12). A co je to za (zvláštní) dny? Rabi Jicchak ben Kacarta řekl jménem rabiho Jony: To je čtyřicet pět dní, během nichž Izrael bude trhat slánobýl s pelyňkem a jíst jej (Jb 30,4). Kam je povede? Ze Země Izraele do judské pouště, neboť je řečeno (Oz 2,16), ale někteří říkají že do pouště Sichona a Oga, jak je řečeno (Oz 12,10; to je odkaz na místo, kde Bil'am pronesl své proroctví Izraeli; viz. Nu 24,5). Ten kdo v něj bude věřit, přežije, a ten kdo v něj neuvěří, odejde k pohanům a ti ho pošlou na smrt (může se jednat o duchovní smrt – zemře jeho víra a přijme nepravou).

Egyptě a dobude ho, neboť je řečeno: „ani egyptská země nevyvázne“⁷⁸⁵ a vrátí se k Jeruzalému a zničí ho podruhé, neboť je řečeno: „Postaví své přepychové stany od moří k hoře svatě nádhery. Pak přijde jeho konec a nikdo mu nepomůže.“⁷⁸⁶

Znamení osmé: Michael se postaví a třikrát zatroubí na šofar, neboť je řečeno: „A stane se v onen den, že zatroubí na veliký šofar a přijdou ti, kteří zahynuli (bloudí)“ atd.⁷⁸⁷, a je psáno: „Panovník Hospodin zaduje na šofar,⁷⁸⁸ vydá se na pochod ve vichřicích z jihu.“⁷⁸⁹ Na první zatroubení se zjeví mesiáš, syn Davidův, a prorok Elijáš těm spravedlivým, čistým z Izraele, kteří unikli na judskou poušť na konci čtyřiceti pěti dnů, a obrátí svá srdce a posílí své zesláblé paže a kolena svá podlomená zpevní.⁷⁹⁰ A celý Izrael, rozptýlen po celém světě, uslyší hlas šofaru a poznají, že je nařídil Hospodin a že přišlo úplné vykoupění, a shromáždí se a půjdou, neboť je řečeno: „a přijdou ti, kteří bloudí v zemi asyrské,⁷⁹¹ a z toho hlasu padne veliký strach a třes na národy světa a padne na ně špína odporná. A Izrael se připraví k vyjití, a přijde Mašiach ben David a prorok Elijáš se spravedlivými, kteří se vrátili z Judské pouště a s celým shromážděným Izraelem a vystoupí na výšinu Chrámové hory a usídlí se tam. A uslyší Armilus, že povstal král Izraeli, a řekne: „Co ještě ten opovržením hodný a bídný národ udělá?“ A hned shromáždí všechny vojáky národů světa, a přijde aby válčil s pomazaným Hospodinovým. A tehdy Svatý, budiž požehnán, nebude po něm (mesiáši) chtít, aby válčil, ale řekne mu (mesiáši): „Zasedni po mé pravici“⁷⁹² a on řekne Izraeli: „Stůjte a vizte spásu Hospodinovu, kterou vám dnes učiní.“ A bude Hospodin Sám válčit s nimi,⁷⁹³ neboť je řečeno: „Hospodin vytáhne a bude bojovat proti oněm pronárodům, jako bojoval kdysi v den bitvy.“⁷⁹⁴ A Svatý, budiž požehnán, sešle oheň a síru z nebes, neboť je řečeno: „Budu je soudit morem a kroupami, a přival deště a kroupy jako kameny.“⁷⁹⁵ A Armilus, hříšník, tehdy zemře, a všichni jeho vojáci, a Edom zlovolný, kteří zničili Dům našeho Boha a vyhnali nás z naší Země. A tehdy na nich učiní Izrael pomstu velikou, neboť je řečeno: „I bude dům Jákobův ohněm a dům Josefův plamenem, zatímco dům Ezauův bude strništěm.“⁷⁹⁶

Znamení deváté: Zatroubí Michael zvukem silným a otevřou se hroby mrtvých v

---

785 Dn 11,42

786 Dn 11,45

787 Iz 27,13

788 ČEP: polnici.

789 Za 9,14

790 Srov. Iz 35,3

791 Iz 27,13

792 Ž 110,1

793 Srov. Ex 13,14

794 Za 14,3

795 srov. Ez 38,22; v bibl. textu je וּבַדָּם בְּדָבָר – morem a krví, zde je וּבַרְדָּ בְּדָבָר – kroupami, nebo též tvrdou, tyranizující vládou.

796 Abd 1,18

Jeruzalémě a Svatý, budiž požehnán, je oživí; a půjdou mesiáš, syn Davidův, a prorok Eliáš a oživí mesiáše, syna Josefova, jenž je uložen v branách Jeruzalémských a pošlou mesiáše syna Davidova kvůli zbytku Izraele, kteří jsou stále rozptýleni ve všech zemích. Tehdy všechny krále národů světa přinesou na svých ramenou a přivedou je k nim.

Znamení desáté: Zatroubí Michael převelice a vyvede Svatý, budiž požehnán, od řeky Gozenu, a z Chaly a Chaboru a z měst médských, všechny kmeny,⁷⁹⁷ a vyjdou se syny Mojžíšovými, nebude je možné spočítat ani změřit. Jako zahrada Eden je země před nimi a za nimi plamen plápolá⁷⁹⁸ a neponechají k obživě⁷⁹⁹ nepřátelům Hospodinovým, a v té hodině, kdy vyjdou kmeny, obklopí je oblaka slávy Svatého, budiž požehnán, jenž kráčí před nimi, neboť je řečeno: „Už vytáhl ten, kdo jim bude razit cestu.“⁸⁰⁰ A Svatý, budiž požehnán, jim otevře prameny stromu života a napojí je po cestě, neboť je řečeno v Izajášovi: „Na holých návrších otevřu vodní proudy, uprostřed plání prameny vod, poušť v jezero změním a zemi vyprahlou ve vodní zřídla,⁸⁰¹ a je psáno: „Nebudou hladovět ani žiznit, nebude je ubíjet sálající step a sluneční žár.“⁸⁰² Svatý, budiž požehnán, kéž si zasloužíme vidět vykoupení brzké, kéž si zasloužíme vidět Chrám,⁸⁰³ a povstanou studenti Písma,⁸⁰⁴ neboť je psáno: „Hle, změním úděl Jakobových stanů, slituji se nad jeho příbytky. Město bude vystavěno na svých sutinách a palác⁸⁰⁵ bude obýván podle svého řádu.“⁸⁰⁶ A bude nám dopřáno všechno pohodlí a všechno bezpečí, neboť je řečeno skrze Jeho proroka a je psáno: „V onen čas vás přivedu, v ten čas vás shromáždím, dám vám jméno a chválu.“⁸⁰⁷ Konec mesiášských znamení

---

797 Srov. 1Pp 5,26

798 Srov. Jl 2,3

799 Srov. Sd 6,4

800 Mi 2,13

801 Iz 41,18

802 Iz 49,10

803 Dosl. „Vybraný Dům“ (viz MaŠ 5, 12), místo, jež s Bůh vybral (בהר) k tomu, aby tam bylo vzýváno Jeho Jméno.

804 בנו מקרא

805 ארמון, též pevnost, citadela, termín užívaný většinou proroky

806 Jr 30,18

807 So 3,20

6.4 *Otot rabi Šim'on bar Jochaj*

Rukopisy:

Fragment rukopisu z genizy in MARMORSTEIN, Arthur. Les signes du Messie. *REJ* 52 (1906), s. 176-186.

Tištěné vydání:

EVEN ŠMU'EL, Jehuda (ed.). *Midrešej ge'ula*, s. 311-314.

V překladu uvádím jak text Even Šmu'elův, tak i Marmorsteinův rukopis.

Kromě *Otot ha-mašiach* existuje spis, podobný strukturou i povahou, označovaný *Otot rabi Šim'on bar Jochaj* – Znamení rabiho Šim'ona bar Jochaje. Rabi Šim'on bar Jochaj byl mezi středověkými mystiky velmi populární a řada anonymních i známých autorů svá díla připisovala jemu, eventuálně se odvolávala na tradici zděděnou právě od něj – za všechny příklady může hovořit nejznámější, *Zohar*. Mezi mesianisticky zaměřenými rukopisy vynikají právě *Nistarot šel rabi Šim'on ben Jochaj* – Tajemství rabiho Šim'ona bar Jochaje, obsahující kromě řady příběhů o rabim Šim'onovi – divotvůrci – i údajná zjevení, která se rabimu Šim'onovi dostala ohledně konce dnů, a také následující *Tfilat šel rabi Šim'on ben Jochaj* (Modlitba rabiho Šim'ona bar Jochaje).

Některé pasáže jsou v podstatě totožné s *Otot ha-mašiach* (znamení čtvrté a páté), jiné můžeme najít v ostatních midraších, velká část textu je ovšem původní a vyskytuje se pouze zde. V tomto spise, narozdíl od předchozích (kromě fragmentů k *Sefer Zerubavel* uveřejněných Wertheimerem), již vystupují Arabové (buď jako Kedarci nebo Izmaelitě); navíc v popisu sedmého znamení (Edomský král vyhánějící Izmaelce z Jeruzaléma) je možné rovněž spatřovat odraz křížáckých válek – a pokud tuto tezi přijmeme, spadá vznik *Otot rabi Šim'on bar Jochaj* do 12. století.

Strukturu a podobnost obou spisů můžeme porovnat následovně:

Otot ha-mašiach

Otot rabi Šim'on bar Jochaj

1. Příchod tří kacířů	1. Tři ohnivé sloupy
2. Žár	2. Příchod tří kacířů
3. Krev	3. Tři duhy
4. Léčivá rosa	4. Třídenní krvavý déšť
5. Třicetidenní tma	5. Třídenní léčivá rosa
6. Edom a mesiáš, syn Josefův	6. Třídenní temnota
7. Armilus	7. Souboj Edomu a Izmaele
8. Příchod mesiáše, syna Davidova, a smrt Armila	8. Příchod Mesiáše syna Josefova a porážka Edomu
9. Oživení mesiáše, syna Josefova	9. Armilus
10. Shromáždění vyhnanců Izraele	10. Příchod mesiáše, syna Davidova, a smrt Armila

Kromě větší záliby v číslovce tři, je zde oproti *Otot ha-mašiach* mnohem podrobněji vykreslena činnost tří kacířů, kteří jsou v Mesiášských znameních označováni za „krále“. Nabízí se zde domněnka, že autor *Otot rabi Šim'on ben Jochaj* útočí na evangelia a na Ježíše, případně na působení apoštolů, neboť skutky, které podle něj provádí tři kacíři – tj. zmrtvýchvstání, navrácení zraku slepému a uzdravení chromého – jsou ty, které jsou v evangeliích vyzdvihovány jako zázraky, kterými Ježíš a apoštolové údajně měli dokazovat svou moc. Ale stejně tak je možné, že se zde jedná o polemiku proti divotvůrcům a šarlatánům, kteří si osobují „vlastnictví“ Ducha Hospodinova a na jeho základě konají „zázraky“. Rozvedena je i informace o údajném přestupování pohanů na pravou víru – zatímco v Mesiášských znameních se odehrává ve znamení pátém, po hrůze ze tmy, která na celých třicet dní přikryje zemi, a jako podpora pro toto tvrzení slouží verš, který se dá vykládat všelijak, ve Znameních rabiho Šim'ona je tento jev popisován již v prvním znamení a podložen poměrně jasným veršem ze Za 8,23.

Originální jsou ohnivé sloupy, které sice nejspíš mají svou inspiraci ve sloupu dýmu a ohně, jenž ukazoval Izraeli cestu na poušti, ale nevyskytují se nikde jinde, podobně jako tři duhy – symboly smlouvy Boha s lidstvem – ale chybí žár, jenž Bůh sesílá na zemi ve druhém znamení *Otot ha-Mašiach*.

V sedmém znamení se objevuje postava muže jménem Choter. Choter se – ovšem

nikoli jako jméno – vyskytuje v Iz 11,1 – ČEP tento výraz překládá jako „proutek“ a je to samozřejmě proutek neobyčejný, ale rovnou z pařezu Jišajova, tedy potomek Davidův. Mohlo by se tedy jednat o podobný případ jako u jména Jinon, kterým byl mesiáš označen v *Sefer Elijahu*, ale Choter – kromě porážky Edomu – mesiášské ambice neprojevuje a nakonec umírá, aniž by byl za mesiáše označen. V Marmorsteinově rukopise se místo něj se objevuje jméno Mansúr – arabské jméno s významem „vítězící“. Také ono má v islámu spasitelský význam. Která z verzí je původnější není možné se stoprocentní jistotou stanovit, ale je nasnadě domnívat se, že Choter je hebraizovanou podobou původnějšího Mansúra – už jen z toho důvodu, že pokud by autor midraše použil jméno „Choter“ ihned v první verzi, nebyl by důvod toto jméno arabizovat ve verzích pozdějších.

Bitva s Edomem bude svedena ve městě, které je v prorockých vizích svědkem mnoha krveprolití, v sídle edomských králů Bosra, a Choter/Mansúr v ní krále Edomu porazí. Edomský král, jenž z bitvy uprchl, se po smrti Chotera vrací zpět do Jeruzaléma, kde bude zabit mesiášem synem Josefovým. Zároveň král Edomu při svém návratu položí svou korunu na základní kámen Chrámu v Jeruzalémě se slovy „Vracím nyní to, co mí otcové odsud vzali.“

Toto jednání, pro edomského krále a arciprotivníka Izraele nečekané, má svůj původ v byzantské eschatologické literatuře a v takovém případě se jedná o sarkastickou polemiku proti východokřesťanským eschatologickým představám. V nich král Říma/Řeků/Byzance, „poslední římský císař“, vystupuje služebník Boží, jenž vysvobodí Jeruzalém z rukou nevěřících aby pak sám formálně „kapituloval“ před Bohem otcem i synem – sejme si z hlavy královskou korunu a položí ji na kříž, na němž zemřel Ježíš. Kříž se poté vznese do nebes. Tak předá světskou moc do rukou „skutečného krále“. Následuje příchod skutečného antikrista, „syna pekel“ a druhý příchod Kristův na zemi.⁸⁰⁸

Avšak když v židovských midraších král položí svou korunu na místo základního kamene, přichází mesiáš, syn Josefův, a nasadí si jí. Autoři midrašů tím vzkazují svým byzantským předchůdcům: „Ano, římský král se vzdá, ale náš mesiáš je tím, kterému koruna bude náležet.“ Dějová linie je pak v podstatě totožná – příchod Armila, smrt mesiáše z rodu Josefova, strádání Izraele a nakonec triumf syna Davidova.

Desáté znamení nabízí Even Šmu'el ve dvou verzích. Jedna je strohá a konstatuje vítězství mesiáše, syna Davidova, druhá je delší a shoduje se kromě několika drobností s Marmorsteinovým fragmentem. Kromě toho nabízí popis fyzického vzhledu mesiáše,

---

808 ALEXANDER, Paul. *The Byzantine apocalyptic tradition*, s. 22. Též ALEXANDER, Paul. The Medieval Legend of the Last Roman Emperor and Its Messianic Origin. *Journal of the Warburg and Courtauld Institutes*, Vol. 41 (1978), s. 1-15.

syna Davidova, což je prvek, který se v jiných apokalyptických midraších nenachází. Tento popis je pravděpodobně rovněž ovlivněn strašnými díly, jmenovitě proroctvím tiburtinské Sibyly. Tam nacházíme rovněž popis, tentokrát nikoli mesiáše, ale řeckého krále, jenž je také v tomto spisu nazýván jménem – Constans. Constans, postava inspirována nejspíše nejmladším synem císaře Konstantina, bude vysoký, krásného vzhledu, jasné tváře a každá jednotlivá část těla jeho těla bude přesně na svém místě.⁸⁰⁹ V tomto případě nemůže být pochyb o tom, že autor midraše byzantské apokalyptické texty znal a převzal látku v nich obsaženou.⁸¹⁰

---

809 ALEXANDER, Paul. *The Byzantine apocalyptic tradition*, s. 177: Hic erit statura grandis, aspectu decorus, vultu splendidus atque per singula membrorum liniamenta decenter compositus.

810 Popis fyzického vzhledu mesiáše, nadto s důrazem na jeho fyzickou krásu, je židovskému prostředí a uvažování vskutku cizí – naopak v byzantském prostředí mohl být popis Constance inspirován popisem Helia/Apollóna, slunečního boha, s nímž byl například Ježíš za Konstantina spojován.

6. *Otot rabi Šim'on bar Jochaj*

Deset znamení bylo zjeveno rabimu Šim'onu bar Jochajovi (kež je jeho památka požehnána), které budou zjeveny světu, až se přiblíží mesiášův příchod – kež nastane brzy.

První znamení: Tři ohnivé sloupy⁸¹¹ sestoupí z nebes a zůstanou tam, strmící od země až k nebesům, po tři dny a tři noci. Kvůli jejich obrovské síle, kterou mají, všechny národy světa povstanou a složí hold Izraeli, a budou mu říkat: „Učiňte i nám třásně na okrajích našich oděvů!“ Izrael jim učiní třásně, jak je řečeno: „V oněch dnech se chopí deset mužů z pronárodů všech jazyků pevně cípu roucha jednoho Judejce a řeknou: ‚Půjdeme s vámi. Slyšeli jsme, že s vámi je Bůh.‘“⁸¹² Svatý, budiž požehnán, umístí znamení zla na oblohu a na zemi, jak je řečeno: „Způsobím, že budou na nebi i na zemi divné úkazy: krev a oheň a sloupy dýmu.“⁸¹³ A proč bude znamení krve předcházet znamení ohně? Protože v tom samém pořadí šla v Egyptě.

Druhé znamení: Přijdou tři lidé. Jeden z nich stane na hrobě a oživí mrtvého; jeden navrátí zrak očím slepce; jeden vyléčí chromého pomocí zařikávání. Osm tisíc Izraelitů sejde na scestí, když je budou následovat, ale [ve skutečnosti nepochází] ze synů Izraele, ale z Gibeonů a vši možné chátory, jež se [kdy] smísila s Izraelem.⁸¹⁴ Svatý, budiž požehnán, je všechny očistí z Izraele, jak je řečeno: „Tu třetinu však provedu ohněm. Přetavím je, jako se taví stříbro.“⁸¹⁵

Třetí znamení: Svatý, budiž požehnán, učiní tři duhy na nebesích, a ty tam zůstanou po tři dny a tři noci. Jejich délka obemkne celý svět a žádná nebude druhé podobná. Všechny národy světa přepadne velký strach a budou říkat: „Copak Svatý, budiž požehnán, zamýšlí uvést potopu na svět?“ Ale on již přísahal, že nepřivede potopu na svět, jak je řečeno: „Je to pro mě jako za dnů Noeho, kdy jsem se přísahou zavázal, že už nikdy vody Noeho zemi nezatopí.“⁸¹⁶ Stejně tak, jako přísahal, že nepřivede potopu, tak přísahal, že již více neprojeví svůj hněv, jak je řečeno: „Právě tak jsem se přísežně odřekl rozlícení i pohrůžek vůči tobě.“⁸¹⁷ Svatý, budiž požehnán, opáše ten den Izrael silou, jak je řečeno: „kdo klesali, jsou opásáni statečností.“⁸¹⁸ A kdo jsou ti „opásáni“?⁸¹⁹ To je Izrael, neboť je

---

811 Srov. Ex 14,19-20

812 Za 8,23

813 JI 3,3

814 Viz Nu 11,4

815 Za 13,9

816 Iz 54,9

817 Tamtéž

818 IS 2,4

819 אטרו

řeceno: „Opásal jsi mě statečností k boji.“⁸²⁰

Čtvrté znamení: Po tři dny a tři noci bude padat déšť, déšť nikoli z vody, ale déšť krve. Těch osm tisíců, kteří dříve sešli na scestí za hlasateli lži, to budou pít a zemřou. Každý muž a každá žena, kteří je budou následovat, zemřou.

Páté znamení: Svatý, budiž požehnán, nechá rosu padat po tři dny a tři noci, a ta zruší všechny smrtonosné účinky krve, která předtím padla na zem. Nechá vyrůst klasu. Všechny národy světa si budou myslet, že to je déšť, ale ve skutečnosti to bude jen rosa, jak je přislíbeno v Písmu: „Budu Izraeli rosou, rozkvetete jako lilie, zapustí kořeny jako libanónský cedr. Jeho ratolesti se rozloží, ve své velebnosti bude podoben olivě a jeho vůně bude jako vůně Libanónu. Usednou opět v jeho stínu, budou pěstovat obilí, rozkvetou jako réva připomínající libanónské víno.“⁸²¹

Šesté znamení: Všechny národy světa zažijí po tři dny a tři noci temnotu, ale Izrael bude mít světlo, jak je řečeno: „Hle, temnota přikrývá zemi, soumrak národy, ale nad tebou vzejde Hospodin a ukáže se nad tebou jeho sláva.“⁸²² Všechny národy světa přepadne veliký strach, a půjdou a budou se klanět před Izraelem, řka: „Půjdem s vámi. Slyšeli jsme, že s vámi je Bůh.“⁸²³

Sedmé znamení: Král Edomu přijde a vystoupí do Jeruzaléma. Všichni Izmaelitě⁸²⁴ z něj utečou a odejdou do Jemenu. Shromáždí mocné vojsko a půjde s nimi muž, jehož jméno je Choter. Stane se králem a všichni půjdou do Bocry. Král Edomu (to) uslyší a půjde za nimi. Ti dva svedou bitvu, jak je řečeno: „Neboť Hospodin má obětní hod v Bosře, v zemi edómské veliké obětní porážení.“⁸²⁵ A je též řečeno: „ti, kdo jedí maso z vepřů a to, co je hodno opovržení, dokonce myši, společně zajdou.“⁸²⁶ Choter zabije mnoho Edomců, a král Edomu před ním uteče. Avšak Choter zemře a král Edomu se vrátí do Jeruzaléma podruhé. Vstoupí do Chrámu, vezme zlatou korunu, kterou má na hlavě, a položí jí na základní kámen⁸²⁷ Chrámu. Tehdy řekne: „Pane Všehomíra! Vracím nyní to, co mí předchůdci odsud vzali...“ Tehdy nastane velké trápení.

Osmé znamení: Svatý, budiž požehnán, přivede nenadále Nechemju ben Chuši'ela, mesiáše, syna Josefova. Slovo „nenadále“⁸²⁸ odkazuje na verš: „I vstoupí nenadále do

---

820 2S 22,40

821 Oz 14,6-8

822 Iz 60,2

823 Za 8,23

824 Marmorstein se domnívá, že se jedná o Sasánovce (Peršany).

825 Iz 34,6

826 Iz 66:17

827 M Joma 5,2

828 מנאדל

svého chrámu Pán.⁸²⁹ Bude válčit s králem Edomu a zabije ho a pak si nasadí korunu, kterou král Edomu vrátil do Jeruzaléma. Jméno Nechemjovo obletí celý svět.

Deváté znamení: Z města Říma vyjde muž, jehož jméno je Armilus, syn Satana, jenž byl zplozen z kamenné sochy v Římě. To je socha ženy, s níž obcoval Satan, a která dala život tomuto tvorů. Toho dne, kdy se narodil, bude jako stoletý. Půjde a bude vést válku proti Alexandrii a zničí celé pobřeží moře. Běda tomu, kdo se mu dostane do rukou! Sám osobně přijde do Gazy a tam ustaví svůj trůn. (Toto jsou jeho znamení:) Bude deset loktů vysoký... Bude tam sedět na svém trůnu a bude pronášet kletby a rouhat se. Bude říkat národům světa: „Já jsem bůh. Přineste mi můj zákon, který jsem vám dal.“ Oni mu přinesou obrazy svých model a on jim řekne: „Toto je vskutku zákon, jenž jsem vám dal.“ Pak řekne dětem Izraele: „Přineste vaši Tóru!“ Třicet mužů z vedení Izraele vystoupí spolu s Nechemjou ben Chuši'elem a ponosou svitek Tóry. Řekne (jim): „Nevěřím v tuto Tóru!“ A oni mu odpoví: „Pak nejsi Bůh, nýbrž Satan! Kéž tě Bůh potrestá, Satane!“⁸³⁰ V tu chvíli zajme těch třicet Izraelitů, kteří přišli s Nechemjou a spálí je spolu se svitkem Tóry. Pak řekne Nechemjovi: „Teď už ve mě věříš?“ Odpoví mu: „Nevěřím v nikoho jiného, než v Boha Izraele, Boha nebes, jenž nám dal Svou Tóru skrze poselství Mojžíše, našeho učitele. On je Jediný, v Nějž věřím!“ (Armilus) vydá rozkaz, aby ho popravili v Chrámu jeho Boha, neboť právě vstoupil do Chrámu. Tak zabijí Nechemju v Jeruzalémě a jeho mrtvolu v Jeruzalémě pohodí. Izrael nad ním bude truchlit, jak je řečeno: „Naříkat bude země, každá čeleď.“⁸³¹ A tehdy zažije Izrael velké utrpení: * někteří se schovají v jamách a jiní utečou do pouště, kde zůstanou po čtyřicet dní. Další je budou následovat a všichni budou naříkat nad svým nešťastným údělem. V ten čas povstane Michael, velký kníže, jenž bdí nad syny Tvého lidu a řekne před ním:⁸³² „Pane Všehomíra! Rozpomeň se na přísahu, kterou jsi přísahal jejich předkům, stejně tak, jako jsi přísahal jim: „Neboť odpustím těm, které zanechám.“⁸³³ A On bude naslouchat modlitbě Michaela, knížete nad Izraelem.

Desáté znamení: Svatý, budiž požehnán, přivede mesiáše, syna Davidova, toho, jenž byl zavřen do vězení, a jehož činy osvobodí Izrael.

*Jiná verze:

Izrael zažije velký útlak. Budou se skrývat v jeskyních a prašných rozsedlinách, a zbytek prchne do pouště Amonu a Moábu, jak je řečeno: „Moábe, ať moji zahnaní jsou

---

829 Mal 3:1

830 Viz Za 3,2

831 Za 12,12

832 Viz. Dn 12,1

833 Jr 50,20

tvými hosty.⁸³⁴ Budou putovat po čtyřicet dní, a budou se živit lebedou a kořínky kručinky, neboť je řečeno: „ kořen kručinky jim je chlebem.“⁸³⁵ Armilus, syn Satanův půjde do pouště moábské: to je ten Armilus počatý z kamene, o němž Písmo hovoří: „ On vynese poslední kámen.“⁸³⁶ V ten čas budou synové Izraele naříkat a kát se k nebesům, a Michael, kníže Trůnu Slávy, bude naplněn milosrdenstvím k nim. Stane v modlitbě před Svatým, budiž veleben, jak je řečeno: „V oné době povstane Míkael, velký ochránce, a bude stát při synech tvého lidu.“⁸³⁷ – výraz „jenž stojí“⁸³⁸ ukazuje, že se bude modlit – a řekne před ním: „Pane všeho tvorstva! Rozpomeň se na to, cos přísahal jejich předkům a co jsi řekl Tvému služebníkovi Mošemu: ‚Odpustil jsem podle tvého slova‘⁸³⁹ a také: ‚Neboť odpustím těm, které zanechám.‘⁸⁴⁰ Navíc Ty Sám jsi je nazval ‚svatými‘, jak je řečeno: ‚Budete svat pro mě, neboť Já jsem Svatý‘⁸⁴¹ a pro Své Jméno jsi je oddělil!“ Svatý, budiž požehnán, vyslyší v ten čas modlitbu Michaela za Izrael.

Desáté znamení: Pošle Menachema ben Ami’ela, mesiáše, syna Davidova, z místa, kde je uvězněn, jak je řečeno: „Neboť z vězení vyšel, aby kraloval“⁸⁴² a přemístí jej na oblaku, jak je řečeno: „A s nebeskými oblaky jako by syn člověka přicházel.“⁸⁴³ Toto jsou znamení, podle nichž se pozná, že jde o královského Mesiáše: bude vysoké postavy, bude mít silnou šíji, jeho tvář bude zářit jako sluneční kotouč, jeho oči budou blýskat, lýtka jeho nohou budou svalnatá ... a získá si vážnost nad všemi zeměmi, a vládu a čest a velikost.⁸⁴⁴ Armilus povstane, a spolu s ním se shromáždí sedmdesát národů, jak je řečeno: „Srocuj se králově země, knížata se spolu radí proti Hospodinu a Jeho pomazanému,“⁸⁴⁵ a všichni, kdo budou stát před ním, se k němu připojí. Ale mesiáš, syn Davidův, je pobije, jak je řečeno: „Dechem svých rtů usmrtí hříšníka“⁸⁴⁶ a zabije Armila, zplozence kamene, a osvobodí Izrael. Tehdy se jeho sláva rozšíří z jednoho konce světa na druhý.

A tak je to se všemi proroctvími milosrdenství. Kéž ta doba přijde brzy a stanovený čas bude za našich dnů a dnů celého Izraele, Amen, Amen.

---

834 Iz 16,4

835 Jb 30,4

836 Za 4,7 Verš je zde použit bez ohledu na kontext v Bibli – v souvislosti s ním by totiž nedával na tomto místě smysl. Vztahuje se k Zerubavelovi, nikoli k protivníkovi mesiáše. Jedná se nespíš o slovní hříčku, kdy biblické „poslední“ (lépe by bylo překládat „nejvyšší“), הרשע je čteno jako הרשע, svévolný, hříšný. Celý verš je pak čten jako: „Ten hříšný, jenž vyšel z kamene.“

837 Dn 12,1

838 העמד

839 Nu 14,20

840 Jr 50:20

841 Lv 20:26

842 Kaz 4:14

843 Dn 7:13

844 Srov. tamtéž, 14

845 Ž 2:2

846 Iz 11:14

6.4.3 Marmorsteinův rukopis (REJ 52) (český text)

jeden vyléčí chromého

tisíce Izraelitů sejdou

ze synů Izraele, ale z Gibeoňanů

chátry, jež se [kdy] smísila s Izraelem. Svatý, budiž požehnán

očistí Izrael tak, že je přetaví

jako se taví stříbro.⁸⁴⁷ Třetí znamení:

sešle Svatý, budiž požehnán, tři dny a tři noci. Jejich začátek bude na jednom konci světa a

jejich konec na druhém. A jedna na věky a všechny národy a jazyky přepadne velký strach

a budou říkat: „Copak Svatý

uvést potopu na svět?“ A vrátí se a řeknou

přivede potopu

jako přísahal, [že nepřivede potopu], tak přísahal, [že] se již více nerozhněvá na Izrael, jak

je řečeno: „tak jsem se přísežně odřekl rozlícení vůči tobě.“⁸⁴⁸ Svatý, budiž požehnán,

opásá Izrael silou, jak je psáno: „Opásal jsi mě statečností k boji.“⁸⁴⁹

Znamení čtvrté: Bude padat rosa po tři dny a tři noci, ale není to voda, nýbrž krev, A

osmdesát tisíc Izraelitů, kteří sešli za třemi posly lži, bude pít z té rosy. Znamení páté:

Svatý, budiž požehnán, nechá rosu padat po tři dny a tři noci a ta očistí tu předchozí a

přiměje celý svět a stvoření, aby se domnívali, že

Ale není to nic jiného, než rosa, neboť je řečeno: „Budu Izraeli rosou“,⁸⁵⁰ „jeho ratolesti se

rozloží“,⁸⁵¹ „usednou v jeho stínu.“⁸⁵² Znamení šesté: Stane se, že se slunce zatmí po tři dny

a tři noci nad všemi národy a nad Izraelem bude světlo, neboť je řečeno: „Hle, temnota

přikrývá zemi.“⁸⁵³ A národy světa přepadne veliký strach, a půjdou a budou se klanět před

Izraelem, řka: „Půjdeme s vámi. Slyšeli jsme, že s vámi je Bůh.“⁸⁵⁴ Znamení sedmé: Vyjde

král Edomu a přijde do Jeruzaléma a vyžene všechny Izraelity před sebou

mocný válečník. A vyjde s nimi muž, jehož jméno je Mansúr a bude nad nimi

vládnout. A půjdou do Bosry a je řečeno: „ti, kdo jedí maso z vepřů a to, co je hodno

opovržení, dokonce myši, společně zajdou“, je výrok Hospodinův.“⁸⁵⁵ Mansúr zabije

---

847 Za 13,9

848 Iz 54,9

849 2S 22:40

850 Oz 14,6

851 Tamtéž, 7

852 Tamtéž, 8

853 Iz 60,2

854 Za 8:23

855 Iz 66,19

mnoho Edomců, a král Edomu před ním uteče. Avšak Mansúr zemře a král Edomu se vrátí do Jeruzaléma podruhé. Vstoupí na místo, kde je základní kámen, vezme korunu, kterou má na hlavě, a položí jí na základní kámen a řekne: „Pane Všemohíra! Vrátil jsem, co mi otcové vzali.“

A Izrael bude za jeho dnů pod velkým útlakem. Znamení osmé: Svatý, budiž požehnan, přivede nenadále Nechemju ben Chuši'ela, mesiáše, syna Josefova, neboť je řečeno: „I vstoupí nenadále do svého chrámu.“⁸⁵⁶ Bude válčit s králem Edomu a zabije ho a pak si nasadí korunu, kterou král Edomu vrátil do Jeruzaléma. Jméno Nechemjovo bude známo od jednoho konce světa na druhý. Znamení deváté: Z města Říma vyjde muž, jehož jméno je Armilus, syn sochy, ženy, a přišel Satan a ležel s ní a otěhotněla a porodila jej. Když se narodil, byl jako stoletý. Půjde a bude vést válku proti Alexandrii a zničí jí a zničí celé pobřeží moře. Běda tomu, kdo [bude žít] za jeho dnů! Přejde do Emauz, města jeho otce, a tam ustaví svůj trůn. [Toto jsou jeho] znamení: Bude dvanáct loktů vysoký, jeho oči budou šikmé. Až se usadí, bude pronášet kletby a rouhat se. Bude říkat: „Já jsem bůh.“ Poštve syny Ezauovy a řekne jim: „Přineste mi můj zákon, který jsem vám dal.“ Oni mu přinesou své obrazy a modly a on jim řekne: „Toto je vskutku zákon, jenž jsem vám dal.“ Pak řekne Izmaelitům: „Přineste mi váš zákon!“ Oni mu přinesou své spisy a on jim řekne: „Toto je vskutku zákon, jenž jsem vám dal.“ A řekne Izraelitům: „Přineste vaší Tóru!“ Přinesou mu svitek Tóry a on jim řekne: „Nevěřím v tuto Tóru!“ A oni mu odpoví: „Jestli nevěříš v Tóru, pak nejsi nikdo jiný, než Satan! Tnto muž ti dává důtku, Satane!“⁸⁵⁷ Zajme třicet mužů, kteří přišli s Nechemjou a spálí je spolu s nimi i svitek Tóry. Vráť se a řekne Nechemjovi: „Pořád ve mně nevěříš?“ Nechemja řekne: „Nevěřím v nikoho jiného, než v Boha Izraele, jenž dal Tóru skrze Mojžíše, syna Amramova, a proroka, jenž usadil mé kroky nenadále do jeho Chrámu, abych zničil tvůj stín, Edome – v něj já věřím a v tebe ne!“ V tu chvíli řekne Armilus: „Chopte se Nechemji a zabijte ho v Chrámu jeho Boha.“ A zabijí Nechemju a jeho mrtvola bude ležet čtyřicet dní a čtyřicet nocí a nikdo se k ní nepřiblíží. Izrael nad ním bude truchlit, neboť je řečeno: „Budou nad ním naříkat“⁸⁵⁸ „Naříkat bude země, každá čeled“⁸⁵⁹ A tehdy zažije Izrael velké utrpení. Ti odejdou do jeskyní a jam a zbytek uteče do pouště Amónu a Moábu. „Moábe, ať moji zahnaní jsou tvými hosty“⁸⁶⁰ Tam budou přebývat po čtyřicet dní a žít se slanobýlem, neboť je řečeno: „trhají lebedu mezi křovím“.⁸⁶¹ A Armilus půjde do pouště

---

856 Mal 3,1

857 Za 3,2

858 Za 12,10

859 Tamtéž, 12

860 Iz 16,4

861 Jb 30,14

moábské, to je Armilus, syn kamene, neboť je řečeno: „On vynese poslední kámen.“⁸⁶² Od té chvíle budou volat synové Izraele nářkem velikým k nebesům a Michael, kníže trůnu slávy, nad nimi naplní milosrdenství a stane v modlitbě před Svatým, budiž požehnán, jak je psáno: „V oné době povstane Míkael.“⁸⁶³ A ono „stání“ není nic jiného, než modlitba, a řekne před ním: „Pane Všehomíra! Rozpomeň se jak jsi přísahal jejich otcům i jim, a co jsi řekl Svému služebníku Mojžíšovi: „Na tvou přímluvu promíjím.“⁸⁶⁴ A dále „neboť odpustím.“⁸⁶⁵ Nazval jsi je Sobě „svatými“, neboť je psáno: „Budete svatí pro mne“⁸⁶⁶ a pro Sebe jsi je oddělil.“ V tu chvíli vyslyší Svatý, budiž požehnán, modlitbu Michaela, knížete za Izrael. Znamení desáté: Vyvede [Menachema ben] Ami'ela, mesiáše, syna Davidova, z vězení, „neboť z vězení vyšel, aby kraloval“⁸⁶⁷ a přemístí jej na oblaku, jak je řečeno: „A s nebeskými oblaky.“⁸⁶⁸ Toto jsou znamení, pomazaného krále: bude vysoké postavy, bude mít silnou šíji, jeho tvář bude zářit jako sluneční kotouč, jeho oči budou zářit, lýtka jeho nohou budou svalnatá a bude vládnout nad všemi zeměmi, a jemu bude dána vláda, čest a velikost.⁸⁶⁹ Armilus povstane, a spolu s ním se shromáždí sedmdesát národů, neboť je řečeno: „Srocují se králově země,⁸⁷⁰ a všichni, kdo budou stát před ním, se k němu připojí. A pobije je, neboť je řečeno: „Dechem svých rtů usmrtí hříšníka“,⁸⁷¹ a zabije Armila, syna kamene, a spasí Izrael. Tehdy se jeho sláva rozšíří z jednoho konce světa na druhý. Toto jsou města, jež uniknou válce

---

862 Za 4,7

863 Dn 12,1

864 Nu 14,20

865 Jr 50:20

866 Lv 20,6

867 Kaz 4:14

868 Dn 7:13

869 Srov. tamtéž, 14

870 Ž 2:2

871 Iz 11:14

6.5 *Nistarot rabi Šim'on ben Jochaj* a *Tfilat rabi Šim'on ben Jochaj*

Rukopisy (*Nistarot rabi Šim'on ben Jochaj*):

Mnichovský rukopis 222 (viz 4.1 *Sefer Elijahu*).

Fragmenty (*Nistarot rabi Šim'on ben Jochaj*):

Oxford Ms. Heb. f. 27 (2642) fols. 42-43

Oxford Ms. Heb. d. 46 (2643) fols. 72-73.

Fragmenty z káhirske genízy publikovány jako „Perek r. Šim'on ben Jochaj“ in WERTHEIMER, Šlomo Aharon (ed.). *Batej Midrašot*, 2:506-507.

Tištěná vydání (*Nistarot rabi Šim'on ben Jochaj*):

První tištěné vydání Soluň 1743,(viz 4.1 *Sefer Elijahu*) in JELLINEK, Adolph (ed.). *Bet ha-Midrasch*, 3:78-82.

EVEN ŠMU'EL, Jehuda (ed.) *Midrešej ge'ula*, 401-403; kromě rozšířeného Jellinkova textu předkládá i pravděpodobnou předmluvu k *Nistarot* (s. 187-98) a rovněž i odlišnou verzi pod názvem *Atidot R. Šim'on ben Jochaj*.

EŠKOLI, A. Z.: *Messianic Movements in Israel, Volume One: From the Bar-Kokhba Revolt until the Expulsion of the Jews from Spain* EVEN ŠMU'EL, Jehuda (ed.). Jeruzalém. Mosad Bialik, 1987, s. 133-38. Rozšířená verze Jellinkova textu.

Tištěná vydání (*Tfilat rabi Šim'on ben Jochaj*):

JELLINEK, Adolph (ed.). *Bet ha-Midrasch*, 4:117-26. Jedná se o první vydání mantovského rukopisu, který Jellinek získal od mantovského rabína Marca Mortary.

EVEN ŠMU'EL, Jehuda (ed.). *Midrešej ge'ula*, s. 268-86.

Tfilat rabi Šim'on ben Jochaj je pravděpodobně rozšířenou verzí původnějších *Nistarot rabi Šim'on ben Jochaj* se kterými má některé společné pasáže, ale přináší mnohem podrobnější příběh. Oba midraše jsou inspirovány jak tanaitskými prameny, tak i *Sefer Zerubavel*, se kterou můžeme v textu rovněž najít řadu paralel. Hlavní postavy – Armilus, mesiáš z rodu Josefova Nechemja ben Chušiel, mesiáš z rodu Davidova i prorok Elijáš (byť jen velmi okrajově) – ti všichni vystupují v závěru spisu. Kdo se neobjevuje, je matka mesiáše, jejíž role je zcela odstraněna, ani perský král Široj, který byl spojujícím prvkem mezi jednotlivými verzemi *Sefer Zerubavel* i *Sefer Elijahu*.

Moses Buttenwieser klade vznik *Nistarot* do 9 století. Jelinek je datuje do období křížových výprav, ale tento postoj není obecně přijímán. Buttenwieserův i Graetzův, který jejich vznik klade do období Umajjovců. V takovém případě by doba jeho vzniku odpovídala mj. působení mesiášské sekty Abú Isá al-Isfaháního v Persii, jakož i jeho následovníků Jughdana a dalších.

Tfilat rabi Šim'on bar Jochaj (modlitba rabiho Šim'ona bar Jochaje) je naopak pravděpodobně vůbec nejmladším a nejdelším z apokalyptických midrašů, které jsou svými názvy spojeny s osobou rabiho Šim'ona bar Jochaje. *Tfilat rabi Šim'on bar Jochaj* uvádí značné množství dalších postav – jedná se zde především o výčet králů – většinou nejmenovaných, které částečně přebírá z *Nistarot* – kteří mají své historické předobrazy v muslimských vládcích – chalífích. Role Izmaele (symbolizujícího islám) která byla v předchozích midraších potlačována, je vyzdvížena do popředí. Zápas Izmaele a Edomu – tedy islámu a křesťanství, mezi kterými je Izrael lapen jako v pasti, je osou celého příběhu a jedním z hlavních argumentů, který vznik tohoto spisu klade do období křížových výprav, nebo krátce po nich.

Události, které jsou v *Nistarot* a *Tfilat rabi Šim'on ben Jochaj* popisovány, jsou s největší pravděpodobností inspirovány skutečnými historickými momenty. Čtenář může sledovat nástup islámského chalífátu (Izmaele) a arabů (Kenijců nebo též Kedarců), války uvnitř chalífátu a mezi chalífy samotnými (o které nebyla nouze), války z Byzancí (Edom), aleve *Tfilat* i invazi Seldžuků na konci 11. stol. (království, které svrhne vládu Izmaele a dobyje Egypt) a pochopitelně křížáky – Edomity, v pozdější části spisu jsou zmiňováni jako Římané. *Tfilat rabi Šim'on ben Jochaj* tedy mohla vzniknout nejdříve ve 12. století, není ani vyloučeno že až na počátku 13. století.

Pokud odhlédneme od poněkud chaotické časové osy příběhu popsaného v knize, zaujme čtenáře hned na počátku vstřícný postoj vůči Izraeli. O vztahu vůči jiným náboženstvím jsem se krátce zmínil v předcházející kapitole (3.5). V těchto midraších je příchod islámu chápán jako znamení, jenž bude předcházet budoucímu vykoupení – na rozdíl od příchodu Edomu se však bude jednat o znamení spíše pozitivní. Vláda Seldžuků (kteří sice nejsou v *Tfilat* zmíněni jménem, nicméně můžeme se domnívat, že se jedná právě o ně), je již hodnocena poměrně negativně jako vláda, která přivede velký útlak na Izrael. Podobně i srážky Izmaele s Edomem, případně Seldžuků s Edomem (tj. Byzancí) jsou popisovány jako krvavé bitvy, kdy jedna strana poráží druhou bez jakéhokoli viditelného výsledku, avšak přinášející pouze utrpení. V daleko nejhorším světle je mezi všemi bojujícími stranami vykreslena Byzantská říše, potažmo křížáci – tedy Edom. Je-li

Edom chápán od počátku jako nepřítel Izraele, v závěrečných pasážích *Tfilat rabi Šim'on bar Jochaj* je vykreslen jako národ krvežíznivých barbarů.

6.5.1 *Nistarot rabi Šim'on ben Jochaj*

Toto jsou tajemství, která byla zjevena rabimu Šim'onu ben Jochajovi, když se skrýval v jeskyni před caesarem, králem Edomu. Stanul v modlitbě čtyřicet dní a čtyřicet nocí a takto začal: „Hospodine, Bože, jak dlouho budeš dýmat hněvem při modlitbách svého lidu?“⁸⁷² Tehdy mu byly zjebeny skryté věci týkající se konce a [věci] nejasné. Posadil se a počal vykládat [biblický verš] „Když uviděl Kénijce.“⁸⁷³ A jakmile uviděl, že nejprve nastane vláda Izmaele, řekl: „Nestačí snad co nám udělalo království hříšného Edomu? To [musí ještě nastat] vláda Izmaele?“ Tehdy mu odpověděl Metatron, pán tváří a řekl mu: „Neboj se, člověče, neboť Svatý, budiž požehnan, nepřivede vládu Izmaele kvůli ničemu jinému, než kvůli vaší spáse před tímto svévolníkem.“⁸⁷⁴ On [Bůh] ustaví nad nimi proroka podle Své vůle⁸⁷⁵ a vydá jim ku dobytí zemi a oni přijdou a obnoví převelice její sílu. A velká nenávisť bude panovat mezi nimi a syny Ezauovými.“

Rabi Šim'on odpověděl a řekl: „A odkud [víme, že] od nich [přijde] naše spása?“ A řekl mu [Metatron]: „Copak již takto nemluvil prorok Izajáš, ‚Uvidí-li vozbu, koňská spřežení.‘“⁸⁷⁶ Kvůli čemu předchází [ve verši Iz 21,7] jezdec na oslu⁸⁷⁷ jezdcí na velboudu?⁸⁷⁸ Nebylo by lepší formulovat verš obráceně, [totiž že nejprve přijede] jezdec na velbloudu [a poté] jezdec na oslu? [Ne, neboť to znamená, že] jakmile vyjde jezdec na velbloudu, [bude to znamení, že] se dostane⁸⁷⁹ jeho prostřednictvím vláda do rukou jezdcí na oslu. Jiný výklad: „jezdec na oslu“⁸⁸⁰ [přijde ve stejný čas] jako ten, co „jede na oslu“.⁸⁸¹ Z toho vyplývá, oni jsou [zvěstovateli] spásy Izraele, stejně jako jeho spásu [přináší] ten, jenž „jede na oslu“.

A rabi Šim'on dále říkaval, že slyšel od rabiho Jišma'ele, protože království Izraele přijde, aby vyměřilo zemi provazy, jak je řečeno: „A jako odměnu jim přidělí půdu.“⁸⁸² A změní hřbitovy na pastviny pro stáda, a když nějaký člověk z nich zemře, pohřbí ho kdekoli najdou místo. A vrátí se a zorají hroby a osází je [plodinami], neboť je řečeno: „Právě tak budou Izraelci jíst svůj pokrm nečistý.“⁸⁸³ A proč? Protože nebude známo, kde

872 Ž 80,5

873 Nu 24,21. Kénijec synonymem pro Araba.

874 Před Edomem, tj. Římem.

875 Muhammada?

876 Iz 21,7

877 Mesiáš

878 Izmaelec

879 Dosl. Vyroste, vyraší

880 Tamtéž

881 Za 9,9: Hle, přichází k tobě tvůj král, spravedlivý a zachráněný, pokořený, jede na oslu, na oslátku, osličím mláděti.

882 Dn 11,39

883 Ez 4,13

se nacházejí [nečistá] pole.

A opět [vykládal] verš „Když uviděl Kénijce.“ Jaké bylo podobenství, které vynesl onen svévolník?⁸⁸⁴ Když viděl syny svých synů,⁸⁸⁵ kteří v budoucnu povstanou, aby zotročili Izrael, zaradoval se a řekl: „Tvé sídlo je mohutné.“⁸⁸⁶ Vidím lidi, kteří se nezabývají ničím jiným, než nařízenímí Étana Ezrachejského.⁸⁸⁷

Druhý král,⁸⁸⁸ jenž povstane z Izmaele, bude milovat Izrael, zacelí průrvy a rozvaliny Chrámu a očistí horu Moria, celou ji zarovná a postaví tam [místo ke] klanění se (mešitu)⁸⁸⁹ nad základním kamenem,⁸⁹⁰ neboť je řečeno: „Tvé hnízdo leží na skalisku.“⁸⁹¹ Bude válčit se sny Ezauovými a pobije jejich válečníky a zajme množsví z nich a [poté] zemře v míru a velké vážnosti.

A povstane velký král ze [rodu] Chasarmáveta,⁸⁹² ale jeho vláda bude [trvat] jen pár dní. A povstanou proti němu bohatíři ze synů kedarských a zabijí ho a ustanoví jiného krále, a jeho jméno bude Mario (Marwán).⁸⁹³ A vezmou jej od ovcí a oslic a povýší ho jako vládce a vyjdou z něj čtyři paže a ty opraví Chrám.

Na konci vlády čtyřrukého povstane jiný král, ten zmenší míry objemu, délky i váhy a nastolí tři roky klidu.⁸⁹⁴ [Avšak] za jeho dnů propukne ve světě svár. A on pošle velké bojovníky na Edomity. A tam pomřou hlady, i když budou mít s sebou množsví jídla. Ale on odmítne [jídlo] od nich a nic jim nebude dáno. A povstanou Edomci proti Izmaelitům a pobijí je. Izmaelitě spálí jídlo, a ti, kdo zůstanou, se rozprchnou a odejdou.

A poté povstane velký král a bude vládnout čtyřicet devět let.⁸⁹⁵ A toto jsou jeho znamení [podle nichž bude rozpoznán]: Bude rudý, jeho oči budou šilhavé (úskočné) a bude mít tři mateřská znaménka: jedno na čele, jedno na pravé ruce a jedno na levé paži.

---

884 Bileám

885 Edomity, tj. Římány tj. křesťany.

886 Nu 24,21; „mohutný“ v heb. textu אֵתָן, *ejtan*

887 1Kr 5,11

888 Pravděpodobně je jím myšlen ‘Umar ibn al-Chattáb, druhý chalífa vládnoucí v letech 634–644, jenž obsadil Jeruzalém a na radu konvertity k islámu a odpadlíka od judaismu Ka’aba al-Achbara očistil Chrámovou horu, na které se tou dobou mělo nacházet smetiště. Základní kámen na Chrámové hoře ohradil plotem. ‘Abd al-Málík na tomto místě později nechal vybudovat Skalní dóm.

889 Hebr. כִּסְּוּ, *misgad*, což vychází z kořene כִּסַּ, klanět se, padnout tváří k zemi.

890 Vrcholek chrámové hory, dnes její skalní podloží, nacházející se uvnitř Skalního dómu v Jeruzalémě. Podle tradice místo, kde se nacházela nejsvětější svatyně Chrámu a kam velekněz vstupoval na Jom kipur (M Joma 5:2). Toto místo je považováno za základní kámen celého světa.

891 Nu 24,21

892 Gn 10,26. Chasarmávet je potomkem Joktana, bude se tedy jednat o některý z arabských kmenů. Historickým předobrazem této postavy mohl být chalífa Ibrahim ibn al-Wálid, který vládl pouze necelý jeden rok

893 Mezi islámskými chalífy existují dva nositelé jména Marwán: Marwán I. vládl v letech 623–685, Marwán II. pak v letech 688–750. Tato postava je pravděpodobně inspirována Marwánem II.

894 Chalífa As-Saffáh? Vládl čtyři roky 750–754, během jeho vlády došlo mj. ke konsolidaci poměrů a příznivému postoji k židům i křesťanům.

895 Chalífa Al-Mansúr?

Bude sázet (stromy) a znovu vybuduje zničená města, vykope hluboké jámy, aby vyvedl [na povrch] vodu aby zavlažil svou setbu a [tak] jeho potomci i vnuci budou mít hojnost potravy. A každý, kdo se mu postaví, bude vydán do jeho rukou. A země odpočine za jeho dnů a zemře v míru.

A povstane jiný král, jenž bude chtít odříznout vody Jordánu. A přivede cizince ze vzdálených zemí, aby vyhloubili a udělali potoky a odvedli vodu Jordánu, aby zavlažila zemi, ale vykopaná země na ně padne a zabije je. A uslyší to jejich předáci, povstanou proti králi a zabijí ho.

Povstane jiný král, mocný a válečník. Za jeho dnů nastane svár ve světě. A toto ti bude znamením: Až uvidíš, že padl Nero (?), západní [vládce], vláda [toho] jenž je na západní [části] místa modlitby Izmaelitů v Damašku, padne. A budou shromáždění a odejdou do otrocké práce a rovněž i království Izmaele padne a o nich [Písmo] říká: „Hospodin polámal hůl svévolníků.“⁸⁹⁶ A který [vládce] to je? Vládce Marwán. Zůstanou při něm válečníci ze synů Kedarských, ale vzbouří se proti němu severovýchodní roh [jeho] říše a povstanou proti němu. Tři jeho armády padnou u Tigrisu a v Persii a on uprne, ale bude dopaden a zabit. Jeho synové budou pověšeni na šibenici.

Poté povstane král nestoudný, tři měsíce [bude vládnout] a poté budehříšné království vládnout nad Izraelem deevět měsíců, jak je řečeno „Proto je vydá v plen do chvíle, než rodička porodí.“⁸⁹⁷ A tehdy mezi nimi povstane mesiáš, syn Josefův, a vyvede je do Jeruzaléma a postaví Chrám a obětuje [předepsané] oběti a oheň sestoupí z nebes a pozře jejich oběti, neboť je řečeno: „synové rozvratníků tvého lidu se pozdvihnou.“⁸⁹⁸ Pokud nebudou hodni, přijde mesiáš, syn Efrajimův. Ale pokud budou hodni, přijde mesiáš, syn Davidův.

A povstane král zlovolný a jeho jméno je Armilus. Je plešatý, jeho oči jsou malé, na čele má skvrnu malomocenství, jeho pravé ucho je zavřené a levé otevřené; a pokud mu člověk řekne něco dobrého, otočí se k němu uchem zavřeným, pokud mu člověk řekne něco zlého, otočí se k němu uchem otevřeným. Je synem Satana a kamene. Vystoupí do Jeruzaléma a povede válku s mesiášem, synem Efrajimovým, při bráně východní, neboť je řečeno: „Budou vzhlížet k němu, kterého probodli“⁸⁹⁹ a Izrael bude vyhnán do divoké pouště, aby se tam živil slanobýlem a kořeny kručinky po čtyřicet pět dní. Tehdy budou zkoušeni a přetaveni, neboť je řečeno: „Tu třetinu však provedu ohněm.“⁹⁰⁰ A am zemře

---

896 Iz 14,5

897 Mi 5,2

898 Dn 11,14

899 Srov. Za 12,10

900 Za 13,9

mesiáš, syn Efraimův, a Izrael ho bude oplakávat. A poté jim Svatý, budiž požehnán, zjeví mesiáše syna Davidova, ale Izrael jej bude chtít ukamenovat a řeknou mu: „Plácáš lži, neboť mesiáš již byl zabit, a žádný další mesiáš již v budoucnu nepovstane“ a pohrdnou jím, neboť je řečeno: „Byl v opovržení, kdekdo se ho zřekl.“⁹⁰¹ Tedy se vrátí a bude skryt před nimi, neboť je řečeno: „jako ten, před nímž si člověk zakryje tvář.“⁹⁰² Ale ve [chvíli] útlaku Izraele, se [oni] vrátí a budou volat kvůli hladu a žízni a tehdy jim bude zjeven Svatý, budiž požehnán, ve Své slávě, neboť je řečeno: „a všechno tvorstvo společně spatří“⁹⁰³ A tam jim vzejde pomazaný král, neboť je řečeno „hle, s nebeskými oblaky přicházel“,⁹⁰⁴ a je psáno dále: „A byla mu dána vladařská moc.“⁹⁰⁵ A vydechne na Armila a usmrtí ho, neboť je řečeno: „dechem svých rtů usmrtí svévolníka.“⁹⁰⁶

A Svatý, budiž požehnán, zahvízdá a shromáždí celý Izrael a uvede ho do Jeruzaléma, jak je řečeno: „Hvízdnu na ně a shromáždím je.“⁹⁰⁷ A z nebes sestoupí oheň a pozře Jeruzalém až do tří loktů a odstraní neobřezané cizince a hříšníky z jeho středu. A sestoupí znovuvystavený lepší Jeruzalém z nebes, ve kterém bude seddesát dva perel, zářících od jednoho konce světa na druhý a budou přicházet všechny národy, aby je ozářily, neboť je řečeno: „K tvému světlu přijdou pronárody.“⁹⁰⁸ A z nebes sestoupí znovuvystavený Chrám, jenž bude pevně spojen se *zevul*, neboť tak viděl Mojžíš ve svém prorockém vidění, neboť je řečeno: „Přivedeš a zasadíš je.“⁹⁰⁹

A Izrael bude sídlit v poklidu dva tisíce let, budou se krmit [masem] Behemota, Leviatana a polní havěť.⁹¹⁰ Behemota zabijí a polní havěť roztrhá Leviatana svými klouby. A Mojžíš přijde a zabije polní havěť.⁹¹¹ A na konci dvou tisíc let Svatý, budiž požehnán, se posadí na trůn soudu v údolí Jehošafat. A tehdy se nebesa a země rozplynou a zmizí, slunce se zastydí a měsíc zahanbí, hory ustoupí a pahorky se pohnou⁹¹² aby nepřiomínaly Izraeli jeho přestoupení. A třetího dne budou v údolí Jehošu'a otevřeny brány Gehinomu a na výchoď brány zahrady Eden, neboť je řečeno: „Po dvou dnech nám vrátí život“⁹¹³ – to jsou dny mesiáše, které [budou trvat] dvatisíce let, „třetího dne“⁹¹⁴ – to je den soudu, a běda

---

901 Iz 53,3

902 Tamtéž

903 Iz 40,5

904 Dn 7,13

905 Dn 7,14

906 Iz 11,4

907 Za 10,8

908 Iz 60,3

909 Ex 15,17

910 Ž 50,11

911 Ž 80,14

912 Srov Iz 54,10

913 Oz 6,2

914 Tamtéž

tomu, všem, kdo o něm zemřou. A Svatý, budiž požehnán, nechá přecházet před Sebou všechny národy a řekne jim: „Vy, kteří se klaníte bohům ze stříbra a zlata, pohleďte, zda-li vás dokáží zachránit?“ A tehdy padnou a shoří, neboť je řečeno: „Do podsvětí se navrátí svévolníci.“⁹¹⁵ A Izrael přijde po nich Svatý, budiž požehnán, jim řekne: „Komu se klaníte vy?“ A oni eknou: „Jsi přece náš Otec! Abraham nás nezná.“⁹¹⁶ A národy světa řeknou z Gehinomu: „Pohleďme, zda-li bude soudit Izrael, Svůj lid, tak jako soudil nás.“ Tehdy Svatý, budiž požehnán, nechá Izrael projít středem Gehinomu a ten bude před nimi učiněn jako chladné vody, neboť je řečeno: „Jejich Král prošel před nimi“⁹¹⁷ a [Písmo dále] říká: „půjdeš-li ohněm, nespálíš se“⁹¹⁸ V onu hodinu budou uvrženi hříšníci Izraele do Gehinomu [a zůstanou tam] dvanáct měsíců, a poté je Svatý, budiž požehnán, vyzvedne ven a usadí je v zahradě Eden a oni budou užívat jejích plodů, neboť je řečeno: „Tvůj lid, všichni budou spravedliví.“⁹¹⁹

Rabi Šim'on řekl: V budoucnu Svatý, budiž požehnán, hvizdem přivolá včelu, která je v deltě řek egyptských,⁹²⁰ a přijdou a budou vést válku v Egyptě. První král, který je povede a vyvede, je otrok, který se vzbouřil proti svému pánu, neboť je řečeno: „Toto praví Hospodin...tomu, který je v opovržení, jehož má [kdejaký pronárod] v ohavnosti“⁹²¹ tomu nejnhusnějšímu z národů, Kenaáncům, „služebníku vládců“⁹²² to je ten, co se vzbouřil proti svému pánu. A shromáždí se k němu muži, kteří se [také] vzbouřili proti svým pánům, a vyjdou v maém počtu a porazí království silou a budou vést válku s Izmaelci a zabijí jejich bohatýry a zdědí jejich majetek a vlastnictví. Jsou to muži ohavní, oblečení v černém, co přijdou z východu, jsou rychlí a krutí, neboť je řečeno: „pronárod krutý a prchlivý.“⁹²³ Na nejvyšší horu Izraele vystoupí, aby strhli Chrám a jeho dveře vytrhly, [avšak] hořce zapláčou.

Čtyři králové povstanou nad nimi, dva vládci a dva zástupci. První je a bude vládcem král za jeho života (?) z rodu královského a král, který bude vládnout nad nimi, se bude chovat skromně, jeho oči budou krásné a jeho vlasy nádherné a zemře v pokoji a nikdo na světě mu nebude platit výkupné. Po něm povstane král sváru, a postaví vojska u řeky Eufrat, ale všichni padnou v jeden den. Uprchne, ale bude zajat a po všechny dny, kdy bude v zajetí, bude mír na zemi. A jeho bratři budou vládnout nad všemi zeměmi.

---

915 Ž 9,18

916 Iz 63,16

917 Mi 2,13

918 Iz 43,2

919 Iz 60, 21

920 Srov. Iz 7,18

921 Iz 49,7

922 Tamtéž

923 Ab 1,6

Čtvrtý král, který nad nimi povstane, bude milovat stříbro a zlato. Bude to muž černý, vysoký, starý a vrásčitý. Zabije všechny, co k němu přivedou, a učiní ho králem a zhotoví lodě měděné a naplní je stříbrem a zlatem a skryje je pod vodami Eufratu, aby je uchoval pro své syny. A v budoucnu případnou Izraeli, neboť je řečeno: „Tobě dám poklady v temnotě skryté i sklady nejtajnější.“⁹²⁴ Za jeho dnů se vzbouří západní roh [jeho říše], pošle tam mnoho vojáků, ale [vzbouřenci] zabijí ty z východu. Tedy znovu pošle mnoho vojáků, kteří přijdou a pobijí [vzbouřence] ze západu a usadí se v jejich zemi.

A toto ti bude znamením: Až uvidíš, že na začátku jednoho týdne [v prvním roce] je déšť a ve druhém jsou vypuštěny „šipy hladomoru“, ve třetím je hlad převeliký, ve čtvrtém není ani hlad ani ansycení, a v pátém je nasycení hojné. Vyraší hvězda na východě a na jejím vrcholu bude žezlo a to je hvězda Izraele, neboť je řečeno: „Vyjde hvězda z Jákoba.“⁹²⁵ Pokud září, je to pro dobro Izraele. A tehdy se objeví mesiáš, syn Davidův.

A toto ti bude znamením: Až uvidíš, že padl Nero (?) východní, jenž je v Damašku, že padla vláda lidí z východu, tehdy nastane spása Izraeli a přijde mesiáš, syn Davidův, a vystoupí d Jeruzaléma a zaradují se nad ním, neboť je řečeno: „Ale pokorní obdrží zemi a bude je blažit dokonalý pokoj.“⁹²⁶ Kéž nám Bůh ve Svém milosrdenství sešle vykoupení, rychle a za našich dnů. Amen

---

924 Iz 45,3

925 Nu 24,17

926 Ž 37,11

6.5.2 *Tfilat rabi Šim'on bar Jochaj*

Toto jsou tajemství a zjevení jež byla zjevena rabimu Šim'onovi. To je ten rabi Šim'on ben Jochaj, kterého poslali z Jeruzaléma do Říma k caesarovi.⁹²⁷ Zatímco byl na lodi, zjevil se mu ve snu Ašmodaj, vládce démonů a řekl mu: „Pověz,⁹²⁸ co mám pro tebe udělat?“ Rabi Šim'on mu řekl: „Kdo jsi?“ Odpověděl mu: „Jsem Ašmodaj, ten, jehož poslal Svätý, budiž požehnán, aby učinil pro tebe zázrak.“ [Rabi Šim'on] zvolal: „Pane všehomíra, pro Hagar, služebnou Saraj, jsi poslal anděla, a mě jsi poslal vládce démonů?“ Ašmodaj mu řekl: „Záleží snad na tom, odkud ten zázrak pochází? Zda-li ode mě nebo od anděla? [Není snad důležité] aby se tvá přání splnila?“ Ašmodaj pokračoval: „Nyní půjdu a vstoupím do dcery ceasara. Oslabím ji a nechám ji volat tvé jméno: ‚rabi Šim'one, rabi Šim'one!‘ Když pak přijedeš [do Říma] a oni tě požádají, abys mě vyhnal, abych opustil jejich dům, řeknu: ‚Neodejdu z něj, dokud nesplníte přání rabiho Šim'ona a jeho vůli!‘“⁹²⁹

Ašmodaj odešel a šel do caesarova paláce a udělal vše, co řekl rabimu Šim'onovi. Caesarova dcera vstala a on o ní vstoupil. Jakmile do ní vstoupil, rozbila všechny nádoby v paláci svého otce a volala: „Rabi Šim'one, Šim'one, synu Jochajův!“ Po pár dnech přistála loď a na ní rabi hŠim'on. Šli a řekli to caesarovi. Caesar pro něj poslal a řekl: „Jaké je tvé přání?“ Odpověděl: „Židé z Jeruzaléma ti posílají dar.“ Řekl: „Nepřijmu od tebe nic, ani od tebe nic nechci, leč jen abys vymítit tohoto démona z mé dcery. Neboť nemám nikoho, kdo by kraloval po mě kromě ní, nemám žádných jiných potomků.“ Rabi Šim'on šel a řekl mu: „Ašmodaji! Vyjdi z této dívky!“ [Ašmodaj] řekl: „Neodejdu, dokud neudělají všechno, co chceš.“ A tak několikrát řekl: „Neodejdu, dokud ti nesplní tvá přání.“

---

927 Srov. Me'i 17a/b: [Rabi Šim'on ben Jochaj] jim řekl: To je učení, které již bylo připraveno v ústech rabiho El'azara ben rabi Jose. Neboť [římská] vláda jednou nařídila, že [Židé] nesměli dodržovat šabat, obřezávat své syny a měli mít styk s nečistou [menstruuující] ženou. Nato si Re'uven ben Istrobuli ostříhal vlasy po římském způsobu, šel a posadil se mezi ně [Římány]. Řekl jim: Pokud má někdo nepřítele, co chce, aby byl? Chudý nebo bohatý? Řekli mu: Aby byl chudý. Řekl jim: Pokud je tomu tak, nechte je nepracovat o šabatu, takže zchudnou. Řekli: Mluví správně, nechť je ten výnos zrušen. A vskutku byl zrušen. Dále řekl: Pokud má někdo nepřítele, co chce, aby byl? Slabý nebo zdravý? Odpověděli: Slabý. Řekl jim: Pak nechť jsou jejich synové obřezáváni ve věku osmi dní a budou slabí. Řekli: Mluví správně. A [výnos] byl zrušen. Dále řekl: Pokud má někdo nepřítele, co chce, aby byl? Početný nebo počtu malého? Odpověděli: Malého počtu. Řekl jim: Pak tedy nechť nemají styk s menstruuující ženou. Řekli: Mluví správně. A [výnos] byl zrušen. Později přišli na to, že byl Žid a znovu nařídili [ta omezení. Židé] se radili, koho poslat [do Říma], aby zrušili omezení. Ať jde rabi Šim'on ben Jochaj, neboť on umí konat zázraky.

928 Dosl. požádej

929 Srov. Me'i 17b: Poté Ben Temaljón (démon) přišel, aby se s ním setkal. [Řekl rabimu Šim'onovi]: Přeješ si, abych tě doprovázel? Tehdy rabi Šim'on nařikal a řekl: Služka v domě mých otců (Hagar) byla shledána hodnou toho, aby se třikrát setkala s andělem, a já ho nepotkal ani jednou. Avšak, Ať se zázrak stane, jedno jak. Poté [Ben Temaljón] odešel a vstoupil do caesarovy dcery. Když [rabi Šim'on] dorazil [do Říma], zvolal: Opust' ji, Ben Temaljone, Opust' ji, Ben Temaljone. A když to řekl, opustil ji. [Caesar] řekl: Žádej co chceš. Zavedli ho do pokladnice, aby si vzal, cokoli bude chtít. Nalezli výnos [o uvalení zákazů], vzali jej a roztrhali na kusy.

Král šel a poslal pro všechny své starší, knížata a služebníky. Zeptal se jich: „Co mi radíte udělat ohledně mé dcery, do níž vstoupil tento démon? My jsme již ustanovili nařízení proti Židům, že nebudou obřezávat své syny, dodržovat šabat a že jejich ženy nebudou dodržovat [pravidla ohledně] rituální nečistoty [během] menstruace. Zvyk našeho království je takový, že ti, kdo vynesou rozsudek, jej nikdy nemohou odvolat, kdyby ho král odvolal, musí ho zbavit jeho královského úřadu podle zákona Médů a Peršanů.“⁹³⁰ Jeden z jeho rádců vstal a řekl mu: „Můj pane a králi, řeknu ti něco, čím se tvá dcera uzdraví a co ti dovolí odvolat všechna tvá nařízení, neboť toto nařízení proti Židům je špatné pro nás i pro tebe.“ Řekl mu: „Mluv!“ [Rádce] mu řekl: „Pokud má někdo nepřítele, jaký by chtěl, aby byl? Chudý nebo bohatý?“ Král mu řekl: „Chudý.“ Rádce mu řekl: „Židé jsou zvyklí zabývat se celý týden [obchodem] a shromažďují peníze, šestého dne však vše utratí kvůli účtě k šabatu. Ale nyní, když nedodržují šabat, to co by utratili kvůli šabatu, jim zůstane a oni budou dále hromadit bohatství a povstanou proti tobě. Ale pokud jim vrátíš šabat, oni na to utratí všechn svůj majetek a budou chudí.“ Král odpověděl: „Ustavte jim znovu šabat!“

Tentýž rádce mu ještě řekl: „Pokud má někdo nepřátele, byl by raději, kdyby jich bylo mnoho nebo pár?“ Král mu řekl: „Pár.“ [Rádce] mu řekl: „Můj pane a králi, Židé obřezávají své syny když jsou staří osm dní. I když [to] jeden z nich přežije, stovky zemřou!“ Král řekl: „Ustavte, aby mohli opět vykonávat obřizku!“

Opět mu [rádce] řekl: „Můj pane a králi, takový je princip nečistoty během menstruace: když jsou Izraelky považované za nečisté, neoddávají se sexu, neboť musí střežit sedm dní krvotoku a dalších sedm dní očišťování.“ Král vyhlásil: „Povolte jim [dodržovat] zákony ohledně rituální nečistoty jako dříve!“

Poté král řekl rabimu Šim'onovi: „Splnil jsem tvou podmínku. Jdi, řekni démonovi, ať vyjde z mé dcery.“ Rabi Šim'on nařídil Ašmodajovi [vyjít] a on opustil královu dceru. Král vrátil rabimu Šim'onovi dar, který mu přinesl a dal mu mnoho dalších darů a napsal mu dopisu schválení pro svého zástupce v Jeruzalémě. A rabi Šim'on se vrátil do Jeruzaléma v radosti a dobrém duchu a nařízení byla zrušena.

To byl onen rabi Šim'on, jenž se předtím skrýval v jeskyni kvůli caesarovi.⁹³¹ Postil se čtyřicet dní a noci a modlil se před Bohem a takto pravil ve své modlitbě: „Požehnaný jsi Ty, Hospodine, Bože náš a Bože našich otců, Bože Abrahama, Bože Izáka a Bože Jákoba, Bože veliký, silný a strašlivý, Bože, jenž ve Svém milosrdenství tvoří nebesa i

---

930 Viz: Es 8,8: „Vy sami teď napište židům, jak uznáte za vhodné, královým jménem, a zapečetěte královým prstenem. Ale spis napsaný jednou královým jménem a zapečetěný královým prstenem nelze vzít zpět.“

931 Srov. Šab 33b. Rabi Šim'on měl být popraven a skrýval se se svým synem v jeskyni dvanáct let.

zemi, živý a trvající, od věků na věky, na věky věků! Bud' oslavenm chválen, korunován, ozdoben a jako jediný vyvýšen, že Ty jsi Král králů, Pán pánů. Jeden jediný, to je Tvé Jméno, jenž je v Tobě a Ty jsi ve Svém Jménu! Ty jsi skryt očím všeho a skryté je i Tvé Jméno, jsi divuplný a divuplné je Tvé Jméno, jsi jedinečný a jedinečné je Tvé Jméno, ty jsi ten, jenž vyvolil Abahama a vyvedl ho z Uru Kaldejského⁹³² a oznámil mu utrpení, jež nastolí království, které zotročí jeho syny.⁹³³ A nyní žádám od Tebe, Hospodine, Bože, otevři mi brány modlitby a pošli mi anděla, aby mi oznámil, kdy přijde mesiáš, syn Davidův a jak budou shromáždění vyhnanci Izraele ze všech míst, kam byli rozptýleni a kolik válek [ještě] přejde nad nimi po jejich shromáždění. Kéž my osvětlí to slovo v dobrotě Hospodina Boha. A ak dlouho ještě [potrvá, než nastane čas] divů?

Rabi Šim'on řekl: V tu chvíli se mi otevřely brány nebeské⁹³⁴ a ušel jsem vidění Boha. Padl jsem na tvář a hle, hlas ke mně promlouval: „Šim'one, Šim'one!“ Odpověděl jsem a řekl tomu, jenž ke mně hovořil: „Co pravíš, můj Pane?“ Řekl mi: „Postav se.“ A když ke ně promlouval,⁹³⁵ stál jsem rozechvěle a řekl mu: „Jaké je tvé jméno?“ Řekl mi: „Proč se mě ptáš na mé jméno? Je nepochopitelné!“ Řekl jsem mu: „Kdy přijde vykupitel Izraele?“ Řekl mi: „Bůh na syny Izraele pohleděl, Bůh se k nim přiznal.“⁹³⁶ V tu chvíli nechal přede mnou přecházet Kénijce.⁹³⁷ Zaptal jsem se ho: „Co jsou tito zač?“ Řekl mi: „To jsou Kénijci.“ A dle mi ukázal království Izmaele, které nastane po Kénijcích. V tu chvíli jsem zaplakal pláčem velikým a řekl mu: „Pane, bude mít také rohy a kopyta, aby jimi zdrtil Izrael?“ Řekl mi: „Ano.“

Dále jsem s ním hovořil a hle, jeden anděl, jehož jméno je Metatron, se mě dotkl a probudil mě jako toho, kdo musí být probuzen ze spánku.⁹³⁸ A když jsem ho uviděl, zůstal jsem stát a chvěl se⁹³⁹ a mé bolesti mě trýznily a síla mě opustila⁹⁴⁰ a byl jsem svírán bolestmi a jako rodička. A řekl mi: „Šim'one!“ řekl jsem: „Tu jsem.“ Řekl mi: „Věz, že Svatý, budiž požehnán, mě poslal k tobě, abych ti oznámil [odpovědi] na tvé otázky, které jsi Jemu kladl. Nyní, když jsi viděl Kénijce a vládu Izmaele v Jeho domě, neměl jsi plakat, leč jen kvůli samotné vládě Izmaele, neboť na konci jeho vlády⁹⁴¹ zabije mnohé z Izraele, tak že se to nebude moci s ničím měřit, a uvalí těžká omezení na Izrael a řekne: „Kdokoli

---

932 Srov. Neh 9,7

933 Viz Gn 15,13

934 Srov. Ez 1,1

935 Srov. Dn 10,11

936 Ex 2,25

937 Kénijci jsou synonymem pro Edom, jejich jméno je odvozeno od jména Kain. Zde v tomto midraši se Kénijci myslí křížáci.

938 Za 4,1

939 Dn 10,11

940 Tamtéž, 16

941 Na konci vlády Izmaele, čímž se myslí vpád křížáků.

kdo čte Tóru, nechť je probodnut mečem.' Malá část Izraele se obrátí k jeho zákonům, a v tu dobu přijde vláda Kenijců do Jeruzaléma, obsadí ho a zabijí v něm více než třicet tisíc. A kvůli tomuto náporu, kterým budou nutit Izrael, pošle Svatý, budiž požehnán, na ně Izmaelity a ti s nimi budou bojovat, aby zachránili Izrael z jejich rukou. A postaví se muž, šílenec, duchem posedlý⁹⁴² a bude říkat o Svatém, budiž požehnán, lži a obsadí zemi a bude nepřátelství mezi ním a syny Ezauovými.

Otočil jsem se k Metatronovi a řekl mu: „Pane, jsou snad Izmaelitě spásou pro Izrael?“ Řekl mi: Copak už tak nemluvil prorok Izajáš? „Uvidí-li vozbu, koňská spřežení, jízdu na oslech, jízdu na velbloudech.“⁹⁴³ Vozbu – to je království Médů a Peršanů.⁹⁴⁴ Spřežení – to je království Řeků. Koně – to království Edomu.⁹⁴⁵ Jezdec na oslu – to je mesiáš, neboť je řečeno: „pokořený, jede na oslu.“⁹⁴⁶ Jezdec na velbloudu – to je království Izmaelců, neboť za jejich dnů vyraší vláda mesiáše. Proto předchází „jezdec na oslu“ „jezdci na velbloudu“. „Jezdec na velbloudu“ [totiž] zvítězí při příchodu mesiáše; avšak učenci budou usmrceni a síla synů Belijálových⁹⁴⁷ vzroste.

A opět [vykládal] verš „Když uviděl Kénijce.“⁹⁴⁸ Jaké bylo podobenství, které vynesl zlovolný Bileám? Neboť když viděl Bileám kmen Kénijců, kteří v budoucnu povstanou, aby zotročili Izrael, začal (?) a řekl: „Tvé sídlo je mohutné.“⁹⁴⁹ Vidím lidi, kteří se nezabývají ničím jiným, než zvonem (?) Éтана východního.⁹⁵⁰

Druhý král, jenž povstane ze synů Izmaele, bude milovat Izrael, zacelí průrvy a rozvaliny Chrámu, bude válčit se syny Ezauovými a pobije jejich válečníky. A povstane král, jehož jméno je Marwán.⁹⁵¹ Bude pastýřem oslů a oni jej vezmou od následování oslů a ustanoví jej vládcem a povstanou proti němu synové Edomu a zabijí ho. A nastoupí po něm další⁹⁵² a ten bude mít mír od všech, kteří proti němu přestoupili, bude milovat [své] stádo a zemře v míru.

A nastoupí po něm další král⁹⁵³ místo něj a ten upevní vládu svým mečem a lukem. A za jeho dnů bude svár, jednou na východě, jindy na západě, jednou na severu a jindy na jihu. Bude se všemi válčit. A v den, kdy Giron,⁹⁵⁴ jenž je na západě, padne na Izmaelity

---

942 Podle Even Šmu'ela Muhammad.

943 Iz 21,7

944 Achajmenovci

945 Řím

946 Za 9,9

947 Lůza, chátra

948 Nu 24,21

949 Tamtéž

950 1Kr 5,11

951 Může se jím myslet i chalífa Mu'awija I. (viz komentář k *Nistarot*)

952 Wálid I. (Even Šmu'el)

953 'Abd al-Málik (Even Šmu'el)

954 Praděpodobně má být Neron (viz *Nistarot*)

v Damašku, padne království Izmaele. A o této době říká [Písmo]: „Hospodin polámal hůl svévolníků.“⁹⁵⁵ A stále při něm budou válečníci ze synů Kedaru. Vzbouří se proti němu severovýchodní kraj [jeho říše] a padnou mnohé jeho armády. První u Tigrisu, druhá u Eufratu, třetí v Mezopotámii, Uprchne před nimi, ale chytí jeho syny a zabijí je a pověsí na dřevě.

„V onen den hvizdem přivolá Hospodin mouchy“⁹⁵⁶ Svatý, budiž požehnán, hvizdem přivolá „včely z asyrské země“⁹⁵⁷ a ty budou bojovat s Aškenázy.⁹⁵⁸ První král, jenž je povede a vyvede, [bude ten], jenž se vzbouřil proti svým pánům, jak je řečeno: „Toto praví Hospodin... tomu, který je v opovržení, jehož má kdejaký pronárod v ohavnosti, služebníku vládců.“⁹⁵⁹ A kdo je ten „služebník vládců“? Říká: To jsou Kenaánci, kteří jsou nejdopornější ze všech národů.⁹⁶⁰ [Význam] „služebníka vládců“ [je ten], že bude služebník vládců, jenž se vzbouří proti svým pánům a shromáždí se k němu muži, kteří se [také] vzbouřili proti svým pánům a povedou válku s Izmaelity⁹⁶¹ a zabijí jejich bohatýry a zdědí jejich majetek a vlastnictví. Jsou to muži ohavní, oblečení v černém, přicházející z východu, jsou krutí a prchliví, neboť je řečeno: „Já totiž povolám Kaldejce, pronárod krutý a prchlivý.“⁹⁶² Všichni jsou jezdcí, neboť je řečeno: „Útok jezdců.“⁹⁶³ A přijdou ze vzdálené země aby zabrali sídliště, která jim nepatří, a vystoupí na nejvyšší horu – na to je „výšina Izraele“ a strhnou Chrám, zhasí světla a rozlomí dveře [Chrámu].⁹⁶⁴

A dále povstanou čtyři další králové. Dva z nich byli zjevení⁹⁶⁵ a dva z nich povstanou proti nim.⁹⁶⁶ A za jejich dnů se objeví syn Davidův,⁹⁶⁷ neboť je řečeno: „Ve dnech těch králů.“⁹⁶⁸ Podoba prvního krále [je taková]: Starý muž, ale ne příliš. Král je skromný, jeho oči jsou krásné a vlasy nádherné a černé, ale budou jím svedeni na zcestí. A po něm povstane další [král uprostřed] sporů.⁹⁶⁹ Postaví vojska u řeky Eufrat, ale jeho armády padnou v jeden den, tato na severu a tato na jihu. Uprchne, ale bude zajat a uvězněn a po všechny dny, kdy bude v zajetí, bude mír na zemi. Čtvrtý král bude milovat

---

955 Iz 14,5

956 Iz 7,18

957 Tamtéž

958 Může se jednat o Evropany, Germány, Němce nebo o křížáky jako celek

959 Iz 49,7

960 Podle Even Šmu'ela Seldžukové

961 Může se jednat o útok Seldžuků na Sýrii po porážce Byzance.

962 Ab 1,6

963 Na 3,3

964 Obsazení Jeruzaléma Seldžuky r. 1071

965 Podle Even Šmu'ela možná Jazid III. a Ibrahim

966 Podle Even Šmu'ela možná 'Umar II. a Jazid II.

967 Even Šmu'el se na základě právě této poznámky domnívá, že celý spis mohl být napsán členy mesiášské sekty shromážděné kolem falešného mesiáše Ovadji (Abú Isá al-Isfahani).

968 Dn 2,44

969 Podle Even Šmu'ela možná Sulejman ibn 'Abd al-Málik

stříbro a zlato.⁹⁷⁰ Je starý, vysoký a má mateřské znaménko na prstě pravé nohy. Bude razit bronzové mince a skryje je pod vodami Eufratu se stříbrem a zlatem, ale tyto [poklady] jsou uschovány pro pomazaného krále, neboť je řečeno: „Tobě dám poklady v temnotě skryté i sklady nejtajnější.“⁹⁷¹ Za jeho dnů se vzbouří západní roh [jeho říše], pošle tam dvě jednotky vojáků, ale [vzbouřenci ze západu] zabijí některé z mužů východních. A tak pošle [na západ] ještě další. Na začátku týdne⁹⁷² nebude déšť a ve druhém bdou vypuštěny „šípy hladomoru“, ve třetím je hlad doprovázený suchem, ve čtvrtém ani to ani ono, a v pátém bude nasycení hojné. Během šestého roku se objeví hvězda na východě a na jejím vrcholu bude žezlo ohnivé jako kopí.⁹⁷³ Pohané budou říkat: „To je naše hvězda“, ale to není tak, náleží Izraeli, neboť je řečeno: „Vyjde hvězda z Jákoba.“⁹⁷⁴ Doba, kdy bude zářit, je od první noční hlídky⁹⁷⁵ po následující dvě hodiny. Bude stát patnáct dní na východě a pak se přesune na západ a bude konat [podobně] patnáct dní. Pokud to bude déle, je to pro dobro Izraele.

Opět jsem se vrátil ke své modlitbě⁹⁷⁶ a půstu čtyřicetidennímu, dokud se mi nezjevil tento anděl. Řekl mi: „Zeptej se mě!“ Odpověděl jsem mu: „Pane, jaký bude konec těchto věcí?“ Anděl mi řekl: „Po všech těchto [událostech] přijdou lidé ze západu s mocnými vojsky, přijdou smíšení (sic) a budou válčit s lidmi z východu, kteří jsou v jejich (?) zemi.“⁹⁷⁷ Oni (lidé ze západu) je zabijí a ti, co přežijí, před nimi uprchnou a vstoupí do Alexandrie. Někteří ze západanů je budou pronásledovat a vstoupí [do města], a tam se odehraje veliká bitva. Východňané odtamtud uprchnou a půjdou do Egypta. Obsadí ho, vezmou kořist a učiní z něj zpustošený kraj, neboť je řečeno: „Z Egypta bude zpustošený kraj.“⁹⁷⁸ Poté budou postupovat do slavné země a [ta bude] jejich rukou zcela zničena. Nikdo z těch, koho zajmou se nevrátí [do Země izraelské] dokud nepřijde mesiáš. Když jsem to uslyšel, velmi jsem nařikal. Anděl mi řekl: „Šim'one, proč nařikáš?“ Odpověděl jsem: „Nebude tedy úniku pro syny Abrahama, Izáka a Jákoba během jeho dnů?“ Řekl mi: „Bude to velmi těžké. Když necháš maso nad ohněm, také z něj neunikne jeho chuť, tak také Izrael neunikne. Ale každý, kdo vstoupí do komnaty, uteče a schová se, unikne, neboť

---

970 Podle Even Šmu'ela Hišam ibn 'Abd al-Málik

971 Iz 45,3

972 Období sedmi let, viz Sanh 97a:

973 V roce 1106, tedy sedm let po obsazení Jeruzaléma křižáky, se skutečně objevila kometa X/1106 C1, záznam o ní mj. v *De Significatione Cometarum* (nad Palestinou se měla objevit 7. února) a v *Historia Hierosolymitana*, podle které se měla objevit na obloze 5. února a zářit 40 dní. Obě bojující strany (křižáci i muslimové) ji údajně vykládali jako znamení svého vítězství a pádu protivníka.

974 Nu 24,17

975 Viz Bra 1:1

976 Události zde popsané v některých aspektech odpovídají událostem v předvečer třetí křížové výpravy, jmenovitě vládě Amalricha I. (Amauryho) a jeho výbojům v Egyptě (1167) a obsazení Alexandrie.

977 Even Šmu'el se domnívá, že správný text by měl znít: kteří přijdou do Egypta.

978 Jl 4,19

je řečeno: „Nuže, lide můj, již vejdi do svých komnat.“⁹⁷⁹ „Každý, koho najdou, bude skolen, každý, koho chytí, padne mečem.“⁹⁸⁰ Projdou slavnou zemí a vydrancují jí, jak je řečeno: „Přitáhne proti zemím, zaplaví je a potáhne dál.“⁹⁸¹ Přijdou do hlubokých strží a budou uprostřed a tam se odehraje velká bitva, o které všichni prorci prorokovali, a prameny a vody Eufratu se zbarví krví. Ti, co zůstanou, z ní nebudou moci pít a od této [události] bude východní království zničeno.⁹⁸²

Po tom všem povstane král nestoudný, a jeho vláda bude trvat tři a půl roku. A na počátku své vlády, když povstane, přijme ty, kdo jsou bohatí, vezme jim majetek a zabije je, neboť bohatství neušetří svého majitele, jak je řečeno: „jejich stříbro a zlato je nevysvobodí.“⁹⁸³ ani jeho rada ani chystání vzpoury proti němu. Zabije každého, kdo bude recitovat Šema a každého, kdo řekne „Bůh Abrahamův.“⁹⁸⁴ A řeknou: „Navraťme se a staňme se národem jediným, odstraňme šabaty, svátky a novoluní z Izraele,“ neboť je řečeno: „Bude se snažit změnit doby a zákon.“⁹⁸⁵ „Doby“ – to jsou svátky; a „Zákon“ – to je Tóra, neboť je řečeno: „z ohně vzešel Zákon.“⁹⁸⁶ Během jeho vlády bude velký útok v Izraeli, a všichni, které vyhnal, uprchnou do Horní Galileje, neboť je řečeno: „Na hoře Sijónu a v Jeruzalémě budou ti, kdo vyvázli“⁹⁸⁷ dokud nedosáhne Meronu.⁹⁸⁸ Zabije některé z Izraele, dokud nepřijde [k Damašku], a když dorazí k Damašku, Svatý, budiž požehnán, sešle pomoc a úlevu Izraeli. Během jeho vlády svár a válka ve světě, město bude bojovat proti sousednímu, velké město proti jinému velkému městu a lidé proti lidem a národy proti národům. Nebude pokoje pro ty, kteří půjodu a přijdou (?), neboť je řečeno: „Sešlu na lidi soužení a budou tápat jako slepci.“⁹⁸⁹ Lid Páně utrpí narušení a zažije útlak po tři roky, poté budou podřízeni jeho síle až do konce tří let, neboť je řečeno: „budou vydáni do jeho rukou až do času a časů a poloviny času.“⁹⁹⁰ „Čas“ znamená jeden rok, „časů“ znamená dva roky a „polovina času“ znamená půl roku, tedy [po] třech [a půl] letech budou ustanovení a pošetilost zrušeny, neboť je řečeno: „Od doby, kdy bude odstraněna každodenní oběť a vztyčena ohyzdná modla pustošitele, uplyne tisíc dvě stě devadesát dní.“⁹⁹¹ To je těch tři a půl roku. Poté povstane král, jenž je obrátí na kacířství,

---

979 Iz 26,20

980 Iz 13,15

981 Dn 11,40

982 Podle Even Šmu'ela se měl možná autor na mysli seldžucký sultanát.

983 Ez 7,19

984 Even Šmu'el spojuje tyto události s vládou Almohadů ve Španělsku.

985 Dn 7,25

986 Dt 33,2

987 JI 3,5

988 Pravděpodobně má být: Dokud nepřijde náš pán

989 So 1,17

990 Dn 7,25

991 Dn 12,11

neboť je řečeno: „a dají tam ohydnou modlu pustošitele.“⁹⁹² Bude vládnout tři měsíce.

Poté svedou Izmaelitě s Edomci bitvu na pláni u Akka⁹⁹³ a tehdy přijdou Asyřané a zajmou je, neboť je řečeno: „jen co tě Ašúr odvede do zajetí“⁹⁹⁴ „Loďstvo od kitejských břehů“⁹⁹⁵ – to jsou Edomci, kteří povstanou v posledních dnech. Až se objeví, přijdou jako lupiči, neboť je řečeno: „Až tě přepadnou zloději.“⁹⁹⁶ Svedou bitvu s Izmaelity a pobijí mohé z nich a shromáždí se v táboře u Akka. Železo rozdrtí hlínu a jeho noha se rozlomí až ke špičkám prstů a budou prchat nazí, bez koní. Legie z Edomu se s nimi spojí a půjdou a svedou bitvu na pláni u Akka, dokud kůň v krvi nepadne na svůj bok. Děti Izraele uprchnou na jerišskou pláň a tam se zastaví a budou se ptát jeden druhého: „Kam máme utéct? Zanechme [tu] naše ženy a děti.“ Vráti se a svedou další bitvu na pláni u Megida a Edomci uprchnou, nalodí se a přijde vítr, jenž je přivede do Asýrie. Budou utlačovat Asyřany a horní Mezopotámii, ale na konci devíti měsíců Asyřané vyjdou a zničí syny Izraele (sic!)⁹⁹⁷ a Římány, neboť je řečeno: „jen co tě Ašúr odvede do zajetí.“⁹⁹⁸ Když uvidíš Syřany jak přicházejí a jdou Zemí izraelskou, ustanoví mír a Elijáš přijde a bude jim hlásat novinu pokoje, neboť je řečeno: „A on sám bude pokoj, až vtrhne Ašúr do naší země“⁹⁹⁹ Italové s nimi budou chtít válčit a vláda se nakrátko navrátí Izmaelcům, ale nebudou mít dost času odvést své ženy předtím, než je Asýrie odvede do zajetí.

Náhle vyjde *bat kol* a na všech místech, kde budou Izraelité, bude hlásat: „Vyhlašte a vykonejte pomstu Boží na Edom!“ Neboť je řečeno: „Pomstu nad Edómem vykonám skrze Izraele.“¹⁰⁰⁰ Tehdy se shromáždí mladí muži z Izraele a poslechnou. A ustanoví nad sebou králem krále z rodu Davidova. Avšak nejednotnost mezi nimi propukne a obyvatelé Země izraelské se vzbouří proti synu Davidovu, což stvrdí to, co je řečeno: „Tak se vzbouřil Izrael proti domu Davidovu, a to trvá dodnes.“¹⁰⁰¹ Přijdou bojující skupiny a přemůže jedna druhou a *bat kol* vyjde a hvizdem dá namení: „Co se dalo, bude se dít zase.“¹⁰⁰² Svatý, budiž požehnan, byl před stvořením světa, a On bude existovat i po zániku světa, „a co se dělalo, bude se znovu dělat.“¹⁰⁰³ A bude pokračovat: „Tak jako Jozue naložil s vládci Jericha,¹⁰⁰⁴ tak naložte s národy světa!“ Odpoví: „Nemáme archu úmluvy, kterou měl

---

992 Dn 11,31

993 Pravděpodobně třetí křížová výpava, přesněji obléhání Akka v letech 1189-91.

994 Nu 24,22

995 Tamtéž, 24; podle Even Šmu'ela se tím myslí Kypr.

996 Abd 1,5

997 Má být pravděpodobně „Kénijce“

998 Nu 24,22

999 Mi 5,4

1000 Ez 25,14

1001 2Pa 10,19

1002 Kaz 1,9

1003 Tamtéž

1004 Viz Jz 6

Jozue!“ Odpoví jim: „V arše úmluvy nebylo nic, než dvě kamenné desky [Zákona] a jejich pečeť – Šema, Jisra’el!“ Tehdy zakřičí hlasem silným a řeknou: „Slyš, Izraeli, Hospodin je náš Bůh, Hospodin jediný.“¹⁰⁰⁵ Obklíčí Jericho a jeho zdi rázem padnou. Vstoupí do něj a naleznou mladé muže mrtvé v jeho ulicích, jak je řečeno: „Jeho nejlepší padnou na jeho prostranstvích a všichni jeho bojovníci v onen den zajdou.“¹⁰⁰⁶ Budou pobíjet tři dny a tři noci, a poté shromáždí všechnu kořist vprostřed prostranství. Ale přijdou nové zprávy ze Země izraelské a ty budou velmi hrozivé.

Opět jsem se vrátil ke své modlitbě před Pánem, zatímco jsem se postil a sypal si popel na hlavu, dokud jsem nespátl: Hle, ruka se mě dotkla¹⁰⁰⁷ a postavila mě na nohy a řekl mi: „Ptej se, spravedlivý, na co se zeptáš?“ Tedy jsem se ho zeptal a řekl mu: „Na konci těchto událostí – jak bude celý Izrael shromážděn ze čtyř rohů země? Jak se odehraje jejich únik z područí království? Kdy odejdou, kam půjdou? Jak ono putování nastane? Co budou moci dělat? Chci, abys mi řekl o těchto věcech a o dalších podobných až do konce těch událostí.“

Odpověděl mi z dveří nebeských, řka: „Na konci království Izmaelců vyjdou Římané¹⁰⁰⁸ proti Jeruzalému a budou bojovat s Izmaelity. Země jimi bude podmaněna. Vstoupí do něj¹⁰⁰⁹ a pobijí mnoho Izmaelitů a zanechají v něm množství mrtvých. Zajmou mnoho izmaelských žen a dětem vytlučou [z hlav] mozky. Každý den budou obětovat děti Ježíšovi. V ten čas i Izrael zakusí mnohé útrapy a v tu chvíli Pán pozvedne kmeny Izraele a oni přijdou do Jeruzaléma, svatého města. Objeví, co bylo napsáno v Tóře „Hospodin šel před nimi ve dne v sloupu oblakovém“¹⁰¹⁰ a je rovněž řečeno: „Hospodin půjde před vámi, Bůh Izraele bude též uzavírat váš průvod.“¹⁰¹¹ Půjdou doprovázeni hustým oblakem, svedou s Edomci bitvu a mnoho z nich pobijí. Zpráva, že přišly kmeny, se rozletí po světě. V tom čase se naplní tento verš o Izraeli: „Bude to doba soužení, jaké nebylo od vzniku národa až do této doby. V oné době bude vyproštěn tvůj lid, každý, kdo je zapsán v Knize.“¹⁰¹² Národy povstanou proti Izraeli a způsobí mezi nimi velké krveprolití a mnozí hříšníci lidu země¹⁰¹³ odpadnou. Mnohé zbožné budou mučit řetězy, aby opustili Tóru Hospodinovu.

1005 Dt, 6,4

1006 Jr 50,30

1007 Srov. Dn 9,10

1008 Křížáci jsou někdy nazýváni Římany, protože během první křížové výpravy přicházeli od „druhého Říma“, tedy Konstantinopole.

1009 Do Jeruzaléma

1010 Ex 13,21

1011 Iz 52,12

1012 Dn 12,1

1013 Nevzdělání v Tóře, *amej ha-arec*

A poté, co přežijí toto krátké období útrap, sešle Hospodin velký a silný vítr, silné zemětřesení a mrak tak temný, že nic takového se nikdy před tím na světě neukázalo, a zprostřed toho větru Svatý, budiž požehnán, rozhodí kmeny do úplně každého města. Ohledně nich bylo řečeno: „Kdože jsou ti, kteří přilétají jako oblak?“¹⁰¹⁴ Několik lidí z Izraele se shromáždí v Jeruzalémě, ale nenaleznou tam jídlo, a Svatý, budiž požehnán, přemění písek na mouku a o tomto bylo řečeno: „Země bude oplývat obilím, jež se bude vlnit i po vrcholech hor“¹⁰¹⁵ Nechemja ben Chuši'el povstane a vykoná zázraky podle slov Pána. Povstane vládce a stane se kacířem.¹⁰¹⁶ Bude se tvářit jako služebník Hospodina, ale jeho srdce nebude cele s ním. Mocné hromobití půjde skrze svět a celý svět se jej bude bát. Izrael se shromáždí k Nechemjovi ben Chuši'elovi. Vládce Egypta¹⁰¹⁷ s ním uzavře smlouvu a on (?) způsobí krveprolití ve všech městech v okolí Jeruzaléma, v Tiberiadě, Damašku a Aškelonu. Národy světa o tom uslyší a hrůza a děs padne na ně.

Znamení [které] se objeví v tom čase je, že hvězdy se objeví v krvi a o tomto čase bylo řečeno: „Slunce se zastře tmou a měsíc krví“¹⁰¹⁸ Svatý, budiž požehnán, sešle deset ran na národy světa, tak jako je seslal na Egypt, aby se naplnilo, co je řečeno: „V onen den ještě podruhé vztáhne Panovník ruku, aby získal pozůstatek svého lidu.“¹⁰¹⁹

Říkají, že v Římě je marmorová socha, jež má podobu překrásné dívky, která byla stvořena během šesti dnů stvoření. Ničemní bídáci z národů světa přijdou a budou s ní obcovat, otěhotní a na konci devíti měsíců se rozpoltí a vyjde mužská bytost podobná člověku. Bude dvanáct loktů vysoký, jeho oči budou červené křivé, jeho vlasy budou zlaté a chodidla jeho nohou zelená. Bude mít dvě lebky a budou ho nazývat Armilus. Přejde k Edomu a oznámí jim: Já jsem váš mesiáš, Já jsem váš bůh!“ Ačkoli je bude klamat, oni v něj ihned uvěří a ustaví ho jako krále a všichni potomci Ezauovii se spojí a přijdou k němu. Bude cestovat a oznamovat po všech městech a říkat potomkům Ezauovým: „Přineste mi písmo, který jsem vám dal“ a národy světa přinesou knihu a on jim řekne: „Toto je to, co jsem vám dal.“ A znovu jim zopakuje: „Já jsem váš bůh!“ a „já jsem váš mesiáš a váš bůh!“

V ten čas pošle pro Nechemju a celý Izrael a řekne jim: „Přineste mi svou Tóru a dosvědčete mi, že já jsem bůh!“ Celý Izrael se podívá a vyděsí se, a v ten čas povstane Nechemja společně se třemi muži z kmene Efraim a půjdou a ponosou s sebou svitek Tóry.

1014 Iz 60, 8

1015 Ž 72,16

1016 podle Even Šmu'ela chalífa An-Násir (1158 – 1225), který je zde takto označován proto, že za jeho vlády byl pronásledován vůdce mesianistické skupiny David Alroy.

1017 Saladin?

1018 Jl 3,4

1019 Iz 11,11

Přečtou před ním nahlas: „Já jsem (tvůj Bůh)..“ a „Nebudeš mít jiného boha mimo mne.“ Odpoví: „Nic z toho nemůže být ve vaší Tóře! Nedám vám odpočinout, dokud neuvěříte, že já jsem bůh, tak jako národy světa ve mně uvěřily!“ V tu chvíli Nechemja povstane, aby s ním bojoval a řekne mu: „Nejsi Bůh, nýbrž Satan!“ Řekne jim: „Proč o mě lžete? Mohl bych dát rozkaz, abys byl popraven!“ A pak přikáže svým služebníkům: „Spoutejte Nechemju!“ V tu chvíli Nechemja povstane se třiceti tisíci válečníky z Izraele a budou s ním bojovat a zabije dvě stě tisíc z tábora Armilova. Armilos se rozzuří a shromáždí všechny síly z národů světa a povede válku s lidem Izraele a zabije milion Izraelitů a v poledne dokonce zabije i Nechemju. O tomto čase bylo řečeno: „V onen den způsobím, je výrok Panovníka Hospodina, že slunce zapadne v poledne, tmou zahalím zemi za jasného dne.“¹⁰²⁰ Ti Izraelité, kteří zůstanou naživu, uprchnou do pouště národů a zůstanou tam čtyřicet pět dní bez jídla a vody, a pouze slanobýl jim bude obživou. Poté, co čtyřicet pět dní uplyne, vpadne Armilos do Egypta a porazí jej, jak je řečeno: „ani egyptská země nevyvázne.“¹⁰²¹ Poté se obrátí k Jeruzalému a zničí jej podruhé, neboť je řečeno: „Postaví své přepychové stany od moří k hoře svaté nádhery. Pak přijde jeho konec a nikdo mu nepomůže.“¹⁰²²

V ten čas Michael, kníže veliký, stane a třikrát zatroubí a šofar, jak je řečeno: „¹⁰²³ Tento šofar¹⁰²⁴ je pravý roh berana Izákova, jež Svatý, budiž požehnán, prodlouží na tisíc loktů. Zatroubí silně a mesiáš z rodu Davidova a Eliáš bude zjeven. Oba půjdou k Izraeli, jenž je v poušti národů. Eliáš jim oznámí: „Zd eje mesiáš“ a obnoví jejich srdce a posílí jejich ruce, jak je řečeno: „Dodejte síly ochablým rukám, pevnosti kolenům klesajícím. Řekněte nerozhodným srdcím: Buďte rozhodní, nebojte se!“¹⁰²⁵ Všichni z lidu Izraele uslyší hals šofaru a budou vědět, že On vykoupil Izrael, neboť je řečeno: „Hospodin zaplatí za Jákoba, vykoupí ho z rukou silnějšího.“¹⁰²⁶ „přijdou ti, kdo bloudí bez domova v zemi asyrské, i ti, kdo byli vyhnáni do egyptské země.“¹⁰²⁷ Hrůza z Hospodina padne na lid a národy. Izrael s evrátí s mesiášem, dokud nedosáhnou judské pouště a setkají s etam se všemi z Izraele a Jeruzaléma. Vystoupí do domu Davidova – jenž zbyl ze zkázy – a mesiáš se v něm usadí. Armilus uslyší, že se objevil král v Izraeli a shromáždí síly ze všech národů země a vyrazí proti králi mesiášovi a Izraeli.

Svatý, budiž požehnán, bude bojovat za Izrael. Řekne mesiáši: „Zasedni po mé

1020 Am 8, 9

1021 Dn 11,42

1022 Dn 11,45

1023 Iz 27,13

1024 PRE 31.

1025 Iz 35, 3-4

1026 Jr 31,11

1027 Iz 27,13

pravici.¹⁰²⁸ A mesiáš řekne Izraeli: „Vydržte a uvidíte, jak vás dnes Hospodin zachrání.“¹⁰²⁹ Tehdy Svatý, budiž požehnán, půjde a povede s nimi bitvu, jak je řečeno: „Hospodin vytáhne a bude bojovat proti oněm pronárodům“¹⁰³⁰ a je řečeno: „V onen čas vás přivedu, v ten čas vás shromáždím, dám vám jméno a chválu mezi všemi národy země“¹⁰³¹ Amen, necht' je blízko tato chvíle a tento čas.

1028 Ž 110,1
1029 Ex 14,13
1030 Za 14,3
1031 So 3,20

6.6 *Pirkej Mašiach*

Tištěná vydání:

JELLINEK, Adolph (ed.). *Bet ha-Midrascch*, 3:68-78. Vychází ze soluňského vydání z r. 1743. Ve svém vydání Jellinek zasazuje *Pirkej mašiach* mezi *Sefer Elijahu* a *Nistarot rabi Šim'on ben Jochaj*.

JELLINEK, Adolph (ed.). *Bet ha-Midrascch*, 6:112-16 (6:113.26) tzv. *Perek rabi Jošijahu* obsahuje některé textové variace k *Pirkej mašiach*.

EVEN ŠMU'EL, Jehuda (ed.). *Midrešej ge'ula*, s. 332-44. Rozšířený text, opraveny některá chybná čtení.

Rukopis z káhirske genízy T-S A45.6 in HOPKINS, Simon (ed.). *A Miscellany of Literary Pieces from the Cambridge Genizah Collections*, s. 11-14.

Pirkej mašiach – Kapitoly (výroky) mesiáše – patří svým rozsahem k největším midrašům. Jedná se o kompilát (Reeves jej označuje za svého druhu *jalkut*) pocházející pravděpodobně z 12. století, s jistotou můžeme říci, že nejstarší části nevznikly dříve než v 8. – 9. století. Mesiášské války (tedy souboje mezi oběma mesiáši a jejich protivníky) tvoří pouze jednu čtvrtinu z jeho obsáhlého textu.

První část se skládá především z výkladů biblických textů, které mají za úkol ukázat velikost Izraele v očích Boha a jeho zásluhy, díky nimž má nárok na to být nazýván Vyvoleným. Zajímavý moment je agadické vyprávění o Samaelovi, padlém andělu, který v Talmudu představuje Satana a zde zastupuje před Bohem Edom / Řím, podobně jako Michael zastupuje Izrael. Účel této části je čtenáře přesvědčit, že vše, co bude řečeno nadále, se skutečně stane, že to není jen pouhý sen o velkém a silném Izraeli, ale obnovení stavu, jež byl v minulosti za éry králů Davida a Šalamouna.

Líčení slávy Izraele je dolněno více než pohrdavým líčením pohanů, kteří budou vůči Izraeli v podřízeném postavení a budou zažívat stejné příkoří, jaké dříve činili Izraeli. Druhá část již popisuje boj obou mesiášů, nejprve boj mesiáše syna Josefova proti Edomu, jenž je vítězný, ale poté umírá v souboji s Araby, kteří vládou Jeruzalému. Po útěku pronásledovaných židů (opět) do pouště přichází konečně mesiáš syn Davidův, jeož doprovází prorok Elijáš a poráží protivníka. Ani nyní není všem bitvám konec, neboť přichází Gog a Magog s celým zástupem národů, které mu jsou podřízeny a jsou hnány

vidinou kořisti. Jména národů sahají od orientálních až po evropské, proto se zdá, že tato část vznikla v době, kdy vrcholily křížácké války o Izrael.

Zde do děje zasahuje Bůh jenž sám poráží síly zla a korunuje mesiáše, čímž nastává mesiášský věk. Originálně je líčeno následné zmrtvýchvstání. Mesiáš, jenž je nyní jmenovaný jako Efrajim, musí oživit nejprve prvního člověka a poté teprve všechny ostatní. V nezkrácené verzi následují obsáhlé a leckdy krkolomné výklady biblických textů, které se mají vztahovat k této době. Poslední část pak líčí nádheru znovuvybudovaného Chrámu a blahobyt, v němž žije Izrael. Vyskytuje se zde i prvek mesiášské hostiny, která je někdy nazvána hostinou Livjatanovou, *se'udat Livjatan*, protože se odehrává poté, co Hospodin zabije Livjátana a z jeho kůže napne slavnostní *suku*.

Kontrast k veršům o radujícím se Izraeli a spravedlivých tvoří temné a pochmurné vize, líčící osud těch, kteří pozvedli svou mysl proti Bohu a Izraeli, což se týká především ostatních národů. Ze všech midrašů se *Pirkej Mašiach* asi nejdetailněji zabývá osudem nežidů po nastolení mesiášského věku a je také vůči nim nejagresivnější. To podporuje tvrzení, která jeho vznik datují do stejné doby, jako předcházející *Tfilat rabi Šim'on ben Jochaj*.

6.6.1 *Pirkej Mašiach*

Jednou přišel prorok Elijáš, budiž jeho památka požehnána, do školy rabiho Josiho. Když rabi Jose přišel, zjistil, že Elijáš byl zasmušilý. Rabi Jose mu řekl: „Proč jsi tak smutný?“ Odpověděl mu: „Právě jsem přišel od Šchiny Svatého, budiž požehnán. On a mesiáš se zabývali [studiem] útěchy proroka Izajáše. Pak Samael, zástupce Říma, přišel a obvinil ze špatného konání Izrael. Řekl jsem mu: „Svatý, budiž požehnán, a Jeho pomazaný se zabývají útěchou Izajášovou a ty jej obviňuješ?“ Pak mě udeřil, tloukl mě a vyhnal – aniž by mi něco řekl!“ Rabi Jose začal svůj výklad. Řekl: „„Uvedu ve známost tvoji spravedlnost a tvé činy! Nic z toho, co on dělá, na tebe nedosáhne.“¹⁰³² [To znamená že] jsem příslibil spravedlnost Izraeli a Samaelovo konání mu neubíží.

Jiný názor: Poté, co Svatý, budiž požehnán, odevzdá Samaela do rukou Michaela, řekne před Svatým, budiž veleben: „Proč jsi mě podřídil autoritě Michaela? Ať přijde a soudí můj lid před Tebou.“ Tehdy řekne Svatý, budiž požehnán, Michaelovi: „Pojď a sud' jeho lid.“ Samael odpověděl, řka: „Pokud chceš obviňovat pohany z toho, že páchají zločiny, věz, že Izrael také páchá zločiny. Zkus je obvinít z nemravnosti, poznáš, že ti druzí se také chovají nemravně. Obviň je z krveprolití, a poznáš, že ti druzí se také dopustili krveprolití.“ Michael zůstal zticha. Svatý, budiž požehnán, řekl Michaelovi: „Ty mlčíš? Pak tedy já budu mluvit za Mé děti, aby jim činy Samelovy neublížily.“ To je to, o čem hovoří Písmo: „Já budu hovořit spravedlivě“¹⁰³³ [za Izrael] a já jim pomohu v Den smíření. Co je spravedlnost? Ta zahrnuje přijetí Tóry na hoře Sinaj, protože kdyby tak neučinili, celý vesmír by byl zničen. Tehdy všechny nebeské zástupy odpověděly, řka: „„Ve své velké síle“¹⁰³⁴ – tato zásluha je natolik mocná, aby je zachránil z Gehinomu!“ O tom hovoří Písmo: „V oné době bude vyproštěn tvůj lid, každý, kdo je zapsán v Knize.“¹⁰³⁵ Na základě čeho budou vyprošeni? Díky Tóře, protože přijali vše, co je v ní napsáno. Proto je řečeno: „Izrael a Já budeme svědčit pro tebe.“¹⁰³⁶ „Pro tebe“¹⁰³⁷ odkazuje v gematrii na 22 písmen užívaných v Tóře. To tě má naučit, že Svatý, budiž požehnán, bude svědčit pro dobro Izraele, protože přijali Tóru která byla dána a sepsána skrze dvacet dva písmen.

Hlásejte velikost Nejvyššího, Krále králů, Svatého, budiž požehnán, jenž miluje Izrael více, než služebné anděly a snad není nutné říkat, že jej miluje více, než pohany! Král smrtelníků má syny, služebníky, přátele, každého z nich je možno rozlišit jednoho od

1032 Iz 57,12, ČEP překládá: „Nic ti neprospějí.“

1033 Iz 63,1 ČEP překládá: „Já, který právem vyhlašuji.“

1034 Tamtéž

1035 Dn 12,1

1036 Ž 50,7 ČEP překládá: „Izraeli, svědčím proti tobě“

1037 22, numerická hodnota je 22

druhého, pokud jde o syny, nikdy tě nebude milovat, jako je. To není případ Svatého, budiž požehnan, jenž má stvoření ve vyšších a nižších světech vesmíru, ale žádný z nich Mu není tak milý, jako je Izrael! Jak se projevuje „milovanost“ mezi syny? Král je obléká do svého šatu, nechá je jezdit na svých koních, dává korunu na jeho hlavu a nechá o něm rozhlašovat: „Tento je milovaný krále!“ Tak i Svatý, budiž požehnan, obléká Izrael do Svého šatu, neboť je řečeno: „neboť mě oděl rouchem spásy.“¹⁰³⁸ To bylo dříve, ale jak tomu bude v budoucnu, co o tom bude svědčit? Písmo slibuje: „Sláva a nádhera bude jeho oděvem.“¹⁰³⁹ I On je nechá jezdit na Svém koni, jak je řečeno: „Dovolil mu jezdit po posvátných návrších země.“¹⁰⁴⁰ Tak tomu bylo dříve, ale jak tomu bude v budoucnu, co o tom bude svědčit? Písmo slibuje: „a já ti dovolím jezdit po posvátných návrších země.“¹⁰⁴¹ Též je nechává sedět na Svém trůnu, neboť je řečeno: „I dosedl Šalomoun na Hospodinův trůn.“¹⁰⁴² Tak tomu bylo dříve, ale jak tomu bude v budoucnu, co o tom bude svědčit? Písmo slibuje: „V onen čas nazvou Jeruzalém Hospodinovým trůnem.“¹⁰⁴³ Také vzal Svou korunu a vložil ji na jejich hlavy, jak je řečeno: „věčná radost bude na jejich hlavách“¹⁰⁴⁴ a také je řečeno: „Jejich Král prošel před nimi, Hospodin v jejich čele.“¹⁰⁴⁵

Až pohané spatří všechnu tu slávu a nádheru, jejich oči vypadnou z důlků, jejich tváře zesínají, kolena se jim podlomí a moč bude stékat po jejich stehnech, neboť síla Izraele bude jako síla slunce, kterou nikdo nemůže spatřit, jak je řečeno: „Ale ti, kdo jej milují, budou jako slunce vycházející v plné síle.“¹⁰⁴⁶ Jaká síla slunce je míněna? Mohlo by to být jako za letního slunovratu.

Národy světa jsou určeny k tomu, aby padly tváří k zemi před Izraelem a olizovat prach z jejich nohou, jak je řečeno: „Králové budou tvými pěstouny a jejich kněžny tvými chůvami. [Klanět se ti budou tváří k zemi, budou lízat prach tvých nohou].“¹⁰⁴⁷ A kdyby se tě pohan nebo odpadlík zeptal: „Copak se tohle může opravdu stát?“, řekni jim, že už se to stalo za vlády Nebúkadnesara, neboť je řečeno: „Tu (král Nebúkadnesar padl na tvář), poklonil se před Danielem.“¹⁰⁴⁸

Ohledně oslavení Jeruzaléma jsme řekli, že bude postaven z dokonale opracovaných

---

1038 Iz 61,10

1039 Žádný takový verš se v Bibli nevyskytuje, podle Even Šmu'ela by zde mělo být: „obestřel jsi ho velebnou důstojností.“ (Ž 21,6).

1040 Dt 32,13

1041 Iz 58,14

1042 1Pp 29,23

1043 Jr 3,17

1044 Iz 35,10; 51,11

1045 Mi 2,13

1046 Sd 5,31

1047 Iz 49,23

1048 Dn 2,46

kamenů a perel, neboť Písmo slibuje: „Cimbuří ti udělám rubínová“¹⁰⁴⁹ Navíc i hranice Izraele budou vyloženy drahými kameny, neboť je řečeno: „všechny tvé hranice z drahokamů.“¹⁰⁵⁰ A kdyby se tě pohan nebo odpadlík zeptal: „Copak se tohle může opravdu stát?“, řekni jim, že už se to stalo za vlády Šalamouna, neboť je řečeno: „Král měl v Jeruzalémě stříbra jako kamení.“¹⁰⁵¹ Hle, vyslovili jsme chválu Jeruzaléma.

Nyní budeme hovořit o oslavě Chrámu, jenž má být postaven pomocí dvanácti onyxů, neboť je řečeno: „(Elijáš) vzal dvanáct kamenů podle počtu kmenů synů Jákoba.“¹⁰⁵² Není to *kal va-chomer*? Pokud oltář, jenž byl jednou z ozdob Chrámu, byl vyzdoben dvanácti kameny, tím spíš (by měl být takto postaven) Chrám, jenž bude pýchou Izraele a slávou vyšších a nižších bytostí a ozdobou Svatého, budiž požehnán. Celý svět – a vše v něm – odráží záři Chrámu a [ta] dosahuje k nebeské klenbě, tak daleko, jako Aravot a zvířata a kočáry a trůn slávy. Proto má oltář střed podle vztahu k trůnu a Jeruzalém je přesně pod trůnem slávy, a to je to, co prorok předpověděl: „Trůne slávy, od počátku vyvýšený, místo naší svatyně.“¹⁰⁵³

Kvůli chvále Všepřítomného, budiž požehnán, kdo je schopen vyslovit alespoň jedno z tisíců a desetitísíců požehnání, které On seslal na Izrael a kterým osvětloval vyšší a nižší bytosti. To je podobné králi, jenž udělil dar jedné provincii a způsobil tak radost svým dvořanům. Stejně tak i Svatý, budiž požehnán, způsobil radost; tehdy se vyšší a nižší bytosti radovaly, jak je řečeno: „Plesejte, nebesa, vždyť Hospodin to vykoná, hláholte, nejhlubší útroby země.“¹⁰⁵⁴

A nyní je řečeno o chvále pomazaného krále, jenž v budoucnu přijde s oblaky nebeskými a dvěma serafim po jeho pravici i levici, neboť je řečeno: „A hle, s oblaky nebeskými jakoby přicházel syn člověka.“¹⁰⁵⁵ V pokolení, v němž má přijít syn Davidův, budou ohniví hadi¹⁰⁵⁶ poslání do Chrámu a hvězdy budou všude vypadat jako oheň během pokolení, kdy přijde syn Davidův.¹⁰⁵⁷ Po tři roky bude mor, rok co rok, a to bude posel Svatého, budiž požehnán, neboť je řečeno: „Před ním se žene mor,¹⁰⁵⁸ náказа¹⁰⁵⁹ valí se za

---

1049 Iz 54,12

1050 Tamtéž. ČEP překládá „tvé obezdění“.

1051 1K 10,27

1052 1K 18,31

1053 Jr 17,12

1054 Iz 44,23

1055 Dn 7,13

1056 אש שרפי, Patai a Reeves překládají: Ohniví Serafim.

1057 Srov. Sanh 97a.

1058 דבר

1059 רשף

ním.¹⁰⁶⁰ A [ohledně nákazy] je řečeno: „Žár její je žárem řeřavých uhlíků.“¹⁰⁶¹ A ve třetím roce toho moru od Něj odpadnou, ale na konci roku bude zabit král a [lidé] uprchnou do pouští a země vykřikne ze svého místa,¹⁰⁶² a učenci pomřou. „Věrolomní jednají věrolomně, věrolomní se dopouštějí věrolomnosti.“¹⁰⁶³ To potvrzuje jiný verš z Písma: „Zůstane-li v ní jen desetina, i ta bude zajata a bude sežehuta.“¹⁰⁶⁴ A v pátém roce přijde a bude zjeven mesiáš ve všech královstvích, a všichni králové budou provokovat¹⁰⁶⁵ jeden druhého, král perský (bude válčit) s králem arabským a zničí jej, neboť je řečeno: „a bude bojovat bratr proti bratru ... království proti království.“¹⁰⁶⁶ V hodině, kdy Edom padne, se od zvuku, jež vydá padající, zatřesou nebesa i země, a polovina světa se kvůli tomu vzdá, neboť je řečeno: „Hospodin vydá řev z výšiny, ze svého svatého obydlí vydá svůj hlas.“¹⁰⁶⁷ A pak Svatý, budiž požehnán, shromáždí jejich nespočetné davy¹⁰⁶⁸ a vydá je do rukou Izraele, neboť je řečeno: „Pomstu nad Edómem vykonám skrze Izraele, svůj lid.“¹⁰⁶⁹

Pak Svatý, budiž požehnán, přivede (nebeského) knížete Edomu,¹⁰⁷⁰ zbičuje ho, a kníže Edomu si řekne: „Kam uprchnu?“¹⁰⁷¹ Půjdu do Egypta a *Šchina* tam bude, neboť je řečeno: „Hle, Hospodin jede na rychlém oblaku a vjíždí do Egypta“;¹⁰⁷² uprchnu do Edomu a *Šchina* tam bude, neboť je řečeno: „Kdo to přichází z Edómu“;¹⁰⁷³ uteču do Babylóna a *Šchina* tam bude, neboť je řečeno: „Kvůli vám pošlu do Babylóna“;¹⁰⁷⁴ uteču do Elamu a *Šchina* tam bude, neboť je řečeno: „Pak postavím v Élamu svůj trůn.“¹⁰⁷⁵

To se podobá [bajce o] lišce, jíž řekl lev: „Zaplat' mi daň!“ Liška se zvedla a utekla na vzdálenost třech dnů cesty, avšak lev ji chytil a řekl jí: „Zaplat' mi daň i na tomto místě.“ Řekla mu: „Už jsem ti utekla.“ Řekl jí: „Stále stojíš na mém místě.“ Tak bude Svatý, budiž požehnán, mluvit s knížetem Edomu, jenž se před ním skrýval, a Svatý, budiž požehnán, jej vydá do rukou Izraele.

1060 V jeho stopách; Ab 3,5. Jména דבר (*Dever*) a רשף (*Rešef*) se objevují někdy i jako jména démonů. Zde je použita slovní hříčka založená na podobnosti dvou nepřibuzných slov (*notarikon*) – slovo רשף je podobné slovu רש, taktéž viz. dále

1061 Pís 8,5. רשף – nákaza, a רשפיה – její žár; אש רשפי – žhavé uhlíky – viz אש שרפי, ohniví hadi/serafim.

1062 Srov. 1 En 7,6

1063 Iz 24,16

1064 Iz 6,13 ČEP překládá: „přijde vniveč“.

1065 K válce. Též GnR 41,4: Rabi El'azar řekl jménem rava Aviny: „Až uvidíš království, jak válčí jedno s druhým, [můžeš začít] vyhlížet kroky (dosl. nohy) pomazaného krále.“

1066 Iz 19,2; Výrok v prorokovi se týká Egypta a občanské války v Egyptě

1067 Jr 25,30

1068 srov. Jl 4,14

1069 Ez 25,14

1070 Samaela?

1071 srov. Ž 139,7

1072 Iz 19,1

1073 Iz 63,1

1074 Iz 43,14

1075 Jr 49,38

A pak se Svatý, budiž požehnan, oděje do šatu pomsty a učiní Svou pomstu na sedmdesáti národech, neboť je řečeno: „Má je pomsta i odplata.“¹⁰⁷⁶ A oblékne deset oděvů, tak jako byl Izrael desetkrát nazván nevěstou Hospodina; a to jsou tyto: „Do zahrady své jsem přišel, sestro má, *nevěsto*“;¹⁰⁷⁷ „Se mnou z Libanónu, *nevěsto* má“;¹⁰⁷⁸ „Zahrada uzavřená jsi, sestro má, *nevěsto*“;¹⁰⁷⁹ „Oč krásnější je tvé laskání, sestro má, *nevěsto*“;¹⁰⁸⁰ „Ze rtů ti kane strdí, má *nevěsto*“;¹⁰⁸¹ „Učarovala jsi mi, sestro má, *nevěsto*“;¹⁰⁸² „hlas ženicha i hlas *nevěsty*“;¹⁰⁸³ „ozdobiš se jimi jako *nevěsta*“;¹⁰⁸⁴ „a jako se ženich veselí z *nevěsty*“;¹⁰⁸⁵ „a jako *nevěstu*, která se krásí svými šperky.“¹⁰⁸⁶

A toto je těch deset oděvů: „Hospodin kraluje, *oděl* se důstojností“¹⁰⁸⁷ při stvoření světa; „*oděl* se Hospodin, opásal se mocí“¹⁰⁸⁸ při darování Tóry; „*oděl* se spravedlností jako brnění“¹⁰⁸⁹ v den, kdy Hospodin vydal nepřátele Izraeli, „*oděl* se rouchem pomsty“¹⁰⁹⁰ v den pádu Edomu; „v *rouchu* rudém jde z Bosry“¹⁰⁹¹ v den, kdy válčí s nepřáteli Hospodinovými; „kdo je ten v *úboru* velebném“ v den Goga a Magoga;¹⁰⁹² „až šťáva z nich mi *roucho* postříkala“¹⁰⁹³ v království Italia;¹⁰⁹⁴ „proč je tvůj *úbor* krvavě zbarven a tvé *roucho* jak toho, jenž v lisu šlape.“¹⁰⁹⁵ v den, kdy Svatý budiž veleben, chytne Svůj meč a povede válku, neboť je řečeno: „opojím své šípy krví - můj meč bude požírat maso.“¹⁰⁹⁶ A toto jsou dva oděvy v den zmrtvýchvstání, neboť je psáno: „Žehnej duše má Hospodinu...velebností a důstojností ses oděl.“¹⁰⁹⁷ A „pomstu nad Edómem vykonám skrze Izraele, svůj lid.“¹⁰⁹⁸

Předtím, než Edom padne, zničí deset míst a (těch) deset míst se obrátí a deset šofarů zatroubí a deset hlasů bude slyšet, patnáct zemí bude vybito, a deset neštěstí přejde a deset

---

1076 Dt 32,35

1077 Pís 5,1

1078 Pís 4,8

1079 Tamtéž,12

1080 Tamtéž,10

1081 Tamtéž,11

1082 Tamtéž,9

1083 Jr 7,34; Jr 16,9; Jr 33,11

1084 Iz 49,18

1085 Iz 62,5

1086 Iz 61,10

1087 Ž 93,1

1088 Tamtéž

1089 Iz 59,17, ČEP překládá „pancířem“.

1090 Tamtéž

1091 Iz 63,1

1092 Tamtéž

1093 Iz 63,3

1094 Řeků

1095 Iz 63,2

1096 Dt 32,42

1097 Ž 104,1 ČEP překládá: „Dobrořeč, má duše, Hospodinu! ..., oděl ses velebnou důstojností.“

1098 Ez 25,14

neštěstí se zrodí. A nestoudný král povstane a ve svém království uvalí tvrdá nařízení. A veliký král přijde před Alexandrii s válečným ležením, a velké zlo bude na světě. Tři a půl roku bude vládnout a vzbouří se (proti komu?), a knížata Edomu padnou. Bude deset bitev a tehdy se vzchopí Izrael nad všechny národy a „pomstu nad Edómem vykonám.“¹⁰⁹⁹

Lodě z Izraele připlují do Edomu a Izrael řekne: Co je naše a co Edomu? Neboť je řečeno: „Kdože mě uvede do nepřístupného města? Kdo mě dovedl až do Edómu?“¹¹⁰⁰ A Izrael půjde a bude obléhat Týr po čtyřicet dní a na konci čtyřicátého dne povstanou v hodině *kri'at Šema* a řeknou: „Slyš Izraeli, Hospodin je náš Bůh, Hospodin jediný“¹¹⁰¹ a zdi města padnou a město bude jimi dobyt. Vyberou z jeho středu všechno stříbro a zlato a zbytek vyrabují, a odtamtud půjdou do Říma a vynesou odtamtud chrámové nádoby a král Nechemja, mesiáš, vyjde s nimi a půjdou do Jeruzaléma.

A Izrael řekne králi Arabů: „To je náš Chrám. Vezmi stříbro a zlato a opusť Jeruzalém.“¹¹⁰² A král Arabů řekne: „Tohle vůbec není váš Chrám, ale jestli jste si jej vybrali jako první, obětujte, jako jste obětovali dříve, a my také obětujeme. A ten, jehož oběť bude přijata, [bude vyvoleným národem] a staneme se jedním národem.“ A Izrael obětuje a (oběť) nebude přijata, protože Satan (je) obviní před Svatým, budiž veleben; a synové kedarští obětují a budou přijati, neboť je řečeno: „K tobě se shromáždí všechny ovce z Kédaru.“¹¹⁰³ V tu chvíli Arabové řeknou Izraeli: „Pojďte a přijměte naši víru.“ A Izrael jim odpoví: „Ať už budeme zabíjet nebo budeme zabíjeni, ale neodpadneme od víry.“¹¹⁰⁴ V tu chvíli budou meče vytaseny a luky pozvednuty a šípy vypuštěny a padne mnoho mužů od Efrajimské brány až k bráně Nárožní.¹¹⁰⁵ A Nechemja bude zabit s nimi, a ti, kteří uniknou, uprchnou do pouště moábské a do země synů Amonových a tam tito uprchlíci Izraele zůstanou. Tam jim Hospodin učiní zázraky a pramen jim vzejde z hlubin, neboť je řečeno: „Moábe, ať moji zahnaní jsou tvými hosty“¹¹⁰⁶ a budou tam čtyřicet pět dní jíst kořeny kručinky.¹¹⁰⁷

Na konci čtyřiceti pěti dní tam povstane Elijáš a pomazaný král nad ním. Tam jim Elijáš bude hlásat a řekne: „Proč jsi tu, Izraeli?“ A Izrael odpoví a řekne: „Hyneme,¹¹⁰⁸ umíráme!“ A Elijáš jim řekne: „Vstaňte, neboť já jsem Elijáš a toto je pomazaný král.“ Ale

---

1099 Ez 25,14

1100 Ž 108,11

1101 Dt 6,4

1102 Dosl. „opusť Svatyni“. „Svatyně“ (*Bejt ha-mikdaš*) je zde pravděpodobně použito jako hebrejský ekvivalent arabského názvu *Bajt al-maqdis* používaného pro celý Jeruzalém.

1103 Iz 60,7

1104 Dosl. Než abychom popřeli základ

1105 2Kr 14,13

1106 Iz 16,4

1107 Srov. Jb 30,4

1108 srov. Nu 17,27

oni v něj neuvěří, protože [již] přišel Nechemja a byl zabit, a on jim řekne: „Možná hledáte znamení jako Mojžíš.“ V té hodině učiní sedm zázraků.

První zázrak přivede Mojžíše a jeho pokolení z pouště, neboť je řečeno: „Shromážděte mi mé věrné.“¹¹⁰⁹ Druhý zázrak vyzvedne Koracha a celou jeho obec, neboť je řečeno „zase mi život vracíš a z propasti země přivádíš mě nazpět.“¹¹¹⁰ Třetí zázrak jim vzkřísí Nechemju, jenž byl zabit. Čtvrtý zázrak jim zjeví skryté země¹¹¹¹ a džbán many¹¹¹² a olej k pomazání; pátý zázrak dá Svatý, budiž požehnán, hůl moci do jeho rukou, neboť je řečeno: „Hospodin vztáhne hůl tvé moci“;¹¹¹³ šestý zázrak rozdrtí hory Izraele¹¹¹⁴ jako [když se mele] zrní, neboť je řečeno: „Hory a pahorky postihnu suchem.“¹¹¹⁵ Zázrak sedmý jim zjeví tajemství, neboť je řečeno: „Toto je znamení smlouvy.“¹¹¹⁶

Až uvidí [národy světa] tyto zázraky, pošlou a řeknou všem knížatům, kteří plení Jeruzalém: „Pojďte, budeme s nimi válčit,“ a přijdou v plné zbroji k Izraeli. A Izrael řekne pomazanému králi: „Nebylo pro nás lepší tady zůstat? Proč jsi přišel, abys nás vyprovokoval k válce jako prve?“ A pomazaný král jim řekne: „Stůjte a vizte spásu Hospodinovu.“ A vdechne na ně dechem svých úst a všichni padnou mrtví před ním, neboť je řečeno: „Dechem svých rtů usmrtí svévolníka.“¹¹¹⁷ Pojď a pouč se z [toho, co se stalo] Sancheribovi, neboť je řečeno: „Hle, všichni byli mrtví, všude mrtvá těla.“¹¹¹⁸

V ten čas poletí Elijáš celým světem a bude zvěstovat Izraeli, neboť je řečeno: „Hle, posílám k vám proroka Elijáše.“¹¹¹⁹ A ten den bude dnem nelítostným a plným hněvu¹¹²⁰ a toho dne se oddělí dva světy.¹¹²¹ Hříšníci řeknou: „Běda, ten den! Blízko je den Hospodinův!“¹¹²² A řeknou: „Běda těm, kdo touží po dni Hospodinově!“¹¹²³ Jeruzalém se zvětší a rozšíří¹¹²⁴ po celý ten den, neboť je řečeno: „A nastane den jediný, známý jen Hospodinu... Celá země se promění jakoby v rovinu, od Geby až k Rimónu jižně od Jeruzaléma“¹¹²⁵

Gog a Magog vystoupí v ten den a budou tábořit nad Jeruzalémem sedm a půl dne a

---

1109 Ž 50,5

1110 srov. Ž 71,20

1111 Perek rabi Jošjahu uvádí: „skryté místo archy“.

1112 srov. Ex 16,33

1113 Ž 110,2 ČEP překládá: „žezlo“.

1114 srov. Ez 6,2–3

1115 Iz 42,15

1116 Gn 9,12

1117 Iz 11,4

1118 2K 19,35

1119 Mal 3,23

1120 srov. Iz 13,9

1121 Viz Raši k Gn 2,4; podle Rašiho Bůh stvořil dva světy.

1122 Jl 1,15

1123 Am 5,18

1124 Viz Ez 41,7

1125 Za 14,7-10

dobyje Jeruzalém. Obec Izraele řekne před Svatým, budiž požehnán: „Pane Všehomíra, každý národ, jenž mě oloupil – stydím se jít kolem nich a vzít si z jejich rukou to, co je mé.“ A Svatý, budiž požehnán, jim odpoví: „Přivedu je všechny do Tvého středu, neboť je řečeno: „Hle, přichází den Hospodinův. Budou se mezi vámi o tebe dělit jako o kořist. Shromáždím k Jeruzalému do boje všechny pronárody.“¹¹²⁶ A to jsou oni: Gomer a jeho voje Agapija,¹¹²⁷ Togarma,¹¹²⁸ Afriki,¹¹²⁹ Garmit,¹¹³⁰ Germamja,¹¹³¹ Kapodokija,¹¹³² Barbarej,¹¹³³ Itilija,¹¹³⁴ Kuš,¹¹³⁵ Andalus¹¹³⁶ a Seba,¹¹³⁷ Harman a Dolim,¹¹³⁸ Aharsan a Sasunja,¹¹³⁹ Galicija,¹¹⁴⁰ Gocija,¹¹⁴¹ Lombardija,¹¹⁴² Kalabrija,¹¹⁴³ Pantipoli,¹¹⁴⁴ Tripoli,¹¹⁴⁵ Cur,¹¹⁴⁶ Makedonija,¹¹⁴⁷ Inglisi,¹¹⁴⁸ Monakach, Ciprej,¹¹⁴⁹ Niro, Gozen, Darunja, Osija,¹¹⁵⁰ Talki, Almanja,¹¹⁵¹ Tarsus, Elam, a všechny ostatní. A synové jejich zemí vyjdou s kopími, meči a luky, a jeden druhého bude doplňovat jako dveře pobité hřeby, neboť je řečeno: „Navzájem si budou pomáhat“¹¹⁵² a rozdělí se na tři skupiny. První skupina vypije všechnu vodu Tiberiadského (jezera), druhá vypije usazeniny, třetí přejde [dno] po svých nohou a každý řekne svému druhu: „Čí bylo toto místo?“ A jejich koně rozdrť kameny hor izraelských a Jeruzalém bude vydán do jejich rukou. Osídlí město ale nikoho nezabijí, neboť je řečeno: „Město bude dobyto, domy vypleněny, ženy zhanobeny.“¹¹⁵³ Znásilní v něm dvě ženy ze dvou rodin. Rabi Jochanan řekl: „Je psáno: zneuctěny.“¹¹⁵⁴

Čemu se tato záležitost podobá? Králi, který uvedl zloděje do svého paláce. Král řekl:

1126 Za 14,1-2

1127 Gn 10,2; Ez 38,6

1128 Ez 38,6; Turecko

1129 Afrika; srov. Targ(Ps)J Gn 10,2

1130 Targ(Ps)J 1S 22,22

1131 Germánie, Německo – srov. Meg 4b

1132 Kapadocie

1133 Barbaři

1134 Itálie

1135 Etiopie

1136 Andalusie

1137 Sába – Jemen nebo Somálsko; Gn 10,7

1138 Nebo, Dulajm

1139 možná říše Sasánovců – Persie?

1140 Galicie nebo Galacie

1141 říše Gótů

1142 Lombardie

1143 Kalábrie; Patai překládá jako Kalvárie

1144 Tarnipol?

1145 Tripolis

1146 Týr

1147 Makedonie

1148 Anglie, srov. arab. Inglísí – Angličan

1149 Kypr? Cipari

1150 Asie?

1151 z franc. Allemagne (Německo); srov. arab. Almání (Němec)

1152 Iz 41,6

1153 vbcfa,; Za 14,2

1154 vbkda,; viz. M Sof 9, 8

„Když je zajmu teď, ve svém domě, řeknou: vida, král se cítí silný jen u sebe doma; tak počkám, dokud nevyjdou ven.“ Tak je tomu i v případě Svatého, budiž požehnán – říká: „Když je pobiju teď v Jeruzalémě, řeknou, že nemám sílu nikde jinde, než jen v Jeruzalémě, ale počkám, až vyjdou na Olivovou horu.“ A tam se jim zjeví Svatý, budiž požehnán, ve své slávě a bude s nimi bojovat dokud z nich nezbude ani jeden, neboť je řečeno: „Hospodin vytáhne a bude bojovat proti oněm pronárodům, jako bojoval kdysi v den bitvy.“¹¹⁵⁵ A Svatý, budiž požehnán, pozve všechnu divokou zvěř z polí a ptáky, aby se popásli na jejich mase, neboť je řečeno: „Ty, lidský synu, slyš. Toto praví Panovník Hospodin: Řekni ptactvu, každému okřídlení a veškeré polní zvěři: Shromážděte se a přijďte, seberte se ze všech stran k mému obětnímu hodu, který vám připravuji, k velikému obětnímu hodu na izraelských horách. Budete jíst maso a pít krev.“¹¹⁵⁶ A Izrael bude pálit sedm let dřevo jejich luků a jejich šípy a vše, co jim patřilo.¹¹⁵⁷

Tehdy nasadí Svatý, budiž požehnán, korunu mesiášovi a vloží přilbu spásy na jeho hlavu, a dá mu světlo a krásu a oděje ho v šat slávy a postaví ho na vysokou horu, aby ohlásil dobré zprávy Izraeli, a oznámí jeho hlasem: „Přiblížila se spása!“ A Izrael řekne: „Kdo jsi?“ A on řekne: „Já jsem Efrajim.“ A Izrael řekne: „Ty jsi ten, jehož Svatý, budiž požehnán, nazývá „Efrajim bude můj prvorozený“,¹¹⁵⁸ což je mi Efrajim syn tak drahý?“¹¹⁵⁹ A on jim řekne: „Tak jest.“ A Izrael mu řekne: „Jdi a ohlas dobré zprávy spícím v (jeskyni) Machpele, aby oni nejprve vstali.“ Tehdy vystoupí a ohlásí dobré zprávy spícím v Machpele a řekne jim: „Abrahame, Izáku, Jákobe, vstaňte! Dost jste již spali!“ A oni odpoví a řeknou: „Kdo to je, že z nás snímá prach?“ A on jim řekne: „Já jsem mesiáš Hospodinův, přiblížila se spása, přiblížila se ta hodina!“ A oni odvěti: „Je-li tomu vskutku tak, jdi a zvěstuj to prvnímu člověku, ať vstane první on.“ Tehdy řeknou prvnímu člověku:¹¹⁶⁰ „Již jsi dost dlouho spal!“ A on řekne: „Kdo to je, že snímá spánek z mých očí?“ A on řekne: „Já jsem mesiáš Hospodinův od synů tvých synů.“ Tehdy se postaví první člověk a celé jeho pokolení a Abraham, Izák a Jákob a všichni spravedliví a všechny kmeny a všechna pokolení od jednoho konce světa na druhý. A pronesou hlas písně a zpěvu, neboť je řečeno: „Jak líbezné je, když po horách jdou nohy toho, jenž poselství nese“.¹¹⁶¹

Proč [je řečeno] „po horách“? Spíše „jak úžasné je“ když Mojžíš a jeho pokolení

1155 Za 14,3

1156 Ez 39,17

1157 srov. Ez 39,9–10

1158 Jr 31,8

1159 Jr 31,19(20)

1160 Podle tredice je Machpela místem hrobu Adama a Evy, viz Eru 53a.

1161 Iz 52,7

přicházejí z pouště. Jiný výklad [verše] „Jak líbezné na horách“: To s epodobá králi, jenž měl dva syny. Jeden z nich zemřel a všichni obyvatelé země oblékli černý šat. Král řekl: „Oblékli jste se v černé kvůli smrti mého prvního syna, já vás obléknu v bílou, abyste oslavili mého syna druhého.“ Tak také Svatý, budiž požehnán, řekne všem horám: „Protože jste truchlily pro mé děti, když byly vyhnány ze země, jak je řečeno: , Běduji a pláči nad horami’,¹¹⁶² přivedu potěšení mým dětem ,na horách’, neboť je řečeno: , Jak líbezné na horách ““

Je vhodné, aby pomazaný král sdělil novinu Izraeli. Hory budou před ním poskakovat jako telátka a stromy na polích budou tleskat nad vykoupením Izraele, jak je řečeno: „S radostí vyjdete ... Hory a pahorky budou před vámi zvučně plesat a všechny stromy v poli budou tleskat.“¹¹⁶³ Jak krásné na pohled jsou hory Izraele, oplývající mlékem a medem jako přivaly vod, a také řekami vína, neboť je řečeno: „A stane se v onen den, že z hor bude kanout mladé víno, z pahorků poteče mléko, všemi judskými potoky bude proudit voda, z Hospodinova domu vytryskne pramen a napojí Úval akácií.“¹¹⁶⁴ Čemu se podobá ten pramen, jenž vychází z Nejsvětější Svatyně až na práh domu?¹¹⁶⁵ Prve je podoben niti na osnově, pak v Chrámu je podoben útkové niti, dokud nedosáhne na nádvoří, kde připomíná rohy býka nebo berana. Když dosáhne k oltáři, je podoben tykadlům kobylek, a na vnějším nádvoří je podobno malé nádobě, neboť je řečeno: „A hle, voda se řinula z pravého boku domu.“¹¹⁶⁶ A odtamtud padá jako vodopád, a očišťuje zemi od nepravosti, nečistoty a hříchu. A anděl smrti ji nebude moci překročit, neboť je řečeno: „a vznosný koráb tam nepřepluje.“¹¹⁶⁷ a dokonce ani loď tam nebude schopna připlout. Sestoupí k Pustému moři,¹¹⁶⁸ dá množství ryb Izraeli, a z toho místa budou mít sůl, neboť je o něm psáno: „Avšak jeho bažiny a mělčiny nebudou uzdraveny, bude jim dávat sůl.“¹¹⁶⁹ A listy vyrostou na všech krásných stromech Libanonu, neboť je řečeno: „U potoka pak poroste na jeho břehu z obou stran ... ve svých měsících nese prvotiny.“¹¹⁷⁰ To je etrog, jenž bude dávat prvotiny měsíc co měsíc, a to je strom, jehož plodů pojedli, neboť je řečeno: „Jeho ovoce bude sloužit za pokrm a jeho listí jako lék.“¹¹⁷¹

1162 Jr 9,9

1163 Iz 55,12

1164 JI 4,18

1165 Viz Joma 77b

1166 Ez 47,2

1167 Iz 33,21

1168 Mrtvé moře. Viz. Dt 3,17, 4,49; Jz 3,16, 12,3

1169 srov. Ez 47,11

1170 srov. Ez 47,12

1171 Ez 47,12. Viz též Suka 35a, Sifra Emor 16.

Jak líbezný je Chrám, jenž je usazen a vystaven na svých sutinách, neboť je řečeno: „Město bude vystavěno na svých sutinách.“¹¹⁷² Jeruzalém, jenž bude v budoucnu postaven, bude rozprostírat své paláce na ploše tisíckrát větší než Tefef, jeho věže budou pokrývat prostor tisíckrát větší než Kefel,¹¹⁷³ zahrady budou tisíckrát rozlehlejší než Tefef, tisíc nádherných domů a každý z nich bude jak v Sepforis v době jeho největší slávy. Rabi Jose řekl: „Pamatuji si Sepforis v dobách jeho největší slávy, kdy její produkce byla 180 000 cikej kedera.“¹¹⁷⁴ Vprostřed Jeruzaléma bude tři tisíce věží a každá z nich bude vysoká sedm tisíc měř. Jeruzalém bude usazen na vrcholech třech hor: Na Sinaji, Taboru a Karmelu. Pravidlo pro výšku bude stanoveno na sedm tisíc a každá z těchto měř je rovna šedesáti dvěma loktům. Jeruzalém bude ustaven na vrchu třiceti tři bočních komor¹¹⁷⁵ a Chrám bude na úplném vrcholu. Jak se tam dostanou? Budou létat jako oblaka a holubice, jak je řečeno: „Kdože jsou ti, kteří přilétají jako oblak? Jako holubice ke svým děrám?“¹¹⁷⁶

Chrám se bude rozkládat až k Damašku, neboť je řečeno: „Damašek je místem, na němž spočine.“¹¹⁷⁷ Sedmero zdí bude kol Jeruzaléma, jež budou ze stříbra, zlata, drahokamů, brilliantů, safírů, karbunklu a ohně a jejich lesk bude odrážet světlo z jednoho konce světa na druhý. Chrám bude zbudován na vrcholech čtyř hor, z uhlazeného zlata, ryzího zlata, taženého zlata a zlata parvajimského,¹¹⁷⁸ jako zlato, jenž dává plody,¹¹⁷⁹ zasazeno do safíru a upevněno pryskyřicí. Dosáhne až do nebes a mezi hvězdy a do sfér kruhu Božího vozu, jak je řečeno: „Vyslala své dívky, volá na vrcholu městských výšin.“¹¹⁸⁰ Šchina a Boží sláva naplní Jeho svatyni a každému andělovi přiřkne jeho zvláštní úkol. Gabriel bude nad jeho tisíci a Michael bude nad jeho desetitisíci.¹¹⁸¹ Široké zástupy vstoupí jeden po druhém do jeho středu, a tam On oddělí „jedny k životu věčnému, druhé k pohaně a věčné hrůze.“¹¹⁸² A z Chrámu otevře brány do zahrady Eden, jak je řečeno: „Byl jsi v Edenu, zahradě Boží.“¹¹⁸³ A Gehinom bude také otevřen. A tam Svatý, budiž požehnán, sešle dolů Svůj Trůn a ustaví ho v údolí Jehošafat, a tam donutí všechny národy a všechny modly aby před ním prošly. A až národy světa tudy projdou, padnou do

---

1172 Jr 30,18

1173 Viz Tos BB 75b.

1174 Srov. BB 75b: Učí se v barajtě: Rabi Jose řekl: Viděl jsem Sepforis v dobách prosperity, a obsahovala sto osmdesát tisíc krámků pro obchodníky s ציקי קדרה (jídlo ze směsi masa, koření a vína).

1175 Srov. Ez 41,6-7

1176 Iz 60:8

1177 Za 9,1

1178 2Pa 3,6

1179 Slovní hříčka založená na podobnosti slov plody (פרים) a parvajim (פרים).

1180 Př 9,3

1181 Srov. 1S 18,7

1182 Dn 12,2

1183 Ez 28,13

Gehinomu, jak je řečeno: „Ženou se jak ovce do podsvětí, sama smrt je pase.“¹¹⁸⁴ A co bude toho příčinou? Protože napřáhli své ruce proti Svatyni,¹¹⁸⁵ jak je řečeno: „Vybudoval jsem ti sídlo, kde budeš přebývat, vznešené obydlí.“¹¹⁸⁶ Pokud člověk, jenž spáchal přestoupení proti trůnu Nejvyššího, se bude opravdu kát, bude mu odpuštěno, neboť je řečeno: „Navrať se Izraeli, k Hospodinu.“¹¹⁸⁷ Ale hle, národy světa projdou do Gehinomu a padnou do něj, a hříšníci a odpadlíci Izraele budou velmi naříkat, tak že zchladí Gehinom svými slzami, neboť je řečeno: „Projdou skrze údolí kvílení...“¹¹⁸⁸ A když hříšníci a vzpurní padnou do Gehinomu, oheň Hospodinův sežehne jejich těla a jejich zuby vypadnou z jejich úst, jak je řečeno: „Svévolníkům zvyrážíš zuby.“¹¹⁸⁹ A namísto „zvyrážíš“¹¹⁹⁰ čti „rozmetáš“.¹¹⁹¹

Rabi Eli'ezer ben Ja'akov řekl: „Nebeská akademie Svatého, budiž požehnán, ve světě, jenž přijde, bude mít rozměry osmnáct tisíc parasangů, a Svatý, budiž požehnán, bude sedět na Trůnu soudu, a David bude sedět před Ním, jak je řečeno: „Jeho trůn přede mnou bude jako slunce.“¹¹⁹² Všechny učené ženy, které platily poplatky za své syny, aby oni mohli studovat Tóru, Bibli a Mišnu, budou stát u zástěn z rákosu, jenž bude jako zeď, [a budou] naslouchat hlasu Zerubábel ben Šealtíela, jenž bude sloužit jako *meturgeman* před Svatým, budiž požehnán. Poté, co skončí, budou nahlas zpívat: „Bud' Jeho velké Jméno požehnáno a posvěceno navěky věků!“ Spravedliví řeknou: „Amen“ a zatracení v Gehinom řeknou: „Amen“. Služební andělé řeknou před ním: „Pane Všehomíra! To jsou odpadlíci a hříšníci Izraele, kteří, i když jsou souženi bolestí, odpovídají ‚Amen‘“ Svatý, budiž požehnán, jim řekne: „Vyved'te je odtamtud!“ Když je odtamtud vyvedou, jejich obličej bude černý jako dno kotlíku. Řeknou před Ním: „Pane Všehomíra! Ty jsi soudil, Ty jsi odsoudil, Tys nám učinil znamení pro celý Izrael!“ V ten čas Svatý, budiž požehnán, otevře brány Gan Eden a připojí je ke shromáždění Izraele, jak je řečeno: „Otevřete brány, ať vejde spravedlivý národ, který zachovává věrnost.“¹¹⁹³

Pak Gabriel vstoupí do zahrady Eden, nahlas volaje a řka: „Radujte se spravedliví, z díla vašich rukou!“ Řeknou mu: „Kdo jsi?“ A on odpoví: „Já jsem Gabriel!“ Izrael řekne: „Požehnaný, jenž přichází v Hospodinově jménu!“¹¹⁹⁴ A Gabriel řekne: „Žehnáme vám ve

1184 Ž 49,15

1185 Heb. Zevul

1186 1Kr 8,13, vznešené obydlí je rovněž „zevul“.

1187 Oz 14,2

1188 Ž 84,7. ČEP překládá jako „údolí balzámovníků“.

1189 Ž 3,8

1190 שברת

1191 שירבת

1192 Ž 89:37

1193 Iz 26:2

1194 Ž 118:26

Jménu Pána!“

V ten čas Svatý, budiž požehnán, prostře stoly, zabije Behemota, Livjátana, a divého Ziz a připraví velkou hostinu pro spravedlivé. Každý z nich usedne ke stolu v pořadí podle jejich zásluh. Svatý, budiž požehnán, jim řekne: „Chcete pít víno z jablek, granátových jablek nebo hroznů?“ Spravedliví odpoví: „Tvé je rozhodnutí, Ty rozhodni!“ Svatý, budiž požehnán, jim dá přinést víno, jenž bylo vyrobeno z hroznů, které dozrály šestý den stvoření, jak je řečeno: „Dal bych ti pít kořeněného vína“¹¹⁹⁵ Svatý, budiž požehnán, naplní touhu spravedlivých, když tam umístí Svůj Trůn Slávy a bude tam s nimi sedět, jak je řečeno: „Do zahrady své jsem přišel, sestro má, nevěsto.“¹¹⁹⁶ Svatý, budiž požehnán, učiní každou chvályhodnou věc, která náleží do zahrady Eden a dá jí každému spravedlivému, a zjeví se jim ve Své Slávě a každý naň ukáže a řekne: „Toto je Bůh, náš Bůh, navěky věků!“¹¹⁹⁷

Budou jíst, pít a radovat se, dokud Svatý, budiž požehnán, nedá povel k pozvednutí poháru, nad nímž je řečeno požehnání. Spravedliví řeknou Abrahamovi: „Povstaň a řekni požehnání.“ Ale Abraham odvěti: „Izmael na mě seslal obvinění.“ Vyzvou Izáka, ale ten odpoví: „Ezau mě obvinil.“ Vyzvou Jákoba, ale ten odpoví: „(Ta věc) se dvěma sestrami mě obviňuje.“ Vyzvou dvanáct kmenů, ale ty řeknou: „Závěť Josefova nás obvinila.“ Tak to bude pokračovat až po Davida, jenž pozvedne svou rukou čtyři poháry, jež jsou: „Hospodin je můj podíl, můj pohár“¹¹⁹⁸ „Můj pohár je naplněn“¹¹⁹⁹ „Pohár spásy pozvedám“¹²⁰⁰ a pohár, nad nímž je řečeno požehnání, bude mít obsah dvě stě dvacet logů, kdy každý log je roven velikosti jednoho a půl vejce. David odpoví: „Sluší se, abych řekl požehnání a chválu.“ Povstane a řekne požehnání, chvalo zpěvy a oslavení, užívaje všechny melodie, jak je řečeno: „Budu vzdávat chválu Hospodinu, že je spravedlivý.“¹²⁰¹ V ten čas Svatý, budiž požehnán, vezme Svou korunu a vloží ji na hlavu Davida a na hlavu Mesiáše z rodu Davidova, a zjeví jejich chválu a spravedlnost všem pokolením. Izrael bude žít v míru a klidu a On ozdobí nebesa pro všechny spravedlivé – místo, jež by bylo hodno každému podle jeho zásluh – a On se bude procházet mezi spravedlivými, bude pozvedat Svou ruku, zatímco každý bude tleskat radostí. Neboť tak řekl Izajáš: „Hospodine, ruka tvá je pozvednuta, a oni to přehlížejí.“¹²⁰² Svatý, budiž požehnán, řekne: „Už dříve jsem řekl:

1195 Pís 8,2

1196 Pís 5,1

1197 Ž 48,15

1198 Ž 16,5

1199 Ž 23,5

1200 Ž 116,13

1201 Ž 7,18

1202 Iz 26,11

„Uvidí a budou zahanbeni“¹²⁰³ a Izrael řekne: „Pane Všehomíra! Kéž „oni vidí a jsou zahanbeni“ tak jak jsi řekl!“ Pak Svatý, budiž požehnán, pozvedne velikost pohanských národů, aby byla vyšší, než zdi obklopující Gan Eden a uvidí, jak se Izrael raduje a budou se cítit uboze. Oheň vychrlí z úst spravedlivých a spálí je, jak je řečeno: „Tvé protivníky pozře oheň.“¹²⁰⁴

Svatý, budiž veleben, zvětší záři slunce a měsíce a přinese kůži Livjatana a ušije z ní stany pro spravedlivé, jak je řečeno: „Propíchneš mu kůži bodci (*sukot*).“¹²⁰⁵ Udělají stan pro kohokoli, kdo si ho zaslouží, náhrdelníky pro kohokoli, kdo si jej zaslouží, a korunu pro toho, kdo si zaslouží korunu. To, co zbyde, rozvěsí po Chrámu a jeho svícny budou zářit z jednoho konce světa na druhý. Izrael zůstane, bude jíst a pít, množit se a radovat v záři Šchiny. Svatý, budiž požehnán, nechá každého vyrůst až do dvou set loktů – tak učí rabi Šim'on. Ale rabi Jehuda řekl (že jejich výška bude) sto loktů, jako výška prvního člověka. Ale to bude platit jen pro muže: odkud se učíme, že ženy (budou také tak vysoké)? Je řečeno: „Naše dcery at' jsou jako sloupy.“¹²⁰⁶ Každý Izraelita zplodí každý den potomka, tak mnoho, ale ne více, než slípka. Nediv se tomu, ale pojď a pouč se z příkladu o vinné révě: každá vinná réva v mesiášském věku bude potřebovat nejméně lid jednoho města, aby mohla být sklizena, jak ukazuje Písmo: „Své město přiváže k vinné révě“¹²⁰⁷ a každý planý strom, jenž nikdy neměl ovoce, bude dávat plody v takové míře, že bude třeba aby ten náklad nosili mladí oslové, jak je řečeno: „Mládě své oslice k révoví.“¹²⁰⁸ A kdybys řekl: „Nebude víno“, Písmo učí: „Svůj šat vypere ve víně“¹²⁰⁹, mohl bys říct „nebude červené“, Písmo říká: „Jeho šat v krvi hroznů“¹²¹⁰ a kdybys řekl „nebude opojné“, Písmo učí: „jeho svádění“¹²¹¹ a kdybys namítl „bude bez chuti“, Písmo používá slovo „*haklil*“¹²¹² každý, kdo jej na patře ochutná (*kol hejk*), pomyslí si „Je mé, je mé.“¹²¹³ Mohl bys říct „bude dobré pro mladé, ale ne pro starce.“ Písmo učí: „Lepší než mléko pro toho, kdo je starý.“¹²¹⁴

Rabi Jochanan učil: Víno je lepší pro starce, nežli mléko pro nemluvnata. Když se tě pohan zeptá, řka „to se nikdy nestane“, odpověz mu: „ty hříšný, jdi a pouč se z příkladu

---

1203 Tamtéž. ČEP překládá: „Ale zahanbeni spatří“

1204 Tamtéž

1205 Jb 40:31. Viz BB 75a.

1206 Ž 144:12. Viz BB 75a, Sanh 100a.

1207 Gn 49,11 ČEP překládá: „Své oslátka si přiváže k vinné révě“. Exegeze chápe עירָה jako „své město“.

1208 Tamtéž

1209 Tamtéž

1210 Tamtéž

1211 Tamtéž

1212 Gn 49,12

1213 Hebr. „*li, li*“

1214 Tamtéž

Obéd-edóma Gatského¹²¹⁵, jemuž jeho tchyně a osm snach porodilo šedesát dva děti během třech měsíců, kdy každá měla ve svém lůně šest plodů.¹²¹⁶ A tak tomu bude i s vínem, zde je již příklad rabiho Achy bar Ady, jenž sloužil jako učitel dětí rabiho Šim'ona ben Lakiše. Jednou děti opustil a rabi Šim'on za ním přišel. Řekl mu: „Proč jsi opustil děti?“ Odpověděl mu: „Můj otec mi přenechal zamřížovanou révu. První den jsem z ní sklídl tři sta hroznů, každý z nich naplnil jeden soudek. Druhý den jsem sklídl tři sta hroznů, a každé dva naplnily soudek. Třetí den jsem sklídl tři sta hroznů a každé tři naplnily soudek a ponechal jsem mu více než polovinu.“ Ale ve světě, jenž přijde, tomu nebude tak: naopak, člověk bude přinášet své hrozny ve voze nebo na lodi a skladovat je v temném rohu a jeho sklad bude jako obrovský rezervoár pro toho člověka i členy jeho domu, jak je řečeno: „Pil jsi i *chomer* vína, krev hroznů.“¹²¹⁷ Tehdy v budoucnu se vinná réva rozpne do šíře a vyšplhá na vrcholy hor.¹²¹⁸ Mohl bys říct, že se pak bude špatně sklízet, tak Písmo učí: „Setřese své plody jako Libanon.“¹²¹⁹ Svatý, budiž veleben, způsobí, že do nich zaduje vítr a srazí jejich plody dolů a každý Izraelita si bude moci nabrat dostatek pro sebe a své blízké.

Svatý, budiž požehnán, vztyčí sedmero baldachýnů pro každého spravedlivého člověka, baldachýny budou z oblaků, kouře, denního světla, ohně, záře, plamene a noci. Učí Písmo o baldachýnu z kouře? Pouze ten, kdo záviděl žákům učenců, bude mít své oči zastřené kouřem, jenž povstává z baldachýnů spravedlivých! Kde nacházíme baldachýn ze světla? Je řečeno: „Stezka spravedlivých je jak jasné světlo.“¹²²⁰ Kde nacházíme baldachýn z ohně? Oheň bude šlehat z baldachýnů spravedlivých a hříšníci jím budou spalováni, jak je řečeno: „Sešle na svévolníky déšť žhavého uhlí.“¹²²¹ Kde nacházíme baldachýn ze záře? Je řečeno: „Září jako světlo.“¹²²² Kde nacházíme baldachýn z plamenů, jež budou spalovat hříšné? Je řečeno: „Hospodinův hlas křeše plameny ohně.“¹²²³ Kde nacházíme baldachýn z noci? Je řečeno: „Noc jako den svítí.“¹²²⁴ Žádný z těchto baldachýnů se nedotkne druhého vedle něj.

Jeremjáš řekl: „Viděl jsem Ho přivádět ženichy nevěstám,“ neboť je řečeno: „Hlas ženicha a hlas nevěsty.“¹²²⁵ Ozeáš řekl: „Viděl jsem Ho rozmnožit Izrael jako zrnka písku,“

1215 Srov. 2S 6:11

1216 Viz Bra 63b

1217 Dt 32:14. ČEP překládá „ohnivé víno“.

1218 Viz Ktu 111b

1219 Ž 72:16

1220 Př 4,18

1221 Ž 11,6

1222 Ab 3,4

1223 Ž 29,7

1224 Ž 139,12

1225 Jr 7,34

neboť je řečeno: „Izraelských synů bude však zase jak mořského písku.“¹²²⁶ Jóel řekl: „Viděl jsem ho jak vykonával pomstu nad Svými nepřáteli,“ neboť je řečeno: „Nikoho nenechám bez trestu.“¹²²⁷ Svatý, budiž požehnán, řekl: „I kdyby mi národy světa vydaly všechny své poklady, stejně padnou jako odvěta za smrt rabiho Akivy a jeho žáků.“¹²²⁸ Amos řekl: „Viděl jsem Ho, jak trestá pronárody za jejich přestoupení,“ neboť je řečeno: „Pro trojí zločin Edómu.“¹²²⁹ Abdijáš řekl: „Viděl jsem Ho nasadit si královskou korunu,“ neboť je řečeno: „Vítězové pak vystoupí na horu Sijón (aby soudili Ezauovu horu. A nastane království Hospodinovo.)“¹²³⁰ Jonáš řekl: „Viděl jsem Ho přijmout modlitby Jeho lidu s milostí,“ neboť je řečeno: „Modlil se k Hospodinu.“¹²³¹ Micheáš (sic)¹²³² řekl: „Viděl jsem Ho jak se obrátil k Jeruzalému se slitováním,“ jak je řečeno: „Obrátím se k Jeruzalému s hojným slitováním.“¹²³³ Ostatní proroci, každý jeden z nich, přináší slova útěchy, jež pronášejí, a Svatý, budiž požehnán, je usadí ve Své Přítomnosti (podle pořadí) od prvního do posledního pokolení, a řekne jim: „Pojďte a vizte odměnu, již jsem uchoval pro vás! Pojďte, jezte, a radujte se z požehnání, které jsem pro vás uchoval, tak jak bylo přislíbeno: „Jak nesmírná je tvoje dobrotivost, kterou jsi uchoval těm, kdo se tě bojí!“¹²³⁴

1226 Oz 2,1

1227 Jl 4,21

1228 Viz PísR 8,7

1229 Am 1,11

1230 Abd 1,21

1231 Jo 4,2

1232 Even Šmu'el nahrazuje správně: Zacharjáš.

1233 Za 1,16

1234 Ž 31,20

7. Závěr

Obdobím křížových výprav končí v židovství i éra, kdy vznikaly apokalyptické midraše. Jejich vliv bude sice pokračovat i v následujících staletích a ještě v období sabatiánské hereze budou vznikat v kabalistické literatuře pasáže inspirované *Sefer Zerubavel*, téma souboje mezi Armilem a mesiášem, synem Josefovým, bude krátce námětem v náboženské poezii, nebudou však již vznikat nové apokalyptické spisy a jejich vliv na vnímání eschatologie v židovství bude upadat. Stejně tak bude vzrůstat opozice proti nim a proti tvrzením v nich obsažených.

Proč tento bohatý a ve své době populární žánr, který ovlivnil i hlavní náboženské autority své doby, zmizel? Odpovědí je několik. Je třeba si uvědomit, že apokalyptické midraše, jak již bylo několikrát řečeno výše, vznikaly na území Palestiny a Blízkého východu a to vždy v době, kdy se o tato území bojovalo – války, které vedly síly Edomu, ať už reprezentovaného Byzanci nebo křižáky, byly živnou půdou po představě, které v těchto bojích spatřovaly naplnění proroctví a počátek mesiášského věku. Ale od zániku křižáckých držav až do 20. století k žádnému konfliktu, jenž by měl takový (v tehdejší době skutečně globální) dopad, jako byzantsko-perská, byzantsko-arabská nebo křižácká tažení, na území Palestiny nedošlo. Boje, které se na území Palestiny vedly, byly povětšinou lokálního charakteru a těžko mohly vzbudit nějaká mesiášská očekávání.

Dalším důvodem byl nástup aristotelské filosofie, reprezentované Maimonidem, která se striktně vůči eschatologickému pojetí vymezila. Mesiášské války, katastrofy předcházející mesiášově příchodu – to vše bylo odsunuto stranou a v racionalistické eschatologii, jak byla formulována Maimonidem v *Hilchot malchim* v *Mišne Tora*, již pro utopické představy apokalyptiků nebylo místo.

Třetí důvod souvisí se samotným vývojem apokalyptické literatury. Starověká apokalyptická literatura vznikala jako „náhrada“ za proročskou literaturu a středověké apokalypsy byly jejím pokračovatelem. Tato literatura zprostředkovávala lidu vidění věcí skrytých a budoucích, vidění, která měl vést k nápravě světa, k jeho novému uspořádání. Od 12. a zvláště od 13. století ale byla anonymní apokalyptická literatura imitující biblické spisy ze své pozice „zvěstovatele“ a „odhalovatele“ skrytých věcí vytlačována mnohem sofistikovanějším učením židovské mystiky.

Kabala svým universálním pojetím *tikun olam*, nápravy světa, vytlačila apokalyptické představy a přinesla vlastní pojetí „odhalení skrytých věcí“. Mystické vize nahradily vize apokalyptických midrašů. Její učení hlásalo, že každý se může podílet na nápravě světa

svým každenním konáním. Idea nutnosti fyzického utrpení a fyzického příchodu vykupitele se změnila na duchovní obnovu ztracené harmonie, jež předcházela v pozdějším učení Jicchaka Lurii kosmické prakatastrofě a rozbití nádob – *sfirot*.

V kabale, a zvláště pak v pozdější luriánské kabale, byl a je mesiášský prvek přítomen, byť byl v některých směrech takřka vytlačen pozicí spravedlivého – *cadika* – nebo třiceti šesti spravedlivých – *lamed vav cadikim*. I v luriánské kabale nacházíme u některých autorů mesiášské představy ne nepodobné představám z apokalyptických midrašů, za všechny jmenujme např. *Sefer ha-chezjonot* od Chajima Vitala. Avšak apokalyptické midraše jako žánr byly odsunuty stranou a později zcela zatlačeny do pozadí.

Kromě přiblížení tohoto typu literatury českému publiku jsem toto prací chtěl dokázat i to, že apokalyptické midraše nebyly pouze bezvýznamnou „úchytkou“ v historii židovské eschatologie, ale její plnohodnotnou součástí, nadto nesmírně důležitou. Nejednalo se o spisy, které by vznikaly v prostředí nevzdělaných lidových vrstev. S největší pravděpodobností stejně jako starověké apokalypsy vznikaly apokalyptické midraše v kruzích vzdělaných lidí nebo si do těchto kruhů cestu našly, jak jsem ukázal na příkladu gaonské literatury věnované mesianismu. Apokalyptická literatura tohoto typu nebyla v židovských kruzích své doby považována za heretickou nebo zcestnou, jako tomu bylo v případě Avrahama Abulafii nebo dokonce samotného Maimonida, který musel vynaložit nemalé úsilí, aby přesvědčil své okolí o tom, že skutečně „věří“ ve vzkříšení mrtvých. Vycházela z tradičních pramenů, jejichž pojetí následovala a od kterého se v konečném výsledku nijak neodchýlila. I když se nakonec stala slepou cestou a byla opuštěna, stala se stupněm ve vývoji židovského mesianismu, kterým si židovská eschatologie musela projít

Jmenný rejstřík

Aba (tan.) 33

Abahu 33, 41

Abaje 35

‘Abd al-Málik 124

Abraham 19, 61, 71, 73, 87, 95p., 100, 104, 115, 120, 166, 169, 173p., 201, 217

Absolon 15

Adam 61, 88, 96, 120

Aéšma daéva 23

Ageus 16, 79, 80

Ahura mazda 21p.

Ahriman 21, 57

Ormuzd 21

Akiva (ben Josef) 27p., 34pp., 43, 47

Alexander Janaj 25

Alroy, David 130

Amos 120

Angra mainju 21p.

Antiochus IV. Epifanés 14

Aristobulos I.. 23

Armilus 49, 54, 56pp., 67pp., 76, 86, 88, 90pp., 97pp., 103pp., 111, 113p., 116p., 131, 138, 143, 145p., 149p., 153pp., 157pp., 164p., 177p., 209, 213

Áron 25, 88, 96, 105

Artaxerxes 67

Ašmodaj 64, 168p.

Atras 61, 96

Bar Giora, Šim'on 26p.

Bar Kapara 38

Bar Kochba, Šim'on 26pp., 30, 35, 40, 42p, 54

Báruch 18p.

Batšeba 55

Behemot 165, 205

Beliál (Belijál) 56, 64, 59, 88, 93, 97, 103, 171
Benjamin 142
Berger, David 9, 58, 60, 81, 211
Bileám 58p., 141, 171
Buttenwieser, Moses 67p., 159
Cadok 24p.
Calligula 26, 57
Cestius Gallus 27
Constans 150
Dadžďžal 138
Dan, Joseph 9, 57, 60, 211
Daniel (bib.) 14, 16, 18p., 63, 69p., 79, 144, 215
David (bib.) 15, 25, 41, 43p., 52, 80p., 120, 146, 211pp.
Dosa (tan.) 41pp., 215
Edom 25, 49, 56, 58, 64pp., 72, 102, 112, 114pp., 118, 131, 135, 142p., 146, 148pp.,
156p., 160pp., 171, 175pp., 186p., 196pp., 209
Efrajim (mašiach ben) 42p., 45p., 56, 88, 90, 96, 98, 115, 142p., 188, 198, 201, 217
El'azar (tan.) 33, 35
El'azar ben Ja'ir 26
El'azar ben Azarja 40
Eli'ezer ben Hyrkanos 31, 36, 48
Elijáš 32, 39p., 45p., 49, 51, 61, 67pp., 72p., 88, 90p., 93, 96pp., 100, 105p., 108pp., 114,
117p., 120, 136, 145p., 159, 175, 188, 193, 198p.
Eliša ben Avuja 64
Enoch 18p., 50
Even Šmu'el, Jehuda 9, 58, 67, 75p., 78, 81, 115., 130, 137, 148, 150, 159, 184
Ezau 49, 52, 59, 102, 109, 125, 143, 146, 157, 162p., 171, 177
Ezdráš 18p., 29
Ezechiel 24, 47p., 81, 111, 121, 144
Flusser, David 23
Gabriel 68, 70, 203p.
Gád 56
Gamli'el II. 43
Gessius Florus 26

Gigit 68p.
Gil, Moše 9, 95, 99, 101, 104
Gog a Magog 25, 31, 38, 40, 47pp., 56, 68, 72, 90p., 108, 111p., 114, 118, 125, 131, 134, 188, 197
Graetz, Heinrich 159
Hadrián 28, 42, 128
Haj gaon 108, 113p., 137p.
Haman 36, 109
Hanson, P. D. 17
Harmalet 57, 67, 69
Hasmonejci 11, 17, 23, 25p.
Heraklios 57, 60, 62, 82
Himmelfarb, Martha⁹, 54, 81, 211
Al-Chakím 127
Chama bar Chanina 34
Chanina (tan.) 34
Chazael 15
Chefci Ba 53pp., 61, 87, 88pp., 91, 92, 96, 99, 102, 105, 138
Chija bar Aba (tan.) 41
Chosroes II. 62, 67pp., 81
Choter 149p., 153
Ibn Ezra, Avraham 81
Al-Isfahání, Abú Ísá 130, 159
Iulianus Apostata 57, 60, 142
Izajáš 16, 18, 24, 38, 55, 81, 88, 133, 142, 147, 162, 171, 193
Izák (bib.) 61, 73, 87, 95p., 100, 104, 169, 173, 178, 201
Izmael, Izmaelitě 49, 65, 83, 102, 115, 126, 129, 148p., 156p., 160, 162pp., 170pp., 175p.
Jan z Giskaly 26, 40
Jan I. Tzimiskes 127
Jákob 14p., 27, 43, 46, 58p., 61, 73, 87, 95p., 100, 104, 115, 120p., 131p., 136, 146p., 169, 173, 178, 201
Jehošu'a (ben Levi) 36, 39p.
Jehú 15
Jehuda (tan.) 37, 41

Jehuda ben Batira 69
Jehuda ben Chija 37
Jekonijáš 37, 78, 87, 95
Jellinek, Adolf 63, 67, 78, 103, 130, 137, 159, 183p, 212
Jeremjáš 15, 80, 142
Jéšua (bib.) 14, 78pp., 90
Ježíš 24, 53, 56, 59pp., 130, 149p., 176
Jicchak (tan.) 39
Jinon 52, 70, 149
Jišaj 55, 92, 99, 120, 149
Jóachaz 15
Jóaš 15
Jochanan (tan.) 27, 37, 59
Jochanan ben Torta 27
Jochanan Hyrkán 23, 25
Jonatan (tan.) 36
Josef (tan.) 35, 38
Josephus Flavius 65
Juda Galilejský 26
Juda Makabejský 23
Juda (bib.) 15
Jughdan 130, 160
Justinián I. 128
Klausner, Josef 42pp.
Koch, Klaus 19
Konstantin I. 52, 78, 94, 151
Korach 90, 98, 106, 199
Chizkijáš 38, 55
Kýros 13, 28, 67, 69, 79
Lában 58p.
Lévi, Israel 55, 74pp.85,212, 215
Livjátan 189, 205
Maimonides 191, 192
Mansúr 150, 156

Marie (matka Ježíšova) 53p.
Marmorstein, Arthur 147, 148, 150, 155
Marwán 163p., 171
Melchicedek 45p.
Menachem ben Ami'el 52, 87pp., 95pp., 106, 138, 155, 158
Menaše 45p., 55p., 142
Metatron 63p., 79, 87pp., 93, 95pp., 102, 104pp., 162, 170p.
Metúšelach 120
Michael 63p., 67, 69, 79, 86pp., 92, 95, 100, 102, 106, 144pp., 154p., 157p., 178, 186, 193, 217
    Míkael 155, 157
Mitchell, David C. 43pp., 131
Mojžiš 58, 88, 90, 96, 105p., 120, 146, 154, 157p., 165, 199, 201
Mordechaj 78
Muhammad 82, 124, 131
Al-Muqadasí 127
Nachman bar Jicchak 41
Ha-Nasi, Jehuda 30
Nátan 42, 55, 92
Natan (tan.) 35
Nebúkadnesar 194
Nehemjáš 56
Nechemja (ben Chuši'el) 37, 56, 79, 88pp., 96, 98p., 105p., 142p., 153, 156, 157, 159, 177p., 198p.
Nechemja ben Hachalija 37
Nero 27, 41, 54, 57, 60, 156, 164, 178
Noe 41, 96, 152
Nof 61, 87, 92, 96, 99, 105
Odaenath 68
Onias III.. 14
Ozeáš 81, 141, 144
Parvíz 62
Pinchas ben Ja'ir 32
Raba 35, 53

Rav (tan.) 34pp.
Rava (am.) 34, 39, 45
Reeves, John C. 9, 185, 211
Romulus 57p.
Sa'adja gaon 75, 81, 108, 111, 113p.
Samael 49, 64, 186, 193, 214
Samuel 120, 213
Sanders, Ed P. 17, 20
Sancherib 38, 86, 104, 199
Satan 54, 59, 64, 86, 88, 92p., 100, 105, 126, 143, 153p., 157, 164, 178, 186, 198
Saul 15, 120
Scholem, Gershom G. 12
Simlaj (tan.) 34p.
Sofonjáš 120
Sofronius 124
Speck, Paul 60
Spenta mainju 21
Stone, Michael E. 17p.
Sv. Metoděj Olympský 126
Šalamoun 15, 55p., 128p., 187
Šápúr I. 67
Šealtiel 37
Šéšbasar 78p.
Šét 120, 131, 134
Šim'on bar Jochaj 27, 39, 49, 52, 67, 69, 129p., 147pp., 151, 160, 168
Široj (Šidon, Širon) 56, 60, 62p., 88, 91p., 99, 107, 159
Šmu'el (tan.) 34, 36, 41
Šmu'el bar Nachmani (tan.) 36
Tanchuma (tan.) 38
Tarmila 57, 67, 69
Titus 57, 62
Ula (tan.) 35, 38
'Umar ibn al-Chattáb 124p.
Urbach, Efraim E. 115

Wertheimer, Aharon 63, 75p., 78, 93p., 100, 131, 148, 159,

Zacharjáš 16, 38, 43, 80, 144

Zarathuštra 21p.

Ze'iri (tan.)34

Zerubábel 14, 37, 49, 61, 78pp., 84pp., 91, 93pp., 100pp., 119

Seznam použitých pramenů, literatury a dalších odborných zdrojů

a) prameny:

AŠKENAZI, Eli'ezer (ed.) *Ta'am zkenim*. Frankfurt. I. Kauffman, 1854. 78 s. ISBN neuvedeno.

BIBLE Písmo svaté Starého a Nového zákona [včetně euterokanonických knih] 2. katolické vydání. Přeložily Ekumenické komise pro Starý a Nový zákon. Praha. Zvon, 1991. ISBN 80-7113-009-5.

BUTTENWIESER, Moses (ed.). *Die hebräische Elias-Apokalypse*, Leipzig, 1897. 39 s. ISBN neuvedeno.

EISENSTEIN, Jehuda David (ed.). *Ocar Midrašim*, New York 1915, reprint S"K Mišur, Tel Aviv 1990. 605 s. ISBN neuvedeno.

ELLIGER, K., RUDOLPH, W. (ed.) *Biblia Hebraica Stuttgartensia*. Vydání 4. Stuttgart. Deutsche Bibelgesellschaft, 1990. 1574 s. ISBN 3-438-05219-9.

EVEN JISRA'EL (STEINSALZ), Adin (ed.). *Talmud Bavli. Masechet Sanhedrin* Jeruzalém. Ha-machon ha-jisra'eli le-firsumim talmudijim, 1997. 541 s. ISBN neuvedeno.

EVEN ŠMU'EL, Jehuda (ed.). *Midrešej ge'ula*. Jeruzalém. Mosad Bialik, 1954. 472 s. ISBN neuvedeno.

GIL, Moshe. The Apocalypse of Zerubbabel in Judaeo-Arabic. *REJ* 165,1-2 (2006), s. 1-98.

HOPKINS, Simon (ed.). *A Miscellany of Literary Pieces from the Cambridge Genizah Collections*. Cambridge University Library, Cambridge 1978. 120 s. ISBN 10-0521238560

JASIF, Eli (ed.). *Sefer ha-zichronot hu divrej ha-jamim le-Jerachme'el*, Tel Aviv. Tel Aviv University, 2001.

JELLINEK, Adolph (ed.). *Bet ha-Midrasch. Sammlung kleiner Midraschim und vermischter Abhandlungen aus der jüdischen Literatur*, sv. II. Leipzig. K. W. Fulert, 1853-77. 122 s. ISBN neuvedeno.

JELLINEK, Adolph (ed.). *Bet ha-Midrasch. Sammlung kleiner Midraschim und vermischter Abhandlungen aus der jüdischen Literatur*, sv. III. Leipzig, 1853-77. 198 s. ISBN neuvedeno.

KORÁN. Z arabského originálu podle různých vydání přeložil, předmluvou, komentářem a rejstříkem opatřil Ivan Hrbek. Vydání 7. V tomto překladu 3. Praha. Academia, 2000. 797

s. ISBN 80-200-0246-4

LÉVI, Israel. L'apocalypse de Zorobabel et le roi de Perse Siročs. *REJ* 68 (1914), s. 131-144.

MARGALJOT, Re'uven, ALBEK, Chanoch (ed.). *Šiša sidrej Mišna. Seder Nezikin*. 8. vydání, Tel Aviv. Dvir, 2008. 520 s. ISBN 965-01-0211-6

MARMORSTEIN, Arthur. Les signes du Messie. *REJ* 52 (1906), s. 176-186.

SA'ADJA ben Josef, *Sefer emunot ve-de'ot*. Jeruzalém. Aharonson, 1945. 222 s. ISBN nevedeno.

SAADIA Gaon. *The book of beliefs and opinions. Translated from the Arabic and the Hebrew by Samuel Rosenblatt*. New Haven. Yale University Press, 1976. 498 s. ISBN 10-0300044909

WERTHEIMER, Šlomo Aharon (ed.). *Batej Midrašot*; repr., Jerusalem. Ktav va-Sefer, 1980.

b) sekundární literatura:

ACHDUT, Eli. Ha-pulmus ha-jehudi-zoro'astri be-talmud ha-bavli. *Irano-Judaica* 4, 1999, s. 17-40.

ALEXANDER, Paul. *The Byzantine apocalyptic tradition*. Los Angeles. University of California Press, 1985. 239 s. ISBN. 0-520-0499805

ALEXANDER, Paul. The Medieval Legend of the Last Roman Emperor and Its Messianic Origin. *Journal of the Warburg and Courtauld Institutes*, Vol. 41 (1978), s. 1-15.

BARON, Salo W. *A social and religious history of the Jews*, 2. vyd., 5. sv. New York, Philadelphia. Columbia University Press, JPS 1957. 416 s. ISBN 0231088426

BIALE, David. Counter-History and Jewish Polemics Against Christianity. The Sefer toldot yeshu and the Sefer zerubavel. *JSS* 1999, 6, 1, s. 130-145.

BERGER, David. Three typological themes in early jewish messianism. Messiah son of Joseph, rabbinic calculations, and the figure of Armilus. *AJS Review* 10 (1985), s. 141-164.

BUTTENWIESER, Moses. *Outline of the Neo-hebraic apocalyptic literature*. Cincinnati. Hebrew Union College, Jennings & Pye, 1901. 45 s. ISBN nevedeno.

CERETI, Carlo G. Kingly and priestly Messiahs in Zoroastrianism and Judaism. *Irano-Judaica* VI (2008), s. 37-52

COLLINS, John J. *The Apocalyptic Imagination. An Introduction to Jewish Apocalyptic Literature*. 2. vydání. Cambridge. Grand rapids; Eerdmans, 1998. 337. s. ISBN: 0-8028-4371-9

- COLLINS, John J. The Jewish Apocalypses. *Semeia* 14, 1979, s 21-59.
- DAN, Joseph. Armilus: the Jewish Antichrist and the origins and dating of the "Sefer Zerubbavel". In SCHÄFFER, Peter, COHEN, Mark R. (ed.) *Toward the Millenium. Messianic expectations from Bible to Waco*. Leiden. Brill, 1998. s. 73-104
- DAN, Joseph. Samael and the problem of Jewish Gnosticism. In IVRY, Alfred L., WOLFSON Elliot R., ARKUSH, Allan (ed.) *Perspectives on Jewish Thought and Mysticism; Dedicated to the Memory of Alexander Altmann*. Amsterdam. Harwood Academic. 1998 s. 257-276.
- DAN, Joseph. Samael, Lilith, and the concept of evil in early Kabbalah. *AJS Review* 5, 1980, s. 17-40.
- DUS, Jan A. (ed.) *PROROCTVÍ A APOKALYPSY Novozákonní apokryfy III*. Praha. Vyšehrad, 2007. 568 s. ISBN 978-80-7021-814-3
- FLUSSER, David. *Esejské dobrodružství*. Přeložil Petr Sláma. Praha. OIKOYMENH, 1999. 199 s. Orig. Das essenische Abenteuer, ISBN 80-86005-90-9
- FRANKEL, Jona. *Ijunim be-olamo ha-ruchani šel sipur ha-agada*. Tel Aviv. Hoca'at ha-kibuc ha-me'uchad, 1981. 176 s. ISBN 10-220404931
- GIL, Moshe. The Political History of Jerusalem during the Early Muslim Period. In PRAWER, J. BEN-SHAMMAI, H. (ed.) *The History of Jerusalem: The Early Muslim Period, 638-1099*. Jeruzalém, New York. Jad Ben Cvi, New York University Press 1996. s. 1-37. ISBN 10-0814766390
- HANSON, Paul D. *Jewish Apocalyptic against its Near Eastern Environment*, RB 78, 1963, s 31-58.
- HANSON, Paul D. *Old Testament Apocalyptic*. Nashville. Abingdon Press, 1987. 144 s. ISBN 0687287502
- HANSON, Paul D. *The dawn of apocalyptic . the historical and sociological roots of Jewish apocalyptic eschatology*. Philadelphia. Fortress Press, 1979. 444 s. ISBN: 0800618092
- HARTMAN, Lars. Survey of the Problem of Apocalyptic Genre. In HELLHOLM, David (ed.) *Apocalypticism in the Mediterranean World and the Near East*. Tübingen. Mohr Siebeck, 1989 s. 329-343. ISBN 978-3-16-145386-1
- HEINEMANN, J.. *The Messiah of Ephraim and the Premature Exodus of the Tribe of Ephraim*, in. *Messianism in Talmudic Era*, New York . Ktav Pub. House, 1979. ISBN 10-0870684450
- HILL, Rosalind (ed.). *Gesta Francorum et Aliorum Hierosolimitanorum. The Deeds of the*

Franks and the Other Pilgrims to Jerusalem. Oxford University Press, 1967. ISBN-13. 9780198222095

HIMMELFARB, Martha . *Tours of hell. An Apocalyptic Form in Jewish and Christian Literature*. Philadelphia. Fortress Press, 1983. 198 s. ISBN 0-8006-1845-9.

HIMMELFARB, Martha. Sefer Zerubbabel. In STERN, David, MIRSKY, Mark Jay (ed.) *Rabbinic Fantasies. Imaginative Narratives from Classical Hebrew Literature*. New York, Philadelphia. Jewish Publication Society, 1990. s. 67-70. ISBN-10: 0300074026

HIMMELFARB, Martha. The Mother of the Messiah in the Talmud Yerushalmi and Sefer Zerubbabel. In SCHÄFER, Peter (ed.) *The Talmud Yerushalmi and Graeco-Roman Culture, III (Text & Studies in Ancient Judaism)* Tübingen, Mohr Siebeck, 2002. s. 369-389. ISBN. 978-3-16-147852-9.

HINTZE, Almut. The saviour and the dragon in Iranian and Jewish/Christian eschatology. *Irano-Judaica IV* (1999), s. 72-90.

HITZIG, Ferdinand. *Das Buch Daniel*. Leipzig. Weidmann, 1850 ISBN neuvedeno.

KLAUSNER, Josef. *Ha-ra'ajon ha-mešichi be-Jisra'el. Me-rešito ve-ad chatimat Mišna*, Jeruzalém. Dafus ha-po'alim, 1927. 331 s. ISBN neuvedeno.

KNOHL, Israel. *The Messiah Before Jesus: The Suffering Servant of the Dead Sea Scrolls*. Berkeley, Los Angeles, London. University of California Press, 2000. 145 s. ISBN 0520234006

KOCH, Klaus. *The rediscovery of Apocalyptic; . A polemical work on a neglected area of Biblical studies and its damaging effects on theology and philosophy*. Přel. Margaret. Kohl. Londýn. SCM 1972. 157 s. Orig. Ratlos vor der Apokalyptik. ISBN 10-0334013615

LÉVI, Israel. Le Ravissement du Messie a sa naissance. *REJ* 74 (1922) s. 113-126

LEVIN, B. M. (ed.) *Ocar ha-ge'onim: Suka*. Jeruzalém, 1934.

LINDER, Amnon. Christian communities in Jerusalem. In PRAWER, J. BEN-SHAMMAI, H. (ed.) *The History of Jerusalem: The Early Muslim Period, 638-1099*. Jeruzalém, New York. Jad Ben Cvi, New York University Press 1996. s. 121-162. ISBN 10-0814766390

MARTINEZ, Francisco Javier. *Eastern Christian apocalyptic in the early Muslim period . Pseudo-Methodius and Pseudo-Athanasius*, Ann Arbor, Michichigan, University of Michigan, 1988. 617 s. ISBN neuvedeno.

McGINN, Bernard. *Visions of the End . apocalyptic traditions in the Middle Ages*. New York. Columbia University Press, 1979. 390 s. ISBN 10-0231112572

MITCHELL, David C. Rabbi Dosa and the rabbis differ. Messiah ben Joseph in the Babylonian Talmud. *Review of Rabbinic Judaism* 8, 2005, s. 77-90.

- MITCHELL, David C. The Fourth Deliverer. A Josephite Messiah in 4QTestimonia. *Biblica* 86,4 (2005), s. 545-553.
- MÖWINCKEL, Sigmund, ANDERSON, G. W. *He that cometh. the Messiah concept in the Old Testament and later Judaism*. Cambridge. Eerdmans Publishing, 2005, 528 s. ISBN 0802828507.
- PATAI, Raphael. *The Messiah Texts*. Detroit. Wayne State University Press, 1988. 373 s. ISBN 0814318509.
- REEVES, John C.. *Trajectories in Near Eastern Apocalyptic. A Postrabbinic Jewish Apocalypse Reader*. Atlanta. Society of Biblical Literature 2005. 280 s. ISBN 10-1589831020
- REININK, G. J. Ps.-Methodius. A Concept of History in Repsonse to the Rise of Islam. In CAMERON, Averil, CONRAD, Lawrence I. (ed.) *The Byzantine and Early Islamic Near East, vol. I. Problems in the literary source material*. Studies in Late Antiquity and Early Islam, I. Princeton.: The Darwin Press, 1992. s. 149-187.
- Recueil des historiens des croisades. Historiens occidentaux*. Paris. Imprimerie Impériale, 1866. ISBN nevedeno.
- RUSSELL, David Syme. *The Method and Message of Jewish apocalyptic, 200 BC-AD 100*. Philadelphia. Westminster Press, 1964. 464 s. ISBN-13. 9780664205430.
- SACCHI, Paolo. *Jewish Apocalyptic and its History*. Překl. William J. Short. Sheffield. Continuum International Publishing Group, 1996. 288 s. Orig. L'apocalittica giudaica e la sua storia. ISBN 9781850755852
- SANDERS, E. P. The Genre of Palestinian Jewish Apocalypses. In HELMHOLM, David (ed.) *Apocalypticism in the Mediterranean World and the Near East*. Tübingen. Mohr Siebeck, 1989. s. 447-460. ISBN 978-3-16-145386-1
- SCHIFFMAN, Lawrence H.. Messianism and apocalypticism in rabbinic texts. In KATZ, Steven T. (ed.) *The Cambridge History of Judaism IV - The Late Roman-Rabbinic Period*. Cambridge University Press, 2006. s. 1053-1072. ISBN. 10-0521772486
- SEGERT, Stanislav, BAŽANTOVÁ, Šárka, ŘEHÁK, Robert (ed.) *Rukopisy od Mrtvého moře*. Praha. OIKOYMENH, 2007. 964 s. ISBN 978-80-7298-108-3.
- SHAKED, Shaul. Iranian influence on Judaism. First century B.C.E. to Second century C.E. In DAVIES, W. D., FINKELSTEIN, L. (ed.) *The Cambridge History of Judaism I The Persian Period*. Cambridge University Press, 1988. s. 308-325. ISBN 13-9780521218801.
- SCHOLEM, Gershom. *Mesianic Idea in Judaism and Other Essays*. New York. Schocken,

1971. 408 s. ISBN. 978-0-8052-1043-9

SILVERMAN, Lawrence Mark. *Messiah Son of Joseph in the apocalyptic Midrashim*. In BLUMBERG, Herman J. (ed.) *"Open Thou Mine Eyes..."*. Hoboken. KTAV Publishing House, 1992. s. 273-284. ISBN-10. 0193511274

SOUŠEK, Zdeněk (ed.) *Knihy tajemství a moudrosti I*. Praha. Vyšehrad, 1998. 384 s. ISBN 80-7021-257-8

SOUŠEK, Zdeněk (ed.) *Knihy tajemství a moudrosti III*. Praha. Vyšehrad, 1999. 240 s. ISBN 80-7021-300-0

SPECK, Paul. The Apocalypse of Zerubbabel and Christian icons. *JSQ* 4,2 (1997), s.183-190.

STONE, Michael E.. Lists of Revealed Things in the Apocalyptic Literature. In CROSS, F. M. (ed.) *Magnalia Dei*. New York, 1976. s. 414-452. ISBN 978-0385052573

STONE, Michael E.. A Reconsideration of Apocalyptic Visions. *The Harvard Theological Review*, 96, 2 (Apr., 2003), s. 167-180.

STRUM, R.E. Defining the word Apocalyptic. A problem in biblical criticism. In MARCUS, J., SOARDS, M. L. (ed.) *Apocalyptic and the New Testament*, JSNTS 24; Sheffield, JSOT 1989, s. 17-48. ISBN 1850751757

URBACH, Efrajim E. (ed.) *Abraham ben Azriel: Sefer Arugat ha-bosem*. Jeruzalém, 1939

c) užité encyklopedie a slovníky:

BOSWORTH, C. E., VAN DONZEL, E., LEWIS B. PELLAT, Ch. (ed.) *Encyclopedia of Islam*, Vol. 5. Leiden. Brill, 1986. ISBN 90-04-07819-3

EVEN ŠOŠAN, Avraham. *Milon Even Šošan. Mechudaš u-me'udkan li-šnot ha-arpajim. Ocar ha-milim ha-makif šel ha-ivrit li-tekufotejha*. Milon he-chadaš, 2004. ISBN 965-517-059-4.

JASTROW, Marcus. *Sefer Milim DICTIONARY of the Targumim, Talmud Babli, Yerushalmi and Midrashic Literature*. With an Index of Scriptural Quotations. Vol. I. and Vol. II. New York. The Judaica Press, 1971. ISBN 0-910818-05-3.

d) elektronické dokumenty:

Editorial Staff (ed.) *The Torah CD-Rom Library* (CD-ROM). Taklitor Torani. Ver. 2.4 Israel, 1999-2001. ISBN nevedeno.

KANTROWITZ, D. (ed.) *Judaic Classic Library* (CD-ROM) Version II. f. Institute for

Computers in Jewish Life. Davka Corporation & Judaica Press, 1991 – 1999. ISBN neuvedeno.

WIGODER, G., SECKBACH, F. (ed.) *Encyclopedia Judaica* (CD-R). Version 1.0. Jerusalem. Judaica Multimedia, 1997. ISBN neuvedeno.

Seznam příloh

Příloha č. 1 <i>Sefer Elijahu</i>	211
Příloha č. 2 <i>Snové prorocství Zerubábel, syna Šealtielova</i>	216
Příloha č. 3 <i>Sefer Zerubavel</i> (Wertheimer)	224
Příloha č. 4 <i>Sefer Zerubavel</i> (Jellinek)	230
Příloha č. 5 <i>Agadat mašiach</i>	232
Příloha č. 6 <i>Otot ha-mašiach</i>	234
Příloha č. 7 <i>Otot rabi Šim'on ben Jochaj</i>	238
Příloha č. 8 Marmorsteinův rukopis (<i>REJ 52</i>)	240
Příloha č. 9 <i>Nistarot rabi Šim'on ben Jochaj</i>	242
Příloha č. 10 <i>Tfilat rabi Šim'on ben Jochaj</i>	246
Příloha č. 11 <i>Pirkej mašiach</i>	252

Summary

Mesianismus ve středověkém judaismu

Mesianism in mediaeval judaism

Jiří Blažek

The theme of this paper is Jewish messianism and the Jewish apocalyptic writings of the Middle Ages. The work opens with a short introduction to the phenomenon of messianism and its historical development throughout centuries. It features an explication of the biblical word Mashiah: how the word, which literally means “anointed,” became a synonym for words such as “savior” and “redeemer.” It also presents the necessary historical contexts for thinking about early Jewish messianism – the events that led to two great Jewish rebellions, the destruction of ancient Israel, and the simultaneity of the codification of the Talmud and the elaboration and spread of Christianity. All these events conditioned the development Jewish messianism in following centuries.

The fourth part of the work focuses on early medieval Jewish apocalyptic texts, especially *Sefer Zerubbabel*. I relied upon various scholarly sources for help and inspiration while studying and interpreting these materials. Of particular help to me were the insights and analyses of Joseph Dan, Martha Himmelfarb, John C. Reeves and David Berger, who count among the most renowned and well regarded Jewish scholars of modern Jewish mysticism and messianism, a field of inquiry deeply connected with my own.

The fifth and sixth chapters of my paper are closely related to one another. Therein, I consider messianic imagination in the late Gaonic and Crusader periods respectively. An analysis of Gaonic interpretations, which form something of a bridge between the themes covered in the fourth and sixth chapters of my work, demonstrate the deep influence wielded by a collection of anonymous apocalyptic authors on the development of the medieval Jewish messianic ideal. The eschatology of *Sefer Zerubbabel*, which came to be held in disrepute by the twelfth century, was respected as the authoritative testimony of the philosophical leaders of the Jewish nation throughout the Gaonic period.

The sixth part of my work is dedicated to the Crusader period. It includes translations of the major apocalyptic texts dating from the ninth to twelfth centuries, as well as a concise overview of the historical developments in Palestine and the Middle East during the Arab and Crusaders periods. I have also included a review of Byzantine Christian and Muslim

apocalyptic philosophy, which most likely influenced Jewish authors.

A main motivation behind my research project was an appreciation of the need to translate Jewish apocalyptic texts from the original Hebrew into Czech, and to compare various editions of some of them with preserved manuscript fragments. None of these texts were ever translated to Czech. Neither does there exist in that language even a single monograph on the theme of Jewish mediaeval apocalypses. My thesis represents the first endeavor to introduce the spiritual world of mediaeval Jewish eschatology to the Czech reading public

Přílohy

Příloha č 1. *Sefer Elijahu* (hebrejský text)

ספר אליהו¹

וישכב וישן² תחת רותם אחד והנה זה מלאך נוגע בו ויאמר לו קום אכול. רזא³ גלא ליה מיכאל שרא רבא דישר⁴ לאליהו הנביא בטורא דכרמל,⁵ קץ וזמן⁶ שעתיד להיות באחרית הימים בסוף ארבע מלכיות בימיו של מלך רביעי העתידי להיות⁷.

נשאתני רוח ה' והוליכני לדרום⁸ העולם וראיתי שם מקום גבוה בוער באש ואין כל בריה יכולה ליכנס שעה.⁹ שוב נשאתני והוליכני למזרח¹⁰ העולם וראיתי שם כוכבים נלחמים זה עם זה ואינם נחים.¹¹ שוב נשאתני רוח והוליכני למערב העולם וראיתי שם נפשות נדונות¹² בצער גדול¹³ כל אחד לפי מעשיו. ואז אמר לי מיכאל קץ העתידי להיות באחרית הימים¹⁴ בימיו של מלך העתידי להיות¹⁵ הרמלת שמו. ויש אומרים תרמילא שמו. ר' שימאי¹⁶ אומר הכשרת שמו. ר' אלעזר אומר הרתחשסתא שמו. ר' יהודה נ¹⁷ בתירא אומר כורש שמו. רבי שמעון בן יוחי¹⁸ אומר הכשרא¹⁹ שמו. והלכה כרבי שמעון דאמר הכשרא²⁰ שמו.

מלך אחרון שבפרס יעלה²¹ לרומי שלש שנים זו אחר זו עד שפושע²² בה שנים עשר חדש,²³ ושלשה גבורי²⁴ מלחמה עולין לקראתו מן הים והם נמסרין בידו מלך פחות שבמלכים בן שפחה גיגית²⁵ לקראתו מן הים. ואלו²⁶ יהיו אותותיו²⁷ שראה בו דניאל²⁸ פניו ארוכות, (sic) בין עיניו גבהות,²⁹ וקומתו גבוהה מאד, וכפות רגליו

1 ז"ל: Buttenwieser

2 וישן: Buttenwieser

3 רזא דנא: Buttenwieser

4 Even Šmu'el uvádí hebrejský překlad, který se v původních verzích nevyskytuje: רז זה גלה לו השר הגדול של ישראל

5 Even Šmu'el: בהר הכרמל

6 Even Šmu'el vynechává: וזמן

7 Even Šmu'el vynechává להיות רביעי העתידי להיות בימיו של מלך רביעי העתידי להיות

8 Even Šmu'el: למזרח

9 Buttenwieser: שמה

10 Even Šmu'el: לדרום

11 Even Šmu'el: ואינם נוצחים זה את זה

12 Buttenwieser: נידונות, Even Šmu'el: נתונות

13 Buttenwieser vynechává: גדול

14 Even Šmu'el vynechává: באחרית הימים

15 Even Šmu'el nahrazuje להיות za באחרית הימים

16 Buttenwieser: Správně má být שימאי

17 Buttenwieser: בן

18 Buttenwieser: יוחאי

19 Buttenwieser: הכסרה

20 Dtto.

21 Buttenwieser: עולה

22 Buttenwieser: שפושט

23 Buttenwieser: חודש

24 Buttenwieser: גיבורי

25 Buttenwieser: שמו

26 Buttenwieser: ואילו

27 Buttenwieser: אותותיו

28 Even Šmu'el vynechává: שראה בו דניאל

29 Buttenwieser poznamenává, že použití tohoto slova zde nedává žádný smysl a naznačuje, že by se mohlo jednat o odvozeninu z גבהת nebo ze syrského גבהות. Even Šmu'el nahrazuje: קרן גבוהה

גבוהין³⁰ ושוקיו דקים. ועתיד לשלוח ידו בו ביום על עם נאמן³¹ ועתיד להזיע בו ביום שלש זיעות, וכל המזלות מתקבצין³² והולכין³³ למקום אחד,³⁴ עושקין³⁵ בתים וגוזלין³⁶ שדות, ומכין³⁷ יתום ואלמנה בשוק,³⁸ אבל אם יעשו תשובה תהיה להם סליחה.

בעשרים במרחשון³⁹ יזדעזע העולם וירעשו שמים וארץ.⁴⁰

בעשרים בכסליו יעמדו כל ישראל בתפלה ובזעקה⁴¹ לפני אביהם שבשמים, ובו⁴² ובאותו היום⁴³ תרד חרב ותפול באומות העולם, לפי שנאמר כזה וכזה תאכל חרב.

כ"ב⁴⁴ בניסן⁴⁵ גלות ראשונה יוצאה מבבל בשמונה⁴⁶ עשר אלף אנשים ונשים ואחד מהם לא יאבד. בכ"ה בתשרי⁴⁷ גלות שנייה⁴⁸ שבנהר סבטיון יוצאה בי"ז אלף⁴⁹ ונהרגין מהם עשרים איש ונשים ט"ו. בכ"ה לחדש הח' ⁵⁰ גלות שלישית יוצאה ובוכין וצועקין⁵¹ על אחיהם שנהרגו, וצועקין⁵² במדבר כ"ה⁵³ יום ואינן טוענין⁵⁴ כלום, וחיין על מוצא פי ה'. אין גלות ראשונה יוצאה מבבל עד ששניה⁵⁵ מגעת לבבל שנאמר חולי וגוחי בת ציון וגו'.⁵⁶

בכ"ה⁵⁷ בניסן מלך עולה מים ומשחית ומזיע את העולם, ובא על הר צבי קדש ושורפו. ארורה בנשים ילדתו,⁵⁸ ואותו הקרן שראה דניאל, ובאותו היום צער ומלחמה כנגד ישראל.⁵⁹ מלחמה שנייה⁶⁰ עושה דמיטרוס בן

30 Buttenwieser: גבוהים

31 Even Šmu'el doplňuje celou pasáž až do názvu následovně: עם נאמן עם נאמן מלך פחות od Text pak pokračje dále. יזדעזע העולם וירשו שמים וארץ. ובאותו היום צער ומלחמה כנגד ישראל. בעשרים במרחשון

32 Buttenwieser: מתקבצים

33 Buttenwieser: Even Šmu'el vynechává. והולכים.

34 Even Šmu'el doplňuje celou pasáž až do názvu následovně: ואין שלום. אמר יי לאמות העולם ולרשעי ישראל

35 Buttenwieser: ועושקין

36 Buttenwieser: וגוזלים

37 Even Šmu'el: ומטים דין

38 Even Šmu'el: בשקר.

39 Buttenwieser: מרחשוון

40 Even Šmu'el zde vynechává.

41 Buttenwieser: ובצעקה

42 Buttenwieser vynechává: ובו

43 V ms. 222 chybí.

44 Buttenwieser: בכ

45 Even Šmu'el: בתשרי

46 Buttenwieser: בשמונה

47 Buttenwieser: לתשרי

48 Buttenwieser: שנייה

49 Even Šmu'el doplňuje celou pasáž až do názvu následovně: אנשים ונשים

50 Buttenwieser: השמיני

51 Buttenwieser: צועקים

52 Buttenwieser: Even Šmu'el: צועקים.

53 Even Šmu'el: חמשה וארבעים

54 Buttenwieser: טועמין

55 Buttenwieser: שנייה

56 Even Šmu'el doplňuje celou pasáž až do názvu následovně: כפי'לדה פי עתה תצאי מקרנה ושכנת בשדה ובאת עד ככל שם תנצלי שם ג, אלק יי מפך א' יבין: יזדעזע העולם וירשו שמים וארץ

57 Buttenwieser: בעשרים

58 Buttenwieser: יולדתו

59 Even Šmu'el vynechává celou pasáž až do názvu následovně: בכ' בניסן מלך עולה מים ומשחית ומזיע את העולם, ובא על הר צבי קדש ושורפו. ארורה בנשים ילדתו, ואותו הקרן שראה דניאל, ובאותו היום צער ומלחמה כנגד ישראל

60 Buttenwieser: שנייה

פוריפוס ואנפיליפוס⁶¹ בן פנפוס ועמהם פרשין עשר רבוא⁶² וטמונים בספינות שלשים⁶³ רבוא.
 בכ' באלול משיח בא וינזן שמו ובאותו היום יורד גבריאל מתשע⁶⁴ שעות עד עשר⁶⁵ ומשחית את⁶⁶ העולם
 תשעים ושנים אלף איש.⁶⁷
 בכ' בטבת מלחמה שלישיית עושה מקץ⁶⁸ קירטלוס וכל המדינות עמהן עם גדול מאד מבקעה גדולה עד יפו
 ועד אשקלון. ובכ' בשבט משיח בא ויורדין מלאכי חבלה ומשחיתין בכל⁶⁹ אותו המון ולא נותרין⁷⁰ נשמה.⁷¹
 באותה שעה אומר הקב"ה לאברהם עתידין בניך שירדו⁷² למדרגה התחתונה שנאמר ושפלת מארץ תדברי
 ואח"כ⁷³ יהיו גבוהים על כל האומות, שנאמר ונתנך ה' אלקיך עליון על כל גויי הארץ, ואח"כ באין כל האומות
 ומשתחווים לכל אחד מישראל ולוחכין עפר רגליהם, שנאמר והיו מלכים אומניך וגו'.⁷⁴
 בכ' באדר משיח בא ועמו שלשים אלף צדיקים שנאמר והיה צדק אזור מתניו. וכיון שרואין או"ה כך מיד
 כל אחד מהם נמוק⁷⁵ הוא וסוסיו שנאמר וזאת תהיה המגפה⁷⁶ וגו'.⁷⁷ באותה שעה אומר הקב"ה לאו"ה אוי לכם
 רשעים שבסוף ארבע מלכיות כולכם נטרדין מן העולם,⁷⁸ ויהיה כור של חטים⁷⁹ עושה בתשע⁸⁰ מאות כור וכן
 היין וכן השמן. כל⁸¹ אילן ואילן טעונים מגדים ופירות שנאמר ואתם הרי ישראל ענפכם⁸² תתנו וגו',⁸³ וישראל
 אוכלים⁸⁴ ושמחים ארבעים שנה.

61 Buttenwieser: אנפוליפוס

62 Even Šmu'el doplňuje: רגלים עשר רבוא

63 Buttenwieser: עשר

64 Buttenwieser se domnívá, že údaj „מתשע שעות,“ je důsledkem poškození textu a nabízí pro porovnání paralely v midraši Alfa-beta de-rabi Akiva a text Lactantiův, Divinarum Institutionum VII, 19,5

וכיון שבה צשיח לישראל יורדין עמו מיכאל וגבריאל שרי צבאות ושרי קדושי' ואדירים ועושיין מלחמה עם רשעים משלש שעות עד
 תשע שעות והורגים תשע עשר אלפים רבבות מרשעים שבאומות

:L... ducem sanctae militiae descensurum, et descendet comitantibus angelis in medium terrae et antecedet
 eum flamma inextinguibilis et uirtus angelorum tradet in manus iustorum multitudinem illam quae montem
 circumsederit et concidetur *ab hora tertia usque in uesperum.*

Na základě těchto dvou citací se Buttenwieser domnívá, že správný údaj má znít משלש, jak také přebírá do
 svého textu Even Šmu'el.

65 Even Šmu'el: תשע שעות

66 Buttenwieser: מאמות, Even Šmu'el, מן

67 Even Šmu'el následující dva odstavce prohazuje a odstavec בכ' dávat jako alternativu k odstavci בכ'
 בניסן.

68 Even Šmu'el: וימי עושה. קוסטנטינוס ו

69 Buttenwieser: כל

70 Buttenwieser: מותרין

71 Even Šmu'el na toto místo vkládá pasáž: ואלו המדינות יחרבו יריחו בארות בית חורון סוסין מלכה וארד שלום ושומרון,
 בית מגדיאל צור ובית חלפות ולוד, בוז ובית עינם, חמת ספר הרשה אנטוכיה אלכסנדריאה ואדום. וכל עירות של ישראל מקיפין אותן
 אש ומלאכי השרת שנאמר ואני אהיה לה נאם ה' חומת אש סביב

72 Even Šmu'el: כשם שירדו בניך

73 Even Šmu'el: כך

74 Even Šmu'el doplňuje: וְשָׂרֵי־מִינֵיךְ אֲפִיִּים אֲרִיזִים יִשְׁתַּחֲוּ לְךָ וְעַפְרָת לְךָ יִלְחָכוּ

75 Buttenwieser: ניקום

76 Buttenwieser: אשר יגוף ה' כל הגוים

77 Even Šmu'el doplňuje: וְזֹאת תְּהִיָּה הַפֶּה אֲשֶׁר יִגְיֵה יְהוָה אֶת כָּל הָעַמִּים אֲשֶׁר צָבְאוּ עַל יְרוּשָׁלַיִם הַמִּמָּק בְּשָׂרוֹ... וְנִעֲיָנוּ
 :תִּמְקָנָה בְּחַרְיָהוּ וְיִלְשֹׁנוּ תִּמְקָ בְּפִיָּהֶם. וְכֵן תְּהִיָּה הַפֶּה הַסּוֹס

78 Even Šmu'el zbytek odstavce vynechává.

79 Buttenwieser: לטים

80 Buttenwieser: כתשע

81 Buttenwieser: וכל

82 Buttenwieser: ענפיכם

83 Even Šmu'el doplňuje: וּפְרִיָכֶם תִּשְׂאוּ לְעַמֵּי יִשְׂרָאֵל כִּי קָרְבוּ לְבֹא

84 Buttenwieser: אוכלין

ואחר כך הקב"ה מעלה גוג ומגוג וכל אגפיו, ואחר⁸⁵ יאספו כל עמי הארץ מקיפין⁸⁶ לירושלם⁸⁷ להלחם. והקב"ה עולה ונלחם בהם,⁸⁸ ומשיח בא והקב"ה בעזרתו ועושה⁸⁹ מלחמה עמהם שנאמר ויצא ה' ונלחם בגוים ההם כיום הלחמו ביום קרב. באותו היום הרים מתרעשים והגבעות⁹⁰ מתרקדים וחומות ומגדלים נופלים.⁹¹ והקב"ה מכניס⁹² כל עוף השמים ובהמת⁹³ הארץ לאכול משרם ולשתות מדמם⁹⁴ שנאמר וקץ עליו העיט וכל בהמת הארץ עליו תחרף, וישראל מסיקין מכלי זיינם שבע שנים שנאמר ויצאו⁹⁵ יושבי ערי ישראל ובערו וגו'⁹⁶ ואומר⁹⁷ וקברום בית ישראל למען טהר את הארץ שבעה חדשים. ואלו המדינות⁹⁸ יחרבו⁹⁹ יריחו בארות בית חורון סוסין¹⁰⁰ מלכה וארד שלום ושומרון,¹⁰¹ בית מגדאל¹⁰² צור ובית חלפות¹⁰³ ולוד, בוז ובית עינם, חמת ספר הרשה¹⁰⁴ אנטוכיה אלכסנדריאה¹⁰⁵ ואדום. וכל עירות¹⁰⁶ של ישראל מקיפין אותן אש ומלאכי השרת¹⁰⁷ שנאמר ואני אהיה לה נאם ה' חומת אש סביב. ואחר יבוא יום אחרון שהוא ארוך כארבעים יום, והרים וגבעות מתמוטטין ורועשין,¹⁰⁸ והארץ צווחת על הרשעים¹⁰⁹ ואומר¹¹⁰ (sic) במקום פלוני הרג פלוני את פלוני שנאמר וגלתה הארץ את דמיה.¹¹¹ אמר אליהו ז"ל¹¹² אני רואה¹¹³ מתים טבועים בנהר¹¹⁴ ועפרם נגבל ונעשו כמו שהיו מתחילתן¹¹⁵ לתת שבח לאל שנאמר ראו עתה כי אני אני הוא וגו',¹¹⁶ וכן ביחזקאל (sic) אומר וראיתי והנה עליהם גידים, ומלאכי השרת

85 Bittenwieser: כך

86 Bittenwieser: ומקיפין

87 Bittenwieser bez ל

88 Even Šmu'el tuto větu vynechává.

89 Bittenwieser: עושה

90 Bittenwieser: וגבעות

91 Even Šmu'el tuto větu vynechává.

92 Bittenwieser: מכנס

93 Bittenwieser se domnívá, že by mělo být וכל, viz. Iz 18,6.

94 Even Šmu'el: שנים עשר חדש

95 Bittenwieser: וישבו

96 Bittenwieser doplňuje והשיקו בנשק וגו' ויצנה ... ובערו בהם אש Even Šmu'el doplňuje והסיקו בנשק שבע שנים וְשֵׁבַע שָׁנִים

97 Even Šmu'el: וקברים אותם שבעה חדשים שנאמר

98 Ms. 222 מריבות, Bittenwieser opravuje na מדינות.

99 Bittenwieser: ייחרבו

100 Bittenwieser: סיסרין

101 Ms. 222 ושימרון

102 Bittenwieser: בית מגדול

103 Bittenwieser: ובית חלסות

104 Bittenwieser: חדשה

105 Bittenwieser: אלכסנדריא

106 Bittenwieser: עיירות

107 Bittenwieser: אותן מלאכי השרת אש Even Šmu'el: מלאכי אש

108 Even Šmu'el vkládá וחומות ומגדלים נופלים

109 Bittenwieser: רשעים bez členu.

110 Bittenwieser: ואמרת

111 Bittenwieser: 'וכו

112 Bittenwieser vynechává.

113 Bittenwieser doplňuje: את, avšak upozorňuje, že i do manuskriptu byla tato částice doplněna později.

114 Bittenwieser vynechává.

115 Bittenwieser: מתחלתן

116 Even Šmu'el doplňuje וְאֵין אֵלָּהִים עִמָּדֵי אֲנִי אֲמִית וְאֶתִּיה

פותחין את קברותיהן¹¹⁷ וזורקים¹¹⁸ בהן¹¹⁹ נשמתן וחיים¹²⁰ ומעמידים¹²¹ אותם על רגליהם. וכל מי שנתחייב
 בדין דוחפין אותו¹²² חלחלה גדולה ארכו אלפים אמה ורחבו חמשים אמה. וכל מי שלא חימד בתורתו של הקב"ה
 עיניהם של צדיקים רואים¹²³ במפלתם¹²⁴ שנאמר ויצאו וראו בפגרי האנשים וגו'.¹²⁵ אמר אליהו ז"ל¹²⁶ אני רואה
 אש וגפרית יורדות מן השמים¹²⁷ על הרשעים שנאמר ימטר על רשעים פחים¹²⁸ והקב"ה מרחיק את המקדש
 מאד מאבדון העולם¹²⁹ כדי שלא ישמעו הצדיקים קול צעקת¹³⁰ הרשעים ויבקשו עליהם רחמים, והיו כלא היו.
 אמר אליהו ז"ל¹³¹ אני רואה אברהם יצחק ויעקב וכל הצדיקים יושבים¹³² והארץ זרועה לפנייהם מכל מיני
 מעדנים. ואותו אילן שתיקן הקב"ה עומד בתוך הגן כאמור ועל הנחל יעלה על שפתיו מזה ומזה כל עץ מאכל לא
 יכול עלהו ולא יתום פריו. וספינות באות מעין גדי ועד אגלים טעונות עושר וכבוד¹³³ לצדיקים.
 אמר¹³⁴ אליהו¹³⁵ אני רואה עיר נאה¹³⁶ וגדולה יורדת¹³⁷ מן השמים כשהיא בנויה שנאמר ירושלם הבנויה כעיר
 שחברה לה יחדיו, בנויה ומשוכללת ועמה יושב בתוכה, ויושבת על שלשת אלפים מגדלים ובין כל מגדל
 עשרים ריס¹³⁸ וחמשת¹³⁹ אלפים¹⁴⁰ אמה של זמרגדין¹⁴¹ ושל אבנים טובות ומרגליות שנאמר ושמתי כדכד¹⁴²
 שמשותיך וגו'.¹⁴³ אמר אליהו ז"ל¹⁴⁴ אני רואה בתים ושערים של צדיקים¹⁴⁵ באסקופותיהם ומזוזות שלהם
 מאבנים טובות והאוצרות של בית המקדש פתוחין עד פתחיהם,¹⁴⁶ וביניהם תורה ושלום שנאמר וכל בניך למודי
 ה',¹⁴⁷ ואומר שלום רב לאוהבי תורתך, ואומר מה רב טובך אשר צפנת ליריאיך וגו'¹⁴⁸.¹⁵⁰¹⁴⁹

117 Bittenwieser: קברותיהם

118 Bittenwieser: וזורקין

119 Bittenwieser: בהם

120 Bittenwieser: וחיים

121 Bittenwieser: ומעמידין

122 Bittenwieser se domnívá, že ה na konci הלחלה je pouze směrové a správný tvar adjektiva by měl být tudíž גדול, nikoli גדולה.

123 Bittenwieser: רואין

124 Bittenwieser: במפלתן

125 Bittenwieser a Even Šmu'el doplňuje הפ'שעים ב'י

126 Bittenwieser vynechává.

127 Bittenwieser: משמים

128 Even Šmu'el doplňuje אש וגפרית

129 Bittenwieser: עולם bez členu.

130 V ms. 222 chybí.

131 Bittenwieser vynechává.

132 Bittenwieser: יושבין

133 Bittenwieser: וממון

134 Bittenwieser: ואמר

135 Bittenwieser: ז"ל

136 Bittenwieser: והדורה

137 Ms 222 má chybně ירדות

138 Even Šmu'el: ובכל ריס

139 Bittenwieser: וחמשה

140 Even Šmu'el: עשרים וחמשת אלפים

141 Ms 222 זמרגדין

142 Bittenwieser: כדכוד

143 Even Šmu'el doplňuje וישעריך לאבני אקדח ו'ג, בולך לאבני חפץ

144 Bittenwieser vynechává.

145 Bittenwieser: הצדיקים

146 Bittenwieser: פתחיהן

147 Even Šmu'el doplňuje ורב שלום בניך

148 Bittenwieser: וכו'

149 Even Šmu'el doplňuje פְעֻלַתְּ לַח'סִים בְּךָ

150 Bittenwieser: סליק ספר אליהו ז"ל

(Příloha č. 2 *Snové proroctví Zerubábel, syna Šealtielova* (hebrejský text

נבואה החלום של זרובבל בן שאלתיאל¹⁵¹

הדבר אשר היה אל זרובבל בן שאלתיאל פחת יהודה בעשרים וארבעה לחדש השביעי, המראה הזה הראני יי שם,¹⁵² ואני הייתי מתנפל בתפילה לפני יי אלהי בחזון המראה אשר ראיתי בכברה¹⁵³ ובאומרי(ם)¹⁵⁴ ברוך אתה יי מחיה המתים:

נהם¹⁵⁵ לבי עלי לאמור היה צרת בית עולמים¹⁵⁶ ויענני מדלתות השמים ויאמר לי אתה הוא זרובבל בן שאלתיאל פחת יהודה ואומר אני עבדך ויען לי¹⁵⁷ וידבר עמי כאשר ידבר איש אל רעהו קולו שמעתי ומראהו לא ראיתי¹⁵⁸ ואקום להתנפל כבתחילה ואגמרה תפילתי ואביא¹⁵⁹ (sic) לביתי, וביום אחד עשר¹⁶⁰ לחדש אדר היה¹⁶¹ מדבר עמי שם¹⁶² ויאמר אלי אתה זרובבל עבדי ואומר אני עבדך ויאמר לי בא אצלי¹⁶³ שאל ואגיד לך, ואען ואומר מה אשאל כי קטן¹⁶⁴ קיצי ומלאו ימי ויאמר אלי אני אחייך ויאמר תהא חיי,¹⁶⁵ ותשאני רוח בין¹⁶⁶ השמים ובין הארץ ויוליכני בניווה עיר הגדולה והיא עיר ה(ד)מים ואומרה אוי לי כי נחלק¹⁶⁷ לבי ותצר לי נפשי¹⁶⁸ מאד ואקום מצרה להתפלל ולחלות את שם¹⁶⁹ יי אלהי ואתוודה (כל)¹⁷⁰ פשעי וחטאתי (כי נחלק לבי)¹⁷¹ ואומר אנא יי עויתי פשעתי חטאתי (כי נחלה¹⁷² לבי) אתה הוא יי האלהים אשר עשית את הכל במאמר פיך ובדבר שפתיך מתים יחיו, ויאמר אלי לך אל בית החורף אל מקום השוק,¹⁷³ ואלך כאשר ציוני, ויאמר אלי פנה לך (מ)הלאה ואפנה ויגע בי וראיתי איש נבזה ופצוע דכא¹⁷⁴ ומכאוב ויאמר אלי (אותו) האיש הנבזה זרובבל מה מלאכתך בזה או מי הביאך הלום, ואען ואומר רוח יי נשאני והשליכני בזה המקום ויאמר אלי אל

151 Oxford Ms. Opp. 236a (Bod. Or. 160) בעזרת האל אתחיל ספר זרובבל בן שאלתיאל

152 Oxford Ms. Opp. 236a (Bod. Or. 160) – chybí

153 Glosa k Ms 2797 doplňuje במחזה, Oxford Ms. Opp. 236a (Bod. Or. 160): והמראה אשר ראיתי במחזה:

154 Oxford Ms. Opp. 236a (Bod. Or. 160): באמרי

155 Glosa k Ms 2797 má נקם

156 Oxford Ms. Opp. 236a (Bod. Or. 160) – chybí

157 Oxford Ms. Opp. 236a (Bod. Or. 160) – chybí

158 Wertheimerova verze je více podobná biblickému verši Dt 4,12

159 Glosa k Ms 2797 má ואשייבה

160 Oxford Ms. Opp. 236a (Bod. Or. 160): כ"א

161 Oxford Ms. Opp. 236a (Bod. Or. 160): 'ה

162 Oxford Ms. Opp. 236a (Bod. Or. 160) – chybí

163 Oxford Ms. Opp. 236a (Bod. Or. 160) – chybí

164 Jedna z variant uvedených Jellinkem nabízí pravděpodobně správnější čtení קצרו

165 Oxford Ms. Opp. 236a (Bod. Or. 160) – chybí

166 Oxford Ms. Opp. 236a (Bod. Or. 160): chybne מן

167 Chybný přepis z נחלה

168 Glosa k Ms 2797 má רוחי

169 Glosa k Ms 2797 má פני, Oxford Ms. Opp. 236a (Bod. Or. 160): השם,

170 Oxford Ms. Opp. 236a (Bod. Or. 160) – chybí

171 Oxford Ms. Opp. 236a (Bod. Or. 160) tuto pasáž obsahuje rovněž, Lévi se domnívá, že je nadbytečná.

172 Oxford Ms. Opp. 236a (Bod. Or. 160): נחלק, viz pozn. 17.

173 Oxford Ms. Opp. 236a (Bod. Or. 160) – chybí; Jellinek uvádí בית התורף a dále variantu מקום בית הלצות השוק.

174 Oxford Ms. Opp. 236a (Bod. Or. 160) – chybí

תירא כי למען הראותך הובאת¹⁷⁵ הנה,¹⁷⁶ וכשומעי את דבריו ניהמתי ודעתי ישיב(sic)¹⁷⁷ לי, ושאלתי לו אדוני מה שם המקום הזה, ויאמר אלי זו היא רומי רבתי¹⁷⁸ שאני אסור בה, ואומר לו מי אתה ומה שמך ומה אתה מבקש הנה ומה אתה עושה בזה המקום, ויאמר אלי אני משיח יי (בן חזקיה) שאני אסור בכלא¹⁷⁹ עד עת קץ, וכשומעי זאת החרשתי ואסתיר פניי לפניו ותבער בי חמתי (sic) ואשורנו ופחדתי ויאמר אלי גש אלי, ובאמר לי רעשו איבריי, וישלח ידו ויחזק בי ויאמר אל תפחד ולבך אל יירא ויאמציני ויאמר למה החרשתה ו(נ)הסתרת פניך ממני ואומר לו מפני שאמרת עבד יי ומשיחו אני ואור ישראל ויאמר לי ונדמה כנער בחור נאה ומיפה, ואמרתי לו (עד) מתי יבא¹⁸⁰ אור ישראל ובאמרי לו הנה איש אחד בא אצלי ולו שתי כנפים ואמר לי זרובבל מה אתה שואל למשיח יי, ועניתי ואמרתי לו אני שואל מתי יבא קץ הישועה ויאמר שאל לי ואגיד לך ואמרתי לו מי אתה אדוני, ויען ויאמר אני הוא מיכאל שבשרתי את שרה אני הוא שר צבא יי אלהי ישראל שנלחמתי עם סנחריב והכיתי מאה ושמונים אלף איש, ואני שר של ישראל שנלחמתי המלחמות עם מלכי כנען, ואני עתיד להלחם מלחמות יי עם משיח יי זה הוא שיושב לפניך עם מלך עז פנים ועם ארמילוס בן שטן שהוא יוצא מן צלמת (sic) האבן,¹⁸¹ וישימני יי על עמו ועל אוהביו לשר להלחם עם שרי אומים, ויען מיכאל למטטרון¹⁸² (si c) ויאמר אלי אני הוא המלאך שניהגתי את (אברהם) בכל ארץ כנען וברכתי אותו בשם יי, אני הוא שפדית¹⁸³ את יצחק וביתו עליו,¹⁸⁴ ואני הוא שנאבקתי עם יעקב ב(מ)עבר יבק, אני הוא שניהגתי את ישראל במדבר ארבעים (שנה) בשם יי, ואני הוא שנגלית¹⁸⁵ אל יהושע בגלגל, ואני הוא ש(ה)מטרתני על סדום ועל עמורה גופרית ואש וישם שמו בקרבי¹⁸⁶ (מטטרון בגימ' שדי) ואתה זרובבל בן שאלתיאל ששמך יכונה שאל לי ואגיד לך את אשר יקרא באחרית הימים, ויאמר לי זה משיח יי צפון בזה המקום עד קץ, וזה משיח בן דוד ושמך מנחם בן עמיאל וזה נולד בימי דוד מלך ישראל, וישארו רוח ויצפנהו בזה המקום עד עת קץ, ואני זרובבל שאלתי למטטרון שר צבא יי ויאמר אלי מטה ישועות האלה יתן יי לחפצי בה אם מנחם בן עמיאל וכוכב גדול יגיה¹⁸⁷ (si c) לפניו וכל הכוכבים ישתוללו ממסלותיהם, ותצא חפצי בה א(ע)ם מנחם בן עמיאל ותהרוג שני מלכים ושניהם לבבם להרע, ושם שני מלכים נוף¹⁸⁸ מלך תימן אשר הניף ידו על ירושלם, ושם השיני איסרינן¹⁸⁹ מלך אנטוכיה, והמלחמה הזאת והאותות האלה יהיה (sic) בחג השבועות בחודש השלישי, ואמת הדבר לכשיבנה העיר והמקדש לארבע מאות ועשרים שנה יחרב שנייה,¹⁹⁰ ולעשרים שנה לכשיבנה עיר רומא וימליכו בה

175 Oxford Ms. Opp. 236a (Bod. Or. 160): באת, pravděpodobně chyba opisu

176 Oxford Ms. Opp. 236a (Bod. Or. 160) doplňuje: וידבר אלי דברים טובים וניחומים ונכוחים, podobně i Wertheimer.

177 Oxford Ms. Opp. 236a (Bod. Or. 160): היטב.

178 Oxford Ms. Opp. 236a (Bod. Or. 160): רבתי

179 Oxford Ms. Opp. 236a (Bod. Or. 160) doplňuje: ברזל.

180 Oxford Ms. Opp. 236a (Bod. Or. 160): נבא (sic).

181 Oxford Ms. Opp. 236a (Bod. Or. 160): צלמות.

182 Oxford Ms. Opp. 236a (Bod. Or. 160): ויען מטטרון.

183 Oxford Ms. Opp. 236a (Bod. Or. 160): שברכתי.

184 Oxford Ms. Opp. 236a (Bod. Or. 160) – chybí.

185 Oxford Ms. Opp. 236a (Bod. Or. 160): שגליתי

186 Oxford Ms. Opp. 236a (Bod. Or. 160): וישם שמי כשמו, podobně též Wertheimer.

187 Oxford Ms. Opp. 236a (Bod. Or. 160): יגיה

188 Oxford Ms. Opp. 236a (Bod. Or. 160): ניפ

189 Oxford Ms. Opp. 236a (Bod. Or. 160): אסרנו, varianta k Jellinkovi

190 Oxford Ms. Opp. 236a (Bod. Or. 160) – chybí.

שבעים מלעים כנגד¹⁹¹ שבעים אומות לכשיגמרו עשרה מלכים בא¹⁹² מלך העשירי הוא יחריב המעון ויחדל¹⁹³ התמיד ויפוצו¹⁹⁴ עם קדושים ויתנם לחרה ולביזה ולמהומה ורבים מהם יפלו בתורתם ויעזבו תורת יי ויעבדו עצביהם ובהכשלם יעזרו עזר מעט,¹⁹⁵ ומיום שיחדל התמיד וישמו רשעים ששמו¹⁹⁶ שיקוץ בהיכל, ולבסוף תשע מאות ותשעים שנה יהיה ישועת יי ניפץ יד עם קדש לגאלם ולקבצם על יד משיח יי,¹⁹⁷ והמטה אשר יתן יי לחפצי בה אם מנחם (בן) עמיאל מן שקד הוא גנוז ברקת עיר נפתלי הוא המטה אשר נתן יי לאדם ולמשה ולאהרן וליהושע ולדוד המלך, והוא מטה אשר פרח והציץ באהל על יד אהרן ואליהו בן אלעזר גנוז אותו ברקת עיר נפתלי והיא טבריא, וגנוז שם אדם ששמו נחמיה בן חושיאל בן אפרים בן יוסף, ויען זרובבל ויאמר למטטרון ולמיכאל (sic) השר אדוני רוצה אני שתודיעני מתי יבא משיח יי¹⁹⁸ ומה יהיה אחרי כל זאת, ויאמר לי משיח יי הוא נחמיה בן חושיאל יבא חמש שנים אחרי חפצי בה ויקבוץ את כל ישראל כאיש אחד ויעמדו ארבעים שנה בירושלים ויקריבו כל בני ישראל קרבן ויערב ליי, והוא מתייחס¹⁹⁹ ישראל למשפחותם, ובשנה החמישית²⁰⁰ לנחמיה ולקבוץ קדושים יעלה שירוי מלך פרס על נחמיה בן חושיאל ועל ישראל²⁰¹ ויהיה צרה גדולה בישראל ותצא חפצי בה אשת נתן הנביא אם מנחם (בן) עמיאל עם המטה אשר יתן יי אלהי ישראל לה ויתן יי בהם רוח עיועים ויהרגו איש את רעהו ואיש את איחו, ושם ימות רשע, וכשמעי²⁰² נפלתי על פניי ואומר יי הגידה לי מה הוא שאמר ישעיה הנביא שם ירעה עגל ושם ירבץ וכילה סעיפיה, ויאמר לי עגל זה נינוה עיר הדמים הוא רומה רבא, ושם הוספתי לשאול על נגיד ברית קודש וידבק בי ויביאוני (sic) אל בית החורף חלאות²⁰³ ויראני שם אבן אחת שייש בדמות אשה בתולה ומראה ותוארה נאה ויפה עד מאד לראות,²⁰⁴ ויען ויאמר אלי אבן זאת איש (sic) בליעל הוא ויבא שטן וישכב עמה ויצא ממנה בן ושמו ארמילוס ויחריב²⁰⁵ עם ובלשון עברית הוא ימלוך על כל וממשלתו מגעת מקצה הארץ ועד קצה הארץ ועשר אותיות יהיו בידו ועובד עבודת אלהי נכר ולזכר ידבר ואין מי יעמוד לפניו, וכל שאין יאמין (sic) בו ימית בחרב ורבים ימית בהם,²⁰⁶ ויבא על אנשי קדושי עליונים ושם איתו עשרה מלכים בחיל ובכח גדול ויעשה מלחמה עם קדושים ויכלה להם²⁰⁷ ויהרוג את משיח בן יוסף הוא נחמיה בן חושיאל ושש עשרה צדיקים יהרגו עמו ויגלו את ישראל במדבר שלש כיתות²⁰⁸ וחפצי בה אם מנחם בן עמיאל עומדת בשער מזרחי ושם לא יהא אותו רשע לקיים מה שכ' ויתר

191 Oxford Ms. Opp. 236a (Bod. Or. 160): כעד

192 Oxford Ms. Opp. 236a (Bod. Or. 160): בה

193 Oxford Ms. Opp. 236a (Bod. Or. 160): ויחדיל

194 Oxford Ms. Opp. 236a (Bod. Or. 160): ויפוצץ

195 Oxford Ms. Opp. 236a (Bod. Or. 160): (sic) יעדורו עדר ויענו

196 Oxford Ms. Opp. 236a (Bod. Or. 160): וישומו

197 Glosa k Ms 2797 doplňuje אור ישראל

198 Glosa k Ms 2797 doplňuje אור ישראל

199 Oxford Ms. Opp. 236a (Bod. Or. 160): ויתיחסו

200 Oxford Ms. Opp. 236a (Bod. Or. 160): הששית

201 Pirkej hejchalot a Ms. 2642 Oxford dopl.: וידקור את נחמיה בירושלים וספדו אותו כל ישראל ויתמרמו עליו במרירות הבכיות

202 Oxford Ms. Opp. 236a (Bod. Or. 160): ואחר כל אלה

203 Ms. 2642 Oxford: אל בית החורף הלצות

204 Ms. 2642 Oxford: אבן שיש לה פנים כפני בתולה אשר לא ידעת איש והנה יופיה ערב מאד

205 Oxford Ms. Opp. 236a (Bod. Or. 160): ויחר בעם

206 Oxford Ms. Opp. 236a (Bod. Or. 160) – chybí.

207 Oxford Ms. Opp. 236a (Bod. Or. 160): ויפלו לרוב

208 Oxford Ms. Opp. 236a (Bod. Or. 160): ויגלו ישראל לשלש כיתות

העם לא יכרת מן העיר והמלחמה הזאת תהיה בחודש אב²⁰⁹ ויהיה צרה בישראל שלא היתה כמותה בישראל²¹⁰ וינוסו בצריחים ובהרים ובמערות ולא יוכלו לסתר מפניו וכל גויי הארצות יטעו אחריו חוץ מישראל שלא יאמינו בו, ויספדו כל ישראל את נחמיה בן חושיאל ארבעים ואחד יום ותהי נבלתו מושלכת לפני שערי ירושלם מודככת²¹¹ והיה ועוף ובהמה לא יגעו בו, ויצעקו בני ישראל אל יי מרוב הדוחק ומן צרה גדולה ויענם יי, וכשומעי הדבר בנבואת יי אלי ותצר לי מאד ואקום ואלך אל אמת המים ואיזעק²¹² שם לפני יי אלהי ישראל אלהי כל בשר וישלך מלאכו אלי ועוד תפילה בתוך פי והספק לא הספקתי²¹³ וישלח יי מלאכו אלי ואראה ואדע כי הוא הוא המלאך הדובר בי את כל הדברים הראשונים ואכרע ואשתחוה לפניו, ויוסף ויגע בי כפעם הראשון ויאמר אלי מה לך זרובבל ואומר אליו אדוני חבלני רוח בטני, ויען מיטטרון ויומר אלי שאל לי ואגיד לך בטרם אלך מעמך ואוסיף לשאל לו ואומר לו אדוני מיטטרון מתי יבא אור ישראל, ויען ויאמר לי חי יי אשר שלחני ואשר שמני על ישראל כי אגיד לך מעשה יי כי האל הקדוש אמר לי לך אל זרובבל עבדי ואשר ישאל לך אמור לו, ויאמר אלי מיכאל הוא מיטטרון גש הנה ושים לבך לכל אשר אני מדבר עמך כי אמת הדבר אשר אני מדבר עליך בדברי אלהים חיים²¹⁴, ויאמר אלי מנחם בן עמיאל יבא פתאום בחודש הראשון הוא חודש ניסן בארבעה עשר בו ויעמוד על בקעת ארבל²¹⁵ אשר ליהושוע בן יהוצדק²¹⁶ הכהן ויצאו אליו כל חכמי ישראל הנשארים כי מעטים ישאירו מן מכת וביזת גוג וארמילוס²¹⁷ ומין הסוסים שישסו²¹⁸ אותם ויאמר מנחם בן עמיאל לזקנים ולחכמים אני הוא משיח יי אשר שלחני יי לבשרכם ולהציל אתכם מיד הצרים האילו ויביטו הזקנים בו ויבזו אותו כי יראו אותו איש נבזה ומלבושים בלויים²¹⁹ ויבזוהו כמו שאתה בזית אותו²²⁰ ותבער בו חמתו וילבש בגדי נקם תלבושת ועט במעיל קנאה, וילך אל שערי ירושלים²²¹ ותבא חפצי בה אם של משיח²²² ותמסר לו המטה שנעשו בו את האותות וילכו כל זקני ישראל ויראו בני ישראל כי חי נחמיה ויעמוד על רגליו מיד יאמינו בו במשיח וכך השביעני מטטרון שר צבא יי באמת יהיה הדבר הזה כי עצה שלום ביניהם כנבואה ישעיה אפרים לא יקנא את יהודה ויהודה לא יצור את אפרים.

ובעשרים ואחד לחדש הראשון למלאות לחרבות ירושלים תשע מאות ותשעים שנה תהיה תשועה יי לישראל ויבא מנחם בן עמיאל ונחמיה בן חושיאל ואליהו הנביא ויעמדו על הים הגדול ויקראו בנבואת יי ויצאו כל פגרי ישראל מן הים שהשליכו את עצמם בים מפני אויביהם²²³ ויעל גל הים ויפיצו וישליכם חיים בעמק יהושפט על נחל שטים²²⁴ כי שם יהיה משפט על הגוים, ובחדש השיני באייר תעלה עדת קרח בערבות יריחו על

209 Oxford Ms. Opp. 236a (Bod. Or. 160): כל החודש

210 Oxford Ms. Opp. 236a (Bod. Or. 160): מעולם

211 Oxford Ms. Opp. 236a (Bod. Or. 160): (sic) אדוקרות

212 Oxford Ms. Opp. 236a (Bod. Or. 160): (sic) ואין עוד שם Ms. 2642 Oxford: וישתומם ויתוודה שם

213 Ms. 2642 Oxford: והספיקני

214 Oxford Ms. Opp. 236a (Bod. Or. 160): 'אני מדבר אתך בדבר ה'

215 Oxford Ms. Opp. 236a (Bod. Or. 160): אדבאל

216 Oxford Ms. Opp. 236a (Bod. Or. 160): אשר ליהוצדק

217 Oxford Ms. Opp. 236a (Bod. Or. 160): מן וגזרות גוג ארמילוס

218 Oxford Ms. Opp. 236a (Bod. Or. 160): שישמו

219 Oxford Ms. Opp. 236a (Bod. Or. 160): גלויים

220 Oxford Ms. Opp. 236a (Bod. Or. 160) – chybí

221 Oxford Ms. Opp. 236a (Bod. Or. 160): יבא עמו אליהו הנביא ויקבצו ויחיו את נחמיה בן חושיאל הנקדר בשערי ירושלים

222 Oxford Ms. Opp. 236a (Bod. Or. 160): אמו של מנחם בן עמיאל

223 Oxford Ms. Opp. 236a (Bod. Or. 160): מפחד אויבים

224 Oxford Ms. Opp. 236a (Bod. Or. 160): (sic) טיטוס

נחל של שיטים ויבאו אצל משה ואסף דגל הקרחים²²⁵ ובשמונה עשר בו ירעשו הרים וגבעות ותתמוטטה²²⁶ הארץ וכל אשר עליה והים וכל אשר בה.

²²⁷יום אחד לחדש השלישי²²⁸ יחיו מית²²⁹ מדבר ויבואו בבתיהם²³⁰ אצל נחל השיטים ובשמונה עשר לחדש סיון יהיה רעש גדול בארץ ישראל.

בתמוז בחודש רביעי ירד יי אלהי ישראל בהר הזיתים והר הזיתים יבקע²³¹ מגערתו²³² ויתקע²³³ בשופר גדול וכל אלהי נכר ובית משכית²³⁴ יפלו לארץ וכל חומה ומדרגה²³⁵ יפלו לארץ²³⁶, ויכה יי את כל סוסיהם וילחם בגוים²³⁷ ההם²³⁸ כאיש מלחמות יעיר קנאה ויבא משיח יי²³⁹ הוא מנחם בן עמיאל ויפח באפיו ארמילוס²⁴⁰ וימיתונו²⁴¹ ויתן יי חרב איש בצואר רעהו ושמה יפלו פגרים מתים²⁴², ויצאו עם קדושים²⁴³ ויראו ישועת יי עין²⁴⁴ בעין יראו אותו כל ישראל כאיש מלחמות וכובע ישועה בראשו²⁴⁵ וילבוש²⁴⁶ שריון וילחם במלח(מ)ת²⁴⁷ גוג²⁴⁸ מגוג²⁴⁹ ובחיל ארמילוס ויפלו כולם מתים בבקעת²⁵⁰ ארבאל²⁵¹ ויצאו ושטטו²⁵² את שוליהם וביזו²⁵³ את בוזיהם שבעה²⁵⁴ חדשים ומהמה²⁵⁵ ימלטו שרידים ויקבצו כולם בצלע האלף חמש מאות²⁵⁶ איש ולובשי שריון מאה אלף²⁵⁷ וחמש מאות²⁵⁸ איש²⁵⁹ מישראל²⁶⁰ ונחמיה ואליהו ואתה²⁶¹ זרובבל²⁶² בראשם ויהרגו אותם כולם

225 Oxford Ms. Opp. 236a (Bod. Or. 160): ויאסוף רגלי הקרחים:

226 T-S A45.5: ותמוטט:

227 T-S A45.5: עד:

228 T-S A45.5 doplňuje: 'וביום א' לחודש ג

229 T-S A45.5: מתי:

230 T-S A45.5: בבתותיהם:

231 T-S A45.5: בקע:

232 Oxford Ms. Opp. 236a (Bod. Or. 160): מתחתיו:

233 T-S A45.5 doplňuje: יי:

234 T-S A45.5 vynechává: ובית משכית:

235 T-S A45.5: ומדרגות:

236 Oxford Ms. Opp. 236a (Bod. Or. 160): וכל הבמות והמדרגות:

237 Oxford Ms. Opp. 236a (Bod. Or. 160) – chybí

238 T-S A45.5 vynechává: בגוים ההם:

239 T-S A45.5 vynechává: יי:

240 T-S A45.5 vynechává: ארמילוס:

241 T-S A45.5: וימיתונו:

242 Oxford Ms. Opp. 236a (Bod. Or. 160): ושאר:

243 T-S A45.5: קדושים:

244 T-S A45.5: ועין:

245 T-S A45.5: בראש:

246 T-S A45.5: וילבוש:

247 T-S A45.5: במלחמות:

248 Oxford Ms. Opp. 236a (Bod. Or. 160): מלחמות בגוג:

249 T-S A45.5: ומגוג:

250 T-S A45.5: בגבעות:

251 Oxford Ms. Opp. 236a (Bod. Or. 160): ארבאל; T-S A45.5: בגבעת אדנאל:

252 T-S A45.5: כל ישראל ושללו:

253 Oxford Ms. Opp. 236a (Bod. Or. 160): ובזו; T-S A45.5: ובזו:

254 Oxford Ms. Opp. 236a (Bod. Or. 160): יוד:

255 T-S A45.5: ומה:

256 Oxford Ms. Opp. 236a (Bod. Or. 160): ת'; T-S A45.5: ק"ק:

257 Oxford Ms. Opp. 236a (Bod. Or. 160) z nejasného důvodu doplňuje: וילבשם:

258 T-S A45.5 vynechává: וחמש מאות:

259 T-S A45.5 doplňuje: וילבשם ת"ק:

260 T-S A45.5: [מיש]ראל:

261 Oxford Ms. Opp. 236a (Bod. Or. 160) – chybí

262 T-S A45.5 nahrazuje: נחמיה וזרובבל:

ושם איש אחד ירדוף²⁶³ אלף, וזה²⁶⁴ יהיה במלחמה השלישי, (sic) ושלש²⁶⁵ מלחמות יהיו בארץ ישראל אחד שתעשה חפצי בה עם שיריו מלך פרס, ואחד שיעשה יי אלהי ישראל ומנחם בן עמיאל עם ארמילוס²⁶⁶ ועשרה²⁶⁷ מלכים אשר עמהם יגוג²⁶⁸ ומגוג, והשלישי²⁶⁹ בצלע האלף שיעשה נחמיה בן חושיאל וזרובבל ומלחמה השלישי יהיה בחודש אב, ואחר כל זאת יבא מנחם בן עמיאל ונחמיה בן חושיאל וכל ישראל עמו וכל המתים יחיו, ואליהו הנביא עמהם ויעלו לירושלים, ובחודש אב אשר סיפדו את נחמיה²⁷⁰ שבו חרב ירושלים²⁷¹ יהיה שמחה גדולה לישראל ויקריבו קרבן ליי וירצה יי להם ויערב ליי מנחת ישראל כבראשונה וכימים דקדמונים²⁷² וירח יי את רוח נוחח עמו ישראל וישמח יי מאד ויורד יי את הבית הבנויה למעלה לארץ ועמוד אש וענן הקטורת יעלה לשמים ויצאו משיח וכל ישראל אחריו ברגליהם לשערי ירושלים והאל הקדוש יעמוד בהר הזיתים²⁷³ ואימתו וכבדו²⁷⁴ על השמים ושמי השמים וכל הארץ ותחתיותיה וכל חומות ובניינים על יסודותיהם ולא נמצא בכל נשמה כי נגלה²⁷⁵ יי אלהים נגד הכל²⁷⁶ בהר הזיתים והר הזיתים יבקע תחתיו, וגליות ירושלים יעלו להר הזיתים ותראינה ציון וירושלים ותאמרנה מי ילד לנו את אלה ואיפוא היו אלה ויעלו נחמיה וזרובבל לירושלים ויאמרו לה הנה בנייך אשר ילדת ואשר גלו ממך גילי מאד בת ציון.

ועוד הוחלתי לשאל למטטרון שר צבא יי אדוני הראיני ירושלים כמה ארכה וכמה רחבה ובניינה והראיני חומות ירושלים סביב לה חומות של אש מן המדבר הגדול עד הים האחרון עד נהר פרת,²⁷⁷ ויראיני ההיכל והבית וההיכל

בנוי על חמשה²⁷⁸ ראשי הרים אשר בהר²⁷⁹ יי לשאת מקדשו לבנון²⁸⁰ והר המוריה ותבור וכרמל וחרמון ויען מיכאל ויאמר אלי למלאות לחורבות ירושלים תשע מאות ותשעים שנה פקדה תשועה לישראל²⁸¹ ועוד פירש לי הדבר והחזון אחרי²⁸² אשר אמר לי בתחילה אם תבעיו בעיו שובו אתיו. בחמשת השבוע יבוא נחמיה בן חושיאל ויקבץ את כל ישראל ובששית השבוע תביא²⁸³ (sic) חפצי בה אשת נתן הנביא²⁸⁴ הנולדה בחברון ותהרוג שני מלכים נוף ואסרגון ובשנה ההיא יציץ שורש ישי מנחם בן עמיאל ויקומו עשרה מלכים מן האומות ושבוע וחצי שבוע לא יספיקו למלוך שנה בשנה ואילה עשרה מלכים יקומו על האומות בשבע שנים,²⁸⁵ ואלו

263 T-S A45.5: ירדף

264 T-S A45.5: וזאת

265 T-S A45.5 nahrazuje: במלחמה גוג ומגוג

266 Oxford Ms. Opp. 236a (Bod. Or. 160): [בן] השטן

267 Oxford Ms. Opp. 236a (Bod. Or. 160) – chybí

268 Oxford Ms. Opp. 236a (Bod. Or. 160): גוג

269 Oxford Ms. Opp. 236a (Bod. Or. 160) – chybí

270 Oxford Ms. Opp. 236a (Bod. Or. 160): בן חושיאל

271 Oxford Ms. Opp. 236a (Bod. Or. 160) doplňuje: כמו כן

272 Oxford Ms. Opp. 236a (Bod. Or. 160): כימי עולם וכשנים קדמוניות

273 Oxford Ms. Opp. 236a (Bod. Or. 160): דכתיב ועמדו רגליו ביום ההוא על הר הזתים

274 Oxford Ms. Opp. 236a (Bod. Or. 160): יכבד

275 Oxford Ms. Opp. 236a (Bod. Or. 160): יעלה

276 Oxford Ms. Opp. 236a (Bod. Or. 160): היכל

277 Oxford Ms. Opp. 236a (Bod. Or. 160): מן המדבר הגדול נהר פרת עד ים האחרון

278 Oxford Ms. Opp. 236a (Bod. Or. 160) – chybí

279 Oxford Ms. Opp. 236a (Bod. Or. 160): בהר

280 Oxford Ms. Opp. 236a (Bod. Or. 160): לבנין

281 Oxford Ms. Opp. 236a (Bod. Or. 160): לה

282 Oxford Ms. Opp. 236a (Bod. Or. 160) – chybí

283 Oxford Ms. Opp. 236a (Bod. Or. 160): תבוא

284 Oxford Ms. Opp. 236a (Bod. Or. 160) – chybí

285 Oxford Ms. Opp. 236a (Bod. Or. 160) – chybí

שמותם לעריהם במקומותם, המלך הראשון סליקום²⁸⁶ ושם עירו ספרד²⁸⁷ הוא אספמיא מדינת הים,²⁸⁸ המלך השני ארטומוס ושם עירו גיטניא,²⁸⁹ המלך השלישי פליאוס ושם עירו פלואיס, המלך הרביעי גלאוס ושם עירו גליא, המלך החמישי רמושדיס²⁹⁰ ושם עירו מודיטיכא,²⁹¹ המלך הששי מוקלנוס²⁹² ושם עירו איטליא, המלך השביעי אוכטינוס²⁹³ ושם עירו דורמיס, המלך השמיני אפלוסטוס²⁹⁴ מארם נהרים,²⁹⁵ המלך התשיעי הוא שירוי מלך פרס,²⁹⁶ והמלך העשירי ארמילוס בן שטן היוצא מצלמנות²⁹⁷ האבן הוא ימלוך על כולם ויבוא ויעורר מלחמה בבקעת ארבאל עם מלכי קידר ובני קדם ושלחם תהיה המלוכה,²⁹⁸ ויעלה בכוחו²⁹⁹ ויכבוש את כל העולם כולו ומשם ברבלה הוא אנטוכיא, היא יתחיל לנטוע את כל אשרות הגוים³⁰⁰ ולעבוד בעלים אשר שנה יי על פני האדמה,³⁰¹ ובאותן הימים שחר אדם ושחר הבהמה איננה וארבע³⁰² מזבחות יבנה, ויכעוס³⁰³ את יי במעסיו הרעים, ורעב גדול וקשה מאד יהיה על פני כל הארץ ארבעים יום³⁰⁴ לחמם³⁰⁵ מן שיח מלוח עלי שיח ורותם קוטפים למחייתם ובו ביום מעיין מבית יי יצא והשקה את נחל השטים, והוא ארמילוס אמו אשר נולד ממנה נוטל אותה מבית החורף של לצים³⁰⁶ וכל המקומות וכל הגוים יבואו ויעבדו אותה האבן ויקטירו לה ויסיכו לה נסכים ואין אדם יכול להביט פניה מפני יופיה וכל מי שלא ישתחזה לה הצער בעלי חיים וזה הסימן ארמילס שער ראשו כזהב צבוע³⁰⁷ וירוק גם פעמי רגליו ורוחב פניו זרת ועיניו עמוקות ושני קודקודיו³⁰⁸ ויעלה וימלוך באימיס³⁰⁹ מדינתא, ושטן אבי בליעל וכל רואיו יזיעו ממנו ויעל מנחם מנחל השטים ויפח באפיו ומיתנו³¹⁰ כמה שכת' וברוח שפתיו ימית רשע והיתה לישראל המלוכה ויקבלון מלכותא קדישי עליונים, אלה הדברים אשר דבר מטטרון לזרובבל בן שאלתיאל פח(ו)ת יהודה בתוך הגולה³¹¹ בימי מלכות פרס, ויכתבם זכריה בן ענן ואליהו בגלות שלימה.

286 Oxford Ms. Opp. 236a (Bod. Or. 160): שילקוס

287 Oxford Ms. Opp. 236a (Bod. Or. 160): ספרדך

288 Jv: ממדינת הים

289 Oxford Ms. Opp. 236a (Bod. Or. 160): גישניא

290 Oxford Ms. Opp. 236a (Bod. Or. 160): אמטריס: glosy k 2797, דמוטרוס

291 Oxford Ms. Opp. 236a (Bod. Or. 160): מורטיכא: glosy k 2797, סוריניס

292 Oxford Ms. Opp. 236a (Bod. Or. 160): מוקליטוס

293 Oxford Ms. Opp. 236a (Bod. Or. 160): ארבטינוס

294 Oxford Ms. Opp. 236a (Bod. Or. 160): אפיליוסטוס

295 Oxford Ms. Opp. 236a (Bod. Or. 160): מאקשנהרים

296 Oxford Ms. Opp. 236a (Bod. Or. 160) – chybí

297 Oxford Ms. Opp. 236a (Bod. Or. 160): צלמות

298 Oxford Ms. Opp. 236a (Bod. Or. 160): כולהם יהי' המלוכה

299 Oxford Ms. Opp. 236a (Bod. Or. 160): ויעלו בידו

300 Oxford Ms. Opp. 236a (Bod. Or. 160): הוא יתחיל לעשותם כל השירות הגויים

301 Oxford Ms. Opp. 236a (Bod. Or. 160): הארץ

302 Oxford Ms. Opp. 236a (Bod. Or. 160): וז'

303 Oxford Ms. Opp. 236a (Bod. Or. 160) (sic) ויכניעו ומעיין

304 Oxford Ms. Opp. 236a (Bod. Or. 160): וארבעים לילה

305 Oxford Ms. Opp. 236a (Bod. Or. 160): ואכלים מלוח עלי שיח וקוטפים רותם למחייתם

306 Oxford Ms. Opp. 236a (Bod. Or. 160): והוא ארמילוס ואמו הוא האבן אשר נפרד ממנה וינטל אותה והבית החורף של לנים

307 Oxford Ms. Opp. 236a (Bod. Or. 160): כטהוב צבוע

308 Oxford Ms. Opp. 236a (Bod. Or. 160) – chybí

309 Oxford Ms. Opp. 236a (Bod. Or. 160): באי הים נדעת שטן אבי בליעל אביו

310 Oxford Ms. Opp. 236a (Bod. Or. 160): ומיתים

311 Oxford Ms. Opp. 236a (Bod. Or. 160): פחת הגולה

Příloha č. 3 *Sefer Zerubavel* (Wertheimer) (hebrejský text)

ספר זרובבל

הדבר אשר היה אל זרובבל בן שאלתיאל פחת יהודה בעשרים וארבעה לחדש השביעי בחגי³¹² המראה הזה הראני השם ואני הייתי מתפלל בתפלה לפני אל חי וחזון המראה אשר ראיתי נכבד³¹³ עלי ברוך אתה השם מחיה המתים:

גדל³¹⁴ (sic) על לבי לאמור איה צור העולמים ויענני מדלתות השמים ויאמר לי אתה זרובבל ואומר אני עבדך ויען וידבר אלי כאשר ידבר איש אל רעהו קול שמעתי ותמונה לא ראיתי ואקום ואתפלל כבתחלה ואפנה לביתי וביום י"א לחדש אדר היה מדבר עמי שם ויאמר אלי שאל ואגידה לך ואען ואומר מה אשאל קרב קצי ומלאו ימי ויאמר אלי אני אחייך ויאמר חי ותשאני רוח בין השמים וארץ ויביאני בנינוה עיר הדמים ואומר אוי לי כי צר לבי ותצר רוחי ונפשי ואקום מהרה להתפלל ולחלות פני אלהי ואתודה פשעי וחסאתי³¹⁵ ואומר אתה הוא אשר עשית את הכל ברוח פיך ודבר שפתיך מתים יחיו ויאמר שוב ולך בית החורף מקום השוק ואלך כאשר אני³¹⁶ ויאמר אלי פנה הלאה ואלך ואפנה ויגע בי איש נבזה ונכה רוח ויאמר אלי האיש הנבזה זרובבל מה מלאכתך בזה³¹⁷ ואחוס על נינוה עיר הגדולה ואען ואומר אתה השלכתני בזה וידבר עמי דברים נכוחים³¹⁸ ונכונים וכשמעתי נחמתי ואשאל לאיש מה שם המקום הזה ויאמר אלי זאת³¹⁹ היא רומה רבתא ואומר לו³²⁰ מה מעשיך בזה ויאמר אלי אני משיח ה' החרשתי ואסתיר³²¹ פני ממנו ותבער בו חמתו ויאדמו³²² פניו וישתנו³²³ שלמותיו³²⁴ ואשוב³²⁵ ואשא עיני³²⁶ ואשורנו ואפחד³²⁷ ויאמר שאלני וכאמר³²⁸ רעשו כל איברי³²⁹ וישלח ידו (ויקחני) ויחזק בי³³⁰ ויאמר אלי³³¹ אל תפחד ולבך אל ירך ויאמצני³³² ויאמר לי למה החרשת³³³ והסתרת פניך ממני ואומר³³⁴ לו מפני שאמרת עבד ומשיח ה' אני ואור ישראל³³⁵ הוא ודומה³³⁶ כתינוק יפה ומיופה³³⁷ ואמרתי

312 Srov. *Pirkej hejchalot rabati*, 32,3: לחדש השביעי לחדש ההגים

313 Vznikl pravděpodobně chybným čtením כבר

314 Pravděpodobně má být עלה

315 T-S A45.19: נשאתי

316 Pravděpodobně má být צוני כאשר

317 T-S A45.19: ואשנה לו את דברי

318 T-S A45.19 vynechává.

319 T-S A45.19: זה

320 T-S A45.7 dopl. אתה; T-S A45.19 dopl. ה...א

321 T-S A45.7: אסתר

322 T-S A45.19: ויאדמו

323 T-S A45.19: וישלשל

324 Pravděpodobně má být צלמותיו

325 T-S A45.7: אשיב

326 T-S A45.7: פני

327 T-S A45.19 vynechává.

328 T-S A45.19 nahrazuje: ויאמר לי גש אלי ובאמרו

329 T-S A45.19: אברי

330 T-S A45.19 celou pasáž od וישלח בי až do vynechává.

331 T-S A45.7 vynechává.

332 T-S A45.19 dopl. וישלח ידו ויחזק בי

333 T-S A45.7: [חרת]שתה

334 T-S A45.19: ואמרתי

335 T-S A45.19 dopl. אני:

336 T-S A45.7: אני: הוא נדמה

337 T-S A45.19: מיפיה דבבל

לו מתי תביא גאולה³³⁸ לעולם ובאמרי בא³³⁹ אלי איש³⁴⁰ ולו שש³⁴¹ כנפים ויאמר לי זרובבל מה שואל את משיח
הי³⁴² ואומר לו לשאול אני צריך ויאמר אלי ואגיד לך] ואומר³⁴³ [מי אתה אדוני ויען בקול נעים ויאמר לי אני
הוא³⁴⁴ מטטרון שר הפנים³⁴⁵ ומיכאל שמי³⁴⁶ וישמיני להיות על עמו ועל אוהביו אני הוא שנהגתי³⁴⁷ את אברהם
מארץ³⁴⁸ כנען וברכתי אותו בשם ה' אני הוא שפדיתי את יצחק ובכיתי עליו אני³⁴⁹ הוא שנדבקתי³⁵⁰ עם יעקב
בעבר הנהר אני הוא שנהגתי³⁵¹ את ישראל במדבר ארבעים שנה בשם יי אלהים אני הוא הנראה ליהושע בגלגל
אני³⁵² הוא שהוצאתי אש וגפרית³⁵³ מאת ה' מן השמים וישם שמי כשמו:

ואתה זרובבל בן שאלתיאל בן יכניה מלך יהודה שאל ואגיד לך ואען ואומר לו מי האיש הלזה³⁵⁴ אמר
לי³⁵⁵ הוא משיח ה' וזה נולד לבית דוד ויצפנהו ה' להיות נגיד ברית לעם³⁵⁶ וזהו³⁵⁷ מנחם בן³⁵⁸ עמיאל³⁵⁹ וזה
נולד בבא נבוכדנצר על ירושלים ואשאהו³⁶⁰ ברוח ה' ואשימהו³⁶¹ במקום הזה עד עת³⁶² קץ ואני זרובבל
שאלתי³⁶³ למטטרון זה מה האותות אשר יעשה³⁶⁴ מנחם בן³⁶⁵ עמיאל [זה]³⁶⁶ ויאמר לי³⁶⁷ מטה³⁶⁸ ישועות האלה
יתן ה' לחפצי בה אם מנחם בן עמיאל ותלך נוגה הכוכב הגדול³⁶⁹ לפניה וכל הכוכבים ירדו ממסלות³⁷⁰
מלחמותיהם ותצא חפצי בה אם מנחם ותהרוג שני מלכים ושני המלכים³⁷¹ לבכם להרע³⁷² ושם³⁷³ המלך האחד

338 T-S A45.19 יבוא אור ישראל

339 T-S A45.7: ? יובא

340 T-S A45.19: איש בא אלי

341 T-S A45.19: [שמ]נה

342 T-S A45.7: מה אתה מבקש משיח יי; T-S A45.19: מבקש משיח יי ואען

343 T-S A45.7: ואמרתי לו מה (!) אתה יי; T-S A45.19: ואמרתי לו מה (!) אתה יי

344 T-S A45.19: vynechává.

345 T-S A45.19: vynechává.

346 T-S A45.7, T-S A45.19: שר צבא יי

347 T-S A45.19: המנהיג

348 T-S A45.7, T-S A45.19: בכל ארץ

349 T-S A45.7: ואני

350 T-S A45.7: [הדבק]תי; T-S A45.19: האבקתי

351 T-S A45.7, T-S A45.19: המנהיג

352 T-S A45.7, T-S A45.19: ואני

353 T-S A45.7: vynechává.

354 T-S A45.7: הלו.

355 T-S A45.7: doplňuje: הוא

356 Pravděpodobně má být taktéž T-S A45.19: קדושים; T-S A45.7: לברית עם קדושים

357 T-S A45.19: זה הוא

358 T-S A45.19: vynechává.

359 T-S A45.19: dopl. (?) וירד

360 T-S A45.7: וישאהו

361 T-S A45.7: וישמיהו

362 T-S A45.19: (?) ערב

363 T-S A45.7: [זרוב]בל בן שאלתיאל את מטטרון

364 T-S A45.19: אותת שעשה

365 T-S A45.7 i T-S A45.19: vynechává.

366 T-S A45.7: vynechává.

367 T-S A45.7: אלי

368 T-S A45.7: מטטרון

369 T-S A45.19: גדול נוגה

370 T-S A45.7, T-S A45.19: ישתללו מימסילות

371 T-S A45.19: nahrazuje: ושניהם

372 T-S A45.19: למרע

373 T-S A45.19: ושמי שני

נוף מלך תימן שיניף³⁷⁴ ידו על ציון ושם השני אטרס³⁷⁵ מלך אנטוכיה האותות האלה מגיעות בשנה החמישית³⁷⁶ בחדש השלישי אשר עושים בני ישראל חג השבועות³⁷⁷ לה' למלאות לחרבות ירושלים³⁷⁸ תשע מאות ותשעים שנה) מכאן ואילך חכה לו(תהיה תשועה לה'³⁷⁹ והמטה אשר יתן) האל(ה' לחפצי בה יתננה³⁸⁰ למנחם בן עמיאל והמטה ההוא שהם והוא³⁸¹ מוכן ברקת עיר³⁸² נפתלי והוא המטה שנתן ה' לאדם ולשת ולנח ולאברהם וליצחק וליעקב³⁸³ ולמשה³⁸⁴ וליהושע ולדוד ולאלהו והוא מטה אהרן שהוציא³⁸⁵ ויצץ ציץ³⁸⁶ ואען ואומר אני זרובבל³⁸⁷ למטטרון זה משיח ה' מתי יבא ויאמר נחמיה בן חושיאל אשר לאפרים בן יוסף יבא בשנה החמישית לפני חפצי בה אם מנחם בן³⁸⁸ עמיאל ויעמוד³⁸⁹ בירושלים ויקבץ³⁹⁰ כל ישראל בקבוץ³⁹¹) אחד³⁹² איש ואנשי ביתו ויקריבו בני ישראל קרבן לה' ויערב לו ויתיחסו בני ישראל למשפחותיהם ובצאת שלשה חדשים לנחמיה בן חושיאל בירושלים ויספדו אותו³⁹³ כל ישראל ויבכוהו ואחר כך תבוא חפצי בה אשת נתן בן דוד הנביא והאותות המגיעות האלה יהיה בשנה הששית לחדש החמישי הוא חדש אב בששה לחדש ידקור שידו(sic)³⁹⁴ את נחמיה ויצר לישראל מאד ויפוצו למדבר יהודה למלאות לאבל נחמיה(ויספדו אותו כל ישראל ויבכוהו) ואחד וארבעים יום תהיה נבלתו מושלכת בשערי ירושלים ואדם ובהמה ועוף לא יוכלו ליגע בה ולאחר אחד וארבעים יום יקברנו הקדוש ברוך הוא בקבורת בית יהודה ואני זרובבל הוספתי לשאול מטטרון שר הפנים על אדות³⁹⁵ נגיד ברית עם קדושים ויאמר לי העגל הזה הוא ירבץ [ויכרת] סעיפיה הכרך הזה הוא ננוה עיר הדמים והיא רומה רבתא ואמרת לי אדוני עד מתי קץ ויבא וידבק בי ויאחז בידי ויביאני בית חלצות³⁹⁶ ויראני שם אבן שיש ולה כפני בתולה אשר לא ידעה איש ויאמר אלי מה אתה רואה ואומר אני רואה אבן אחת דמות אשה ודמות פניה כאשה יפיפיה ויען המדבר אלי ויאמר האבן הזאת היא אשת הבליעל ובשעה שידעה אותו הבליעל ותהר ותלד את ארמילוס והיא תהיה ראש לכל עבודה זרה והזכר הזה בנבואת יי אל זרובבל ותצר נפשי בי מאד ואקום ראש המים ואתפלל שם ליי אלהי כל בשר וישלח³⁹⁷ מלאכו ועוד התפלה בתוך פי והפסק לא הפסקתי³⁹⁸ ואראהו

374 T-S A45.19 אשר יניף

375 T-S A45.19 אט(ס)רט

376 T-S A45.19 הששית

377 T-S A45.19 vynechává.člen.

378 T-S A45.19: ירושלים

379 T-S A45.19 [...] וכדנצר את תשע מאות ותשעים תשועת ליי

380 T-S A45.19: אם

381 T-S A45.19 vynechává והוא

382 T-S A45.19 בעיר עקב היא רקת והוא

383 T-S A45.19: וליהודה ולפרץ

384 T-S A45.19: עבד יי

385 T-S A45.19: ויוצא פרח

386 T-S A45.19: 'וג

387 T-S A45.19: ואומר

388 T-S A45.19 vynechává בן

389 T-S A45.19 ועמד

390 T-S A45.19 ירושלים ויקבוץ

391 T-S A45.19 בקיבוץ

392 T-S A45.19 vynechává.

393 T-S A45.19 את

394 Pravděpodobně záměna namísto שירו/שירוי

395 Pravděpodobně má být אותות

396 Pravděpodobně má být הלצות

397 Pravděpodobně má být ישלח

398 Pravděpodobně má být והפסיקני

ואדע כי הוא המדבר עמי את כל הדברים הראשונים ואכרע ואשתחזה לפניו ויוסף ויגע בי כפעם הראשון ויאמר אלי מה לך זרובבל אמרתי לו כי הבהילני רוח³⁹⁹ על משיח ה' ויאמר אלי חי ה' אשר שלחני כי עתה אגיד לך מעשה יי הוא הקדוש אומר לך והגד והודע לזרובבל עבדי אשר ישאל ויאמר גש נא ושים לבך לכל אשר תשמע מפי כי באמת אגיד לך את דבר ה' אלהים ויאמר לי מנחם בן עמיאל יבא בחדש ניסן פתאום בארבעה עשר בו ויבא ויעמוד על בקעת ארבאל אשר ליהושוע בן סרף ויצאו אליו כל חכמי ישראל הנשארים כי מעט יהיו מן השוסים אשר שוסו אותם ויען מנחם בן עמיאל ויאמר לזקנים אשר הוא משיח ה' אשר שלחני ה' לבשר אתכם ויביטו אליו הזקנים כי הוא נבזה ולבושו גלולה⁴⁰⁰ ותבער בו חמתו ויסר בגדיו מעליו וילבש בגדי נקם ויבא עמו אליהו הנביא וילכו יחדיו לירושלים ויקיצו נחמיה בן חושיאל הנדקק בשערי ירושלים וילכו כל ישראל ויראו אותו בבוא נחמיה עמו ויאמינו במנחם בן עמיאל:

וזה דבר ה' אשר דבר מטטרון שר צבא ה' באמת אפרים לא יקנא את יהודה ויהודה לא יצור את אפרים ועצת שלום תהיה בין שניהם וביום אחד ועשרים לחדש הראשון למלאת לירושלים תשע מאות ותשעים) שנה) תשועה לה' יבא מנחם בן עמיאל בימי ארמילס אשר תלד הצלם וילך מנחם בן עמיאל זה ונחמיה בן חושיאל ואליהו בן פינחס ויעמוד על הים הגדול וימשכו ויעלו כל הפגרים שנפלו בים מפני אויביהם ועל גלי הים הגדול וישליכם בעמק יהושפט כי שם יהיה משפט לרשעים ושמחה לצדיקים ובחדש השני הוא חדש אייר תעלה עדת קרח אשר פצתה האדמה את פיה ובלעה אותם ואת בתיהם ואת אהליהם בערבות יריחו על נחל השיטים ובשמונה עשר בו ירעשו ההרים והגבעות ותתנווד הארץ וכל אשר עליה והים וכל אשר בו ובאחד לחדש השלישי יבואו מתי מדבר ויעשו חבורות חבורות עם אחיהם על נחל השיטים ובשמונה עשר בו לחדש סיון יהיה רעש בבתים ובחומות ובמגדלים ותרגזו הארץ ויושביה ומנחם בן עמיאל ונחמיה בן חושיאל ואליהו הנביא וכל ישראל הקרובים והרחוקים והחיים אשר יחיים ה' יעלו לירושלם ובחדש אב בו ביום אשר ספדו על נחמיה ישמחו בו שמחה גדולה ויקרבו קרבן לה' אלהים וירח ה' את קרבן בניו וישמח בישראל מאד ויגל מאד ועמוד אש הקטורת אשר בהיכל ה' יעלה לצד השמים ויצא משיח ה' וכל ישראל אחריו ברגליהם ויעמדו לפני שערי ירושלים מול הר גריזים והאל הקדוש יעמוד בראש ההר והאימה תכבד על השמים ושמי השמים ועל המים ותנוביהם ועל ההרים ויסודותיהם ולא ימצא בכל בריה רוח ונשמה כי יעלה הקדוש ברוך הוא נגד הכל על הר הזיתים ויבקע ההר תחתיו

וגלות ירושלים יעלו לראש הר הזיתים ותראינה ציון וירושלים ותאמר ציון מי ילד לי את אלה ואלה איפה הם ויעל נחמיה לירושלים ויאמר הנה בניך אשר ילדת ואשר גלו ממך גילי מאד בת ציון הריע' (sic) בת ירושלים הרחיבי מקום אהלך ויריעות משכנותיך ויראני מטטרון הדובר בי את כל הדברים האלה ואת ירושלים בארכה ורחבה וראיתי חומותיה מקיפים סביבותיה מן המדבר והלבנון ומן הנהר הגדול נהר פרת ועד הים האחרון ויראני הבית וההיכל בנוי על חמש ראשי הרים ויאמר אלי אלה ההרים אשר בחר ה' (לשאת) [לשבת] ואען ואשאל מה שמותם ויאמר אלי אלה שמותם לבנון הר המוריה ותבור וכרמל וחרמון ויען מטטרון ויאמר אלי האות הזה יהיה למלאות לחרבות ירושלים תשע מאות ותשעים שנה תשועה לה' אם תבעיון בעיו שובו אתיו (שם כא יב) בשנה החמישית יבא נחמיה בן חושיאל ויקבוץ ישראל לירושלים בשנה הששית תעמוד חפצי בה

399 Právěpodobně má být רוחי.

400 Právěpodobně má být געולה.

אשת נתן בן דוד הנולד בחברון ותהרוג שני מלכים נוף ואטרס ובשנה השביעית יציץ שרש ישי הוא מנחם בן עמיאל ומלפניו יקומו עשרה מלכים מן האומות ושבוע וחצי לא יספיקו למלוך שנה בשנה ואלה שמותם ועריהם המלך הראשון סליקיס ושם עירו ספרד המלך השני ארטימוס והוא ממדינות הים המלך השלישי טליס ושם עירו גוטיא המלך הרביעי פאולס ושם עירו גילוס המלך החמישי מאדור ושם עירו מרטותנייא המלך הששי מרקילנוס ושם עירו איטלייא המלך השביעי איפטונרס ושם עירו דורס המלך השמיני אפרמוס ושם עירו ארם נהרים המלך התשיעי הוא שירון מלך פרס יבוא ויערוך מלחמה בבקעת ארבל ויצא עליו נשרב ויכה ויבוא וימלוך באותו בקעה הוא מתחיל ליטע אשרותו אשר שנא⁴⁰¹ כי ביום ההוא שכר אדם לא נהיה ושכר הבהמה איננו וארבע מזבחות יבנה וכעיס לה' במעשיו ורעב גדול יהיה על פני כל הארץ חמשה וארבעים יום וישראל ומלכיהם ונביאייהם⁴⁰² על מדבר ירושלים ועל נחל השיטים כל ישראל חמשה וארבעים יום ומלוח עלי שיח קוטפים למחיתם בו ביום ומעיין מבית ה' יצא והשקה את נחל השיטים

והמלך העשירי הוא ארמליס⁴⁰³ בן אבן שיש שבבית החורף של לצים וכל הגוים מכל המקומות יבואו ויעמדו לפני האבן ויקטירו ולא יוכלו לראות פניה מיופיה וכל אשר יגבה לבו להביט אליה לא יוכל וזה סימן ארמילס בן אבן שער ראשו צבוע וידיו עד פעמי רגליו ואורך פניו זרת ושתיים עשרה אמה קומתו ועיניו עמוקות ושני קדקדין יהיה לו ויעלה וימלוך באימוס מדינות השטן אשר נטל אביו וכל רואיו יזועו ממנו ואחרי כן יבא לפניו מנחם בן עמיאל מן נחל השיטים ויפח באפיו וימיתהו כמו שנאמר וברוח שפתיו ימית רשע ואחרי כן והיתה לה' המלוכה ויקבלון מלכותא קדישי עליונים אלה הדברים שהגיד מטטרון שר צבא ה' לזרובבל בן שאלתיאל פחת יהודה בתוך הגולה בימי מלך פרס וכתבם זכריה בן עדוא ואלהיו הנביא לעם שיגיעו באחרית הימים

ויקה ה' את זרובבל וישימהו עם מנחם בן עמיאל לימים ושנים ועתים עת קץ יבא עמו כל קהל ישראל דברי שלום המקום יזכנו לראות בית המקדש בבנינו ולראות משיח צדקנו במהרה בימינו אמן אמן אמן סלה סלה:

Fragments uveřejněné v Wertheimerově verzi.

1

⁴⁰⁴משיח יי ואען ואומר לו לשאול אני צריך ויאמר לי שאל לך ואגיד לך ואומר לו אתה הוא מיטטרון ויען בקול נעים ויאמר לי אני הוא מטטר' מיכאל שר צבא יי וישימני להיות על עמו ועל אוהביו אני הוא המנהיג את אברהם בכל ארץ כנען וברכתי אותו בשם יי אני הוא הפודה את יצחק ובכו עליו המלאכים דכתיב הן אראלם צעקו ואני הוא שהדבקתי עם יעקב בעבר הנהר ואני הוא המנהיג את ישראל במדבר ארבעים שנה בשם יי אלהי ישראל ואני הוא הנראה ליהושוע בגלגל ואני הוא הממטיר על סדום ועל עמורה גפרית ואש מאת יי מן השמים אשר שלחני וישם שמי כשמו ואתה זרובבל שאל לך ואגיד לך ואען ואומר לו האיש הלז אמר לי אני הוא משיח יי ואתמה עליו ויאמר לי מיטט' הוא משיח יי והנולד לבית דוד ויצפיהו יי להיות נגיד ברית עם קדש זה הוא

401 Pravděpodobně má být ה' אשר שנא.

402 Pravděpodobně chybí יפוצו.

403 Pravděpodobně chybí ארמילוס.

404 V rukopise úvod chybí.

מנחם בן עמיאל וזה נולד כבוא נבוכדנצר לירושלים וישמיהו ברוח יי וישמיהו במקום הזה עד עת קץ ואני זרובבל:

2

ארץ אויביהם ולהשפיל כל נשא עליהם ולא תקום מחשבתם והארץ תקוץ ותתמוגג בנשיאיה ותתעורר המלחמות במושבי עליה ובני גומר ילחמו עם היפתים ובידם ישברו אחר הדברים האלה יצא איש ממדבר צנעה מבני יקטן גבוה קומה ויפה תואר וחושב מחשבות ומגיד אהור וארץ מולדתו היא גולגל ועל ידו יכרתו כל בני אלגלב ולא ישאר לו איש יושב על כסא מלכות כי שמועות יבהלוהו מקול המונו הגדול ויצא נדחף ובורח אל ארץ מזרח בעת ההיא יבוא הצנעני בחיל גדול רב מאד כחול אשר על שפת הים לרוב אל ארץ קמוניה אפריקה הגד' א' המערב וימצאה מהומה מבוכה ומבוסה ואנשיה כצאן אשר אין להם רועה וימ' וילכו עליו לקחת את כל ארץ המזרח ואדום ואת הר עשו ואת כל ארץ כוש ויש בה לשונות בלדת ודין:

ויהרוג גבורי בני ישמ' וכל בני קדר וגם יושבי צור ויאסוף הזהב והכסף לעיר הקדש את ירושלים אז יגדל שמו וירם לבבו ובאה מלכותו ירך ובימיו יעמד משיח שקר דובר כזב ותפל ומרמה ויגדל שמו ויורם לבבו ויזנו אחריו אנשים רבים ודמותו רגליו כרגלי דוב וידיו כידי נמר יפה עינים ושובר לחי שואג ככפיר ונוהם כארי ויחיה מתים ויוציא אסירי בור ויפקוח עיני עורים ויוריד לחם מן השמים וימשוך נהרי דבש נחליו ויכלו אחריו כל בני קדר הוא ימלוך מ' יום אחרי כן:

3

וידקור את נחמיה בירושלים וספדו אותו כל ישראל ויתמרמרו עליו במרירות (הבכיות) ובכיות ואחר כך תבא אשת נתן הנביא בן דוד חפצי בה אם מנחם בן עמיאל בן דוד והאותות האלה מגיעות בחודש אב בששה לחודש ידקור שדוי מלך פרס את נחמיה בירושלם ויגיע לישראל אבל על אבל ויצר להם מאד ויפוצו למדבר ירושלם למלאות לאבל נחמיה מ"א יום תהיה נבלתו מושלכת בשערי ירושלם ואדם ובהמה וחיות ועופות לא יכלו ליגע בו ולאחר מ"א יום קוברו הקדוש ברוך הוא בקברות בית יהודה ואני זרובבל הוספתי לשאול מטטרון ומיכאל שר צבא ה' על אתות ברית עם קדושים ויאמר אלי העגל הזה פיהו ירבץ וכולו הסעיפי והכרך הזה היא עיר נינוה עיר הדמים היא רומה רבתא ואמרת לך אדוני עד מתי קץ הפלאות וידבקני ויאחז בידי ויביאני על בית החרף ויראני שם אבן שיש לה פנים כמראה הבתולה אשר לא ידעה איש ויפה עד למאד ויאמר אלי זרובבל מה אתה רואה ואומר לו אני רואה צלם שיש ודמות פניה כאשה יפה ויען ויאמר אלי האיש המדבר בי ויאמר הצלם הזה אשת בליעל היא ובשעה שרואה בליעל את הצלם תהר ותלד לו את ארמילוס והיא היתה ראש כל עבודה זרה והדבר הזה היה בנביאות ה' אל זרובבל ותצר לי נפשי מאד ואקום ואלך ואשתומם ואתודה שם לה' אלהי ישראל והוא אלהי כל בשר ישלח מלאכו ויודיעני מה שאשאל ממנו ועוד תפלה בתוך פי והפסיקני ואראהו ואדעהו כי הוא המדבר עמי את כל הדברים האלה ואכרע ואשתחוה:

(Příloha č. 3 Sefer Zerubavel (Jelinek) (hebrejský text

ספר זרובבל

הדבר אשר היה אל זרובבל בן שאלתיאל פחת יהודה (הראני שם) המראה הזאת. ואני הייתי מתפלל לפני ה' בחזיון המראה אשר ראיתי על נהר כבר באומרי (ואומר) ברוך אתה ה' מחיה המתים: נהם לבבי עלי לאמר איך יהיה צורת הבית לעולמים. ויענני מדלתות השמים ויאמר לי האתה זרובבל פחת יהודה. ואומר אני עבדך. ויצא לי קול וידבר עמי כאשר ידבר איש אל רעהו. קולו שמעתי ומראהו לא ראיתי. ואקום ואתפלל כבתחילה ואומרה תפילתי ואפנה לביתי. וביום אחד עשר לאדר היה מדבר עמי ויאמר לי בא אצלי שאל ממני. ואומר מה אשאל. קטנני ימי קצי ואמלא ימי. ויאמר לי אחייך. ויאמר אלי תהי חי. ותשאני רוח בין השמים ובין הארץ ויוליכני לנינוה עיר הגדולה והיא עיר הדמים ויצר לי מאד ואקום מצרה להתפלל ולחלות את פני אלהי ישראל ואתודה על פשעי וחטאתי ואומר אנה ד' חטאתי פשעתי ואשמתי כי נחלו כאבי. אתה הוא אלהי ישראל אשר עשית הכל ברוח פיך ובאומרך מתים יחיו. ויאמר ה' אלי לך אל בית התורף מקום השוק. ואלך כאשר צווני. ויאמר אלי פנה לך הלאה. ואפנה ויגע בי וראיתי איש נבזה ופצוע. ויאמר אלי האיש הפצוע ונבזה זרובבל מה לך פה. ואען ואומר רוח ה' נשאני באשר לא אדע ויוליכני בזה המקום. ויאמר אלי אל תירא כי למען הראותך הובאת הנה. וכשמעי דבריו נחמתי ושאלתי לו מה שם המקום הזה. ויאמר אלי זו הוא רומה רבה שאני אסור בה בכלא עד בא קיצי. וכשמעי זאת הסתרת פני רגע ממנו ואשוב ואביט אליו והסתרת עוד כי יראתי. ויאמר אלי אל תירא ואל תחת למה אתה מחריש. ואומר לו שמעתי שמעך כי משיח אלהי אתה. ומיד נדמה אלי כנער מכלול יפה ונעים בחון אין כמותו. ואומר אליו מתי יאיר נר ישראל. ובאמרי לו הדברים והנה איש בעל כנפים בא אלי ואמר אלי כי הוא היה שר צבא ישראל שנלחם עם סנחריב ועם מלכי כנען ועתיד הוא להלחם מלחמת ה' עם משיח ה' ועם מלך עזפני' וארמילוס בן אבן שיצא מהאבן. ויוסף מטטרון ויאמר לי המלאך אני שנהגתי את אברהם בכל ארץ כנען ואני הוא אשר פדיתי את יצחק ונאבקתי עם יעקב במעבר יבן ואני שנהגתי את ישראל במדבר מ' שנה בשם ה' ואני שנגליתי ליהושע בגלגל ואני הוא ששמי כשם רבי ושמו בקרבי. ואתה זרובבל שאל ממני ואגידה מה יקרא לעמך באחרית הימים. ויאמר לי זה משיח ה' הצפון כאן עד עת קץ. ואני שאלתי למטטרון ויאמר אלי מטה ישועה יתן הש"י לחפצי בה אם מנחם וככב יגיה לפניו ותצא חפצי בה ותהרוג ב' מלכים האחד נוף מתימן ושם השני אנטוכיה (אסרנו מאנטוכיא) ואותות האלו יהיו בחג השבועות ואמת הדבר וכשיבנה העיר ד' מאות ו"כ שנה ויחרב שנייה ו"כ שנה לכניעת רומה וימליכו בה שבעים מלכים וכשגמרו עשרה מלכים בה והעשירי יחרוב ב"ה ויסור התמיד ומאותו יום חשוב לך ט' מאות וצ' שנה יהיה תשועת ה' ויזכור עם קדשו לגאלם לנטלם לנשואם ולקבצם. והמטה אשר יתן ה' לחפצי בה אם מנחם משקד הוא והוא נטמן ברקת. והוא מטה אהרן ומשה ודוד מלך ישראל. והוא המטה אשר פרח באוהל מעד ויציץ ציץ ויגמול שקדים ואלהיו בן אלעזר גנזו ברקת והיא טבריא ושם גנזו משיח בן אפרים. ויען זרובבל בן שאלתיאל ויאמר בי אדוני מתי יבא נר ישראל ומה יהיה אחרי כל זאת. ויאמר לי משיח בן יוסף יבא ה' שנים אחר חפצי בה ויקבץ כל ישראל כאיש אחד ויעמדו מ' שנים בירושלים ויקריבו קרבן ואז יעלה מלך פרס על ישראל ותהיה צרה גדולה בישראל ותצא חפצי בה אשת נתן הנביא עם המטה אשר יתן ה' לה ויתן ה' בהם רוח עושים ויהרגו

איש את איחו ושם ימות רשע. וכשמעי דבריו נפלתי על פני ואמרתי לו הגידה לי האמת על עם קודש. וידבק בי ויראני אבן בדמות אשה ויאמר אלי אבן זאת ישכב שטן עמה ויצא ממנה ארמילוס והוא ימלוך על כל העולם כלו ואין מי יעמוד לפניו וכל מי שלא יאמין בו ימות בחרבו הקשה ויבא בארץ ישראל עם עשרה המלכים לירושלם ויהרוג שם משיח בן יוסף ושש עשרה צדיקים עמו ויגלו ישראל במדבר וחפצי בה אם מנחם עומדת שם לא ירא אותו רשע ומלחמה זו תהיה בחודש אב. אז ואז יהיה צרה בישראל שלא היתה כמותה בעולם וינוסו בצריחים ומערות ובמדברות וכל א"ה יטעו אחר אותו רשע שטן ארמילוס חוץ מישראל ויספדו כל ישראל את נחמיה בן חושיאל שנהרג ותהיה נבלתו מושלכת לפני שערי ירושלם וחיה ועוף לא יגעו בה. וכשמעי דבריו ותצר לי מאד ואקום להתפלל לפני ה' וישמע וישלח את מלאכו אלי ואדע כי הוא המלאך הדובר בי ואשתחוה לפניו. ויאמר אלי מה לך זרובבל ואומר אליו הבהילני רוח. ויעמוד מטטרון ויען ויאמר זרובבל שאל ממני בטרם אלך מעמך. ואשאל לו ואומר מתי יבוא נר ישראל. ויען אלי ויאמר חי ה' אשר שלחני כי אומר אליך את מעשה הש"י כי הקול הקדש שלחני אליך להגידך את כל אשר תשאל. ויאמר אלי מיכאל גשה נא אלי ושים לבך לאשר אני אומר אליך כי אמת הדבר בשם אלהים חיים. ויאמר אלי מנחם בן עמיאל יבא פתאום בחדש ניסן ויעמוד על בקעת ארבאל ויצאו אליו כל חכמי ישראל ולהם יאמר בן עמיאל אני הוא משיח אשר שלחני ה' לבשרכם ולהצילכם מיד צורריכם ויביטו בו החכמים ויבזוהו כמו שאתה בזית אותו ויבער בו חמתו וילבש בגדי נקם תלבושת ויבא בשערי ירושלם ועמו אליהו ויקיצו ויחיו נחמיה בן חושיאל הנהרג ויאמינו בו. וכך השביעני מטטרון כי למלאות חרבות ירושלם ט' מאות וצ' שנה יהיה תשועת ה' מנחם ואליהו יעמדו על הים הגדול ויקראו בנבואו ויצאו כל פגרי ישראל שהשליכו עצמם בים מפני שוביהם ואז תעל עדת קרח ויבואו אצל משה ויחיו מתי מדבר ואסף דגל הקרחי וירד הש"י בהר הזיתים וההר יבקע מגערתו וילחם בגוים ההם כאיש מלחמות יעיר קנאה ויבא משיח בן דוד ויפח באפיו של ארמילוס וימיתהו וכל ישראל יראו את ה' בשוכו ציון עין בעין כאיש מלחמות וכובע ישועה בראשו ולבוש שריון וילחם בארמילוס ובהייליו ויפלו כלם פגרים מתים בבקעת ארבאל וימלטו שרידים ויתקבצו בסלע ה' אלף חמש מאות ולבושי שריון מאה אלף ו"ה מאות מישראל ונחמיה בראשם ויהרגום. ואחדי זאת יבא מנחם בן עמיאל ונחמיה ואליהו ויעלו לירושלם ובחודש אב ישבו בחרבות ירושלם ויהיה שמחה גדולה לישראל ויקריבו קרבניהם ויערב לה' מנחת יהודה וישראל כבראשונה וירח ריח ניחוחינו וישמח מאד בהדר הבית הבנוי למעלה והוסיף בה באורך וברוחב וירד מן המזרח וממדבר הגדול עד הים האחרון ועד הנהר הגדול נהר פרת וגם ההיכל נבנה על (חמשה) ראשי הרים. ואשאל לו מה שמם ויען ויאמר לי לבנון הר המוריה ותבור וכרמל וחרמון.

ואלו הם העשרה מלכים אשר יקומו על האומות ב"ז שנים האחד סליקוס מאספמיא. השני ארממוס ממדינת הים. ג' קילוס מגיתא. ד' פלואוס מגליא. ה' רומטרוס ממורטיא. ו' מקלנוס מזלטיא. ז' הוא ארכטונוס מאדמוס. שמיני מספליסנים מארם נהרים. ט' פרוס מפרסי. י' ארמילוס בן שפון. (וזה סימן דמות ארמילוס שער ראשו כזהב וכבול וידיו עד עקבי רגליו וזה עינו וזרת בין עין לעין ועיניו עקומות ושני קדקדין לו וכל רואיו יראו ממנו ועשרה מלכים שיבראו עמו יקומו על האומות). מיד אחריו והיתה לה' המלוכה. ועינינו תראינה הקריה הנסוכה אשר בגלות נמשכה בחטאנו עד הנה התוחלת נמשכה:

סליק ספר זרובבל

Příloha č. 5 Agadat mašiach (hebrejský text)

אגדת משיח

דרך כוכב מיעקב. תנא משום רבנן שבוע שבן דוד בא בו שנה ראשונה אין בה מזון כל צורכה' שניה חצי רעב משתלחין' שלישיית רעב גדול' ברביעית לא רעב ולא שובע' בחמישית שובע גדול' ויצמח כוכב ממזרח והוא כוכבו של משיח והוא עושה במזרח ט"ו יום ואם האריך הוא לטובתן של ישראל' ששית קולות ושמועות' השביעית מלחמות ומוצאי שביעית יצפה למשיח. ויתגאו בני מערב ויבואו ויחזיקו מלכות בלא אפסים ויבאו עד מצרים וישבו כל השביה. ובימים ההם יקום מלך עז פנים על עם עני ודל והוא מחזיק מלכות בחלקקות' ועל אותו הזמן אמר ישעיה לך עמי בוא בחדריך וגו'. אמרו חכמים רבי חייא צוה לדורו כשתשמעו שעמד מלך עז פנים לא תשבו שם' שהוא גוזר כל מי שהוא אומר אחד הוא אלהי העברים יהרג' והוא אומר נהיה כולנו לשון אחד ואומה אחת' והוא מבטל זמנים ומועדים ושבתות וראשי חדשים' ומבטל תורה מישראל' שנאמר ויסבר להשניה זמנין ודת ויתיהבון בידיה עד עידן עידנין ופלג עידן שנה עידנין תרתי ופלג עידן חצי שנה. אמרו לו מרי להיכן ננצל אמר להם לגליל העליון שנאמר כי בהר ציון ובירושלם תהיה פליטה' ובהר ציון תהיה פליטה והיה קדש.

ומחץ פאתי מואב' אמר ר', הונא בשם ר', לוי מלמד שהיו שיהיו ישראל מקובצין בגליל העליון ויצפה עליהם שם משיח בן יוסף מתוך הגליל' והם עולים משם וכל ישראל עמו לירושלם' לקיים מה שנאמר ובני פריצי עמך ינשאו להעמיד חזון ונכשלו' והוא עולה ובונה את בית המקדש ומקריב קרבנות והאש יורדת מן השמים' והוא מוחץ כל אומות העולם' ויבא על ארץ מואב והורג את חציה והשאר הוא שובה אותו בשביה ומעלים לו מס' ועושה באחרונה שלום עם מואב שנאמר ושבתו את שבות מואב וישבו ארבעים שנה לבטח אוכלים ושותים ובני נכר אכריכם וכרמיכם. וקרקר כל בני שת' שהוא מקרקר כל או"ה שנקראים בשם שת שנאמר כי שת לי אלהים זרע אחר. ואחרי כל זאת שומע גוג ומגוג ועולה עליהם שנאמר יתיצבו מלכי ארץ ורוזנים נוסדו יחד על ה', ועל משיחו והוא נכנס והורג אותו בחוצות ירושלם' שנאמר והיתה עת צרה וישראל רואים כך ואומרים אבד משיח ממנו ושוב לא ישוב משיח אחר' וסופדים עליו ארבע משפחות שנאמר וספדה הארץ משפחות משפחות לבד משפחת בית דוד לבד'

והקב"ה יוצא ונלחם עם שנאמר ויצא ה', ונלחם בגוים ההם וההרים ימושו והגבעות תמוטנה והר הזיתים יבקע מחציו הקב"ה יורד עליו וישראל נסים ונמלטים שנאמר ונסתם גיא הרי ושם תהיה המגפה' וישראל גולים אח"כ למדברי אגמות לרעות במלוחים שרשי רתמים מ"ה יום' וענני כבוד מקיפין אותם ושם ישראל יהיו נחבאים' וכל מי שיש בלבו הרהור רע על הקב"ה העננים משליכין אותו ואו"ה הורגין אותו. ומישראל הרבה יצאו אל או"ה ואותם לא יהיה להם חלק עם ישראל לעוה"ב' אבל אותם העתידים להתענות במלוחים מ"ה יום לקץ מ"ה יום בת קול אומרת להם רדו לבבל שנאמר ובאת עד בבל שם תנצלי' ובת קול מפוצצת שנית לכו לאדום ועשו שם נקמתי שנאמר ונתתי נקמתי באדום ביד עמי ישראל' וישראל באין לרומי ובת קול יוצאת שלישיית עשו בה כאשר עשה יהושע ביריחו' והם סובבים את העיר ותוקעים בשופרות' ובפעם השביעית מריעים תרועה שמע ישראל ה', אלהינו ה', אחד' ונפלה חומת העיר והם נכנסים בתוכה ומוצאין את

בחוריה מתים ברחובותיה' שנאמר לכן יפלו בחוריה ברחובותיה וגו' ואח"כ הם קובצים את כל שללה וישראל מבקשים את אלהיהם ואת דוד מלכם' ומיד נגלה אליהם מלך המשיח' והוא אומר להם אני הוא מלך המשיח שהייתם מחכים עליו' והוא אומר להם שאו את הכסף ואת הזהב והם נושאים אותם ועולים שנאמר שפעת גמלים תכסך. ובת קול רביעית יוצאת ואומרת קול קורא במדבר ' ובת קול חמישית יוצאת ואומרת לא יהיה שם אריה' ובת קול ששית אומרת אתן במדבר ארז שטה והדס ' ובת קול שביעית מכרזת ואומרת נחמו נחמו עמי ' ואלהו מבשר לישראל מלך אלהיך' ובת קול שמינית מכרזת ואומרת דברו על לב ירושלם בת קול תשיעית אומרת פתחו - שערים ויבא גוי צדיק ' ובת קול עשירית אומרת שאו שערים ראשיכם. ויחיו המתים שנאמר יחיו מתוך נבלתי יקומו' ואז יתקבצו הגליות שנאמר והיה ביום ההוא יתקע בשופר גדול' ואז יתקיים דרך כוכב מיעקב' וכן יהי רצון מלפני אבינו שבשמים שיתקיים פסוק זה ונשא נס לגוים ואסף נדחי ישראל וגו', בימינו ובימי כל ישראל. תם אגדת משיח.

עתידי הקב"ה לעשות עשרה אותות קודם ביאת הגואל. האות הראשון, עתיד הקב"ה להעמיד שלשה מלכים וכופרים בדעתם⁴⁰⁵ ומשקרים ומראים עצמם לבני אדם שהם עובדים להקב"ה ואינם עובדים, ומתעים ומבלבלים⁴⁰⁶ כל הבריות וכופרים או"ה בדיניהם, ואף פושעי ישראל המתאישים מן הגאולה כופרים בהקב"ה ועוזבים את יראתו, ועל אותו הדור נאמר ותהי האמת נעדרת, ומהו נעדרת⁴⁰⁷ שבעלי האמת נעשו עדרים עדרים והולכים ובורחים ומתחבאים במערות ובמחילות עפר ונאספים כל גבורי הדור ובטלו אנשי אמונה ונגזזין שערי חכמה⁴⁰⁸ והעולם עומד משונה⁴⁰⁹, ובאותו זמן אין מלך ולא נשיא בישראל שנאמר כי ימים רבים ישבו ישראל אין מלך ואין שר אין זבח ואין מצבה וגו'. ולא ראשי ישיבות וגאון יעקב, לא רועים נאמנים ולא חסידים ובעלי השם⁴¹⁰, וננעלים דלתי שחקים ונסגרים שערי פרנסה וכלכלה... ובזמן שמשיח יתגלה בגבורתו⁴¹¹ דור הולך ונופל בחייו מפני גזירות קשות ומשונות ומבוהלות שגוזרים שלשה מלכים הללו. ועוד שגוזרים לכפור במקדש בה' ובתורה, והקב"ה גזר שתמלוך מלכות הרשעה⁴¹² תשעה חדשים מכיפה לכיפה שנאמר לכן יתנם עד עת יולדה, ואין לכן אלא שבועה שנאמר לכן נשבעתי לבית עלי. וגוזרים גזרות קשות וכופלים מס על ישראל על אחד עשרה, מי שהיה נותן עשרה נותן מאה, וכל מי שהיה נותן שמונה נותן שמונים, וכל מי שאין לו חותכין את ראשו. וכל אלו תשעה חדשים מתחדשות גזרות אחר גזרות זו קשה מזו, ויוצאים בני אדם מסוף העולם שהם מכוערים ביותר. וכל מי שרואה אותם מת מפחדם ואינם צריכין לעשות מלחמה אלא בפחדם ממיתים הכל, וכל אחד ואחד יש לו שני קדקדים ושבע עינים והם דולקים כאש וקלים כצבאים. באותה שעה צועקים ישראל ואומרים ווי ווי, וקטנים מישראל מתבעתים והולכים ונטמנים כל אחד ואחד תחת אביו ותחת אמו ואומרים ווי ווי אבא מה נעשה, ואבותיהם משיבים להם עתה אנחנו סמוכים לגאולתם של ישראל.

האות השני, מביא הקב"ה חום בעולם גדול מחמתה של חמה עם שחפת וקדחת. ורבים חללים רעים ודבר ומגפה, וממיתים מאומות העולם אלף אלפים בכל יום, וכל רשעים שבישראל מתים, עד שיבכו או"ה ויצעקו אוי לנו אנה נלך ואנה נברח, וחופרים כל אחד קברו בחייו ושואלים את נפשם למות, ומתחבאים בצחיחין ובצריחין ובורחין כדי לצנן את עצמם, ובאים במערות ובמחילות עפר. ואם תאמר איך ינצלו הצדיקים מחום החמה? הקב"ה יעשה להם רפואה באותו חום שנאמר וזרחה לכם יראי שמי שמש צדקה ומרפא בכנפיה. ועל אותו עדות⁴¹³ ניבא בלעם הרשע אוי מי יחיה משומו אל.

האות השלישי, הקב"ה מוריד טל של דם, ויראה לאו"ה כמו מים וישתו ממנו וימותו, ואף רשעי ישראל המתאישים מן הגאולה ישתו ממנו וימותו וצדיקים המחזיקים באמונתו של הקב"ה אינם נזוקים כלל שנאמר

405 Oxford Ms. Heb. d. 11 (2797): בדיניהם

406 Oxford Ms. Heb. d. 11 (2797): מקלקלים

407 Oxford Ms. Heb. d. 11 (2797): כלומר

408 Oxford Ms. Heb. d. 11 (2797): אנשי חוכמה

409 Oxford Ms. Heb. d. 11 (2797): ושומם

410 Oxford Ms. Heb. d. 11 (2797): ולא חסידים לבטל אשם

411 Oxford Ms. Heb. d. 11 (2797): והשבוע שמשיח נגלה בו

412 Oxford Ms. Heb. d. 11 (2797): אדום

413 Pravidpodobně má být צרות

והמשכילים יזהירו כזוהר הרקיע, ויהיה כל העולם דם כל אותם השלשה ימים, שנאמר בהושע⁴¹⁴ (sic) ונתתי מופתים בשמים ובארץ דם ואש ותמרות עשן.

האות הרביעי, הקב"ה מוריד טל של רפואה לרפאות הדם וישתו ממנו הבינונים ויתרפאו מחליים שנאמר אהיה כטל לישראל יפרח כשושנה ויך שרשיו כלבנון.

האות החמישי, הקב"ה מחזיר את השמש לחשך שלשים יום שנאמר השמש יהפך לחשך, והירח לדם, אחר שלשים יום הקב"ה מחזירו לקדמותו שנאמר ואספו אספה אסיר על בור וסוגרו על מסגר ומרוב ימים יפקדו. ומתפחדים או"ה ומתביישים ויודעים שבשביל ישראל כל האותות האלו, ורבים מהם מתיידיים בסתר שנאמר משמרים הבלי שוא חסדם יעזובו.

האות הששי, ממליך הקב"ה את אדום הרשעה על כל העולם. ויקם מלך אחד ברומי וימלוך על כל העולם תשעה חדשים ויחריב מדינות רבות. ויחר אפו על ישראל וישים עליהם מס גדול, ויהיו ישראל באותה שעה בצרה גדולה מרוב הגזרות והמהומות שמתחדשות עליהם בכל יום, וישראל מתמעטין וכלין באותו זמן ואין עוזר לישראל, ועל אותו זמן נתנבא ישעיה ואמר וירא כי אין איש וישתומם וגו'. לסוף תשעה חדשים יגלה משיח בן יוסף ושמו נחמיה בן חושיאל עם שבט אפרים ומנשה ובנימין ומקצת בני גד. ושומעין ישראל שבכל המדינות שבא משיח ה' ומתקבצים אליו מעט מכל מדינה ומכל עיר, שנאמר בירמיהו שובו בנים שובבים נאם ה' כי אנכי בעלתי בכם ולקחתי אתכם אחד מעיר ושנים ממשפחה והבאתי אתכם ציון. ויבא משיח בן יוסף ויתגרה מלחמתו עם מלך אדום וינצח את אדום, ויהרוג מהם תילי תילים ויהרוג את מלך אדום, ויחריב מדינת רומי ויוציא קצת כלי בית המקדש שהם גנוזים בבית יולינוס קיסר ויבא לירושלם, וישמעו ישראל ויתקבצו אליו. ומלך מצרים ישלים עמו ויהרוג כל אנשי המדינות אשר סביבות ירושלם עד דמשק ואשקלון וישמעו כל אנשי העולם ותפול אימה גדולה עליהם.

האות השביעי, הקב"ה בעל נפלאות עושה מופת בעולם. אמרו שיש ברומי אבן של שיש ועליה דמות נערה יפת תואר, והיא אינה עשויה בידי אדם אלא הקב"ה בראה כן בגבורתו, ובאין רשעי או"ה בני בליעל ומחממין אותה ושוכבים אצלה, והקב"ה משמר טפתן בתוך האבן ובורא בה בריה ויוצר בה ולד, והיא מתבקעת ויוצא ממנה דמות אדם ושמו ארמילוס השטן, זה שהאומות קורין אותו אנטיקרישטו, ארכו שתיים עשרה⁴¹⁵ אמה, ורחבו שתיים עשרה ובין שתי עיניו זרת והן עמוקות⁴¹⁶ אדומות ושער ראשו כצבע זהב, פעמי רגליו ירוקין ושתי קדקדין יש לו. ויבא אצל אדום הרשעה ויאמר להם משיח אני, אני אלהיכם, מיד מאמינים בו וממליכים אותו עליהם ומתחברים בו כל בני עשו ובאים אצלו, והולך וכובש כל המדינות ואומר לבני עשו הביאו לי תורתך שנתתי לכם, ומביאים תיפלותם ואומר להם אמת היא שנתתי לכם ואומר לאו"ה האמינו בי כי אני משיחכם, מיד מאמינים בו. באותה שעה משגר לנחמיה בן חושיאל ולכל ישראל ואומר להם הביאו לי תורתכם והעידו בי שאני אלוה, מיד מתפחדין ונתמהין. באותה שעה יקום נחמיה בן חושיאל ושלשים אלף גבורים מגבורי בני אפרים ויקחו ספר תורה וקורין לפניו אנכי ה' אלקיך לא יהיה לך אלהים אחרים על פני, ויאמר להם אין בתורתכם זו כלום, אלא בואו והעידו לי שאני אלוה כדרך שעשו כל האומות. מיד יעמוד כנגדו נחמיה, ויאמר ארמילוס

414 Chyba opisu patří do čtvrtého znamení.

415 Even Šmu'el vynechává עשרה

416 Even Šmu'el: עקמות

לעבדיו תפשוהו וכפתוהו. מיד יקום נחמיה בן חושאל ושלישים אלף שעמו ויעשו עמו מלחמה ויהרגו ממנו מאתים אלף. מיד יחרה אפו של ארמילוס הרשע ויקבוץ כל חילי אומות העולם לעמק החרוץ וילחם עם ישראל ויהרגו ממנו תילי תילים וינגפו ישראל מעט ויהרג משיח ה', ובאים מלאכי השרת ונוטלים אותו ומטמינים אותו עם אבות העולם. מיד ימס לבם של ישראל ויתש כחם, וארמילוס הרשע לא ידע שמת משיח שאם יודע לא היה משאיר מישראל שריד ופליט. באותה שעה כל או"ה טורדין את ישראל ממדינותיהם ואינם מניחים אותם לדור עמהם במדינותיהם ואומרים ראיתם את העם הבזוי והשפל שמרדו עלינו והמליכו מלך, ותהי צרה לישראל שלא היתה כמותה מימות העולם עד אותה זמן. ובאותה שעה יעמוד מיכאל השר הגדול העומד על בני עמך והיתה צרה אשר לא נהיתה וגו'. מיד יברחו כל ישראל במדברות וכל מי שלבו מסופק בדינו חוזר על או"ה ואומרים זו הגאולה שאנו מחכים לה שהמשיח נהרג. וכל מי שאינו מצפה לגאולה מתבייש ממנה וחוזר על או"ה. באותה שעה הקב"ה בוחן את ישראל וצורפן ככסף וכזהב, שנאמר בזכריה והבאתי את השלישית באש וצרפתים כצורף הכסף וכתוב ביחזקאל וברותי מכם הפושעים בי וגו'. ובדניאל כתיב ויתבררו ויתלבנו ויצרפו רבים והרשיעו רשעים וגו' ויהיו כל שארית ישראל והקדושים והטהורים במדבר יהודה חמשה וארבעים יום ויהיו רועים ואוכלים מלוחים ועלה שיח קוטפים. ובהם מתקיים מה שנאמר בהושע לכן הנה אנכי מפתיה והולכתיה המדברה ודברתי על לבה. ומנין שחמשה וארבעים יום הם שנאמר ומעת הוסר התמיד ולתת שקוץ משומם אלף ומאתים ותשעים, וכתוב אשרי המחכה ויגיע לימים אלף שלש מאות שלשים וחמשה, נמצא בין אלו לאלו חמשה וארבעים יום. באותה שעה ימותו כל רשעי ישראל שאינם ראוים לראות הגאולה, ויבא ארמילוס וילחם במצרים וילכדה שנאמר וארץ מצרים לא תהיה לפליטה ויחזיר פניו לירושלם להחריבה פעם שניה, שנאמר ויטע אהלי אפדנו בין ימים להר צבי קדש, ובא עד קצו ואין עוזר לו.

האות השמיני, יעמוד מיכאל ויתקע בשופר שלש פעמים, שנאמר והיה ביום ההוא יתקע בשופר גדול ובאו האובדים וגו' וכתוב וה' אלהים בשופר יתקע והלך בסערות תימן. תקיעה ראשונה יגלה משיח בן דוד ואלהיו הנביא לאותן הצדיקים הברורים מישראל שנסו למדבר יהודה לסוף מ"ה ימים, ישיבו את לבם ויחזקו את ידיהם הרפות וברכיהם הכושלות יאמצו. וישמעו כל ישראל הנשארים בכל העולם את קול השופר וידעו כי פקד ה' אותם וכי באה הגאולה השלמה ויתקבצו ויבאו שנאמר ובאו האובדים בארץ אשור וגו', ומאותו קול יפול פחד ורתת על אומות העולם ויפלו עליהם חלאים רעים. וישראל מתאזרים לצאת ויבא משיח בן דוד ואלהיו הנביא עם הצדיקים ששבו ממדבר יהודה ועם כל ישראל הנקבצים ויבא לירושלם ויעלה במעלות הר הבית וישב שם, וישמע ארמילוס שעמד מלך לישראל ויאמר עד אנה האומה הבזויה והשפלה הזאת עושין כן, מיד יקבוץ כל חיילי או"ה ויבא להלחם עם משיח ה', ואז הקב"ה אינו מצריכו למלחמה אלא אומר לו שב לימיני, והוא אומר לישראל התיצבו וראו את ישועת ה' אשר יעשה לכם היום. מיד הקב"ה נלחם בהם שנאמר ויצא ה' ונלחם בגוים ההם כיום הלחמו ביום קרב. והקב"ה מוריד אש וגפרית מן השמים שנאמר ונשפטתי אתו בדבר וברד וגשם שוטף ואבני אלגביש וגו'. מיד ארמילוס הרשע ימות הוא וכל חילו ואדום הרשעה שהחריבו בית אלהינו והגלונו מארצנו. ובאותה שעה יעשו ישראל בהם נקמות גדולות שנאמר והיה בית יעקב אש ובית יוסף להבה ובית עשו לקש וגו'.

האות התשיעי, יתקע מיכאל תקיעה גדולה ויבקעו מחילות המתים בירושלם ויחיה אותם הקב"ה, וילך משיח בן דוד ואלהיו הנביא ויחיו את משיח בן יוסף הנאסף בשערי ירושלם וישלחו את משיח בן דוד בשביל

שארית ישראל הפזורים בכל הארצות. מיד כל מלכי או"ה נושאים אותם על כתפיהם ומביאים אותם להם וגו'.

האות העשירי, תוקע מיכאל תקיעה גדולה ויוציא הקב"ה מנהר גוזן ומחלח וחבור ומערי מדי כל השבטים, ויבואו עם בני משה באין מספר ובאין שיעור. כגן עדן הארץ לפניהם ואחריהם תלהט להבה ולא ישאירו מחיה לאו"ה, ובשעה שיצאו השבטים יקיפו אותם ענני הכבוד והקב"ה הולך לפניהם, שנאמר ועלה הפורץ לפניהם. והקב"ה יפתח להם מעינות של עץ חיים [עמוד 293] וישקה אותם בדרך שנאמר בישעיה אפתח על שפיים נהרות ובתוך בקעות מעינות אשים מדבר לאגם מים וציה למוצאי מים, וכתוב לא ירעבו ולא יצמאו ולא יכם שרב ושמש וגו'. הקב"ה יזכנו לראות את הגאולה מהרה ויזכנו לראות את בית הבחירה, ויקיים בנו מקרא שכתוב הנני שב את שבות אהלי יעקב ומשכנותיו ארחם ונבנתה עיר על תלה וארמון על משפטו ישב, ויקיים עלינו כל נחמותיו וכל הבטחותיו שנאמר על ידי נביאיו, וכתוב בעת ההיא אביא אתכם ובעת ההיא קבצי אתכם כי אתן אתכם לשם ולתהלה. תמו אותות המשיח.

Příloha č. 7 *Otot rabi Šim'on ben Jochaj* (hebrejský text)

אותות רבי שמעון בן יוחאי

עשרה אותות נגלו לרבי שמעון בר יוחאי ז"ל שהן באות לעולם סמוך לביאת המשיח מהרה יגלה. האות הראשון: שלשה עמודים של אש יורדים מן השמים ועומדים מן הארץ ועד לשמים שלשה ימים ושלשה לילות. וכל העמים יעמדו ויתפשו את ישראל ואומרים להם: עשו לנו ציצית בכנף בגדינו. ומן היד החזקה שיראו ישראל עושין להן ציצית שנאמר: אשר יחזיקו עשרה אנשים מכל לשנות הגוים ויחזיקו בכנף איש יהודי לאמר נלכה עמכם כי שמענו אלהים עמכם. והקב"ה נותן מופתים בשמים ובארץ שנאמר ונתתי מופתים בשמים ובארץ. דם ואש ותימרות עשן. ולמה הדם קודם לאש כי כך היה במצרים. האות השני: יצאו שלשה אנשים אחד מהם עומד על הקבר ומעמיד את המת ואחד מאיר עיני עור ואחד מרפא פסח בכשפים. ושמונים אלף מישראל תועים אחריהם ואינם מבני ישראל אלא מן הגבעונים ומן האספסוף שנתערבו בישראל. והקב"ה מצרף את כולם שנאמר: וצרפתים כצרף את הכסף. האות שלישי: הקב"ה מוציא נשמים שלש קשתות והם עומדים בשמים שלשה ימים ושלשה לילות ראשם בסוף העולם ואחד אינו דומה לאחד. וכל העמים יראים יראה גדולה והם אומרים: הקב"ה מביא מבול לעולם. כבר נשבע שאינו מביא מבול לעולם שנאמר כי מי נח זאת לי אשר נשבעתי מעבר. וכשם שנשבע שאינו מביא מבול כך נשבע שאינו קוצף שנאמר: כן נשבעתי מקצף עליך ומגער בך: והקב"ה מאזר ישראל חיל באותו היום שנאמר: קשת גבורים חתים ונכשלים אזורו חיל. ומי הם נכשלים אלו ישראל וכן הוא אומר ותזרני חיל למלחמה. האות הרביעי ירד מטר מן השמים שלשה ימים ושלשה לילות ואינם מים אלא דם. ושמונים אלף אשר התעו אחר שליחי השקר שותים מאתם מים ומתים וכל איש ואשה אשר הלכו אחריהם שותים ומתים. האות החמישי: הקב"ה מוריד טל מן השמים שלשה ימים ושלשה לילות ומרפא אותו הדם שירד על הארץ ומחיה הדגן. וכל העמים והלשונות חושבים שהוא מטר ואינו אלא טל שנאמר: אהיה כטל לישראל. ילכו יונקותיו ישבו ישיבי בצלו יחיו דגן. האות השישי: נעשה חשך שלשה ימים ושלשה לילות על העמים והוא אור לישראל שנאמר: כי הנה החשך יכסה ארץ וערפל לאמים ועליך יזרח ה'. וכל העמים יראים יראה גדולה ובאים ומשתחווים לישראל ואמרים נלכה עמכם כי שמענו אלהים עמכם. האות השביעי: יצא מלך אדום ויבא בירושלם ויברחו מלפניו כל בני ישמעאל והלכים לתימן ונקבצו חיל גדול ויצא עמהם איש ושמו חוטר (מנצור) ויהיה מלך וילכו כלם לבצרה וישמע מלך אדום וילך אחריהם ויעשו מלחמה אלו עם אלו כענין שנאמר: כי זבח ליי בבצרה וטבח גדול בארץ אדום. ואומר: אכלו בשר החזיר והשקץ והעכבר יחדו יספו נאם יי. ויהרג חוטר מאדום הרבה ויברח מלך אדום מלפניו וימות חוטר וישוב מלך אדום פעם שניה לירושלם ויבא בהיכל ויקח את עטרת הזהב אשר על ראשו וישים אותה על אבן שתיה ואומר: רבש"ע כבר החזרתי מה שלקחו אבותי ותהיה בימיו צרה. האות השמיני: הקב"ה מוציא את נחמיה בן חושיאל הוא משיח בן חוסף פתאם שנאמר: ופתאם יבוא אל היכלו האדון אשר אתם מבקשים והוא עושה מלחמה עם מלך אדום והורגו ולובש את העטרת שהשיב מלך

אדום לירושלם ויצא שם נחמיה בכל העולם.

האות התשיעי: יצא איש ממדינת רומי ושמו ארמילוס בן שטן בן צלם של אבן אשר ברומי והוא צלם נקבה והולך שטן ושוכב עמה ותלד זה האיש וביום שנולד הוא כבן מאה שנה. ויבא ויעשה מלחמה באלכסנדריה ויחריב את כל חוף הים אוי לאיש אשר יתפש בידו והוא יבא בעזה בעצמו ויכין את כסאו שם (והוא יבא בעיר עמואס מדינת אביו ונותן את כסאו עליה ואלה אותותיו) וגבהו עשר אמות וישב שם על כסאו ומחרף ומגדף ואומר לבני האמות אלוה אני. הביאו את תורתך שנתתי לכם. והם מביאים לו צלמי תועבותיהם והוא אומר: זו התורה אשר נתתי לכם. ואומר לבני ישראל: הביאו תורתכם. והם באים עם נחמיה בן חושיאל שלשים אנשים מראשי בני ישראל ומביאים לו ספר תורה והוא אומר: איני מאמין בזו התורה. והם אומרים: אם אינך מאמין בזו התורה אין אתה אלוה כי שטן אתה יגער יי בך השטן. בעת ההיא לוקח את ישראל שלשים שבאו עם נחמיה ושורפם עם התורה ואומר לנחמיה: עד עכשו אינך מאמין בי. והוא עונה: איני מאמין אלא באלהי ישראל אלהי השמים שנתן תורה על ידי משה רבינו בו אני מאמין. והוא מצוה להרגו בבית אלהיו אשר העמיד רגלו פתאום בהיכלו. והורגין את נחמיה בירושלם ונבלתו משלכת בירושלם. וישראל סופדים עליו שנאמר: וספדה הארץ משפחות משפחות. ובעת ההיא יעמד מיכאל השר הגדול העומד על בני עמך ואומר לפניו: רבש"ע זכר שבועה שנשבעת לאבותם ועוד מה שהבטחתם: כי אסלח לאשר אשאר. והוא שומע תפילתו של מיכאל שרם של ישראל.

האות העשירי: הקב"ה מוציא את משיח בן דוד שהוא סגור בית האסורים ועל ידיו ישראל נגעים.

וישראל יהיה בצרה גדולה ומתחבאים במערות ובבורות והנשארים מהם בורחים למדבר עמון ומואב שנאמר: יגורו בך נדחי מואב. ומטלטלים שם ארבעים יום ואוכלים רתמים ומלוח שנאמר: הקטפים מלוח עלי שיה ושרש רתמים לחמה. וילך ארמילוס בן השטן למדבר מואב הוא ארמילוס בן האבן שנאמר [עליו]: והוציא את האבן הראשה. באותה שעה יצעקו בני ישראל צעקה גדולה עד לשמים ומתמלא עליהם רחמים מיכאל שר כסא הכבוד ויעמד בתפלה לפני הקב"ה דכתיב: ובעת ההיא יעמד מיכאל השר הגדול העומד על בני עמך ואין עמידה אלא תפלה ואומר לפניו: רבון של העולמים זכר אשר נשבעת לאבותם ולהם ומה שאמרת למשה עבדך סלחתי כדברך. ועוד: כי אסלח לאשר אשאר. ואתה קראתם לך קדושים דכתיב: והייתם לי קדשים. והבדלתם שמך. באותו שעה שומע הקב"ה תפלתו של מיכאל על ישראל.

אות העשירי: מוציא מנחם בן עמיאל משיח בן דוד מבית האסורים [שנאמר: כי מבית הסורים יצא למלך ומכיבו על הענן שנאמר: וערו עם ענני שמיא. סמנו של מלך המשיח: ארוך קומה צוארו עבה פניו כגלגל שמש עיניו זהורות פרסות רגליו עבות... והוא שולט בכל הארצות ולו תנתן המלכות ויקר וגדלה. ויעמד ארמילוס ויקבצו עמו שבעים לשונות שנאמר: יתיצבו מלכי ארץ וכל מי שהוא עומד נגדו נספח בו. [משיח בן דוד] ממיתם שנאמר: וברוח שפתיו ימית רשע והורג את ארמילוס בן האבן ומושיע את ישראל. ושמו הולך מסוף העולם [ועד סופן].

כן יאמר בעל רחמים שיקרב אותה השעה ואותו הקץ בחיינו ובחיי כל בית ישראל אמן ואמן.

Příloha č. 8 Marmorsteinův rukopis (REJ 52) (hebrejský text)

אחד מרפא פסח
אלפים מישראל תועים
מבנ"י אלא מגבעונים
האספסוף שנתערבו בישראל והקב"ה
מצרף את ישראל דכת צרפתית
כצרפ את הכסף וגו'. אות שלישי
מוציא הקב"ה שלש ימים ושלושה לילות. ראשם בסוף העולם
ואחריהם בסוף העולם. ואחד לעד וכל
העמים והלשונות יראים יראה גדולה והם סבורים שה"ק
מביא בול העולם. וחוזרים ואומרים
יביא מבול
וכשם שנשבע [שלא להביא מבול] כך נשבע
[ש]אינו קוצף על ישראל שנ' כן נשבעתי מקצוף עליך וגו' הקב"ה
מאזר את ישראל
חיל ככ' קשת גבורים חתים.
אות רביעי. ירד מטר מן השמים ג' ימים וג' לילות ואינו מים אלא דם. ושמונים אלפים מישראל אשר תעו
אחרי שלושה שלוחי שקר שותים מן המטר. אות חמישי. הקב"ה מוריד טל מן השמים ג' ימים וג' לילות וצרפא
את קדם, ומחזיב את כל העולם והבריות חושבים שהם
ואינו אלא טל שנ' ואהיה כטל לישראל וגו' ילכו יונקתיו וגו' ישבו [!] בצלו. אות השישי. נעשה השמש
חושך ג' ימים וג' לילות על כל העמים ועל ישראל אור. שנ' כי הנה החושך יכסה ארץ. ואומות העולם יראים
יראה גדולה ובאים ומשתחווים לישראל ואומרים נלכה עמכם, כי שמעני אלהים עמהם. אות שביעי. יצא מלך
אדום ויבוא לירושלים, ויברחו כל בני ישמעאל מלפניו חיל גדול ויצא עמם איש שמו
מנצור וימלוך עליהם. וילכו לבצרה. ונ' אכל בשר חזיר והשקץ והעכבר יחדיו יסופו נאום ד'. ויהרוג מנצור מן
אדום הרבה. ויברח מלך ארם מלפניו וימות מנצור וישוב מלך אדום פעם שנייה לירושלים ויכנס למקום אבן
שתייה ויקח הכתר שעל ראשו, ושם אותו על אבן השתייה ויאמר רבון כל העלמים החזרתי מה שלקחו אבותי.
ויהיו ישראל בימיו בצרה גדולה. אות שמיני. הקב"ה מוציא את נחמיה בן חושיאל. משיח בן יוסף
פתאום, שנ' ופתאום יבוא אל היכלו וגו' והוא עושה מלחמה עם מלך אדם והורגו ולובש העטרה שנתן מלך אדום
על אבן שתייה ושם נחמיה יוצא מסוף העולם ועד סופו. אות תשיעי. יצא איש ממדינת רומי ושמו ארמילוס בן
הצלם נקבה, וילך השטן וישכב עמה ותהר ותלד אותו. וישלו מאה שנים משנולד והוא יוצא ועשה מלחמה
מאלאסכנדריא ויחרב אותה. ויחריב כל חוף הים. ואוי לאיש אשר בימיו. והוא יבוא עמואס מדינת אביו ונותן
את כסאו עליה אותותיו גבהו שנים עשר אמות ועיניו נכרכים, וכשהוא יושב מחרף ומגדף ואומר אני אלוה והוא
מסית את בני עשו ואמר להם הביאו תורתני שנתתי. הם מביאים צלמיהם ואיליהם, ואומר להם אמת התורה
שנתתי לכם, ואומר לבני ישמעאל הביאו תורתכם, והם מביאים כתביהם, ואומר אמת התורה שנתתי לכם.

ואומר לבני ישראל הביאו תורתכם, ומביאין לו ספר התורה, ואומר לא נאמין בזו התורה. ואומרין לו אם אין אתה מאמין בזה התורה, אין אתה אלא שטן. אתה האיש יגער בכ השטן. ולוקח שלשים איש אשר באו עם נחמיה ושורפן ושורף ספר התורה עמהן. וחוזר ואומר לנחמיה אין אתה מאמין בי ונחמיה אומר לו איני מאמין אלא באלהי ישראל אשר נתן תורה על ידי משה בן עמרם, ונביא אשר העמיד רגלי פתאום בהיכלו והרגתי את צלך אדום בו אני מאמין, ואיני מאמין נך. באותו שעה יאמר ארמילוס קחו את נחמיה והרגו אותו בבית אלהיו, והורגים את נחמיה ותהיה נבלתו מושלכת מ' יום ומ' לילה ואין מי יקרב אליה. וישראל סופדים עליו שנ' וספדו עליו במספד וגו'. ונאום וספדה הארץ משפחות וגו' וישראל יהיו בצרה גדולה הן הבאום במערות ובבורות והנשאר מהם ברחים למדבר עמון ומואב. יגורו בכ נדחי מואב. ומטלטלים שם מ' יום ואכלים תמים ומלוח שנ' קטפים מלוח עלי שיח. וילך ארמילוס בן השטן למדבר מואב, הוא ארמילוס בן האבן שנ' והוציא את האבן הראשה. מאותו השעה יצעקו בני ישראל צעקה גדולה עד לשמים וממלא עליהם מיכאל רחמים שר כס[א] הכבוד ויעמוד בתפילה לפני הקב"ה דכת' כי בעת ההיא יעמוד מיכאל לפני השר וגו' ואין עמידה אלא תפילה ואומר לפניו רבון כל העלמים זכור אשר נשבעת לאבותם ולהם ומה שאמרת למשה עבדך סלחתי כדברך ועוד כי אסלח וגו'. ואתה קראתם לך קדושים דכת' והייתם לי קדושים והבדלתם לשמך באותה שעה שמע תקב"ה תפלתו של מיכאל על ישראל. אות העשירי. מוציא [מנחם בן] עמיאל משיח בן דוד מבית האסורים, כי מבית האסורים יצא למלך ומרכיב על הענן שנ' וארי עם ענני שמיא. סימנו של מלך המשיח אורך קומה, צוארו עבה פניו כגלגל שמש עיניו זהורות פרסות רגליו עבות גבי קבוצות. והוא שולט בכל הארצות ו לו תנתן המלכות ויקר וגדולה. ויעמוד ארמילוס ויקבצו עמו שבעים לשונות שנ' ויתקבצו מלכי ארץ וכל מי שהיא עומד נגדו נספה ו וממיתי שנ' וברוח שפתיו ימית רשע, והורג את ארמילוס בן האבן ומושיע את ישראל. ודמו הולך מסוף העולם עד סופו. ואלו הערים הנמלטים מן המלחמות.

Příloha č. 9 Nistarot rabi Šim'on ben Jochaj (hebrejský text)

נסתרות ר' שמעון בן יוחי

אלו הן הנסתרות שנגלו לרבי שמעון בן יוחי כשהיה חבוי⁴¹⁷ במערה⁴¹⁸ מפני קיסר מלך אדום, ועמד בתפלה ארבעים יום וארבעים⁴¹⁹ לילה והתחיל כך: ⁴²⁰ ה' אלהים עד מתי עשנת בתפלת עמך. מיד נגלו אליו⁴²¹ סתרי הקץ וסתומות והתחיל לישב ולדרוש⁴²² וירא את הקני⁴²³. כיון שראה מלכות ישמעאל שהיא באה התחיל לומר⁴²⁴ לא דיינו מה שעשה לנו⁴²⁵ מלכות אדום⁴²⁶ אלא אף מלכות ישמעאל. מיד ענה לו מטטרון⁴²⁷ שר הפנים ואמר לו⁴²⁸ אל תירא בן אדם⁴²⁹ שאין הקב"ה מביא מלכות ישמעאל אלא כדי להושיעכם מזאת הרשעה, ⁴³⁰ והוא מעמיד עליהם נביא כרצונו ויכבוש להם את הארץ, ובאים הם ויחזיקוה⁴³¹ בגדולה, ואיבה גדולה תהיה ביניהם ובין בני עשו.

ענה לו רבי שמעון ואמר ומנין שהם ישועה לנו. ⁴³² אמר לו⁴³³ ולא כך⁴³⁴ ישעיה הנביא אמר⁴³⁵ וראה רכב צמד פרשים וגו'⁴³⁶ מפני מה הוא מקדים⁴³⁷ רכב חמור לרכב גמל, לא היה צריך לומר אלא רכב גמל⁴³⁸ רכב חמור, אלא כיון שהוא יוצא רוכב על גמל צמחה מלכות בידי⁴³⁹ רוכב על חמור. ד"א רכב חמור כמו רוכב על חמור, מיכן שהם⁴⁴⁰ תשועה לישראל כתשועת רוכב על חמור.

ועוד היה ר"ש אומר ששמע מרבי ישמעאל, כיון שמלכות ישראל⁴⁴¹ באה עתידין למוד⁴⁴² הארץ בחבלים שנאמר והאדמה יחלק במחיר ועושים בתי קברות מרעה לצאן,⁴⁴³ וכשימות אדם מהם קוברים אותו בכל מקום שהם מוצאים וחוזרין וחורשין הקבר וזורעים אותו שנאמר ככה יאכלו בני ישראל את לחמם תמא, מפני מה

417 Wertheimer: מתחבא

418 Wertheimer: chybí במערה

419 Wertheimer: chybí וארבעים

420 Wertheimer: וכך אמר

421 Wertheimer: לו

422 Wertheimer: וישב לו דורש

423 Wertheimer doplňuje: וישא משלו ויאמר

424 Wertheimer: אומר

425 Wertheimer: בנו

426 Wertheimer: chybí, místo toho doplňuje הרשעה

427 Wertheimer celou pasáž od אלא až po שר vynechává a nahrazuje: אמר ר' שמעון כך נענה לי מטטרון

428 Wertheimer: chybí ואמר לו

429 Wertheimer: בני

430 Wertheimer celou pasáž od מביא až po הרשעה nahrazuje: עתיד להוציא את ישראל אלא שגלוי וידוע לפני בלחץ: שישאל לחוצים בו הקדוש ברוך הוא מוציא מלכות ישמעאל עליהם כדי להושיעם מיד מלכות הרשעה

431 Wertheimer celou pasáž od כרצונו až po ויחזיקוה nahrazuje: ושהם באים ומחזיקים נמלכות

432 Wertheimer nahrazuje celý úvod odstavce: אמרתי לו וכי ישועה הם בני ישמעאל

433 Wertheimer: לי

434 Wertheimer doplňuje: ראה

435 Wertheimer: chybí אמר

436 Wertheimer: חמור רכב גמל וכך היה ר' שמעון אומר

437 Wertheimer: הקדים

438 Wertheimer: קודם ואחר כך

439 Wertheimer: chybí בידי

440 Wertheimer celou pasáž od ד"א až po שהם nahrazuje: ורכב על גמל מכיון שהוא יוצא מלכות ישמעאל שהיא

441 Wertheimer: ישמעאל

442 Wertheimer doplňuje: את

443 Wertheimer doplňuje: אשפתות

שאינ בית הפרס נידש.

עוד וירא את הקיני, וכי מה משל נשא אותו רשע, אלא כיון שראה את בני בניו שהם עתידים לעמוד ולשעבד את ישראל התחיל שמח ואמר איתן מושבך, רואה אני בני אדם שאינם אוכלים אלא ממצילת איתן האזרחי.

המלך השני שיעמוד מישמעאל יהיה אוהב ישראל ויגדור פרצותיהם ופרצות ההיכל, וחוצב הר המוריה ועושה אותו מישור כולו ובונה לו שם השתחוויה (מסגד) על אבן שתיה שנאמר ושים בסלע קנך, ועושה מלחמה עם בני עשו והורג חיילותיו וישבה שביה גדולה מהם וימות בשלום ובכבוד גדול.

ויעמוד מלך גדול מחצר מות ויעשה מלוכה ימים מעטים ויעמדו עליו גבורי בני קדר ויהרגוהו ויעמידו מלך אחר ושמו מריאו (מרואן) ויקחווהו מאחורי הצאן והאתונות ויעלוהו למלוכה ויעמדו ממנו זרועות ארבע ויגדרו ההיכל.

ולקץ מלכות ארבע זרועות יעמוד מלך אחר וימעט האיפות והמדות והמשקלות ויעשה שלש שנים בשלוה, ויהיה קטטה בעולם בימיו, וישלח חיילים גדולים על אדומים ושם ימות ברעב ויהיה עמהם מזון הרבה והוא מונע מהם ואינו נותן להם, ויעמדו בני אדום על בני ישמעאל ויהרגו אותם ויעמדו בני ישמעאל וישרפו המזון והנשארים יברחו ויצאו.

ואח"כ יעמוד המלך הגדול וימלוך מ"ט שנים, ואלו הם אותותיו: אדמדם שיפן העין ויש לו שלש שומות אחת במצחו ואחת בידו הימנית ואחת בזרועו השמאלית, ונוטע נטיעות ויבנה ערים חרבות ויבקע התהומות להעלות המים להשקות נטיעות ובניו ובני מרובין לאכול וכל מי שיעמוד עליו ינתן בידו והארץ שוקטת בימיו וימות בשלום.

ויעמוד מלך אחר ויבקש לכרות מימי הירדן ויביא רחוקים מארצות נכריות לחפור ולעשות נחל ולהעלות מי הירדן להשקות הארץ ותפול עליהם חפירת הארץ ויהרגו וישמעו נשיאיהם ויעמדו על המלך ויהרגוהו. ויעמוד מלך אחר בגבורה ואיש מלחמה וקטטה בעולם בימיו וזה לך האות כשאתה רואה שנפל נירון המערבי שבמערב בהשתחוויה של בני ישמעאל בדמשק נפלה מלכותו ונכנסין ויוצאין במס, ואף מלכות ישמעאל תיפול ועליהם הוא אומר שבר ה' מטה רשעים, ואיזה זה מרואן השר. אצלו היו גבורי בני קדר קיימים ותפשע עליו פינת מזרחית צפונית ויעלו עליו ויפלו ממנו ג' חיילים גדולים בחדקל ובפרס והוא בורח מפניהם ונלכד ונהרג ובניו יתלו על העץ.

ואח"כ יעמוד מלך עז פנים שלשה חדשים, ואח"כ תמלוך מלכות הרשעה על ישראל תשעה חדשים שנאמר לכן יתנם עד עת יולדה ילדה, ויצמח להם משיח בן יוסף ויעלה אותם לירושלם ויבנה בית המקדש ויקריב קרבנות ותרד אש מן השמים ותאכל קרבנותיהם שנאמר ובני פריצי עמך ינשאו. אם לא זכו משיח בן אפרים בא ואם זכו יבוא משיח בן דוד.

ויעמוד מלך רשע ושמו ארמילוס, הוא קרח ועיניו קטנות וצרעת במצחו ואזנו ימנית סתומה והשמאלית פתוחה, ואם ידבר לו אדם טובה יטה לו אזנו הסתומה ואם ידבר לו אדם רעה מטה לו אזנו הפתוחה, והוא בריה דסטנא ודאבנא ועולה לירושלם ויעורר מלחמה עם משיח בן אפרים בשער מזרחי, שנאמר והביטו אליו את אשר דקרו, וישראל גולין למדברי אגמים לרעות במלוחים ובשרשי רתמים מ"ה ימים, ואז נבחנו ונצרפים שנאמר והבאתי את השלישית באש וגו'. וימות שם משיח בן אפרים וישראל סופדים אותו, ואח"כ יגלה להם הקב"ה

משיח בן דוד, וישראל ירצו לסקלו ואומרים לו שקר דברת שכבר נהרג משיח ואין משיח אחר עתיד לעמוד ויבזוהו שנאמר נבזה וחדל אישים והוא חוזר לו ונכסה מהם שנאמר וכמסתר פנים ממנו, ובצר להם לישראל הם חוזרים וצועקים מרעב ומצמא ומיד הקב"ה נגלה להם בכבודו שנאמר וראו כל בשר יחדו. ומלך המשיח יצמח שם שנאמר וארו עם ענני שמיא וכתוב בתריה וליה יהיב שלטון, ויפיח באותו ארמילוס הרשע וימיתהו שנאמר וברוח שפתיו ימית רשע,

והקב"ה שורק ומקבץ כל ישראל ומעלם לירושלם שנאמר אשרקה להם ואקבצם, ותרד אש מן השמים ותאכל ירושלם עד ג' אמות ומפנה הזרים הערלים והטמאים מתוכה, ותרד ירושלם בנויה ומשוכללת מן השמים שיש בה שבעים ושתיים מרגליות שמבהיקות מסוף העולם ועד סופו, והולכים כל האומות לנוגהן שנאמר והלכו גוים לאורך. וירד היכל בנוי מן השמים שהוא קשור בזבול, שכן ראה משה ע"ה ברוה"ק שנאמר תביאמו ותטעמו.

ויושבין ישראל לבטח אלפים שנה ואוכלים בהמות ולויתן וזיו, בהמות שוחטין וזיו קורע לויתן בקרסוליו ומשה יבא וישחוט זיו שדי. ולקץ אלפים שנה הקב"ה יושב על כסא דין בעמק יהושפט. ומיד השמים והארץ בלין והולכים וכלים והחמה חפרה והלבנה בושה וההרים ימוטו והגבעות תמוטנה כדי שלא יזכירו לישראל עונותיהם, ושערי גיהנם נפתחות בנחל יהושע ושערי גן עדן במזרח ביום השלישי שנאמר יחינו מיומים אלו ימי משיח שהם אלפים שנה. וביום השלישי זה יום הדין, ואוי לו לכל מי שמת בו, והקב"ה מעבר לפניו כל אומה ואומר להם אתם שמשתחווים לאלהי כסף וזהב ראו אם יוכלו להציל אתכם, ומיד עוברים ונשרפים שנאמר ישובו רשעים לשאולה, וישראל באים אחריהם והקב"ה אומר להם למי אתם משתחווים והם אומרים כי אתה אבינו כי אברהם לא ידענו וגו'. ואו"ה אומרים מתוך גיהנם נראה אם ישפוט את ישראל עמו כמו ששפט אותנו. מיד הקב"ה עובר עם ישראל באמצע גיהנם ונעשה לפניהם כמים קרים שנאמר ויעבור מלכם לפניהם וגו' ואומר כי תלך במו אש לא תכוה. ובאותה שעה ננערין פושעי ישראל לגיהנם י"ב חדשים, ואח"כ הקב"ה מעלה אותם ויושבים בגן עדן ומתענגים מפירותיה שנאמר ועמך כלם צדיקים.

ר"ש אומר עתיד הקב"ה לשרוק לדבורה אשר בקצה יאורי מצרים ובאים ועושים מלחמה בתוך מצרים, והמלך הראשון שמנהיג אותם ומוציאים/ומוציאים/ הוא עבד שמרד על אדונו שנאמר כה אמר ה' לבוזה נפש למתעב גוי, אותה מתועבת שבאומות אלו בני כנען, לעבד מושלים והוא מורד על אדונו, ומתקבצים אליו אנשים שמרדו על אדוניהם ויוציאים במעט ומחזיקים מלכות בגבורה ועושים מלחמה עם בני ישמעאל והורגים גבוריהם ויורשים ממנום ואת רכושם. והם אנשים מכוערים ולובשים שחורים ויוציאים ממזרח, והם מהרים ונמהרים שנאמר הגוי המר והנמהר. ועל הר מרום ישראל יעלו ויסבר לפרוץ בהיכל ודלתים יעקירו ומרות יבכו.

וארבעה מלכים יעמדו עליהם שנים נשיאים ושנים סגנים, הראשון הוא קונדק וממליך מלך בחייו מזרע המלוכה והמלך שימלוך עליהם הולך בשפלות ועיניו יפות ושערו נאה וימות בשלום ואין נפרעין ממנו בזה העולם. ואחריו יעמוד מלך במחלוקת ויעמוד חיילים על נהר פרת ויפלו כלם ביום אחד ויברח ויאסר וכל הימים שהוא נאסר יהיה שלום בארץ ואחיו מושלים בכל הארצות.

והמלך הרביעי שיעמוד עליהם אוהב כסף וזהב והוא איש שחור וגבה קומה זקן וגרגר והורג אותן שהוציא והו המליכוהו ויעשה ספינות מנחשת וימלא אותם כסף וזהב וטומן אותם תחת מימי פרת להצניעם לבניו, והם עתידין לישראל שנאמר ונתתי לך אוצרות חשך ומטמוני מסתרים. ובימי תפשע קרן מערבית וישלח

שם גייסות רבים והורג בני מזרח וחוזר ומשלח גייסות רבות ובאים והורגים את בני מערב ויושבים בארצם.
וזה לך האות שאתה רואה שבוע אחד תחלתו [בשנה הראשונה] מטר, ובשניה חצי רעב משתלחין,
ובשלישית רעב גדול, וברביעית לא רעב ולא שובע, ובחמישית שובע גדול ויצמח כוכב אחד במזרח ובראשו
שבט והוא כוכב של ישראל שנאמר דרך כוכב מיעקב, ואם האיר לטובתן של ישראל הוא ואז יצמח משיח בן
דוד.

וזה לך האות כשאתה רואה שנפל נירון מזרחי שבדמשק נפלה מלכות בני מזרח ואז תצמח הישועה
לישראל, ומשיח בן דוד בא ויעלו לירושלם ויתענגו עליה, שנאמר וענוים יירשו ארץ ויתענגו על רוב שלום.
האל ברחמיו ישלח לנו הגואל במהרה בימינו אמן.

Příloha č. 10 *Tfilat rabi Šim'on ben Jochaj* (hebrejský text)

תפלת רבי שמעון בן יוחאי

אלו הנסתרות והנגלות אשר נגלו לרבי שמעון, וזה הוא ר' שמעון בן יוחאי ששגרו אותו מירושלם לרומי אל הקיסר, וכיון שהיה בספינה נראה לו בחלום אשמדאי שר השידים ואמר לו שאל מה אעשה לך, א"ל ר"ש ומי אתה, ואמר לו אני הוא אשמדאי ששגרני הקב"ה לעשות לך נס, אמר רבש"ע להגר שפחת שרי זימנת לה מלאך ולי שגרת שר השידים? א"ל אשמדאי מכל מקום יבא הנס בין אני או מלאך יתקנו חפצייך, ואמר לו אשמדאי הריני הולך לעת עתה ואכנס לבתו של קיסר וארפה אותה, ואצעק בשמך ר' שמעון ר' שמעון! עד שתבא אתה, ויבקשו ממך אשר תפייסני שאצא מזה הבית ואומר לא אצא ממנו עד שעושיין חפציו של ר' שמעון ורצונו.

והלך אשמדאי אל בית הקיסר ועשה כל מה שאמר לר"ש, ועמדה בתו של קיסר ונכנס בתוכה, כיון שנכנס בה שברה כל הכלים אשר בפלטור של אביה והיתה צועקת ר' שמעון בן יוחאי! לימים מועטים באה ספינה והיה בתוכה ר' שמעון, הלכו ובשרו לקיסר, שגר הקיסר אחריו ואמר לו מה אתה רוצה, א"ל היהודים שבירושלם שגרו לך דורן, אמר לו אינו/איני/ מקבל ממך דבר ואיני רוצה ממך אלא שאתה תוציא זה השד מבתי כי אין לי מי ימלוך אחרי בלתי היא כי אין לי זרע אחר. הלך ר' שמעון ואמר לו: אשמדאי, צא מזאת הנערה! אמר לא אצא עד שעושים לך כל רצונך, וכן אמר לו כמה פעמים לא אצא עד שעושים רצונך.

הלך המלך ושיגר לכל זקניו ושריו ועבדיו ואמר להם מה תאמרו לעשות מבתי שכבר נכנס בה זה השד ואנו גזרנו על היהודים שלא ימולו את בניהם ושלא ישמרו את השבת ושלא ישמרו נשותיהן דיני נדה, ומנהג מלכותנו כשגוזרין גזירה אין חוזרין לעולם, ואם המלך חוזר בה מעבירין אותו ממלכותו כדת מדי ופרס. עמד אחד מיועציו ואמר לו אדוני המלך, אומר לך דבר תתרפא בו בתך ותעביר כל גזרותיך, כי גזירה זאת על היהודים רעה היא לנו ולך, אמר לו אמור. אמר לו מי שיש לו שונא מה ירצה ממנו יהיה עני או עשיר? א"ל המלך עני, א"ל היועץ: היהודים מנהגם להתעסק כל השבוע ומכנסין ממון, יום הששי מוציאים הכל בשביל כבוד השבת, ועתה כשתפסוק להם השבת ישאר להם הוצאת שבת ויקבצו ממון וימרדו עליך, ואם תחזיר להם השבת יוציאו בו הוצאות רבות ויהיו עניים. אמר להם המלך תחזירו להם השבת.

עוד אמר לו אותו היועץ אם יהיה לאדם שונאים מה ירצה מהם, שיהיו מרובים או מועטים? א"ל המלך מועטים. א"ל אדוני המלך, היהודים עושיין לבניהם המילה והם בני ח' ימים, כשיחיה אחד ימותו מאה, אמר המלך גם תחזירו להם המילה.

עמד א"ל אדוני המלך, כך הוא בענין הנדות, אם תניח נשי ישראל דיני נדה לא יהיה להן זרע מרובה כי הן ישמרו ז' ימים ימי הדם וז' ימים נקיים. אמר המלך הניחו דתם בנדות כאשר היה.

אח"כ אמר המלך לר"ש קיימתי שאלתכם לך אמור לשד שיצא מבתי. גזר ר"ש על אשמדאי ויצא מבתי המלך, והחזיר המלך לר"ש הדורן שהביא לו ונתן לו עוד מתנה מרובה וכתב לו אגרת אישור לסרדיוט שהיה לו בירושלם, והלך ר"ש לירושלם שמח וטוב לב ונתבטלו הגזרות.

וזה הוא ר"ש שהיה חבוש במערה קודם לכן מפני הקיסר ונתענה ארבעים יום ולילה והתפלל לפני ה',

וכך אמר בתפלתו: ברוך אתה ה' אלהינו וא"א = ואלוקי אבותינו = אלהי אברהם ואלהי יצחק ואלהי יעקב האל הגדול הגבור והנורא, קונה ברחמי שמים וארץ חי וקיים לעדי עד ולנצח נצחים, תתהדר תתקלס תתעטר תתפאר תתייחד שאתה מלך המלכים ואדוני אדונים, אחד ששמך בכך ובך שמך, נעלם אתה מעיני כל חי ונעלם שמך, פלא אתה ופלא שמך, יחיד אתה ויחיד שמך, אתה הוא שבחרת באברם והוצאתו מאור כשדים והודעתו הצער משעבוד מלכיות שישתעבדו בניו, ועכשיו אבקש ממך ה' אלהים אשר תפתח לי שערי תפלה ותשלח לי מלאך להודיעני אימתי יבא משיח בן דוד ואיך יקבץ גליות ישראל מכל המקומות אשר נתפזרו שם וכמה מלחמות יעברו עליהם לאחר קבוצם, ויבאר אלי הדבר בטוב ה' אלהים ועד מתי קץ הפלאות. - א"ר שמעון מיד נפתחו לי שערי שמים ואראה מראות אלהים ואפול על פני והנה קול מדבר אלי שמעון שמעון! ואען ואומר אל המדבר אלי מה אתה אומר אדוני, אמר אלי עמוד על עמדך, ובדברו עמי עמדתי מרעיד ואמרת לי מה שמך, אמר לי למה זה תשאל לשמי והוא פלאי, ואמרת לי מתי יבא גואל ישראל אמר אלי, וירא את בני ישראל וידע אלהים. מיד העביר לפני את הקיני, שאלתי אותו מה אלו, א"ל אלו הם הקיני. עוד הראני מלכות ישמעאל שיהיה אחר הקיני. מיד בכיתי בכיה גדולה ואמרת לי אדוני וכי יש לו קרנים וטלפים כדי שידוש בהם את ישראל, א"ל הן.

עודני מדבר עמו והנה מלאך אחד ששמו מטטרון נגע בי ויעירני כאיש אשר יעור משנתו, ובראותי אותו עמדתי מרעיד ונהפכו צירי עלי ולא עצרתי כח ואחזוני צירים כצירי יולדה ויאמר לי שמעון! ואומר הנני, ויאמר לי דע כי הקב"ה שלחני אליך כדי להודיעך שאלתך ששאלת מלפניו, עכשו כשראית את הקיני ומלכות ישמעאל בביתו לא היה לך לבכות אלא על מלכות ישמעאל לבד שבאחרית מלכותה תהרוג מישראל הרג רב אין לו שיעור, ותגזור על ישראל גזרות קשות, ואומרת כל הקורא בתורה יזקר בחרב ותחזיר מקצת מישראל לדיניהם, ומלכות הקיני יבאו בעת ההיא לירושלם וכובשין אותה והורגין בה יותר משלשת רבוא, ומפני הלחץ שלוחצין את ישראל הקב"ה שולח בם ישמעאלים ועושים עמהם מלחמה כדי להושיע את ישראל מידם, ועומד איש שוטה ובעל הרוח ומדבר על הקב"ה כזבים, והוא מכבש את הארץ, ויהיה ביניהם ובין בני עשו איבה.

השבתי למטטרון ואמרת לי אדוני וכי בני ישמעאל ישועה לישראל? א"ל ולא כך אמר ישעיה הנביא וראה רכב צמד פרשים רכב חמור רכב גמל רכב זו מלכות מדי ופרס, צמד זו מלכות יון, פרשים זו מלכות אדום, רכב חמור זה משיח שנאמר עני ורוכב על חמור (זכריה ט' ט'), רכב גמל זו מלכות ישמעאל שבימיו תצמח מלכות משיח, לכך הקדים רכב חמור על רכב גמל וינצח רכב גמל בביאת משיח, וחכמים ימותו ויד בני בליעל תחזקנה.

ועוד וירא את הקיני, וכי מה משל ראה בלעם הרשע, אלא כיון שראה בלעם שבט קיני עתידים לעמוד ולשעבד את ישראל התחיל אמר איתן מושבך, רואה אני שאין אתם אוכלים אלא ממצילת איתן המזרחי. והמלך השני שיעמוד מבני ישמעאל הוא אוהב את ישראל והוא גודר את פרצות ההיכל ועושה מלחמה עם בני עשו והורג את חיילותיהם, ויעמוד מלך אשר שמו מרוון ויהיה רועה אתונות ויקחו אותו מאחרי האתונות וימליכו אותו, ויעמדו עליו בני אדום ויהרגו אותו ויעמוד אחר תחתיו ויהיה לו שלום מכל עבריו ויהיה אוהב צאן וימות בשלום.

ויעמוד מלך אחר תחתיו ויחזיק את הממלכה בחרבו ובקשתו וקטטה תהיה בימיו, פעם במזרח ופעם במערב פעם בצפון ופעם בדרום, ועושה מלחמה עם הכל, ובעת שיפול הגירדון שבמערב על בני ישמעאל

בדמשק תפול מלכות ישמעאל, ועל אותו העת אמר שבר ה' מטה רשעים ועדיין אצלו גבורי בני קדר תפשע עליו רוח מזרחית צפונית ויפלו ממנו חללים רבים, הראשון על חזקל והשני על פרת והשלישי בינתים והוא בורח מלפניהם וילכדו בניו ויהרגו ויתלו על העצים.

ביום ההוא ישרוק ה' לזבוב, ועתיד הקב"ה לשרוק לדבורים אשר בארץ אשור ועושים מלחמה עם האשכנזים ומלך ראשון מנהיג אותם ומוצא שמרד על אדוניהם שנאמר כה אמר ה' לבוזה נפש למתעב גוי לעבד מושלים, ועבד מושלים מי הוא, הוי אומר זה בני כנען שהם מתועבים מכל האומות, לעבד מושלים שיהיה עבד מושלים והוא מורד על אדוניו והם מתקבצים אליו ומתקבצים עמהם אנשים שמרדו על אדוניהם ועושים מלחמה עם בני ישמעאל והורגים את גבוריהם ויורשים את ממונם ורכושם, והם אנשים כעורים ביותר ולובשים שחורים ויוצאים ממזרח והם מרים ונמהרים שנאמר הנני מקים על הכשדים הגוי המר והנמהר (חבקוק א' ו'), וכולם פרשים שנאמר פרוש מעלה (נחום ג' ג') ובאים מארץ רחוקה לרשת משכנות לא לו ועולים על מרום הרים והוא הר מרום ישראל ופורצים ההיכל ומכבים הנרות וקורעים הדלתות.

ועוד יעמדו ד' מלכים אחרים שנים מהם נגלים ושנים אחרים יעמדו עליהם וכימיהם יצמח בן דוד שנאמר וכימיהו די מלכיא אנון. ודמות המלך הראשון איש ישיש ואין זקנו הרבה, והמלך שפל ברך עיניו יפות ושערו נאה ושחור, והן מתכשלין בו. ואחריו יעמוד אחר במחלוקת ויעמוד חיילות הרבה על נהר פרת וביום אחד יפלו חיילותיו שבצפון ושבדרום ויברח וילכד ויאסר וכל הימים שיהיה במאסר יהיה שלום בארץ. והמלך הרביעי אוהב כסף וזהב והוא זקן וגבה קומה ויש לו שומא על גודלו של רגל הימנית ועושה מטבעות של נחושת וטומן אותם וגונז אותם תחת פרת עם כסף וזהב והם נגנזים למלך המשיח שנאמר ונתתי לך אוצרות חשך ומטמוני מסתרים, וכימיו תפשע קרן מערביים וישלח שני גייסים והם הורגים מבני מזרח, ומשלח עוד אחרים, ובתחלת השבוע (שמיטה) השנה הראשונה אין בו מטר ובשניה חצי רעב ובשלישית יהיה רעב גדול ולא יהיה מטר וברביעית בינונית ובחמישית יהיה שובע גדול ובששית יצמח כוכב אחד ממזרח ובראשו שבט של אש כמו רומח ואומרים או"ה כוכב זה לנו הוא, ואינו כן אלא משל ישראל שנאמר דרך כוכב מיעקב, ועת זריחתו באשמורת הראשונה של לילה עד ב' שעות ויאסף ט"ו יום במזרח וסובב למערב ועושה ט"ו ימים ואם יתר הוא טוב לישראל.

ועוד שבתי לתפלתי וגם לתעניתי מ' יום עד שנגלה אלי זה המלאך ואמר לי שאל ממני דבר, אמרתי לו אדוני מה יהיה אחרית אלה, א"ל המלאך אחר כל אלה מתגברים בני מערב בחיילים גדולים והם באים מעורבים ועורכים מלחמה עם בני מזרח שבארצם⁴⁴⁴ והורגים אותם, והנשארים בורחים מלפניהם ובאים לאלכסנדריא, וירדפו אחריהם מבני מערב ויבואו שם ושם תהיה מלחמה גדולה, ויברחו משם בני מזרח ויבואו עד מצרים וישבו אותה ויקחו מלקוח ויעשו אותה שממה, לקיים מה שנאמר מצרים לשממה תהיה. ויעברו בארץ הצבי ותכלה בידם וכל מי שהוא נשבה לא יחזור עד שיבא משיח, וכששמעתי הדבר הזה בכיתי עד מאד. א"ל המלאך שמעון! מפני מה אתה בוכה, אמרתי לו בני אברהם יצחק ויעקב לא תהיה להם פליטה בימיו. אמר לי הדבר קשה עד מאד, אם תניח בשר על האש לא תוכל להנצל מריחו כך ישראל אינן נצולין, וכל מי שהוא בא בחדר ויברח ויחבא ינצל שנאמר לך עמי בא בחדריך, כל הנמצא ידקר וכל הנספה יפול בחרב, והם עוברים בארץ הצבי ושוסים שנאמר ובא בארצות ושטף ועבר (דניאל י"א מ'), ובאים בנחלי הבתות והם באמצעיתא ושם תהיה

444 Even Šmu'el se domnívá, že správný text by měl znít: שבאו למצרים

מלחמה גדולה שנתנבאו עליה כל הנביאים ויהפכו נחלים ומימי פרת לדם, ולא יוכלו הנשארם לשתות ממנו ומשם תשבר מלכות מזרח.

ואחר כל אלה יעמוד מלך עז פנים ויעשה שלש שנים ומחצה ובתחלת מלכותו כשהוא עומד לוקח העשירים ומפנה ממונם והורג אותם ולא ימלט כסף את בעליו שנאמר כספם וזהבם לא יוכל להצילם, ולא תעמוד עליו עצתו ומחשבתו, וכל מי שמזכיר שמע ישראל ה' אלהינו ה' אחד יהרגו, וכל האומר אלהי אברהם יהורג, ואומרים נחזור כולנו לאומה אחת ונבטל את השבתות והמועדים וראשי חדשים מישראל, שנאמר ויסבר להשניה זמנין ודת, זמנין הם המועדים ודת היא התודה שנאמר אש דת למו, ובימיו צרה גדולה תהיה על ישראל וכל מי שהוא גולה לגליל העליון ימלט שנאמר כי בהר ציון ובירושלם תהיה פלטה עד דמטי מרון⁴⁴⁵ והורג מישראל עד שמגיע לדמשק, וכשהוא מגיע לדמשק נותן הקב"ה עזרה והצלחה לישראל ובימיו תהיה קטטה ומלחמה בעולם, ועיר נלחמה עם חברתה ומדינה עם מדינה ועם בעם וגוי בגוי ואין שלום ליוצא ובא שנאמר והצרותי לאדם והלכו כעורים. ועם ה' מטולטלין וצרה תהיה עליהם שלש שנים, וינתנו בידו עד סוף השלש שנים שנאמר ויתהבון בידה עד עדן ועדנין ופלג עידן, עדן שנה ועדנין ב' שנים פלג עידן חצי שנה, נמצא שלש שנים מבטלין הגזרה והתפלה שנאמר ומעת הוסר התמיד ולתת שקוץ שומם ימים אלף מאתים ותשעים והן שלש שנים ומחצה. ויעמוד מלך שהוא משים אותם לכפור שנאמר ונתנו השקוץ משומם והוא מולך שלשה חדשים,

ואח"כ עושים בני ישמעאל מלחמה עם אדומיים בבקעת עכו, ומיד אשורים באים עליהם ושבים אותם שנאמר עד מה אשור תשבך וצים מיד כתים אלו אדומיים שהם עתידים לעמוד באחרית הימים, וכשהם יוצאים כגנבים הם יוצאים שנאמר אם גנבים באו לך וגו', ועושים מלחמה עם בני ישמעאל והורגים מהם הרבה ומתכנש למשריית דעכו ומהדק פרזלא לחספא ושקיה תברין לאצבעתא וערקין ערטלאין בלא סוסואן, ויצטרפו לגיונות עמם מאדום ויבואו ויעשו מלחמה בבקעת עכו עד שישקע הסוס עד ירכו בדם ויברחו בני ישראל עד שיבואו אל בקעת יריחו ושם יעמדו ויאמרו אחד לחבירו אנה אנחנו בורחים ונניח טפינו ונשינו, וחוזרים ועושים מלחמה אחרת בבקעת מגדו ויברחו אדומיים ועולים לספינות, ותצא רוח ותביאם לאשור והן מענים אשורים ועבר הנהר. ולקץ תשעה חדשים יצאו בני אשור ויאבדו בני ישראל ואת בני רומא שנאמר עד מה אשור תשבך. וכשאתה רואה אשורים יוצאים ודורכים בארץ ישראל הם עושים שלום, ואליהו ז"ל יוצא ומבשר להם שלום שנאמר והיה זה שלום אשור כי יבא בארצנו ובני איטליא מבקשים להלחם עמם ובני ישמעאל תחזור להם המלכות כמעט ואין מספיקים להוציא את נשיהם עד שאשור שובים אותם

ומיד בת קול יוצאת ומכרזת בכל המקומות לבני ישראל: צאו ונקמו נקמת ה' באדום שנאמר ונתתי את נקמתי באדום ביד עמי ישראל, ומיד בחורי בני ישראל נקבצים ונשמעים והם ממליכים עליהם מלך מזרע דוד, ותפול מחלוקת בין אלו לאלו, ובני ארץ ישראל פושעים בזרע דוד לקיים מה שנאמר ויפשעו ישראל בבית דוד עד היום הזה. ואלו ואלו באים ונאחזים ובת קול יוצאת ומצפצפת מה שהיה הוא שיהיה הוא הקב"ה שהיה קודם בריאת העולם והוא שעתיד להיות אחר איבוד העולם. ומה שנעשה הוא שיעשה, והיא משיבה ואומרת כאשר עשה יהושע יריחו ולמלכה כן עשו באו"ה, והם אומרים אין עמנו ארון הברית כאשר היה עם יהושע, והיא משיבה להם לא היה בארון אלא שני לוחות האבנים וחותמן שמע ישראל, מיד הן מתריעין בתרועה גדולה ואומרים שמע ישראל ה' אלהינו ה' אחד, והן סובבים את יריחו, ומיד החומה נופלת תחתיה ונכנסין לתוכה

דמטי מרן 445 Správně má nejspíše být

ומוצאים הבהורים מתים ברחובותיה לקיים מה שנאמר לכן יפלו בחוריה ברחובותיה וכל אנשי מלחמתה ידמו, והם הורגין בתוכה שלשה ימים ושלשה לילות ואח"כ קובצין את כל שללה אל תוך רחובה ושמועה באה עליהם מא"י ופוחדין פחד גדול.

ועוד שבתי לתפלה לפני ה' בצום ושק ואפר עד שראיתי והנה יד נגעה בי והעמידני על רגלי ויאמר אלי שאל לך איש צדיק מה תשאל, ואשאלהו ואמרתי לו באחרית האלה כיצד יתקבצו כל ישראל מארבע כנפות הארץ ואיך תהיה יציאתם מתחת יד המלכות, ואם יוצאים לאנה הם יוצאים, וכיצד תהיה הליכתם ומה יוכלו לעשות? ארצה שתגיד לי הדברים הללו וכיוצא בהם עד סוף כל הדבר.

ויעניי מדלתות השמים ויאמר לי: באחרית מלכות בני ישמעאל יצאו הרומיים על ירושלים ועושים מלחמה עם בני ישמעאל והארץ תכבש לפניהם, והם באים בתוכה והורגים בה הרבה מבני ישמעאל ומפילים בה חללים הרבה ושובים מבנות ישמעאל שביה גדולה ומוציאין מוחות מהתינוקות ושוחטין בכל יום תינוקות ליש"ו ובאותו העת יצר לישראל מאד ובאותו זמן יעיר ה' שבטי ישראל ויבואו לירושלם עיר הקדש וימצאו בתורה כתוב וה' הולך לפניהם יומם כעמוד ענן. ועוד כתיב כי הולך לפניכם ה' ומאספכם אלהי ישראל והם מהלכים בעב וערפל ויעשו מלחמה עם האדומיים ויהרגו מהם הרג רב ויצא שמם בעולם שבאו השבטים ובעת ההיא יתקיים בישראל הפסוק והיתה עת צרה אשר לא נהיתה מהיות גוי עד העת ההיא ובעת ההיא ימלט עמך כל הנמצא כתוב בספר, ויעמדו האומות על ישראל והורגים מהם הרג רב ופושעים מעמי הארץ הרבה, ומענים בכבלים הרבה מן החסידים כדי לעזוב תורת ה',

ועוד שהם בזו הצרה ימים מעטים יביא ה' רוח גדול וחזק ורעב גדול ועב שחור שלא נראה בעולם כמוהו ומתוך אותו הרוח יפור הקב"ה השבטים בכל עיר ועיר ועליהם נאמר מי אלה כעב תעופינה ויתקבצו מישראל אל ירושלם מעט אנשים ולא ימצאו לחם ויחזיר הקב"ה לישראל החול לסולת, ועל העת ההיא נאמר יהי פסת בר בארץ בראש הרים ויעמוד נחמיה בן חושיאל ועושה אותיות בדבר ה' ויעמוד מלך וכופר בדין ומראה עצמו כעובד ה' ולבו לא נכון עמו. ויצא רעם גדול בעולם ויפחדו ממנו כל העולם ויתקבצו ישראל אל נחמיה בן חושיאל ומלך מצרים ישלים עמו ויהרוג כל המדינות אשר סביבות ירושלם כגון טבריה ודמשק ואשקלון וישמעו או"ה ותפול עליהם אימה ופחד.

והאות אשר יהיה באותו העת כי הכוכבים ייראו כדם, ועל אותו העת נאמר השמש יהפך לחשך והירח לדם ומשלח הקב"ה באו"ה מכות עשר כמו ששלח במצרים לקיים מה שנאמר והיה ביום ההוא יוסיף ה' שנית ידו לקנות את שאר עמו.

אמרו שיש ברומי אבן של שיש והיא דמות נערה יפה מראה מששת ימי בראשית ובאין בני בליעל מאו"ה ושוכבין אתה ומתעברת ולקץ תשעה חדשים מתבקעת ויצא בן זכר דמות אדם ארכו י"ב אמות ורחבו ב' אמות ועיניו אדומות עקומות, שער ראשו אדום כזהב ופעמי רגליו ירוקים ויש לו שני קדקדים וקוראין אותו ארמילוס. ויבא אצל אדום ויאמר להם משיחכם אני, אני הוא אלהיכם, ומטעה אותם ומיד הם מאמינים בו והם ממליכים אותו ומתחברין כל בני עשו ובאין אצלו והולך ומבשר לכל המדינות ואומר לבני עשו הביאו לי תורת שנתתי לכם, ועוד באין או"ה והם מביאים ספר ... ואומר להם הוא שנתתי לפניכם ואומר להם אני ה' אלהיכם ואני משיחכם ואלהיכם,

ובאותה שעה משגר לנחמיה וכל ישראל ואומר להם הביאו לי תורתכם והעידו לי שאני אל, ומיד כל

ישראל תמהין ומתפחדין, ובאותה שעה יעמוד נחמיה ושלשה אנשים עמו מבני אפרים והולכים עמו וס"ת עמם וקוראים לפניו אנכי ולא יהיה לך, והוא אומר אין בתורתכם כלום מזה? אני מניח אתכם עד שתאמינו שאני אלוה כדרך שהאמינו בי או"ה, ומיד עומד כנגדו נחמיה ואומר לו אין אתה אלוה אלא שטן, ואומר להם ארמילוס מדוע כזבתם בי אצוה להרוג אתכם, ואומר לעבדיו תפשוהו לנחמיה, ומיד יקום ושלשים אלף גבורים מישראל ועושה עמו מלחמה והורג ממחנה ארמילוס מאתים אלף, ויחרה אף ארמילוס ויקבץ כל חיילי או"ה ועושה מלחמה עם בני ישראל והורג מישראל אלף אלפים ועוד הרג את נחמיה בעת צהרים, ועל אותה העת נאמר והיה ביום ההוא נאום ה' אלהים והבאתי השמש בצהרים והחשכתי לארץ ביום אור, והנשאר מישראל יברחו אל מדבר העמים וישבו שם ארבעים וחמשה יום בלא לחם ובלא מים כי אם עשב השדה יהיה מאכלם, ולאחר מ"ה יום יבא ארמילוס וילחם במצרים וילכדה שנאמר וארץ מצרים לא תהיה לפליטה, וחוזר ומשים פניו אל ירושלים להחריבה פעם שניה שנאמר ויטע אהלי אפדנו בין ימים להר צבי קדש ובא עד קצו ואין עוזר לו.

ובעת ההיא יעמוד מיכאל השר הגדול ותוקע בשופר שלש פעמים שנאמר והיה ביום ההוא יתקע בשופר גדול, ואותו שופר הוא קרן ימינו של איל יצחק והקב"ה מאריך אותו עד אלף אמה ותוקע תקיעה ומתגלה משיח בן דוד ואליהו, והולכים שניהם אצל ישראל שהם במדבר העמים ואומר להם אליהו זה הוא המשיח ומשיב את לבם ומחזק את ידם שנאמר חזקו ידיים רפות וברכים כושלות אמצו אמרו לנמהרי לב חזקו אל תיראו, וישמעו כל בני ישראל קול השופר וידעו כי פדה את ישראל שנאמר כי פדה ה' את יעקב, ובאו האובדים בארץ אשור. ומיד נופל פחד ה' בעמים ועל כל הגוים, וישראל חוזרים עם המשיח עד שיבואו למדבר יהודה ומתועדים עם כל בני ישראל ויבואו אל ירושלים ויעלו במעלות בית דוד הנשארות מן ההרס וישב שם המשיח. וישמע ארמילוס כי עמד לישראל מלך, ויקבץ חיילות מכל או"ה ויבאו למלך המשיח ולישראל,

והקב"ה ילחם בעד ישראל, ואומר למשיח שב לימיני והמשיח אומר לישראל התקבצו והתיצבו וראו את ישועת ה', ומיד הקב"ה יוצא ונלחם במ שנאמר ויצא ה' ונלחם בגוים ההם וכתיב בעת ההיא אביא אתכם ובעת ההיא קבצי אתכם כי אתן אתכם לשם ולתהלה בכל עמי הארץ. אמן, יקרב אותה העת ואותו הזמן. תם תפלת ר' שמעון בן יוחאי.

Пříloha č. 11 *Pirkej mašiach* (hebrejský text)

פרקי משיח

פעם אחד בא אליהו הנביא ז"ל לבית מדרשו של רבי יוסי. כשבא רבי יוסי מצאו לאליהו ז"ל שהיה עצב אמר לו רבי יוסי מפני מה אתה עצב אמר לו מלפני הקב"ה באתי והוא ומשיח היו מתעסקין בנחמות דישעיה הנביא ובא סמאל שר של רומי והיה מלמד על ישראל חובה. אמרתי לו הקב"ה ומשיחו עוסקין בנחמות של ישעיהו ואתה מקטרגן ומחני והכני וטרדני ולא אמר לי כלום. פתח אמר אני צדקתיך וכל מעשיו ולא יועילו כלום. אני אגעד צדקתן של ישראל וכל מעשיו של סמאל לא יועילו כלום. ד"א אחר שימסור הקב"ה לסמאל ביד מיכאל אומר לפני הקב"ה מפני מה מסרתני מיכאל יבוא ויגון עמי לפניך. מיד אמר הקב"ה למיכאל לך וגון עמו ענה סמאל ואמר אם הגוים עוברי עבירה אף ישראל עברי עבירה אם אלו מגלה עריות אף אלו מגלה עריות אם אלו שופכי דמים אף אלו שופכי דמים. מיד משתק מיכאל. אמר לו הקב"ה למיכאל נשתתקתה ואני אלמד סניגוריא על בני וכל מעשיו של סמאל לא יועילו לכך נאמר אני נדבר בצדקה ואני מושיעם ביום הדין. באי זו צדקה שקבלו ישראל התורה בהר סיני השיבו כל פמיליאי של מעלה ואמר רב להושיע רב הוא הזכות הזו להושיעם מגהינם. ועל זה נאמר ובעת ההיא ימלט עמך כל הנמצא כתוב בספר. בזכות מה נמלטין בזכות התורה על שקיבלו כל הכתוב בספר הוי אומר ישראל ואעידה בך ב"ך בגמטריא עשרים ושתים אותיות שבתורה ללמדך שיעיד הב"ה זכותן של ישראל שקיבלו התורה שניתנה בכ"ב אותיות להניך גדולתו של מלך מלכי המלכים הקב"ה שהוא מחבב את ישראל יותר ממלאכי השרת ואין צריך לומר יותר מן האומות. מלך בשר ודם יש לו בנים יש לו עבדים יש לו אהובים וניכרים זה מזה אבל בבנים אין את יכול להפריש מפני אהבתן. והקב"ה אינו כן יש לו בריות למעלה ולמטה ואין לו חביבין בכלום אלא ישראל. ואיזה אהוב שבבנים שהמלך מלבישו לבושו ומרכיבו על סוסו ומושיבו על כסאו ומניח כתר בראשו ומכרי לפניו זהו חביבו של מלך. כך הקב"ה כביכול הלביש לישראל לבושו שנאמר כי הלבישני בגדי ישע. לשעבר לעתיד מנין שנאמר הוד והדר לבושו. כביכול הרכיבם על סוסו שנאמר ירכיבהו על במותי ארץ. לשעבר לעתיד מנין שנאמר והרכבתך על במותי ארץ. כביכול הושיבם על כסאו שנאמר וישב שלמה על כסא ה'. לשעבר לעתיד מנין שנאמר ויקראו לירושלם כסא ה'. כביכול נטל כתרו והניחו על ראשם שנאמר ושמחת עולם על ראשם ואומר ויעבור מלכם לפנים וה' בראשם. וכיון שהאומות רואין כל השבח וכל הכבוד הזה מיד עיניהם בולטות ופניהם מוריקות וארכובותיהם מקישות זו לזו וירכותיהם מורידות מהם מים מפני שגבורתן של ישראל כגבורת החמה שאין אדם יכול להביט שנאמר ואוהביו כצאת השמש בגבורתו ואי זה גבורת חטמה הוי אומר בתקופת תמוז ועתידין כל אומות העולם להיות משתחוים לישראל ומלחכים עפר רגלם שנאמר והיו מלכים אומניך וגו'. ואם ישאלך גוי או מין לאמר אפשר זה להיות אמור לו כי כבר היה בימי נבוכדנצר שנאמר ולדניאל סגיד:

נאמר בשבחה של ירושלם שהיא עתידה להבנות מאבנים טובות ומרגליות שנאמר ושמתי כדכד שמשותיך וכו'. וגם תחומי ישראל עתידין להיות מלאין אבנים טובות שנאמר וכל גבולך לאבני הפז. ואם ישאלך גוי או מין לאמר אפשר דבר זה שיהיה אמור לו כי כבר היה בימי שלמה שנאמר ויתן המלך שלמה את הכסף כאבנים הרי אמרנו שבחה של ירושלם:

ועתה נאמר בשבחו של בית המקדש שעתיד להבנות בשמים עשרה אבני שהם שנאמר ויקח אליהו שתיים עשרה אבנים כמספר שבטי ישראל. והלא דברים קל וחומר ומה אם המזבח שהוא אחד מתכשיטי בית המקדש בנוי בשמים עשרה אבנים בית המקדש שהוא שבה של ישראל ושבה של עליונים ושל תחתונים ושבחו של הקב"ה על אחת כמה וכמה. וכל העולם כולו מאיר מזיו בית המקדש ומקיף ועולה עד לרקיע ועד ערבות ועד החיות ועד המרקבה ועד כסא הכבוד. נמצא המזבח ממוצע באמצע הכסא וירושלם תחת כסא הכבוד וזה הוא מה שנתבא הנביא כסא כבוד מרום מראשון מקום מקדשינו:

בשבח המקום ברוך הוא מי יוכל לומר אחד מאלף אלפים ריבוא ריבון שהוא מביא לישראל ומשמח עליונים ותחתונים. משל למלך שהוא מביא לישראל ומשמח עליונים ותחתונים. משל למלך שהוא מביא דורון למדינה ומשמח בני פלטין כך הקב"ה משמח אז עליונים ותחתונים שנאמר רנו שמים כי עשה ה' הריעו תחתיות ארץ: ועתה נאמר בשבחו של מלך המשיח שעתיד לבוא עם ענני שמיא ושני שרפים מימינו ומשמאלו, שנאמר וארו עם ענני שמיא כבר אנש אתי הוא. דור שבן דוד בא שרפי אש נשלחים בהיכל וכוכבים נראים כאש בכל מקום, ודבר שלוש שנים זו אחר זו, וזהו שלוחו של הקב"ה שנאמר לפניו ילך דבר ויצא רשף לרגליו ונאמר רשפי אש.

ובשנה השלישית של דבר גלויות מכפרין בו ובסוף השנה (הרביעית) המלך יהרג ובורחים במדברות והארץ תזדעזע ממקומה, ות"ח ימותו ובוגדים בגדו ובגד בוגדים בגדו, ומחזיק בה מקרא אחר ועוד בה עשיריה ושבה והייתה לבער. ובשנה החמישית בא ונתגלה המשיח בכל המלכויות, והמלכים כולם מתגרים זה בזה, מלך פרס עם מלך ערביא ומחריבה, שנאמר ונלחמו איש באחיו וגו' ממלכה בממלכה. ובשעה שאדום נופלת מקול מפלתה ירעשו שמים וארץ. וחצי העולם ילכד בשבילה שנאמר ה' ממרום ישאג וממעון קדשו ייתן קולו. ועתיד הקב"ה לקבצם המונים המונים ולמסור אותם ביד ישראל שנאמר ונתתי נקמתי באדום ביד עמי ישראל, ועתיד הקב"ה להביא שר של אדום ומלקה אותו, ושר של אדום אומר היכן אברח! אלך למצרים? שכינה שם שנאמר הנה ה' רוכב על עב קל ובא מצרים, אברח לאדום? שכינה שם שנאמר מי זה בא מאדום, אברח לבלב? שכינה שם שנאמר למענכם שלחתי בבלה, אברח לעילם? שכינה שם שנאמר ושמתי כסאי בעילם. משל לשועל שאמר לו הארי תן לי מכס, עמד וברח מהלך שלושה ימים, השיגו הארי ואחזו ואמר לו תן לי המכס אף בזה המקום, אמר לו: אני ממך ברחתי אמר לו: עדיין את במקומי עומד, כך עתיד הקב"ה לומר לשרו של אדום המפני יש לך להסתר? והקב"ה נותנו בידי ישראל. ועתיד הקב"ה ללבוש בגדי נקם ולהינקם משבעים אומות שנאמר לי נקם ושלם, וילבוש עשרה מלבושים כנגד עשרה פעמים שקראו ישראל כלה להשם ואלו הן באתי לגני אחותי כלה, אתי מלבנון כלה, גן נעול אחותי כלה, מה יפו דודיך אחותי כלה, נפת תטופנה שפתותיך כלה, לבבתיני אחותי כלה, קול חתן וקול כלה, ותקשרם ככלה, ומשוש חתן על כלה, וככלה תעדה כליה. ואלו הן עשרה מלבושים ה' מלך גאות לבש בברייתו של עולם, לבש ה' עוז התאזר ביום מתן תורה, וילבש צדקה כשריון ביום שמוסר אומות העולם לישראל, וילבש בגדי נקם תלבושת ביום מפלתה של אדום, חמוץ בגדים מבצרה ביום שעושה מלחמה עם אומות העולם, זה הדור בלבושו ביום גוג ומגוג, ויז נצחם על בגדי במלכות איטליא ואלו⁴⁴⁶ שני לבושים ביום תחיית המתים, שנאמר: ברכי נפשי את ה' הוד והדר לבשת. מדוע אדום ללבושך ביום שהקב"ה אוהזו חרבו ועושה מלחמה, שנאמר אשכיר חצי מדם וחרבי תאכל בשר. ונתתי נקמתי באדום ביד עמי ישראל. קודם שתיפול

הם 446

אדום יחרבו עשרה מקומות ועשרה מקומות יהפכו ועשרה שופרות יתקעו ועשרה קולות ישמעו וט"ו מדינות יקטלו⁴⁴⁷ ועשר רעות יהיו ועשר רעות נובעות ומלך עז פנים יעמוד וגזרות רעות יגזור במלכותו ומלך גדול יצא על אלכסנדריא במחנה. ורעה גדולה תהיה בעולם ושלוש שנים ומחצה ימשול וימרוד. ושרי אדום יפלו. ועשר מלחמות יהיו ואז יתגברו ישראל על כל האומות. ונתתי נקמתי באדום. ספינות מארץ ישראל עתידין לילך לאדום וישראל אומר מה לנו ולאדום שנאמר מי יובילני עיר מצור מי ינחני עד אדום.

וישראל הולכים וחונים על צור ארבעים יום ובסוף מ' יום עומדים בעת קריאת שמע ואומרים שמע ישראל ה' אלהינו ה' אחד, וחומות המדינה נפלות, והמדינה נכבשת בפניהם ובוחרים בתוכה כל כסף וזהב והשאר שוסים אותה, ומשם הולכים לרומי ומביאים משם כלי בית המקדש, ומלך נחמיה המשיח יצא עימם ובאים לירושלם.

וישראל אומרים למלך הערביים: בית המקדש שלנו הוא, קח כסף וזהב ותניח בית המקדש, ומלך הערביים אומר: אין לכם במקדש הזה כלום, אבל אם אתם בוחרים לכם בראשונה קורבן כמו שהייתם עוסקים מקדם וגם אנחנו מקריבים ומי שנתקבל קרבנו⁴⁴⁸ ונהיה כולנו אומה אחת, וישראל מקריבים ואינם מתקבלים לפי שהשטן מקטרג לפני הקב"ה, ובני קדר מקריבים ומתקבלים שנאמר כל צאן קדר יקבצו לך.

באותה שעה הערביים אומרים לישראל: בואו ותאמינו באמונתנו. וישראל משיבין אותם: אנו הורגים ונהרגים ואין אנו כופרים בעיקר, באותה שעה חרבות נשלפות וקשתות נדרכות וחצים נזרקים ומפילים חללים משער אפרים עד שער הפינה ונחמיה נהרג עימם, והנמלטים מהם יברחו למדבר מואב ולארץ בני עמון ושם יעמדו פליטי ישראל ההם ויעשה השם להם שם נסים, ומעין יצא להם מתהומות שנאמר יגורו בך נידחי מואב, ויאכלו שם שרשי רתמים מ"ה ימים ובסוף מ"ה ימים יצמיח שם אליהו ומלך המשיח עליו, ושם יבשר להם אליהו ויאמר מה לכם פה ישראל. וישראל משיבים ואומרים: אבדנו נחרבנו. ואליהו אומר להם: קומו כי אליהו אני וזה מלך המשיח ואינם מאמינים בו לפי שבא נחמיה ונהרג. והוא אומר להם: שמא אתם מבקשים אות כמשה. והם אומרים: הן.

באותה שעה יעשה שבעה נסים: הנס הראשון מביא להם משה ודורו מן המדבר שנאמר אספו לי חסידי הנס השני מעלה להם קרח וכל עדתו שנאמר תשוב תחינו ומתהומות הארץ תשוב תעלינו, הנס השלישי מעמיד להם נחמיה שנהרג הנס הרביעי מגלה להם גניזת הארץ וצנצנת המן ושמן המשחה הנס החמישי נותן הקב"ה מטה עוז בידו שנאמר מטה עוזך וגו' הנס השישי טוחן כל הרי ישראל כקמה שנאמר אחריב הרים וגבעות. הנס השביעי יגלה להם הסוד שנאמר זאת אות הברית.

וכיון שרואים [אומות העולם] את הנסים הללו משלחים ואומרים לכל השרים הבוזזים לירושלם בואו והילחמו בהם, ויצאו מזומנים אחרי ישראל וישראל אומרים למלך המשיח: לא טוב לנו לשבת פה למה באת להתגרות בנו מלחמה בראשונה. והמלך המשיח אומר להם: התייצבו וראו את ישועת ה', והוא נופח בהם ברוח פיו וכולם יפלו חללים לפניו שנאמר וברוח שפתיו ימית רשע. צא ולמד מסנחריב שנאמר והנה כלם פגרים מתים. באותה שעה יעוף אליהו בכל העולם ויבשר לישראל שנאמר הנה אנכי שולח לכם את אליהו הנביא. ואותו יום הוא יום אכזרי ועברה, ואותו היום מפסיק בין שני עולמים, ורשעים אומרים אהה ליום כי קרוב יום ה', ואומר הוי

בהן אנשיהן 447

יהיה העם הנבחר 448

המתאווים יום ה', וירושלם רחבה ונסכה כל אותו היום שנאמר והיה יום אחד הוא יודע לה' וגו'. גוג ומגוג יעלה בו ביום ויחנה על ירושלם שבעה ימים וחצי וילכד ירושלם. וכנסת ישראל אומרת לפני הקב"ה: רבש"ע, כל אומה ואומה שבזזה אותי מתביישת אני לחזור עליה וליקח את שלי מידה והקב"ה משיבה: אני מכניסן כולם בתוכך, שנאמר הנה יום בא לה' וחולק שללך בקרבך, ואספתי את כל הגויים אל ירושלם למלחמה ואלו הם: גומר ואגפיה. תוגרמה. אפריקי. גרמית. גרמיה. קפודקיא. ברברי. איטיליאה. כוש. אנדלוס. וסבא. הרמן ודולים. אהרסן. ססוניא. גליציאה. גוציא. לומברדיאה. קלבריא. פנטיפולי. טריפולי. צור. מקדוניה. אינגליסי. מונקך. ציפרי. נירו. גוזן. דרוניה. אוסיה. טלקי. אלמנייה. טורסוס. עילם. וכל יתיריה.

ובני מדינתהון יוצאים ברמחים ובחרבות ובקשתות, וכל אחד מחזיק בדלת מוחזקת במסמרים שנאמר איש את רעהו יעזורו ונחלקות לשלש כתות. כת ראשונה שותה כל מימי טבריה. שניה שותה שמרים. שלישית יעברו ברגליהם ויאמרו איש לרעהו המקום הזה של מי הוא. ויחרקו אבני הרי ישראל בסוסייהם, ותינתן ירושלם בידם וישבו את העיר ולא יהרגו אדם שנאמר ונלכדה העיר ונשסו הבתים והנשים תשכנה ויענו בתוכה שתי נשים משתי משפחות. אמר ר' יוחנן תשגלנה כתיב, למה הדבר דומה. למלך שנכנסו גנבים לפלטורין שלו אמר המלך: אם אני תופש אותם בביתי עכשיו, הם אומרים אין גבורתו של מלך אלא בביתו, אלא ממתין אני להם עד שיצאו לחוץ. כך הקב"ה אומר אם אני הורגן בירושלם עכשיו הן אומרים אין כוחו אלא בירושלם, אלא אמתין להם עד שיצאו להר הזיתים, ושם נגלה עליהם הקב"ה בכבודו ועושה מלחמה בהם עד שלא משתייר מהם אחד, שנאמר ויצא ה' ונלחם בגויים ההם כיון הילחמו ביום קרב. ומכניס הקב"ה כל חיות השדה וצפרים לאכול בשרם שנאמר אמור לצפור כל כנף וגו'. ושבע שנים ישרפו ישראל מעצי קשתם ותרסיסיהם ורמזיהם.

באותה שעה מלביש הקב"ה למשיח עטרה וישים כובע ישועה בראשו, וייתן עליו זיו והדר ויעטרהו בגדי כבוד ויעמידהו על הר גבוה לבשר לישראל, וישמיע בקולו קרבה ישועה. וישראל אומרים: מי אתה. והוא אומר: אני הוא אפרים. וישראל אומרים: אתה הוא שקראך הקב"ה אפרים בכורי הוא הבן יקיר לי אפרים. והוא אומר להן: הן. וישראל אומרים לו: צא ובשר לי שני מכפלה שיעמדו תחלה. באותה שעה עולה ומבשר לי שני מכפלה. ואומר להם: אברהם יצחק ויעקב קומו! דייכם תנומה. והם משיבים ואומרים: מי הוא זה שמגלה עפר מעלינו. והוא אומר להם: אני משיח ה' קרבה ישועה, קרבה השעה. והם משיבים: אם בודאי כן, צא ובשר לאדם הראשון שיקום תחלה.

באותה שעה אומרים לאדם הראשון דייך תנומה. והוא אומר: מי הוא זה שמנדד שינה מעיני. והוא אומר: אני משיח ה' מבני בניך. מיד עומד אדם הראשון וכל דורו ואברהם יצחק ויעקב וכל הצדיקים וכל השבטים, וכל הדורות מסוף העולם ועד סופו, ומשמיעים קול רינה וזמרה שנאמר מה נאוו על ההרים רגלי מבשר. ולמה על ההרים? אלא מה נאוו משה ודורו הבאים מן המדבר.

ד"א מה נאוו על ההרים רגלי מבשר. משל למלך שהיו לו שני בנים ומת אחד מהם ולבשו כל בני המדינה שחורים. אמר המלך: לבשתם שחורים במיתתו של בני הראשון אני אלבישכם לבנים בשמחתו של בני השני. כך אמר הקב"ה לכל ההרים הואיל ובכיתם על בני בשעה שגלו מארצם שנאמר על ההרים אשא בכי ונהי, כך אני מביא שמחתם של בני על ההרים שנאמר מה נאוו על ההרים וגו', נאה מלך המשיח מבשר לישראל וההרים ירקדו כעגלים לפניו ועצי השדה יהיו מכין כף אל כף שמחים בישועה של ישראל, שנאמר כי בשמחה תצאו ובשלום וגו'.

מה נאים הרי ישראל המושכים חלב ודבש כנחלי מים שוטפים וגם נהרי יין, שנאמר: והיה ביום ההוא יטפו ההרים עסיס ומעין מבית ה' יצא והשקה את נחל השטים. למה המעין דומה כשהוא יוצא מבית קדש הקדשים ועד מפתן הבית. בתחילה דומה לחוט של שתי. עד ההיכל דומה לחוט של ערב. עד החצר דומה לקרניים וליובלאי (שופרות). עד המזבח דומה לקרני חגבים. עד העזרה דומה לפך קטן. שנאמר הנה מים מפכים ומשם יורדין כנחל שוטף, וכשרין לעולה ולנדה ולחטאת.

ומלאך המוות אינו יכול לעבור בו שנאמר וצי אדיר לא יעברנו. ואפילו ספינה אינה יכולה לעבור בו, ויורד אל ים הערבה להרבות דגים לישראל, ומלח יש להם מאותו מקום, שכתוב בו ביצאתיו וגבאיו ולא ירפאו למלח, ועולין עליו כל עצי חמדת לבנון שנאמר ועל הנחל יעלה על שפתיו מזה ומזה ולחודשיו יבכר, זה אתרוג שעתידי לבכר כל חדש וחדש והוא עץ הנאכל עליו בפריו שנאמר והיה פריו למאכל ועלהו לתרופה. מה נאה בית המקדש יורד ונבנה על תילו שנאמר ונבנתה עיר על תילה.

עתידה ירושלים שתבנה אלף טפף בירניות אלף קפל מגדלות, אלף טפף גינאות אלף טטפראות, וכל אחד ואחד כציפורי בשלותה. אמר רבי יוסי זכור אני לציפורי בשלותה שהייתה מוציאה שמונים אלף ציקי קדרה. ועתידים להיות תוך ירושלים שלשת אלפים מגדלים וכל מגדל שבעת אלפים קומה ויושבת בראש שלשה הרים על סיני ועל תבור ועל כרמל, וכל קומה וקומה שבעת אלפים שיעור וכל שיעור שתים וששים אמה, והיא יושבת בראש שלוש צלעות ובית המקדש בראש כולם.

כיצד יכולין לעלות בו. כעננים וכיונים עפים ופורחים שנאמר מי אלה כעב תעופינה וכיונים אל ארובותיהם. ובית המקדש יהיה רחב עד דמשק שנאמר משא דבר ה' בארץ חדרך ודמשק מנוחתו. ושבע חומות המקיפין ירושלים הן של כסף ושל זהב ושל אבן יקרה, של פוך ושל ספיר של כדכוד ושל אש, וזויה יזהיר מסוף העולם ועד סופו. ובית המקדש בנוי על ד' הרים זהב מזוקק וזהב צרוף וזהב שחוט וזהב פרוים כזהב שהוא עושה פירות מיוסד בספיר מקובע בגדולה, גבוה עד לשמים ועד בין כוכבים ועד גלגלי אופן המרכבה, שנאמר על גפי מרומי קרת. ושכינת אלוהים מלאה וכבודו מלא היכלה. ושם יפקוד כל מלאך ומלאך על עבודתו. גבריאל על אלפיו ומיכאל על רבותיו והמונים המונים יכניס לתוכה, ושם יפרוש אלה לחיי עולם ואלה לחרפות ולדיראון עולם, ושערי גן עדן יפתחו מתוכה שנאמר בעדן גן אלוהים היית וגיהנום יפתח ושם יוריד הקב"ה את כיסאו ויושיבו בעמק יהושפט, ושם יעביר כל אומה ופסיליה. וכשהיו אומות העולם עוברים שם הם נופלים בתוכו שנאמר כצאן לשאול שתו מות ירעם.

ומי גרם להם זאת. על שפשטו ידיהם בזבול שנאמר בנה בניתי בית זבול לך.

אדם חוטא על כסא הכבוד אם עושה תשובה מוחלין לו שנאמר שובה ישראל עד ה' וגו', והרי אומות העולם עוברים בגיהנום ונופלים בתוכה ופושעים ומורדים שבישראל היו מצננים גיהנום מדמעותיהם שנאמר עוברי בעמק הבכא מעין ישיתוהו. וכיון שהפושעים והמורדים נופלים בגיהנום אש ה' דולקת בגופם ושיניהם יוצאת מפיהם שנאמר שיני רשעים שברת אל תקרי שברת אלא שריבבת.

רבי אליעזר בן יעקב אומר בית המדרש של הקב"ה לעולם הבא הוי שמונה עשר אלף ה' בבות פרסאות והקב"ה יושב על כסא הדין ודוד יושב כנגדו שנאמר וכסאו כשמש נגדי. וכל הנשים השאננות שהיו נותנות שכר על בניהם ללמד תורה מקרא משנה עומדות במחיצת הקנים עשוין כגדר שומעות קול זרובבל בן שאלתיאל שמתרגם לפני הקב"ה ועונין לאיריו יהא שמו הגדול מבורך ומקודש לעולם ולעולמי עולמי והצדיקים אומרים

אמן והרשעים שבגהינום אומרים אמן. והקב"ה אומר למלאכי השרת אומרים לפני רבונו של עולם אלו הן המורדין והפושעים שבישראל שאע"פ שהן שרוין בצער הם עונים אמן. והקב"ה אומר להן העלו אותם משם. וכיון שמעלין אותם יהיו פניהם שחורים כשולי קדירה והם אומרים לפני רבונו של עולם יפה דנת יפה חייבת יפה עשיתנו סימן לכל ישראל. באותה שעה פותח הקב"ה שערי גן עדן ומכניסן לישראל שנאמר פתחו שערים ויבוא גוי צדיק שומר אמונים.

ואז בא גבריאל אצל גן עדן ומכריז ואומר התבוססו צדיקים בפועל ידיכם והם אומרים לו מי אתה והוא משיב אני גבריאל וישראל אומרים ברוך הבא בשם ה' וגבריאל ברכונכם בשם ה'. באותו שעה הקב"ה עורך שלחנות ושוחט בהמות ולויתן וזיו שדי ועושה סעודה גדולה לצדיקים וכל אחד מהם מושיבו לפי כבודו והקב"ה אומר להם מיין תפוחים אתם רוצים לשתות או מיין רימונים או מיין ענבים והצדיקים אומרים הרשות בידיך לעשות כל מה שאתה מבקש והקב"ה מביא להם יין המשומר בענביו מששת ימי בראשית שנאמר אשקך מיין הרקח. והקב"ה עושה רצונם של צדיקים שמניח כסא הכבוד ויושב עמהם שנאמר באתי לגני אחותי כלה. והקב"ה מביא כל שבחה של גן עדן ומביא כל צדיק וצדיק ורואה כבודו וכל אחד מראה באצבע ואומר זה אלהים אלהינו עולם ועד. ואוכלים ושותים ושמחים עד שמצוה הקב"ה לטעון כוס של ברכה והצדיקים אומרים לאברהם עמוד וברך ואברהם משיב ישמעאל מקטרגיני. אומרי' ליצחק והוא משיב עשו מקטרגיני. אומרים ליעקב והוא משיב שתי אחות מקטרגות. אומרים לשבטים והם משיבים עדות יוסף מקטרג אותנו. עד שמגיעים אצד דוד ונותנים בידיו ד' כוסות ואלו הם ה' מנת חלקי וכוסי. כוסי רוייה. כוס ישועות אשא. וכוס של ברכה הוי מאתים ועשרים לוג ולוג כמה היו ביצה ומחצה. ודוד אומר לי נאה לברך לי נאה לשבח ועומד ומברך ומשבח ומהלל בכל מיני זמר שנאמר אודה ה' כצדקו. באותו שעה נוטל הקב"ה כתרו ומניחו על ראש דוד ובראש משיח בן דוד ומגיד שבהן מדקתן עד כל הדורות ומושיב ישראל בהשקט ובבטחה ועושה חופה לכל צדיק ומדור לפי כבודו ומהלך עם הצדיקים ומרים ידו כאדם שמטפה בשמחתו שכן ישעיהו אומר ה' רמה ירך כל יחזיון. אמר הקב"ה אני אמרתי יחזו ויבושו וישראל אומרים רבונו של עולם יהי כדברך יחזו ויבושו והקב"ה מגביח קומתן של אומות למעלה מחומות גן עדן ורואים בשמחתן על ישראל ומתביישיין ואש יוצה מפיהם של צדיקים ודולקת בהם שנאמר אף אש צריך תאכלם. ועתיד הקב"ה לתחפיר זיוה של חמה ושל לבנה ולהביא עורו של לויתן ועושה ממנו סוכות לצדיקים שנאמר תתמלא בסכות עורו. מי שזוכה לסוכה עושין לו סוכה לענקים עושין לו ענקים מי שזוכה לעטרה עושין לו עטרה ומה שמשייר ממנו פורסין אותו על גב בית המקדש. וזיוו מזהיר מסוף העולם ועד סופו וישראל יושבים ואוכלים ושותין פריין ורביין ונהניין מזיו שכינה וכל אחד מהם הקב"ה מגביה קומתן מאתים אמה דברי רבי שמעון. רבי יהודה אומר מאה אמה כאדם הראשון. אין לי אלה אנשים נשים מניין שנאמר בנותינו כזויות ועתידין כל אחד מישראל מולידין בנים בכל יום קל וחומר מתרנגולת. ואל תתמה על זה צא ולמד מן הגפן שכל גפן וגפן לימות המשיח אינה פחותה מעייר טחת לבוצרה שנאמר אסרי לגפן עירה. וכל אילו סרק שלא נשא פרי מעולם הוא נושה פירות אז משוי בני אתונות שנאמר ולשורקה בני אתונו. שמא תאמר אין בו יין תלמוד לומר כיבס ביין לבושו. שמא תאמר אינו אגום תלמוד לומר ודם ענבים סותו. שמא תאמר אין בו שכר ת"ל סותו. שמא תאמר אין בו טעם ת"ל חכלילי. כל חיך שטעמו אומר לי לי. שמא תאמר לנערים הוא טוב ולזקנים אינו טוב תלמוד לומר ולבן שינים מחלב. אמר רבי יוחנן טוב יין לזקנים מחלב לתינוקות. א ישאלך גוי ויאמר אפשר דבר זה להיות. אמור לו רשע צא ולמד מעובד אדום הגתי שילד חמתו ושמונה כלותיה ששים

ושנים בנים בשלשה חדשים ששה שה בכרס אחד. ובגפן כבר היה מעשה דרבי אחא בר אדא מקרי טליא דרבי שמעון בן לקיש היה מניח תינוקות והלך לו אמר לו למה הנחת התינוקות אמר לו דלית אחת הניח לי אבא יום ראשון ביצרתי ממנה שלש מאות אשכולות שנים שנים ממלאים את הגרב. יום ג' ביצרתיה שלש מאות אשכולות ג' ג' ממלאים את הגרב והנחתי אותה מחציה. והעולם הבא אינו כן אלא מביא אדם את ענביו בקרון או בספינה ומנחתה בקרן זוית ומספיק ממנו כקנקן גדול הוא ובני ביתו שנאמר ודם ענבים תשתה. ועתידה שם שתימשך ותעלה הגפן בראש הרים כמקל. שצא תאמר יש צער לבוצרה תלמוד לומר ירעש כלבנון פריו. והקב"ה מנשב בה הרוח ומנשב פירותיה וכל אחד מישראל בוטל ומביא פרנסתו ופרנסת ני ביתו. ועתידי הקב"ה לעשות לכל צדיק שבע חופות. הופת ענן הופת עשן הופת יומם הופת אש הופת נוגה הופת להבה הופת לילה. ומה תלמוד לומר הופת עשן אלא כל משצרה עינן בתךמידי חכמים יצא עשן מחופתן של צדיקים ומעוור את עיניהם. הופת יומם מנין שנאמר ואור צדיקים ורשעים נכויים בה שנאמר ימטר על רשעים פחים. הופת נוגה מנין שנאמר ונוגה כאור תהיה. הופת להבה שמלהטת הרשעים מנין שנאמר קול ה' הוצב להבות אש. הופת לילה מנין שנאמר ולילה כיום יאיר. ואין הופה מהם נוגעת בחופתו של חברו. ירמיה אמר ראיתיו מכניס חתנים אצל כלות שנאמר קול חתן ו'ול כלה. הושע אומר ראיתיו מרבה ישראל כחול שנאמר והיה מספר ישראל כחול הים. יואל אומר ראיתיו נוקם נקמה מאויביו שנאמר ונקיתי דמם לא נקיתי אמר הקב"ה אם נותנים אומות העולם כל גנוזים שלהם אינם יכולים ליתן דמיו של רבי עקיבה וחביריו. עמוס אמר ראיתיו פוקד על על הגוים עוונם שנאמר על שלשה פשעי אדום. עובדיה אמר ראיתיו לובש עטרת מלוכה שנאמר ועלו מושיעים בהר ציון. יונה אמר ראיתיו מקבל תפילות עמו ברחמים שנאמר ואתפלל אל ה'. מיכה אמר ראיתיו חוזר לירושלם ברחמים שנאמר שבתי לירושלם ברחמים. ושאר כל הנביאים כל אחד ואחד מהם מביא הנחמות שלו עמו. והקב"ה מעמידן לפניך מדור הראשון ועד דור אחרון ואומר להם בואו הטוב שצפנתי לכם. בואו ואכלו והתענגו מברכה שצפנתי לכם שנ' מה רב טובך אשר צפנה ליראיך: